FARKLI BİR BAKIŞLA
ANAYASA GERÇEĞİ

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
Kahramanmaraş Milletvekili

BÖLÜM – 1
1982 Anayasasında Kapsamlı Bir Lisan-ifade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları

Dünyada Bir İlk:
Anayasada Matematiksel Metin Analizi ve Anlamı Değiştirmeyen Sadeleştirme Çalışması

BÖLÜM – 2
1982 Anayasasının Gerekçeli Tam Metni

Türkiye'de Bir İlk:
Anayasada Kelime-Kavram-Konu (KKK) Arama Dizini (İndeks) ve On-line Paylaşım

Nisan-2012

FARKLI BİR BAKIŞLA
ANAYASA GERÇEĞİ
Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
Kahramanmaraş Milletvekili

Ekip çalışmamız içinde kendileriyle gurur duyduğumuz Kahramanmaraşın değerli gençlerine, Ahmet Kazan, Osman Sığırgüden, Zuhal Dora (Karakoç) kardeşlerime, Ankara kadromuzdan Sakine Öğretmen ile Ali Osman Ağca'ya, özellikle tüm paydaşlarımızı koordine eden Fatih Kılınçkıran'a en içten teşekkürlerimizle...

Baskı-Cilt/**Egebasım/İstanbul**
www.egebasim.com.tr

Nisan-2012

Anayasa çalışmalarına katkıda bulunacak araştırmacılara bilgi amacıyla hazırlanmıştır. Karşılaştırmalı öneriler için, orijinal bir e-kopyası www.turkiyevip.org adresindedir.
© Tüm Yasal Telif Hakları saklıdır. Ancak kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzinsiz çoğaltılamaz.

FARKLI BİR BAKIŞLA ANAYASA GERÇEĞİ

1. BÖLÜM
1982 Anayasasında Kapsamlı Bir Lisan-ifade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları

DÜNYADA BİR İLK:
Anayasada Matematiksel Metin Analizi ve Anlamı Değiştirmeyen Sadeleştirme Çalışması

2. BÖLÜM
1982 Anayasasının Gerekçeli Tam Metni

TÜRKİYE'DE BİR İLK:
Anayasada Kelime-Kavram-Konu (KKK) Arama Dizini (İndeks) ve On-line Paylaşım

Nisan-2012

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

İçindekiler

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

BAŞBAKANIMIZA İTHAF 9

KAHRAMANMARAŞ'A TEŞEKKÜR 13

TAKDİM, Cemil ÇİÇEK, TBMM Başkanı 17

ÖNSÖZ, Prof. Dr. Burhan KUZU, TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı 21

1. BÖLÜM

1982 Anayasasında kapsamlı bir Lisan-ifade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları 27

YÖNTEM : Dünyada bir ilk 29

GENEL DEĞERLENDİRME 31

Çalışmamızın amacı ve sonucu 36

1982 Anayasası ile A.B.D Anayasası arasında matematiksel mukayese özeti ……..…….. 37

- **Anayasamızda gereksiz metin fazlalığı (Miktar Analizi) 39**
- **Türkçemizin güzelliği ve etkinliği (Yoğunluk Analizi) 40**

1982 Anayasasında hiçbir anlam değişikliğine neden olmaksızın gerçekçi bir sadeleştirme çalışması 41

1982 Anayasasını sadeleştirmek için çıkardığımız bölümlerin original metinden silinmiş hali 115
(% 10 oranında, net sayfa ve metin tasarrufu sağlanmıştır)

2. BÖLÜM

1982 Anayasasının Gerekçeli Tam Metni 187

YÖNTEM : Türkiye'de bir ilk 189

1982 - T.C. Anayasasının Fihristi (Madde İndeksi) 191

1982 - T.C. Anayasasının Kabulü ve Sonradan Yapılan Değişiklikler 199

1982 - T.C. Anayasasının Tam Metni (Madde Gerekçeleriyle Birlikte) 201

Kelime-Kavram-Konu (KKK) Arama Dizini (İndeks) 393

İthaf

İTHAF

Başbakanımıza...

İTHAF

Bu eseri, Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan'a ithaf ediyorum.

Tanıdığım ilk günden beri ve özellikle kendisine en yakın konumda sorumluluk lütfettiği görevlerim itibarıyla, Sayın Başbakanımızın Türkçemize olan derin vukufu, beni her zaman etkilemiştir.

Kendisinin yoğun çalışma temposu, detaylara verdiği önem, ekip anlayışı, hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmayan dikkati, ortak aklı kullanırken gösterdiği özen, insanlara ve düşüncelerine verdiği değer, alçakgönüllü ve hoşgörülü tavrı, ilişkilerin yönetimindeki feraseti, son derece sade yaşam tarzı, hızlı düşünerek karar veren, verdiği kararları süratle uygulayan siyasi refleksleri, özellikle Türkçenin doğru kullanımındaki hassasiyeti, lisan, anlam değerlendirme ve süreç analizi konularındaki ilkelerime ışık tutmuştur.

İşte bu nedenle, çalışmamızın konusunu oluşturan, güzel Türkçemiz ile 1982 Anayasamız arasındaki ilişkilerin irdelendiği bu kitabı, Saygıdeğer Başbakanıma armağan ediyorum.

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

Teşekkür

TEŞEKKÜR

Kahramanmaraş'a...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı planladıktan sonra, kendileri ile "sorunlar anketi" yaptığımız Kahramanmaraşlı hemşehrilerimize, istişare imkanı bulduğumuz Kahramanmaraşlı siyasetçilerimize, sivil toplum örgütlerimize, elektronik ortamda gönderdiğimiz nüshaları inceleyerek düşüncelerini bizlerle paylaşan değerli Milletvekillerimize teşekkürlerimi sunuyorum.

Deneme baskısını inceleme lütfunda bulunarak, "takdim" ve "önsöz" yazılarıyla bu çalışmayı onurlandıran TBMM Başkanı Sayın Cemil Çiçek'e, TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Sayın Prof. Dr. Burhan Kuzu'ya, yakın ilgilerini esirgemeyen Adalet Bakanı Sayın Sadullah Ergin'e ve TBMM Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya'ya şükranlarımı arz ediyorum.

TBMM kütüphanesinin zengin arşiv kaynaklarına ulaşmamızı sağlayan görevlilere ve yöneticilerine, desteklerini esirgemeyen Başbakanlık personeline, danışmanlarımıza, çalışma arkadaşlarımıza, bu eserin basılmasında emeği geçen Kahramanmaraşımızın yigit insanı, Kentimize sevdası bizlere örnek olan değerli gönül dostum M. Hanefi Öksüz kardeşime ve kendisiyle birlikte Şehrimizin geleceğine yürüdüğümüz tüm yol arkadaşlarımıza yürekten teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

TAKDİM

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

TAKDİM

Dr. Yıldırım M. Ramazanoğlu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çok değerli bir üyesidir. Bu görevinden evvel ülkemiz ve milletimiz için pek çok önemli hizmetler ifa etmiştir. Ben kendisini Başbakan Başmüşaviri iken tanıdım. Bundan da büyük mutluluk duydum. Şimdi de Milletin Meclisinde çok saygın bir gayret içindedir. İstifadenize sunulan bu eser böyle bir çabanın ürünüdür.

Ülkemizde anayasa konusu ile ilgili olarak önemli bir boşluğu dolduracağına inandığım bu eseri tamamlamış olmasını takdirle karşılıyorum. Ülkemizde bir ilki oluşturmak üzere, 1982 Anayasamız hakkında yapmış olduğu bilimsel metin analizleri, ayrıca metin tekniği açısından A.B.D Anayasası ile karşılaştırması, tüm dilbilgisi ve mantık hatalarını örnekleriyle ortaya koyması, bu çalışmanın en orijinal ve başarılı yönleri diye düşünüyorum. Öte yandan, yine ilk defa, 1982 Anayasamıza ait kelime kavram ve konu düzeyinde bir arama indeksi oluşturması, üstelik tüm bu çalışmaları bilgisayar ve internet ortamında da ulaşılabilir şekilde gerçekleştirmesi, eserin uzmanlarla, araştırmacılarla ve vatandaşlarla paylaşımını da kolaylaştırmaktadır. İşte tam bizim istediğimiz de budur. Yürürlükteki Anayasamız herkes tarafından tüm detaylarıyla ne kadar iyi değerlendirilebilirse, yeni Anayasamız hakkında gerçekçi önerilerin ortaya çıkması ve eski hataların tekrarlanmaması, o kadar kolaylaşacaktır.

Türkiye'nin mevcut Anayasayla yoluna devam etmesi mümkün değildir. Başaramadığımız takdirde, 30 yıl daha bu Anayasaya mahkum olabiliriz. Anayasa, toplumsal bir sözleşmedir. O halde bu sözleşmenin şartlarını vatandaş belirlemelidir.

Bugün ülkemiz tam bir dönüm noktasındadır. Eğer değişim ve dönüşümü gerçekleştiremezsek, çağın gerisinde kalmamız mukadderdir. Fiziğin temel kuralıdır, şartları değiştirmeden sonuçları değiştiremezsiniz. Aynı şartlar altında yapacağınız her deneyden aynı sonucu alırsınız. O zaman şartlarımızı değiştireceğiz. Yanıbaşımızdaki ülkelerin yaşadıkları sorunların altında, kendi şartlarını değiştirmekte gösterdikleri yavaşlık ve isteksizlik yatmaktadır. Kendi dinamikleriyle çözüm üretemedikleri için, ülkelerini uluslararası müdahalelere açık hale getirmektedirler. Oysa demokratik yönetim içinde amaca uygun çözüm seçeneklerinin bulunabilmesi her zaman mümkündür. Katılımcı demokrasi her ülkenin ihtiyacıdır. Hedefimiz, her türlü hak ve hürriyetin teminat altında olduğu, insan onurunun her şeyin üzerinde tutulduğu, bütün vatandaşların karnının doyduğu, sıcak yuvasının olduğu daha müreffeh bir Türkiye meydana getirmektir. Bunun için kendimizi yenilememizin vakti gelmiştir. Sonuç alamadığımız, tıkandığımız yöntemlerde ısrar etmek yerine, yeni yöntemlere başvurmaktan çekinmemeliyiz. Bunu ancak milletimizle dayanışma içinde yapabiliriz. Cumhuriyetimizin 100. yıl hedefi iyilerin arasında en iyi, büyüklerin arasında en büyük olmaktır. Bu hedefe ulaşmak bizlere bağlıdır. Ülkemizi belirsizliklere sürüklemediğimiz takdirde, geleceği planlamamız zor olmayacaktır.

Demokrasi, sabır ve tahammül ister, cebir ve şiddete başvurmayan herkesi dinlemeyi gerektirir. Düşünenler, fikirlerini özgürce dile getirebilmelidirler. Dünya hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Doğal olarak Türkiye de bu sürecin içinde yenilenmekte ve değişmektedir. Bunun sağlıklı çerçevesini oluşturmak, yeni bir toplumsal sözleşmeyle hepimizin özlediği, daha özgürlükçü, daha modern, daha çağdaş bir Türkiye'yi birlikte gerçekleştirmek, hem milletimizin, hem de TBMM'nin en önemli görevidir.

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

Nisan-2012 / Ankara

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Burhan KUZU
İstanbul Milletvekili ve
TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı

ÖNSÖZ

Yıllardır tanıdığım ve halen 24.dönem TBMM Genel Kurulunda birlikte görev yapmaktan gurur duyduğum Dr.Yıldırım M. Ramazanoğlu, bu orijinal eserin ilk nüshasını bana iletince şaşırdım. Anayasa Hukuku hocası olmam itibariyla, Hukuk Fakültesinde doktora tezi olabilecek bu eserin, sıra dışı bir içeriğe sahip olduğunu gördüm. Tıp doktoru olmasına rağmen, Ramazanoğlu'nun Milletvekili sıfatıyla TBMM gündemindeki farklı konuları araştırdığını, bilimsel ayrıntılara kadar vâkıf olduğunu biliyordum. Fakat, dil ve metin analizi gibi çok zor bir alana girmesini, üstelik bunu 1982 Anayasamız gibi karmaşık bir hukuki metin üzerinde gerçekleştirmiş olmasını özellikle takdir ettim.

"Farklı Bir Bakışla Anayasa Gerçeği" isimli bu çalışma iki ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlık "1982 Anayasasında Kapsamlı Bir Lisan-İfade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları"; İkinci Başlık "1982 Anayasasının Gerekçeli Tam Metni"

Sevgili dostum Ramazanoğlu gerçekten bu iki bölüm altında oldukça orijinal bir yaklaşımla 1982 Anayasasını dil, gramer ve anlatım biçimi açısından mukayese etmiş ve herkesin paylaşmakta olduğu "bu Anayasanın dili çok kötüdür" kanaatini rakamsal olarak ispatlamıştır. Bunun içindir ki; yaklaşımının adını "Anayasada Matematiksel Metin Analizi" biçiminde koymuştur.

Bu analizi yaparken, Amerikan Anayasası ile Anayasamızı "miktar analizi" ve "yoğunluk analizi" yöntemleriyle mukayese etmekte; bu şekilde iki Anayasanın yazım tekniğini ve bizim kelime israfımızı açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle, 1982 Anayasasını hiçbir anlam değişikliğine uğratmadan, sadece fazlalıklarını çıkarmak suretiyle, metni yeniden kaleme almakta; böylece net sayfa ve metin tasarrufunun yüzde on olduğunu tesbit etmektedir.

Yeni Anayasamızı hazırlamak üzere bir Uzlaşma Komisyonunun kurulduğu böyle bir dönemde, Sayın Ramazanoğlu'nun bu çalışması tam zamanında adeta bir ilaç gibi yetişmiştir. Komisyonumuzun Anayasa metnini yazarken bu çalışmada tesbit edilen hususlardan yararlanacağını düşünmekteyim. Bilinmelidir ki, 1982 Anayasasının en bariz hususiyetlerinden biri dilinin oldukça kötü olmasıdır. Bunun neticesinde Anayasa içinde tezat ve tekrarlara çok sık rastlanmaktadır. Ülkemizde yaşanan kimi sorunların, farklı yorumlara müsait olan Anayasanın bu kötü yazımından kaynaklandığını unutmamak lazımdır.

İşte size orijinal bir adam ve orjinal bir çalışma. Dr.Yıldırım M. Ramazanoğlu her hareketi ile orijinal bir kişiliktir. Bu çalışma ile de bu özelliğini bir daha göstermiştir. Kendisini bir kez daha candan kutluyorum.

Bu vesileyle yeni bir Anayasa hazırlama sürecinde olduğumuza göre, bazı düşüncelerimi okuyucularla paylaşmak istiyorum. Ülkemizde uygulanan biçimiyle, birçok değişikliklere uğrayan geleneksel parlamenter rejim, tarihi misyonunu tamamlamıştır. Zaten, şu anda dünyanın hiçbir bölgesindeki parlamenter sistem, kitaplardaki klasik şekliyle uygulanmamaktadır.

A.B.D'de yıllardır yürürlükte olan ve dünyada "Başkanlık Sistemi" olarak bilinen modelin asıl adı, "Kongre Hükümeti"dir. Burada eyalet sistemi ve tam başkanlık vardır. Bir akademisyen olarak önerdiğim model ise, Fransa'daki yarı başkanlık ve A.B.D'deki tam başkanlık sisteminin karmasıdır. Bu karma modelde, Fransız sisteminin üniter yapısıyla, A.B.D'deki başkanlık yetkileri buluşturulmaktadır. Yani, hem üniter yapı korunmakta, hem de tam başkanlık yetkileri kullanılabilmektedir. Böyle bir yönetim şekli, "diktatörlüğe en kapalı sistem" olarak tasarlanabilir. Basit bir tanımlamayla, yasamanın ve paranın parlamentoya verilmesi, harcama ve uygulama yetkilerinin ise hükümete verilmesi, iki anahtarlı bir kasa oluşturacaktır. İşte en temel ilke ve sihirli denge buradan başlamalıdır. Bu denge kusursuz bir şekilde kurulursa, artık devlet yönetiminde "bilinmeyen aktörler" ve "bilinmeyen faktörler" kalmayacaktır. Böylece tüm ön yargılardan uzak, yatay ve dikey hiyerarşide hiç boşluk bırakmayan, kırılganlık arzedebilecek uzlaşma noktalarında son derece esnek bir sistem, milletimizin hizmetine sunulabilecektir. Devlet yönetimindeki dogmatik, katı ve dayatmacı uygulamalar, yerini topluma ve toplumun ihtiyaçlarına saygı duyan, hatta öngören ve proaktif davranan bir demokratik tavra bırakmalıdır. Kültürel anlamda etnik gruplara bazı hakların verilmesi, bu tavra örnek gösterilebilir. Mesela, TRT 6'nın kurulması, bu yönde atılmış önemli bir adımdır. Maalesef 80'lerdeki darbe döneminde, Kürtçe konuşmanın kanunla yasaklanması, dönemin antidemokratik militarist ruhunun göstergesidir. Yeni Anayasamızın bu tür örneklere özgürlük tanıyan bir metne kavuşturulabilmesinde, 24. Dönem TBMM Genel Kurulumuza ve tüm milletvekillerimize başarılar diliyorum.

Prof. Dr. Burhan KUZU
İstanbul Milletvekili ve
TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı

Nisan-2012 / Ankara

FARKLI BİR BAKIŞLA ANAYASA GERÇEĞİ

1. BÖLÜM

1982 Anayasasında Kapsamlı Bir Lisan-ifade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları

DÜNYADA BİR İLK:
Anayasada Matematiksel Metin Analizi ve Anlamı Değiştirmeyen Sadeleştirme Çalışması

Nisan-2012

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

YÖNTEM : Dünyada bir ilk

Dilbilgisi, imla kuralları, kelimelerin yapısı, cümledeki yerleri, anlam kurgulanmasındaki etki-etkinlik düzeyi, lisana ait öğelerin doğru kullanımındaki ölçülebilir miktar-yoğunluk kriterleri üzerinden yapılan teknik değerlendirmeler ışığında, halen yürürlükte olan 1982 Anayasamızın bilimsel olarak irdelenmesi ve A.B.D Anayasası ile mantık-matematik zemininde mukayesesi.

Bu bilimsel yöntemle gerçekleştirilen analizlerin sonuçları dikkate alınarak, mevcut Anayasamızda hiçbir anlam değişikliğine neden olmayan, gerçekçi bir sadeleştirme çalışması yapılmıştır. Bu çok basit sadeleştirme sayesinde, % 10 oranında net sayfa ve metin tasarrufu sağlanmıştır.

Takdim (öncelik), **tehir** (sonralık), **kategorizasyon** (sınıflama, hangi içeriğin hangi madde içinde yer almasının daha uygun olacağı) gibi hususlara hiç girilmemiştir. Sadeleştirmemiz sırasında, mevcut metindeki kelimelerde hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Doğrudan üzeri çizilerek tasfiye edilebilecek kısımların atılması, temel kriter olarak alınmış, yani "**pasif**" bir sadeleştirme yapılmıştır. Bir tarafta (sol kolonda), Anayasamızın "orijinal metni", diğer tarafta (sağ kolonda) ise, maddeler halinde karşılıklı konumlandırılmak suretiyle "çizilerek sadeleştirilmiş metin" yer almıştır. Sağ kolonda üzeri çizilen kısımlar silinmeden bırakılmak suretiyle, tasfiye edilebilecek unsurların farkedilmesi sağlanmıştır. Daha sonra, yine aynı çift kolon formatı içinde, üzeri çizilen kısımlar, bu defa silinerek metinden tamamen çıkarılmak suretiyle, sadeleştirilmiş metin tam olarak görüntülenmiştir. Öte yandan, mesela metnin herhangi bir yerindeki "**karar**" kelimesi, "**kararlar**" olarak yazılsaydı, yahut herhangi bir kısımda, metnin uygun bir yerine, "**aynı**", v.b. gibi bir kelime eklenseydi, Anayasamız, ilaveten % 10 daha fazla sadeşebilirdi. Eğer, bu tür "**aktif**" bir sadeleştirme daha kapsamlı olarak uygulanıp, cümle yapılarına da müdahale edilseydi, Anayasamızın içeriği, anlamı ve özü değiştirilmeden, son bir % 10'luk metin ve sayfa tasarrufu daha gerçekleştirilebilirdi, ki böylece mevcut metin ve sayfa miktarındaki toplam azalma % 30 düzeyine kadar çıkabilirdi. Konuya ait analiz ve uygulama yöntemlerimiz hakkındaki detaylarla ilgili açıklama hakkımız mahfuzdur.

Siyasi veya hukuki bir amaçtan ziyade, Anayasamızdaki Türkçenin doğru kullanımı için, cümle öğeleri, metin, içerik, anlam ilişkileri gibi faktörlere odaklandığımız bu çalışma, tamamen teknik bir lisan ve ifade analizidir. Bu şekilde algılanmasını ve okuyanlara faydalı olmasını diliyorum.

İlk nüshaları kendilerine arz ettiğim, TBMM Başkanımız Sayın Cemil Çiçek ve TBMM Anayasa Komisyonu Başkanımız Sayın Prof. Dr. Burhan Kuzu beylere, konuya gösterdikleri yakın ilgi, takdir ve değerlendirmeler için yürekten teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Nisan-2012
Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

GENEL DEĞERLENDİRME

Anayasamızın metninde tespit ettiğimiz çok sayıdaki teknik hatalara örnekler

1982 Anayasamızdaki sorunlar, maalesef daha en temel nokta olan devlet tanımında başlamaktadır. Anayasamızın metninde, devletimizin isimlendirilmesi amacıyla, birbirinden farklı olarak:

"**Türkiye Cumhuriyeti**" (başlangıç bölümünde iki defa, 104. maddede iki defa, 2-90-103-174-177. maddelerde birer defa ve geçici maddelere ait bölümlerde iki defa olmak üzere, toplam 11 defa)

"**Türkiye Cumhuriyeti Devleti**" (130. maddeye ait Danışma Meclisi gerekçesinde bir defa)

"**Türk Devleti**" (başlangıç bölümünde bir defa, 66. ve 104. maddelerde birer defa olmak üzere, toplam 3 defa)

"**Türkiye**" (28-74-126. maddelerde birer defa olmak üzere, toplam 3 defa)

"**Türkiye Devleti**" (1 ve 3. maddelerde birer defa olmak üzere, toplam 2 defa)

ifadeleri kullanılmaktadır. 1982 Anayasamızın bahsi geçen toplam 20 yerinde, 5 farklı biçimde yer alan bu ifadelerde isimlendirilen şeyin, aslında gerçekten devletimiz mi, ülkemiz mi, cumhuriyetimiz mi olduğu, maalesef tam olarak anlaşılamamaktadır.

Halbuki, böyle bir tanımlama çok açık ve net olmalı, hiçbir tereddüt uyandırmamalı ve metinde ihtiyaç duyulan her bölümde, aynı isimlendirme, standart şekilde kullanılmalıdır. Yani her bölümde, neyi temsil ettiği belli olmayan farklı isimler olmamalıdır.

Anayasa metnimizde, "**Kesinhesap**" şeklinde yanlış yazılan ifade 9 defa, öte yandan "**Tüzelkişi**" şeklindeki yanlış yazılan ifade ise 26 defa tekrarlanmaktadır. Halbuki, bunların doğru yazım biçimleri, "Kesin hesap" ve "Tüzel kişi" tarzında olmalıdır. Çünkü bu yapıların her biri sıfat tamlaması olup, sıfat ile ismin bitişik yazılması mümkün değildir. Aynı nedenle, 150. maddedeki "**anamuhalefet**" ifadesi "ana muhalefet" şeklinde ayrı yazılmalı, 10 farklı yerde geçen "**içtüzük**" ifadesi ise, "iç tüzük" şeklinde, yine kelimeler birbirinden ayrılarak yazılmalıdır. Türk Dil Kurumunun beyanı da böyledir. Bir başka sorunlu örnek, "**andlaşma**" ve "**anlaşma**" kelimeleridir. Anayasamız, yurt dışı mutabakatlar için "andlaşma", yurt içi mutabakatlar için "anlaşma" kelimesini tercih etmiştir. Fakat Anayasamıza esas teşkil eden gerekçe metinlerinde tespit ettiğimiz, yurt dışı mutabakatlara ait toplam 32 ifadenin tamamında, aynen yurt içi mutabakatlarda olduğu gibi, yine "anlaşma" kelimesi kullanılmıştır. Anayasanın madde metinlerinde, Türk Dil Kurumu sözlüklerinde bile yer verilmeyen "andlaşma" kelimesi ise, artık modern Türkçede bulunmamakla birlikte, Anayasamız, bu kelime için kendine göre bir tutarlılık göstermektedir. Çünkü, Anayasanın sadece 167. maddesinde, bu kelime "anlaşma" biçiminde kullanılmaktadır, ki orada zaten yurt içi mutabakat kastedilmektedir. Fakat, Anayasa gerekçelerinin müellifleri, bu kelime ile ilgili olarak, yurt dışı mutabakatlarda da "anlaşma" şeklinde önerdikleri kendi tercihlerinin Anayasaya yansımadığını fark etmemişlerdir. Bu çalışmamızın devamı olan, "**1982 Anayasasının Tam Metni**" başlıklı (Maddeleri ve gerekçeleriyle birlikte tam metin) 2. Bölüm'e ait sayfalardaki tüm gerekçe metinlerinde, bahsi geçen kelimenin, bütün yurt dışı mutabakatlar için "anlaşma" şeklinde kullanıldığı görülebilir. Yani, bu konuda, Anayasamızdaki madde metinleri, gerekçe metinlerine uygun şekilde yazılmamıştır.

Son bir örnek olarak, değerlendirmelerimizde yer alan "**YÖNTEM: Türkiye'de bir ilk**" başlıklı analizde, gerekçelerin ve madde metinlerinin içinde istisnasız olarak "**halkoyu**" şeklinde yazılan bir isim tamlamasından bahsedilmiştir. Doğrusu "**halk oyu**" olmasına rağmen, gerekçeleri ve Anayasayı yazan yetkililer, bu yanlışlarında ortak bir tutarlılık içindedirler. Bu yüzden, sadeleştirilmiş Anayasa metni düzenlenirken, bu ifade aynen "halkoyu" biçiminde muhafaza edilmiştir.

Anayasamızdaki fazla, gereksiz ve abartılı cümlelere örnekler

Bizim Anayasamızın başlangıç metni 26 satırlık tek bir cümledir. Bu kadar uzun bir cümlenin anlaşılmayı ne kadar zorlaştırdığını, okuyanlar derhal farketmektedirler. Üstelik, bu 26 satırlık devasa başlangıç bölümünde birçok ilginç ifadeler mevcuttur.

Mesela, "**Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile...**" ifadesine bakalım: "**Dünya milletleri ailesinin...**" diye başlıyor, ama bir devlet ismi olan "**Türkiye Cumhuriyeti**" ile devam ediyor. Ya baştan, "**milletleri**" kelimesi yerine, "Dünya **devletleri** ailesinin..." diyerek başlanmalı veya böyle başlanmayacaksa, yani ifadenin ilk bölümü "**milletleri**" olarak kalacak ise, o zaman devamı, Türkiye Cumhuriyeti yerine, "**Türk milleti...**" diye getirilmelidir. Çünkü, "**Dünya milletleri ailesi...**" diyerek, bir devlete atıf yapılması tam bir mantık hatasıdır.

Öte yandan, biz, millet olarak, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olduğumuzu bilmiyor muyuz ? Veya başka ülkeler mi bunu bilmiyor? Yoksa bunda bir tereddüdü olan mı var, yahut buna itiraz mı edilmektedir ki, bu kadar malum olan bir şeyi ilan etmeye gerek duyuyoruz ? Üstelik yetinmeyip, bunu bir de Anayasa metnimize koyuyoruz. Adeta "Türkiye kelimesi yedi harflidir" demek kadar malum olan bir cümlenin yeri, Anayasa olmamalıdır. İrdelemeye devam edelim: Anayasamızdaki "**Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile...**" ibaresini, Türkçenin özelliklerine göre şöyle yorumlayabiliriz:
"Türkiye Cumhuriyetinin **ebedi** varlığı" denildiğinde, varlık kelimesinin başına **ebedi** sıfatı gelmiş oluyor. Bütün dillerde şöyle bir kural vardır; bir ismin başına bir sıfat getirilirse, o andan itibaren, ilgili isim, tüm diğer sıfatlardan psikolojik olarak uzaklaştırılmış ve mahrum edilmiş olur. Eğer mahrum etmek istemiyorsak, o zaman muhtemel bütün diğer sıfatları da o isme eklememiz gerekecektir.

Ezeli, ebedi, muhteşem, mükemmel, v.b...! Fakat, bütün muhtemel sıfatları yan yana ekleme imkanımız olmadığına göre, "**ebedi**" sıfatını da eklememize gerek yoktur. "**Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı**" deyip de, sadece "**ebedi**" sıfatına sahipmiş bizim Cumhuriyetimizin "**varlığı**" ve başka hiçbir sıfatı yokmuş, dedirtmemeliyiz. Yani, "**ebedi**" kelimesini kaldırmak suretiyle, bütün güzellikleri zaten içeren, kısıtlanmamış tüm sıfatlara sahip olduğu varsayılan anlamıyla, eksiksiz bir varlık kavramını ifade edebilmemiz daha kolaydır. İşte böylece, "**varlık**" kelimesine ait olabilecek herhangi bir sıfatın eksikliği özellikle belirtilmediği müddetçe, bu kelimenin tüm sıfatlara kendiliğinden sahip olduğu düşünülecektir. Herhangi bir konuda doğruyu ararken tereddüt olursa, gerçek hayata bakılması yeterlidir. Mesela, "Allah'ın varlığına inanıyorum" diyen bir kişi, bu sınırsız inancını, "Allah'ın ebedi varlığına inanıyorum" şeklinde, gereksiz bir "ebedi" kelimesiyle asla sınırlandırmaz. İşte böyle bir gerçek örnek, yukarıdaki eleştirimizi doğrulamaktadır.

Devam edelim: "Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, **maddî ve manevî mutluluğu** ile..." bölümündeki, "**maddi ve manevi mutluluğu...**" ifadesinin doğrudan Türkiye Cumhuriyetine izafe edilemeyeceği çok açıktır. Çünkü, **Cumhuriyet** sadece bir nesnedir. Cumhuriyetin mutluluğu olabilir mi, bir masanın mutluluğu olabilir mi, bir duvarın mutluluğu olabilir mi ? Olsa olsa, yaşayan bir insanın veya toplumun, yahut Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının "**maddi ve manevi mutluluğu**" olabilir. İşte "**Cumhuriyet**" nesnesine yanlışlıkla atfedilen mutluluk kavramı, Anayasamızda sadece vatandaşlarımıza atfedilmelidir. Yani, mutluluk kavramını, Türkiye Cumhuriyetine yanlış şekilde izafe etmemek için "**maddi ve manevi mutluluğu...**" kelimeleri kaldırılmalıdır, ki bunları çıkardığımız zaman, anlamdaki yanlışlık düzeleceği gibi, metnin anlaşılması da kolaylaşacaktır.
Bir başka örnek olarak, "**Türk vatandaşlarının... huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu ...**" ifadesinde, "**huzurlu bir hayata**" değil, ancak "huzurlu bir hayat **talebine**" hak tanındığı görülmektedir.

Öte yandan, "Anayasamızın başlangıç bölümünü oluşturan 26 satırlık tek cümlede, tam 40 tane "**ve**" kelimesi vardır, bunların 24 tanesi kesinlikle lüzumsuzdur, ki bunlar kaldırıldığında, hiçbir anlam eksikliği oluşmadığı gibi, tam tersine metnin anlaşılabilmesi daha da kolaylaşmaktadır. Anayasamızda toplam 1462 adet "**ve**" kelimesi mevcuttur ve bunların yaklaşık 1000 tanesi gereksizdir. Teknik olarak, her bir "**ve**" kelimesinin iki yanında birer boşluk bulunması gerekir. Bu boşluklardan sadece birini dahi dikkate aldığımızda, tüm lüzumsuz "**ve**" kelimeleri, 3x1000 = 3000 karaktere, yani neredeyse 2 adet A4 ebadında metin sayfasına tekabül etmektedir.

Mevcut Anayasamızda ''Milletimiz'' yok

Kelimeler arasındaki boşlukları da harf gibi sayarsak, Anayasamızda toplam **174,667** adet karakter mevcuttur (boşluklar dahil tam sayım). Eğer, kelimeler arasındaki boşlukları saymazsak, o zaman, Anayasamızda toplam **153,331** harf ve **22,249** tane kelime mevcuttur (net sayım). Bunların içinde 254 tane "**millet**" kelimesi vardır. Fakat, maalesef, tüm Anayasamızda bir tek "**milletimiz**" kelimesi yoktur. Anayasamız okunurken, hissedilen psikoloji şudur: Milletin dışındaki bazı kişiler, yani "**milletimiz**" diyemeyen, kendilerinin de milletimizin bir parçası olduklarını bir türlü kabullenemeyen birileri, oturmuşlar bir Anayasa yapmışlar, "millet şöyle yapacak", "millet böyle yapacak", şeklinde milletin yapacaklarını yazmışlardır. Bir kerecik olsun "milletimiz" diyememişlerdir. İşte tüm bunlar, Anayasamızın ne kadar otoriter bir zihniyetle düzenlendiğini zaten yeteri kadar göstermektedir. Aslında, çalışmamızın sonunda anafikir olarak ifade etmemiz gereken duygusal bir düşüncemizi, yeri gelmişken şimdiden paylaşmak istiyoruz: ümidimiz ve temennimiz, Anayasamızdaki militarist felsefenin demokratik şekilde tasfiye edilmesi, azami toplumsal uzlaşma ile, gerçekten "milletimizin" diyebileceğimiz, olması gereken sivil kimliği taşıyabilecek yepyeni bir Anayasanın düzenlenmesidir. Yeni Anayasamızın isimlendirilmesi ile ilgili önerimiz ise, bugüne kadar olduğu gibi, düzenlendiği yıl ile adlandırmak değil, en anlamlı şekilde, "**Demokratik Cumhuriyet Anayasası**" ismiyle tanımlamaktır. **Demokratik ruhumuzu taşıyacak olan Cumhuriyet mozaiğimize, "sivil giysi" çok yakışacaktır.**

Anayasa kısa, öz ve kolay anlaşılabilir olmalı, ayrıntılar kanunlara bırakılmalıdır

Anayasa, hukuki ve teknik bir metindir, abartılı ve uzun cümlelere, anlaşılması güç dolaylı ifadelere, "gururla ve iftiharla" gibi eşdeğere yakın duygusal kelimelere, yahut vatandaşlara yönelik olarak, "**kesin saygı, karşılıklı içten sevgi**" gibi Anayasal talimatlara gerek yoktur. Eğer sevecekse, vatandaş sevgisini içinde gizlemesin, isterse sevgisini dışından da gösterebilsin, neden "**kesin**", "**içten**" gibi kelimelerle kısıtlansın. Yani kesin olmazsa, saygı-sevgi bozulur mu, üstelik saygı ve sevginin ne kadar kesin veya içten olduğunu, kim-nasıl belirleyecektir. Bu tür talimatlar Anayasamızdan çıkarılmalıdır.

Anayasamızdaki maddelere ait fıkralar mutlaka numaralandırılmalıdır

Anayasamızdaki maddelere ait fıkralar maalesef numaralandırılmamıştır. Bu bir teknik sorundur. Çünkü, bazı maddelerin metni içinde, diğer maddelerin bazı bölümlerine, falan no.lu "fıkra"ya denilip atıfta bulunulmaktadır. Fakat, Anayasamızda numaralı fıkra düzeni yoktur. Yani, çözüm el yordamına kalmakta, uygulamanın gerektirdiği fiili bir zorunluluk olarak, Anayasamızın maddeleri içindeki her bir paragrafın müstakil bir fıkra olduğu varsayılmakta, maddeler arasındaki bahsi geçen atıf ve referans ilişkisi bu şekilde kurulmaktadır. Oysa, Anayasamızın hiçbir yerinde, fıkra tanımına işaret edebilecek herhangi bir açıklama, yönlendirme veya "paragraf fıkra sayılsın" talimatı mevcut değildir. Üstelik, Anayasamızın 176. maddesinde, "Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz." şeklinde, bilime ve mantığa aykırı bir ifade mevcuttur. Halbuki, Anayasadaki madde başlıklarının değiştirilmesi de, TBMM'de aynen madde içeriklerinin değiştirilme sürecine tabi tutulmaktadır.

Kısacası, madde başlığı, maddeyi "tanımlamaya" ve "tamamlamaya" yardımcı olan, çok önemli bir açıklayıcı unsurdur. Bu nedenle, modern hukuk literatüründe, madde başlıklarının madde metninden sayılması çok önemlidir. Aksi halde, kanunun tatbiki ve anlaşılması bakımından büyük tereddütler ve güçlükler doğması her zaman mümkündür. "Madde başlıklarını kanun metninden saymamak", günümüzdeki kanun düzenleme tekniklerine göre, son derece eskilerde kalmış ve artık kesinlikle vazgeçilmesi gereken bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Maalesef, TBMM'nin 26.01.1944 tarihli 1367 sayılı Meclis yorumunda, 1961 Anayasasının 156. maddesinde ve halen yürürlükteki 1982 Anayasası'nın 176. maddesinde, madde başlıklarının madde metninden sayılmayacağının belirtilmesi, modern hukuk felsefesinin çok gerisinde kaldığımızı göstermektedir. Aslında her bir madde, kendi başlığı ile bir bütündür. Ne yazık ki, mevcut Anayasamızda, "madde" ile "madde başlığı" arasında olması gereken bu zorunlu bütünlük, bahsi geçen 176. maddede açıkça reddedilerek ortadan kaldırılmıştır. Mantık hatası kapsamında değerlendirdiğimiz bu durum dikkate alınmalı ve yeni Anayasamızı modern mevzuatımıza uygun şekilde düzenlerken, metnin fiziksel tasarımı, "madde, fıkra, bent, alt-bent" numarataj sistemine göre, hiyerarşik olarak titizlikle kurgulanmalıdır. Hatta gerekirse, madde altında yer alan birimlere mahsus alt başlıklar dahi verilebilmelidir.

Öte yandan, bu konudan ayrı olarak tespit ettiğimiz, farklı dilbilgisi ve mantık yanlışlarını birlikte içeren toplam 19 hata noktası ise, ilgili bölümlerinde tarafımızdan işaretlenmek suretiyle, mevcut Anayasamızın mukayeseli metin çalışmasında ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu ve benzeri hataların yeni Anayasamızda tekrar ortaya çıkmaması için gerekli hassasiyet mutlaka gösterilmelidir.

Milletvekili Andı

Milletvekilleri, TBMM'de and içme esnasında, uzun bir metni okumaktadırlar. Mevcut Anayasamızın "**Andiçme**" başlıklı 81.maddesindeki yemin metninde, Anayasamızın bazı hükümleri sayılmakta, bazıları sayılmamaktadır. "Andiçme" ifadesi içinde yer alan iki kelimenin bitişik yazılmasındaki Türkçe yanlışı, Anayasa metninde farklı formlarda sekiz defa tekrarlanmıştır. Öte yandan yeminde zikredilen Anayasanın hükümleri için and içme "gerçekleşmektedir", ama yeminde zikredilmeyen Anayasa hükümlerine yönelik and içme eylemi, sanki yeteri kadar "gerçekleşmemektedir" şeklinde bir tereddüt doğabilecektir. Halbuki, "Anayasaya bağlı kalacağıma and içerim" şeklindeki çok basit bir yemin cümlesi, mutlaka çok daha kısa, etkili ve anlamlı olacaktır.

Bizim Anayasamız 37.22 sayfa, A.B.D Anayasası 5.7 sayfa

Anayasamızda 177 esas madde, 19+2 geçici madde olmak üzere, toplam 198 madde mevcuttur. Öte yandan, A.B.D Anayasası sadece 7 maddeden ibarettir (üstelik A.B.D Anayasasındaki bu 7 asıl madde, bugüne kadar 27 değişiklik geçirmesine rağmen, toplam metin hacmi makuldür). Karşılaştırmak için, 10 punto, *times new roman* fontuyla, kenarlardan 2.5 cm.'lik boşluk (marj) bırakıp, tek satır aralıklı, "boşluksuz paragraflar" ile standart formatta A4 kağıda basınca, bizim yürürlükteki Anayasamız, 37.22 sayfa tutmaktadır. Aynı şartlarda, A.B.D Anayasasının baskısı ise, 10.42 sayfadır. 1789'da, A.B.D Anayasasının tamamlanıp onaylanmasıyla, farklı sosyo-kültürel katmanları bütünleştiren bir Amerikan üst kimliği doğdu. A.B.D Anayasası 223 yıldır yürürlüktedir ve bu Anayasadaki 27 farklı değişiklik de, bahsi geçen 10.42 sayfanın içinde dahildir. Yapılan bu değişiklikleri çıkarırsak, aslında Amerikan Anayasası, sadece 5.7 sayfadır.

Osmanlı Devletinden günümüz Anayasasına kadar bazı temel hukuki metinler

Bu başlık altındaki çalışmalarımız ayrı bir kitap konusu olacaktır. Fakat çok kısa birkaç cümleyle yakın tarihimize atıfta bulunarak aşağıdaki ön bilgileri şimdiden sunmamız mümkündür:

Sened-i İttifak (1808): Osmanlı Devletinin ve Sultanın Merkezi Otoritesi gittikçe azalıp, Ayanların yerel güçleri tedricen artarken, bu metin, II. Sultan Mahmud ile yerel ayanlar arasında gerçekleştirilmiş önemli bir mutabakattır. Bazı tarihçiler, bu metni, Osmanlı Devleti için, Anayasal devlete doğru ilk adımı oluşturan bir "Magna Carta" olarak görmektedirler. Tarihçilerin üzerinde çalıştıkları bazı Sened-i İttifak nüshaları orijinal tam metin olmadığından, çeşitli yorum farklılıkları doğmuştur. Temin ettiğimiz eksiksiz metin üzerindeki çalışmalarımız devam etmektedir.

Tanzimat Fermanı: Gülhane Hattı Hümayunu (1839): İkinci Mahmut 1839 yılında vefat ettikten sonra yerine geçen Abdülmecit, devletin kuruluşunu yeniden tanzim eden bir ferman yayınlamıştır. Bu ferman 3 Kasım 1839'da, Gülhane'de, Padişahın, yabancı elçilerin ve halkın huzurunda fermanı yazan zamanın Dışişleri Bakanı Mustafa Reşit Paşa tarafından okunmuştur.

Islahat Fermanı (1856): 28 Şubat 1856'da Bâb-ı Âlî'de bütün bakanlar, yüksek memurlar, şeyhülislâm, patrikler, hahambaşı ve cemaat ileri gelenleri önünde okunarak ilân edildikten sonra, Paris Andlaşmasını hazırlayan devletlere tebliğ edilmiştir. Zaten bu bildirimden altı hafta sonra da, Osmanlı Devleti tarafından uluslararası Paris Andlaşması imzalanmıştır.

1876 Kanunu Esasi: 23 Aralık 1876 tarihinde kabul edilmiştir. Değişiklikler hariç, 119 maddeden oluşan 13 sayfalık bir metindir.

1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu: 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Değişiklikler hariç, 23 maddeden oluşan 2.5 sayfalık bir metindir.

1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu: 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Değişiklikler hariç, 105 maddeden oluşan 15 sayfalık bir metindir.

1961 T.C. Anayasası: 27 Mayıs 1961 tarihinde Kurucu Mecliste kabul edilmiştir. Değişiklikler hariç, 157 maddeden oluşan 42 sayfalık bir metindir.

Çalışmamızın amacı ve sonucu

1982 Anayasasıyla ilgili teknik metin analizleri kapsamında amaçladığımız faydaları özetlersek: Yeni Anayasamız düzenlenirken, benzer teknik ayrıntılara mutlaka dikkat edilsin ki, aynı tür yanlışlar bir daha yapılmasın düşüncesiyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Aksi halde, biz bunları, teorik ve sözel olarak da eksiksiz şekilde anlatmaya çalışabilirdik. Ama böyle somut örneklere dayanmayan beyanlar, kuşkusuz bu kadar etkili olamazdı. Yani, yaşayan örneklerini, yürürlükteki Anayasamızda, kelimesiyle, harfiyle, noktasıyla, imlasıyla, ayrı ayrı tanımlayarak gösterdiğimiz zaman, ilgili uzmanlar konunun önemine tereddütsüz hak vermektedirler.

Kısacası, Türkçemizin güzelliği ve etkinliği dikkate alınsın, aynı hatalar tekrarlanmasın, sonuçta yeni Anayasamız daha anlaşılır ve sade bir dile sahip olsun kaygısı ve titizliği ile bahsi geçen bu detaylara ait çalışmalarımız dikkatlerinize sunulmuştur.

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

1982 Anayasası ile A.B.D Anayasası arasında MATEMATİKSEL MUKAYESE ÖZETİ

1982 ANAYASAMIZDA GEREKSİZ METİN FAZLASI
(Miktar Analizi)

T.C. ve A.B.D Anayasalarının Sayısal Metin Analiziyle Karşılaştırılması

TOPLAM TEKNİK SAYIMLAR -- Miktar Analizi
(T.C. Anayasasındaki gereksiz metin fazlasının matematiksel tespiti)

	Toplam Madde sayısı (a)	Toplam Sayfa sayısı (b)	Toplam Satır sayısı (c)	Toplam Cümle sayısı (d)	Toplam Kelime sayısı (e)	Toplam Karakter sayısı (boşluksuz) (f)	Toplam Harf sayısı (boşluklu) (g)	ÇOK SIK KULLANILAN TEMEL BİR BAĞLACIN İKİ ANAYASADAKİ MUKAYESESİ ve (and)
T.C. Anayasası	**177 esas 19 geçici ve 2 biten madde**	**37.22**	**2,305**	**894**	**22,249**	**174,667**	**153.331**	T.C. Anayasasında "**ve**" kelimesi sayısı **1,462** T.C. Anayasasındaki tüm kelime sayısına oranı **% 6.57**
A.B.D Anayasası	**7 esas madde ve 27 değişiklik**	**10.42**	**523**	**215**	**8,115**	**47,780**	**39,880**	A.B.D Anayasasında "**and**" kelimesi sayısı **266** A.B.D Anayasasındaki tüm kelime sayısına oranı **% 3.27**
T.C. Anayasası fazlalık(%)	**5.82 kat fazla (% 582)**	**3.57 kat fazla (% 357)**	**4.41 kat fazla (% 441)**	**4.16 kat fazla (% 416)**	**2.74 kat fazla (% 274)**	**3.66 kat fazla (% 366)**	**3.84 kat fazla (% 384)**	**MİKTAR ANALİZİ**

Yukarıdaki tabloda yer alan tüm paramatreler birarada değerlendirildiğinde, T.C. 1982 Anayasası, A.B.D Anayasasına göre, ortalama olarak **4.03 kat (% 403)** daha fazla metin miktarına sahiptir. En sık kullanılan bağlaçlardan biri olan Türkçedeki "**ve**" kelimesi ile, bunun İngilizcedeki karşılığı olan "**and**" kelimesinin kullanım miktarları mukayese edildiğinde, bizim Anayasamızdaki "**ve**" kelimesi sayısının, tüm Anayasa metnimizdeki kelime sayısına oranı, İngilizce eşdeğerine göre, tam iki katıdır. Yani, İngilizce A.B.D Anayasa metnindeki oranı esas alacak olursak, Anayasamızda yer alan toplam 1462 adet "**ve**" kelimesinin yarısı gereksizdir. Bir adım daha ileri gidip, kendi Anayasamızın başlangıç bölümünü esas alırsak, burada yer alan 40 adet "**ve**" kelimesinden 24 tanesi, anlam ve dilbilgisi açısından kesinlikle lüzumsuzdur, ki bu oran üzerinden hesaplarsak, o zaman 1462 adet "**ve**" kelimesinin yaklaşık 1000 tanesi gereksiz yere kullanılmıştır diye düşünebiliriz.

TÜRKÇEMİZİN GÜZELLİĞİ ve ETKİNLİĞİ
(Yoğunluk Analizi)

T.C. ve A.B.D Anayasalarının Oransal Metin Analiziyle Karşılaştırılması

ORTALAMA ORANLAR -- Yoğunluk Analizi
(Türkçemizdeki güzelliğin ve etkinliğin matematiksel tespiti)

	SAYFA BAŞINA ORTALAMA SAYIMLAR		CÜMLE BAŞINA ORTALAMA SAYIMLAR	
	Sayfa başına ortalama cümle sayısı (d/b)	**Sayfa başına ortalama kelime sayısı (e/b)**	**Cümle başına ortalama kelime sayısı (e/d)**	**Cümle başına ortalama harf sayısı (g/d)**
T.C. Anayasası	**24.02**	**597.77**	**24.89**	**171.51**
A.B.D Anayasası	**20.63**	**778.79**	**37.74**	**185.49**

Yoğunluk ANALİZİ

Yukarıdaki tabloda yer alan tüm oranlara bakıldığında, hem Türkçemizin benzersiz güzelliği ve etkinliği ortaya çıkmakta, hem de bizim dilimizin özelliği nedeniyle çok daha az harf ve kelime ile cümle kurabildiğimiz, yani daha az dil öğesi ile kendimizi çok daha güzel ifade edebildiğimiz anlaşılmaktadır. Dilimizdeki her bir kelimenin anlam yoğunluğu daha fazladır. Bu durum, İngilizce ile kıyaslanınca, dilimizin özgül ağırlığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yani, daha az harf ve kelime ile daha fazla şey anlatabilmekteyiz. Bir başka deyişle, aynı şeyleri ifade edebilmek için, İngilizcede daha fazla sayıda dil öğesinin kullanılması gerekmektedir. Yeşil Taralı iki alandaki farkların yüzdelerinin (%13 ve %8) ortalaması, %10.5'dur. Bu durum, Türkçeden İngilizceye çeviride, %10.5 civarında bir metin artışı olabileceği anlamına gelmektedir. Tersine (İngilizceden Türkçeye) çeviride ise, aynı oranda metin azalması söz konusu olabilir. Öyleyse, bizim Anayasamız İngilizce olsaydı, toplam metin hacmi 37.22 yerine, 41.13 sayfa olacaktı. Tersini düşünürsek, yani A.B.D Anayasasının sadece 7 asıl maddesi Türkçe olarak yazılsaydı, o zaman 5.70 sayfa yerine, 5.10 sayfa olacaktı. İşte, sonuç olarak, tüm bu analizler gösteriyor ki, anlam yoğunluğu bu kadar yüksek olan lisanımızdan, mevcut Anayasamızın metninde, gerektiği gibi profesyonelce yararlanılamamıştır.

1982 Anayasası üzerinde hiçbir anlam değişikliğine neden olmaksızın gerçekçi bir sadeleştirme çalışması

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN**
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (*) ***Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982*** **BAŞLANGIÇ** (Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)*	**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (*)** ***Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982*** **BAŞLANGIÇ** (Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)*
Türk Vatanı ve Milletinin ebedi varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;	Türk Vatanı ve Milletinin ~~ebedi~~ varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği ~~milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve~~ ilkeleri doğrultusunda;
Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;	~~Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak~~, Türkiye Cumhuriyetinin ~~ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile~~ çağdaş medeniyet ~~düzeyine ulaşma~~ azmi yönünde;
Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;	~~Millet iradesinin mutlak üstünlüğü,~~ egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ~~ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan~~ hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen ~~hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş~~ hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;
Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;	Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, ~~belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve~~ üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;
(Değişik: 3/10/2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;	(Değişik: 3/10/2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;
Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;	Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak ~~millî kültür, medeniyet ve~~ hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ~~ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme~~ hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;
Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;	~~Topluca~~ Türk vatandaşlarının ~~millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu,~~ birbirinin hak ve hürriyetlerine ~~kesin~~ saygı, ~~karşılıklı içten~~ sevgi ve kardeşlik duygularıyla ~~ve~~ "Yurtta sulh, cihanda sulh" ~~arzu ve inancı~~ içinde, huzurlu bir hayat ~~talebine~~ hakları bulunduğu;

* Bu Anayasa; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

* Bu Anayasa; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,	~~FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılmak,~~ sözüne ~~ve ruhuna~~ bu yönde ~~saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp~~ uygulanmak üzere,
TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.	TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, ~~demokrasiye âşık Türk~~ evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ~~ve tevdi~~ olunur. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
BİRİNCİ KISIM	**BİRİNCİ KISIM**
Genel Esaslar	**Genel Esaslar**
I. Devletin şekli	**I. Devletin şekli**
MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.	**MADDE 1-** Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
II. Cumhuriyetin nitelikleri	**II. Cumhuriyetin nitelikleri**
MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.	**MADDE 2-** Türkiye Cumhuriyeti, ~~toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı,~~ başlangıçta belirtilen ~~temel~~ ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.
III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti	**III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti**
MADDE 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.	**MADDE 3-** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.
Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.	Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.
Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.	Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.
Başkenti Ankara'dır.	Başkenti Ankara'dır.
IV. Değiştirilemeyecek hükümler	**IV. Değiştirilemeyecek hükümler**
MADDE 4- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.	**MADDE 4-** Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu ~~hakkındaki hüküm ile~~, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi ~~hükümleri~~ değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.
V. Devletin temel amaç ve görevleri	**V. Devletin temel amaç ve görevleri**
MADDE 5- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.	**MADDE 5-** Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını——ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle ~~bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya,~~ insanın ~~maddî ve manevî~~ varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.
VI. Egemenlik	**VI. Egemenlik**
MADDE 6- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.	**MADDE 6-** Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.
Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.	Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.
Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz	Egemenliğin kullanılması, ~~hiçbir surette~~ hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
VII. Yasama yetkisi **MADDE 7-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.	**VII. Yasama yetkisi** **MADDE 7-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.
VIII. Yürütme yetkisi ve görevi **MADDE 8-** Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.	**VIII. Yürütme yetkisi ve görevi** **MADDE 8-** Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.
IX. Yargı yetkisi **MADDE 9-** Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.	**IX. Yargı yetkisi** **MADDE 9-** Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.
X. Kanun önünde eşitlik **MADDE 10-** Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)	**X. Kanun önünde eşitlik** **MADDE 10-** Herkes, ~~dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle~~ ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. ***(Aslında bir önceki ifade, bunu zaten içeriyor..!)*** (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları ~~bütün işlemlerinde~~ kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)
XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü **MADDE 11-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.	**XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü** **MADDE 11-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

* 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

* 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
İKİNCİ KISIM **Temel Haklar ve Ödevler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Genel Hükümler**	**İKİNCİ KISIM** **Temel Haklar ve Ödevler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Genel Hükümler**
I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği	**I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği**
MADDE 12- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.	**MADDE 12-** Herkes, ~~kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez~~ temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin ~~topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı~~ ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.
II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması	**II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması**
MADDE 13- (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.) Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.	**MADDE 13-** (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.) Temel hak ve hürriyetler, ~~özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak~~ kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, ~~demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine~~ aykırı olamaz.
III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması	**III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması**
MADDE 14- (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.) Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri,Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.	**MADDE 14-** (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.) Anayasada yer alan hak ve hürriyetler~~den hiçbiri~~, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ~~ve insan haklarına dayanan~~ demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbiri, ~~Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan~~ temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını ~~amaçlayan bir faaliyette bulunmayı~~ mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.
IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması	**IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması**
MADDE 15- Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. (Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.	**MADDE 15-** Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, ~~milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla,~~ durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ~~kısmen veya tamamen~~ durdurulabilir veya ~~bunlar için~~ Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. (Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda ~~da~~, savaş hukukuna uygun ~~fiiller sonucu meydana gelen~~ ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.**(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
V. Yabancıların durumu **MADDE 16-** Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.	**V. Yabancıların durumu** **MADDE 16-** Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
İKİNCİ BÖLÜM **Kişinin Hakları ve Ödevleri** **I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı** **MADDE 17-** Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz. (Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.) Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.	**İKİNCİ BÖLÜM** **Kişinin Hakları ve Ödevleri** **I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı** **MADDE 17-** Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz. (Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.) ~~Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında~~ silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği ~~zorunlu~~ durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
II. Zorla çalıştırma yasağı **MADDE 18-** Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.	**II. Zorla çalıştırma yasağı** **MADDE 18-** Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. ~~Angarya yasaktır.~~ Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler~~; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları~~, zorla çalıştırma sayılmaz.
III. Kişi hürriyeti ve güvenliği **MADDE 19-** Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.	**III. Kişi hürriyeti ve güvenliği** **MADDE 19-** Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: ~~Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi;~~ bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği ~~olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri~~ dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ~~ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi~~ tutuklamayı zorunlu kılan ~~ve kanunda gösterilen diğer~~ hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ~~ancak~~ suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.	Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ~~ve haklarındaki iddialar herhalde~~ yazılı ve ~~bunun hemen~~ mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.
Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.	Tutuklanan kişilerin, ~~makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında~~ serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ~~ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için~~ bir güvenceye bağlanabilir.
Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.	~~Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.~~
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında ~~bir~~ işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, ~~tazminat hukukunun genel prensiplerine göre,~~ Devletçe ödenir.
IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması	**IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması**
A. Özel hayatın gizliliği	**A. Özel hayatın gizliliği**
MADDE 20- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)	**MADDE 20-** Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)
(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.	(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) ~~Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş~~ hâkim kararı olmadıkça; ~~yine bu sebeplere bağlı olarak~~ gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ~~de~~ kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.	Kişisel veriler, ~~ancak~~ kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.
B. Konut dokunulmazlığı	**B. Konut dokunulmazlığı**
MADDE 21- (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.)	**MADDE 21-** (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.)
Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.	~~Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş~~ hâkim kararı olmadıkça; ~~yine bu sebeplere bağlı olarak~~ gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ~~de~~ kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.
C. Haberleşme hürriyeti	**C. Haberleşme hürriyeti**
MADDE 22- (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.)	**MADDE 22-** (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.)
Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.	Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.
Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.	~~Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş~~ hâkim kararı olmadıkça; ~~yine bu sebeplere bağlı olarak~~ gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ~~de~~ kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.
İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.	İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.
V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti	**V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti**
MADDE 23- Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.	**MADDE 23-** Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.
Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;	Yerleşme hürriyeti, ~~suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;~~
Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;	~~Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;~~
Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.	~~Amaçlarıyla~~ kanunla sınırlanabilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/8 md.; Değişik: 12/9/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.	(Değişik: 3/10/2001-4709/8 md.; Değişik: 12/9/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
VI. Din ve vicdan hürriyeti	**VI. Din ve vicdan hürriyeti**
MADDE 24- Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.	**MADDE 24-** Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.	14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.
Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.	Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.
Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.	Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin ~~gözetim ve~~ denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ~~ancak,~~ kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.
Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.	Kimse, Devletin ~~sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî~~ temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına~~na dayandırma veya~~ siyasî veya kişisel çıkar ~~yahut nüfuz sağlama~~ amacıyla ~~her ne suretle olursa olsun~~, ~~dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri~~ istismar edemez ve kötüye kullanamaz. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti	**VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti**
MADDE 25- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.	**MADDE 25-** Herkes, düşünce ~~ve kanaat~~ hürriyetine sahiptir. ~~Her ne sebep ve amaçla olursa olsun~~ kimse, düşünce ~~ve kanaatlerini~~ açıklamaya zorlanamaz; düşünce ~~ve kanaatleri~~ sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.
VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti	**VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti**
MADDE 26- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.	**MADDE 26-** Herkes, düşünce ~~ve kanaatlerini~~ ~~söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak~~ açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet ~~resmî makamların müdahalesi olmaksızın~~ haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, ~~millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut~~ kanunun öngördüğü ~~meslek sırlarının korunması~~ veya yargılama görevinin ~~gereğine uygun olarak~~ yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.
(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)
Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.	Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.)Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak ~~şekil, şart ve~~ usuller kanunla düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
IX. Bilim ve sanat hürriyeti	**IX. Bilim ve sanat hürriyeti**
MADDE 27- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.	**MADDE 27-** Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.
Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.	Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.
Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.	Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.
X. Basın ve yayımla ilgili hükümler	**X. Basın ve yayımla ilgili hükümler**
A. Basın hürriyeti	**A. Basın hürriyeti**
MADDE 28- Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.	**MADDE 28-** Basın ~~hürdür,~~ sansür edilemez. Basımevi kurmak izin ~~alma~~ ve ~~malî~~ teminat ~~yatırma~~ şartına bağlanamaz.
(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)
Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.	Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.
Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.	Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.
Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.	~~Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan~~ her türlü haber veya yazıyı, yazanlar ~~veya~~ bastıranlar ~~veya aynı amaçla,~~ basanlar, başkasına verenler, ~~bu suçlara ait~~ kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ~~de kanunun açıkça~~ yetkili ~~kıldığı~~ merciin emriyle önlenebilir. ~~Dağıtımı önleyen~~ yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.
Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.	~~Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için,~~ kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.
Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.	~~Süreli veya süresiz~~ yayınlar, ~~kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde~~ hâkim kararıyla; ~~Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından~~ gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ~~de kanunun açıkça~~ yetkili ~~kıldığı~~ merciin emriyle toplatılabilir. ~~Toplatma kararı veren~~ yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.
Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.	~~Süreli veya süresiz~~ yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle ~~zapt ve~~ müsaderesinde genel hükümler uygulanır.
Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan	Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, ~~Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan~~

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.	~~mahkûm olma halinde~~, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın ~~yasaktır; bunlar~~ hâkim kararıyla toplatılır.
B. Süreli ve süresiz yayın hakkı	**B. Süreli ve süresiz yayın hakkı**
MADDE 29- Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.	**MADDE 29-** ~~Süreli veya süresiz~~ yayın ~~önceden~~ izin ~~alma~~ ve ~~malî~~ teminat ~~yatırma~~ şartına bağlanamaz.
Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.	Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, ~~kanunda belirtilen~~ yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.
Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.	Süreli yayınların çıkarılması, ~~yayım şartları, malî kaynakları~~ ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici ~~veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik~~ şartlar koyamaz.
Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.	Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların~~ araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.
C. Basın araçlarının korunması	**C. Basın araçlarının korunması**
MADDE 30- (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.)	**MADDE 30-** (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.)
Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.	Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle ~~zapt ve~~ müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.
D. Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı	**D. Kamu** tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ **elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı**
MADDE 31- Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir.	**MADDE 31-** Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ elindeki basın dışı kitle haberleşme ~~ve yayım~~ araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın ~~şartları ve~~ usulleri kanunla düzenlenir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.	~~(Değişik: 3/10/2001-4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.~~
E. Düzeltme ve cevap hakkı	**E. Düzeltme ve cevap hakkı**
MADDE 32- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.	**MADDE 32-** Düzeltme ve cevap hakkı, ~~ancak~~ kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde ~~tanınır ve~~ kanunla düzenlenir.
Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.	Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.
XI. Toplantı hak ve hürriyetleri	**XI. Toplantı hak ve hürriyetleri**
A. Dernek kurma hürriyeti	**A. Dernek kurma hürriyeti**
MADDE 33- (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.)	**MADDE 33-** (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.)
Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.	Herkes, ~~önceden~~ izin almaksızın dernek kurma ~~ve bunlara~~ üye olma ~~ya da~~ üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.	Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve ~~dernekte~~ üye kalmaya zorlanamaz.
Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.	Dernek kurma hürriyeti ~~ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve~~ kanunla sınırlanabilir.
Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.	Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak ~~şekil, şart ve~~ usuller kanunda gösterilir.
Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.	Dernekler, ~~kanunun öngördüğü hallerde~~ hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. ~~Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde~~ gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.
Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.	Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve ~~görevlerinin gerektirdiği ölçüde~~ Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.	Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.
B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı	**B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı**
MADDE 34- (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.)	**MADDE 34-** (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.)
Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.	Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.
Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.	Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ~~ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve~~ kanunla sınırlanabilir.
Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.	Toplantı ve gösteri yürüyüşü ~~düzenleme~~ hakkının kullanılmasında uygulanacak ~~şekil, şart ve~~ usuller kanunda gösterilir.
XII. Mülkiyet hakkı	**XII. Mülkiyet hakkı**
MADDE 35- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.	**MADDE 35-** Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.
Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.	Bu haklar, ~~ancak kamu yararı amacıyla,~~ kanunla sınırlanabilir.
Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.	Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.
XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler	**XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler**
A. Hak arama hürriyeti	**A. Hak arama hürriyeti**
MADDE 36- (Değişik: 3/10/2001-4709/14 md.) Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.	**MADDE 36-** (Değişik: 3/10/2001-4709/14 md.) Herkes, ~~meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle~~ yargı mercileri önünde ~~davacı veya davalı olarak~~ iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.
Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.	Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.
B. Kanunî hâkim güvencesi	**B. Kanunî hâkim güvencesi**
MADDE 37- Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.	**MADDE 37-** Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Bir kimseyi kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.	Bir kimseyi ~~kanunen tabî olduğu mahkemeden~~ başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.
C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar	**C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar**
MADDE 38- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.	**MADDE 38-** Kimse, işlendiği zaman ~~yürürlükte bulunan~~ kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye ~~suçu işlediği zaman kanunda~~ o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.	~~Suç ve ceza~~ zamanaşımı ile ceza ~~mahkûmiyetinin~~ sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.
Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.	Ceza ve ceza yerine geçen–güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.
Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.	Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.	Hiç kimse kendisini ve ~~kanunda gösterilen~~ yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya ~~bu yolda~~ delil göstermeye zorlanamaz.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.
Ceza sorumluluğu şahsîdir.	Ceza sorumluluğu şahsîdir.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, ~~yalnızca~~ sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.; Mülga: 7/5/2004-5170/5 md.)	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.; Mülga: 7/5/2004-5170/5 md.)
(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.	(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.
İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.	İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.
(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.	(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası ~~Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği~~ yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.
XIV. İspat hakkı	**XIV. İspat hakkı**
MADDE 39- Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.	**MADDE 39-** Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması	**XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması**
MADDE 40- Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.	**MADDE 40-** ~~Anayasa ile tanınmış~~ hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama ~~geciktirilmeden~~ başvurma ~~imkânının sağlanmasını isteme~~ hakkına sahiptir.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, ~~işlemlerinde, ilgili~~ kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.	Kişinin, resmî görevliler tarafından ~~vâki~~ haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, ~~kanuna göre,~~ Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu ~~olan ilgili~~ görevliye rücu hakkı saklıdır.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler** **I. Ailenin korunması ve çocuk hakları ([*])**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler** **I. Ailenin korunması ve çocuk hakları ([*])**
MADDE 41- (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.	**MADDE 41-** (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.	Devlet, ailenin huzur ve refahı ~~ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak~~ için gerekli tedbirleri alır, ~~teşkilâtı kurar.~~
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, ~~yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça,~~ ana ve babasıyla ~~kişisel ve~~ doğrudan ilişki kurma ~~ve sürdürme~~ hakkına sahiptir. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.
II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi	**II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi**
MADDE 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.	**MADDE 42-** Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.	Öğrenim hakkının kapsamı kanunla ~~tespit edilir ve~~ düzenlenir.
Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.	Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, ~~çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre,~~ Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.
Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.	~~Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.~~
İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.	İlköğretim, ~~kız ve erkek bütün~~ vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.	Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile)	(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile)
Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.	Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile ~~burslar ve başka yollarla~~ gerekli yardımları yapar. Devlet, ~~durumları sebebiyle~~ özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler ~~her ne suretle olursa olsun~~ engellenemez.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.	Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.
III. Kamu yararı	**III. Kamu yararı**
A. Kıyılardan yararlanma	**A. Kıyılardan yararlanma**
MADDE 43- Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.	**MADDE 43-** Kıyılar, Devletin ~~hüküm ve~~ tasarrufu altındadır.
Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.	Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, ~~deniz ve göllerin kıyılarını çevrele~~yen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.
Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.	Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ~~ve kişilerin bu yerlerden~~ yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.
B. Toprak mülkiyeti	**B. Toprak mülkiyeti**
MADDE 44- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.	**MADDE 44-** Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek~~, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak~~ amacıyla gerekli tedbirleri alır. ~~Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.~~
Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.	~~Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına~~ ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.
C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması	**C. Tarım, hayvancılık ~~ve bu üretim~~ dallarında çalışanların korunması**
MADDE 45- Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.	**MADDE 45-** Devlet, ~~tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek,~~ tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun ~~olarak bitkisel ve hayvansal~~ üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.
Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.	Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ~~ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi~~ için gereken tedbirleri alır.
D. Kamulaştırma	**D. Kamulaştırma**
MADDE 46- (Değişik: 3/10/2001-4709/18 md.)	**MADDE 46-** (Değişik: 3/10/2001-4709/18 md.)
Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.	Devlet ve kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.	Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.
Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.	Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan ~~doğruya~~ işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.
İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.	İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
E. Devletleştirme ve özelleştirme ([*])	**E. Devletleştirme ve özelleştirme ([*])**
MADDE 47- Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.	**MADDE 47-** Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.
Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.	Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma ~~tarzı ve~~ usulleri kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.	(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ mülkiyetinde bulunan ~~işletme ve~~ varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.
(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.	(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile ~~gerçek veya tüzelkişilere~~ yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.
IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti	**IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti**
MADDE 48- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.	**MADDE 48-** Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.
Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.	Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ~~ve kararlılık~~ içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.
V. Çalışma ile ilgili hükümler	**V. Çalışma ile ilgili hükümler**
A. Çalışma hakkı ve ödevi	**A. Çalışma hakkı ve ödevi**
MADDE 49- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.	**MADDE 49-** Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.	(Değişik: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, ~~çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için~~ çalışanları ve işsizleri korumak, ~~çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak~~ ~~ve~~ çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "E. Devletleştirme" iken, 13/8/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "E. Devletleştirme" iken, 13/8/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
(Mülga: 3/10/2001-4709/19 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/19 md.)
B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı	**B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı**
MADDE 50- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.	**MADDE 50-** Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.
C. Sendika kurma hakkı	**C. Sendika kurma hakkı**
MADDE 51- (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.) Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/5 md.) İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir. Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.	**MADDE 51-** (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.) Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin ~~çalışma ilişkilerinde,~~ ekonomik ve sosyal ~~hak ve~~ menfaatlerini korumak ~~ve geliştirmek~~ için ~~önceden~~ izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara ~~serbestçe~~ üye olma ve üyelikten ~~serbestçe~~ çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse ~~bir sendikaya~~ üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. Sendika kurma hakkı ~~ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve~~ kanunla sınırlanabilir. Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak ~~şekil, şart ve~~ usuller kanunda gösterilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/5 md.) İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin ~~bu alandaki~~ hakları~~nın kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak~~ kanunla düzenlenir. Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.
D. Sendikal faaliyet	**D. Sendikal faaliyet**
MADDE 52- (Mülga: 23/7/1995- 4121/3 md.)	**MADDE 52-** (Mülga: 23/7/1995- 4121/3 md.)
VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt	**VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt**
A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı (*)	**A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı (*)**
MADDE 53- İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 23/7/1995-4121/4 md.; Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.	**MADDE 53-** İşçiler ve işverenler, ~~karşılıklı olarak~~ ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi ~~yapma~~ hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 23/7/1995-4121/4 md.; Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme ~~yapma~~ hakkına sahiptirler.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme ~~yapılması~~ sırasında uyuşmazlık ~~çıkması~~ halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkı~~nın kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü~~, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.
B. Grev hakkı ve lokavt	**B. Grev hakkı ve lokavt**
MADDE 54- Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavtabaşvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.	**MADDE 54-** Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık ~~çıkması~~ halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının ~~usul ve~~ şartları ~~ile kapsam ve istisnaları~~ kanunla düzenlenir.
Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.	Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.
(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)	(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)
Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.	Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.
Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.	Grev ve lokavtın yasaklandığı ~~hallerde~~ veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.
Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.	Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.
(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)	(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)
Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.	Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.
VII. Ücrette adalet sağlanması	**VII. Ücrette adalet sağlanması**
MADDE 55- Ücret emeğin karşılığıdır.	**MADDE 55-** Ücret emeğin karşılığıdır.
Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.	Devlet, çalışanların ~~yaptıkları işe uygun~~ adaletli ~~bir~~ ücret elde etmeleri ve ~~diğer~~ sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.
(Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.	(Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde ~~çalışanların~~ geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu ~~da~~ gözönünde bulundurulur.
VIII. Sağlık, çevre ve konut	**VIII. Sağlık, çevre ve konut**
A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması	**A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması**
MADDE 56- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.	**MADDE 56-** Herkes, sağlıklı ~~ve dengeli~~ bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.	Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ~~ve çevre kirlenmesini önlemek~~ Devletin ve vatandaşların ödevidir.
Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.	Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; ~~insan ve madde gücünde~~ tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını ~~tek elden~~ planlayıp hizmet vermesini düzenler.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.	Devlet, bu görevini ~~kamu ve özel kesimlerdeki~~ sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, ~~onları denetleyerek~~ yerine getirir.
Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.	Sağlık hizmetlerinin ~~yaygın bir şekilde~~ yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.
B. Konut hakkı	**B. Konut hakkı**
MADDE 57- Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.	**MADDE 57-** Devlet, ~~şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde,~~ konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır~~, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.~~
IX. Gençlik ve spor	**IX. Gençlik ve spor**
A. Gençliğin korunması	**A. Gençliğin korunması**
MADDE 58- Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.	**MADDE 58-** Devlet, ~~istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildi~~ği gençlerin ~~müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı~~ yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.
Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.	Devlet, gençleri alkol ~~düşkünlüğünden~~, uyuşturucu madde~~lerden~~, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.
B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim (*)	**B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim (*)**
MADDE 59- Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.	**MADDE 59-** Devlet, ~~her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır~~, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.
Devlet başarılı sporcuyu korur.	Devlet başarılı sporcuyu korur.
(Ek fıkra: 17/3/2011-6214/1 md.) Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.	(Ek fıkra: 17/3/2011-6214/1 md.) Spor federasyonlarının ~~spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin~~ kararlarına karşı ~~ancak zorunlu~~ tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.
X. Sosyal güvenlik hakları	**X. Sosyal güvenlik hakları**
A. Sosyal güvenlik hakkı	**A. Sosyal güvenlik hakkı**
MADDE 60- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.	**MADDE 60-** Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.
Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.	Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ~~ve teşkilatı kurar.~~
B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler	**B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler**
MADDE 61- Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.	**MADDE 61-** Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

* Bu maddenin kenar başlığı, "B. Sporun geliştirilmesi" iken, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

* Bu maddenin kenar başlığı, "B. Sporun geliştirilmesi" iken, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.	Devlet, sakatların korunmalarını ~~ve toplum hayatına intibaklarını~~ sağlayıcı tedbirleri alır.
Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.	Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara ~~Devlet yardımı ve sağlanacak diğer~~ haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.
Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.	Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.
Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.	~~Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.~~
C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları	**C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları**
MADDE 62- Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.	**MADDE 62-** Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, ~~çocuklarının eğitiminin,~~ kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.
XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması	**XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması**
MADDE 63- Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.	**MADDE 63-** Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.
Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.	Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.
XII. Sanatın ve sanatçının korunması	**XII. Sanatın ve sanatçının korunması**
MADDE 64- Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.	**MADDE 64-** Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, ~~değerlendirilmesi,~~ desteklenmesi ~~ve sanat sevgisinin yayılması~~ için gereken tedbirleri alır.
XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları (*)	**XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları (*)**
MADDE 65- (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.)	**MADDE 65-** (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.)
Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.	Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda ~~Anayasa ile~~ belirlenen görevlerini, ~~bu görevlerin amaçlarına uygun~~ öncelikleri gözeterek ~~malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde~~ yerine getirir.
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**
Siyasî Haklar ve Ödevler	**Siyasî Haklar ve Ödevler**
I. Türk vatandaşlığı	**I. Türk vatandaşlığı**
MADDE 66- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.	**MADDE 66-** Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.
Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)	Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)
Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.	Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ~~ancak kanunda belirtilen hallerde~~ kaybedilir.Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları	**II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları**
MADDE 67- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.	**MADDE 67-** Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.
(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.	(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, ~~uygulanabilir~~ tedbirleri belirler.
(Değişik: 17/5/1987 - 3361/1 md.; 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.	(Değişik: 17/5/1987 - 3361/1 md.; 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.
Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.	Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.; 3/10/2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.	(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.; 3/10/2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.	(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.
III. Siyasî partilerle ilgili hükümler	**III. Siyasî partilerle ilgili hükümler**
A.Parti kurma, partile re girme ve partilerden ayrılma(*)	**A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma (*)**
MADDE 68- (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)	**MADDE 68-** (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)
Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.	Vatandaşlar, siyasî parti kurma ~~ve usulüne göre~~ partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.
Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.	Siyasî partiler, demokratik ~~siyasî~~ hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.
Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.	Siyasî partiler ~~önceden~~ izin almadan kurulurlar ~~ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.~~

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.	Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez.
Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.	bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; ~~sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya~~ herhangi bir tür diktatörlüğü ~~savunmayı ve yerleştirmeyi~~ amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez. Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, ~~yaptıkları hizmet bakımından~~ işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.
Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.	Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.	Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.
Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.	Siyasî partilere, Devlet, ~~yeterli düzeyde ve hakça~~ malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.
B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar	**B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar**
MADDE 69- (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)	**MADDE 69-** (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)
Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.	Siyasî partilerin faaliyetleri, ~~parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları~~ demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.
Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.	Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.
Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunladüzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.	Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. ~~Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir.~~ Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.
Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.	Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.
Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.	Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit	Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, ~~onun~~ bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
edilmesi halinde karar verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.	karar verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum ~~o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller(tüzüğünde belirtilen karar organlarınca) doğrudan doğruya anılan~~ parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, ~~yukarıdaki fıkralara göre~~ temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.
Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.	Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.
Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.	Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.
Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.	Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.
(Değişik: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından ~~kısmen veya tamamen~~ yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri ~~yukarıdaki esaslar çerçevesinde~~ kanunla düzenlenir.
IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı	**IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı**
A. Hizmete girme	**A. Hizmete girme**
MADDE 70- Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.	**MADDE 70-** Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.
Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.	Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka ~~hiçbir~~ ayırım gözetilemez.
B. Mal bildirimi	**B. Mal bildirimi**
MADDE 71- Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.	**MADDE 71-** Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.
V. Vatan hizmeti	**V. Vatan hizmeti**
MADDE 72- Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.	**MADDE 72-** Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine ~~getirileceği veya~~ getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
VI. Vergi ödevi **MADDE 73-** Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.	**VI. Vergi ödevi** **MADDE 73-** Herkes, ~~kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre,~~ vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ~~ve dengeli~~ dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, ~~resim, harç~~ ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, ~~resim, harç~~ ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.
VII. Dilekçe,[*] bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı ([*]) **MADDE 74-** (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/8 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	**VII. Dilekçe,[*] bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı ([*])** **MADDE 74-** (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar ~~kendileriyle veya kamu ile ilgili~~ dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ~~ve Türkiye Büyük Millet Meclisine~~ yazı ile başvurma hakkına sahiptir. (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, ~~gecikmeksizin~~ dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/8 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, ~~çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile~~ Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "VII. Dilekçe hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "VII. Dilekçe hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
ÜÇÜNCÜ KISIM **Cumhuriyetin Temel Organları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama** **I. Türkiye Büyük Millet Meclisi** **A. Kuruluşu** **MADDE 75-** (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur. **B. Milletvekili seçilme yeterliliği** **MADDE 76-** (Değişik: 13/10/2006-5551/1 md.) Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. (Değişik: 27/12/2002-4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler. **C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi** **MADDE 77-** (Değişik: 21/10/2007-5678/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer. **D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri** **MADDE 78-** Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez.	**ÜÇÜNCÜ KISIM** **Cumhuriyetin Temel Organları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama** **I. Türkiye Büyük Millet Meclisi** **A. Kuruluşu** **MADDE 75-** (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur. **B. Milletvekili seçilme yeterliliği** **MADDE 76-** (Değişik: 13/10/2006-5551/1 md.) Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. (Değişik: 27/12/2002-4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; ~~zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi~~ yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile ~~yaptıkları hizmet bakımından~~ işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler. **C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi** **MADDE 77-** (Değişik: 21/10/2007-5678/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer. **D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri** **MADDE 78-** Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz. (Ek fıkra: 27/12/2002-4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.	Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz. (Ek fıkra: 27/12/2002-4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi **MADDE 79-** Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.	**E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi** **MADDE 79-** Seçimler, yargı organlarının ~~genel~~ yönetim ve denetimi altında yapılır. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, ~~seçimin düzen içinde~~ yönetimi ~~ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma,~~ seçim süresince ve seçimden sonra ~~seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları,~~ şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin ~~genel~~ yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.
F. Üyelikle ilgili hükümler **1. Milletin temsili** **MADDE 80-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.	**F. Üyelikle ilgili hükümler** **1. Milletin temsili** **MADDE 80-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, ~~seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil,~~ bütün Milleti temsil ederler.
2. Andiçme **MADDE 81-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler: "Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız	**2. ~~Andiçme~~ And içme** **MADDE 81-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde ~~andiçerler~~ and içerler: "~~Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız~~

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”	~~egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve~~ Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; ~~büyük Türk milleti önünde~~ namusum ve şerefim üzerine ~~andiçerim~~ and içerim.”
3. Üyelikle bağdaşmayan işler **MADDE 82-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler.Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.	**3. Üyelikle bağdaşmayan işler** **MADDE 82-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ ve bunlara bağlı kuruluşlarda; ~~Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve~~ özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve ~~Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan~~ vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.
4. Yasama dokunulmazlığı **MADDE 83-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.	**4. Yasama dokunulmazlığı** **MADDE 83-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. ~~Seçimden önce veya sonra bir~~ suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça ~~tutulamaz,~~ sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu ~~hemen ve doğrudan doğruya~~ Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, ~~seçiminden önce veya sonra verilmiş~~ bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin ~~yeniden~~ dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.	Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.
5. Milletvekilliğinin düşmesi ([*]) **MADDE 84-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.) İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır. Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.	**5. Milletvekilliğinin düşmesi ([*])** **MADDE 84-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.) İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır. Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.
82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/9 md.)	82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/9 md.)
6. İptal istemi **MADDE 85-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/10 md.) Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar	**6. İptal istemi** **MADDE 85-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/10 md.) Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar. **(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)**
7. Ödenek ve yolluklar **MADDE 86-** (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder. (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine	**7. Ödenek ve yolluklar** **MADDE 86-** (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder. (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyeliğin düşmesi" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyeliğin düşmesi" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.	T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.
Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.	Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.
II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri	**II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri**
A. Genel olarak	**A. Genel olarak**
MADDE 87- (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.	**MADDE 87-** (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve ~~kesinhesap~~ kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.
B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi	**B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi**
MADDE 88- Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.	**MADDE 88-** Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.
Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.	Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.
C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması	**C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması**
MADDE 89- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.	**MADDE 89-** Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.
(Değişik: 3/10/2001-4709/29 md.) Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/29 md.) Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.
Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.	Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.
D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma	**D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma**
MADDE 90- Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.	**MADDE 90-** Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.
Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına	Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.	dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.
Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.	Milletlerarası ~~bir~~ andlaşmaya dayanan uygulama ~~andlaşmaları~~ ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ~~ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren~~ andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.	Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.
	(Mantık hatası – fıkrası olmayan bir bölümde fıkraya atıf yapmak uygun değildir)
Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.	Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) ~~Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin~~ milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.
E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme	**E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme**
MADDE 91- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.	**MADDE 91-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.
Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.	Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.
Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.	Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.
Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.	Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.
Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.	Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.
Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.	Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.
Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.	Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.	Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.
Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.	Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.
F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme	**F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme**
MADDE 92- Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.	**MADDE 92-** Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların ~~veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller~~ dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani ~~bir~~ ~~silahlı~~ saldırıya uğraması ve ~~bu sebeple~~ silahlı kuvvet kullanılmasına ~~derhal~~ karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.
III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler	**III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler**
A. Toplanma ve tatil	**A. Toplanma ve tatil**
MADDE 93- (Değişik: 23/7/1995-4121/11 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.	**MADDE 93- (**Değişik: 23/7/1995-4121/11 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.
Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.	Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan ~~doğruya~~ veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.	Meclis Başkanı da doğrudan ~~doğruya~~ veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.	~~Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.~~ ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
B. Başkanlık Divanı	**B. Başkanlık Divanı**
MADDE 94- Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.	**MADDE 94-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.
Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.	Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.
(Değişik: 12/9/2010-5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.	(Değişik: 12/9/2010-5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
(Değişik: 3/10/2001-4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.	(Değişik: 3/10/2001-4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.
C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri	**C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri**
MADDE 95- Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.	**MADDE 95-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, ~~kendi yaptığı~~ İçtüzük hükümlerine göre yürütür.
İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.	İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.
Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisinin ~~bütün bina, tesis, eklenti ve~~ arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle ~~düzenlenir ve~~ yürütülür. ~~Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.~~
D. Toplantı ve karar yeter sayısı	**D. Toplantı ve karar yeter sayısı**
MADDE 96- (Değişik: 21/10/2007-5678/3 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.	**MADDE 96-** (Değişik: 21/10/2007-5678/3 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, ~~yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde~~ üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.
Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.	Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.
E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması	**E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması**
MADDE 97- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.	**MADDE 97-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.	Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.
IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları	**IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları**
A. Genel olarak	**A. Genel olarak**
MADDE 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.	**MADDE 98-** Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.
Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.	Soru, Bakanlar Kurulu adına, ~~sözlü veya yazılı olarak~~ cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.
Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.	Meclis araştırması, belli bir konuda ~~bilgi edinilmek için~~ yapılan incelemeden ibarettir.
Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.	Genel görüşme, ~~toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren~~ belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.
Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.	Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ~~ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma~~ yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.
B. Gensoru	**B. Gensoru**
MADDE 99- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.	**MADDE 99-** Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.
Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.	Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ~~ancak~~ önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.
Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.	Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ~~ancak~~ gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.
Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.	Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.
Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.	Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.
Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.	~~Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla~~ gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.
C. Meclis soruşturması	**C. Meclis soruşturması**
MADDE 100- (Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar.	**MADDE 100-** (Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.	Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.
(Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.	(Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.
İKİNCİ BÖLÜM **Yürütme** **I. Cumhurbaşkanı** **A. Nitelikleri ve tarafsızlığı** **MADDE 101-** (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.) Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer. **B. Seçimi** **MADDE 102-** (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.) Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.	**İKİNCİ BÖLÜM** **Yürütme** **I. Cumhurbaşkanı** **A. Nitelikleri ve tarafsızlığı** **MADDE 101-** (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.) Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer. **B. Seçimi** **MADDE 102-** (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.) Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.	Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.
İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.	İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.
C. Andiçmesi	**C. ~~Andiçmesi~~ And içmesi**
MADDE 103- Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer:	**MADDE 103-** Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde ~~andiçer~~ and içer:
"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim."	"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, ~~Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma,~~ Anayasaya, ~~hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine~~ bağlı kalacağıma, ~~milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım~~ görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için ~~bütün gücümle~~ çalışacağıma ~~Büyük~~ Türk Milleti ~~ve tarih~~ huzurunda, namusum ve şerefim üzerine ~~andiçerim~~ and içerim."
D. Görev ve yetkileri	**D. Görev ve yetkileri**
MADDE 104 - Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.	**MADDE 104 -** Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.
Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:	Bu amaçlarla ~~Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak~~ yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:
a) Yasama ile ilgili olanlar:	a) Yasama ile ilgili olanlar:
Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,	Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,
Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak,	Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak,
Kanunları yayımlamak,	Kanunları yayımlamak,
Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,	Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,
Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,	Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,
Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, tümünün veya belirli	Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, tümünün veya belirli

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,	hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,
Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,	Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:	b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:
Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,	Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,	Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,
Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,	Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,
Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,	Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,	Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,	Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,
Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek,	Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek,
Genelkurmay Başkanını atamak,	Genelkurmay Başkanını atamak,
Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak,	Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak,
Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,	Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,
Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak,	Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak,
Kararnameleri imzalamak,	Kararnameleri imzalamak,
Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,	Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,
Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,	Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,
Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,	Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,
Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,	Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,
Üniversite rektörlerini seçmek,	Üniversite rektörlerini seçmek,
c) Yargı ile ilgili olanlar:	c) Yargı ile ilgili olanlar:
Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.	Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.
Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.	Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.
E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali	**E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali**
MADDE 105- Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.	**MADDE 105-** Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.	Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.
Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.	Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.
F. Cumhurbaşkanına vekillik etme	**F. Cumhurbaşkanına vekillik etme**
MADDE 106- Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.	**MADDE 106-** Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.
G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği	**G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği**
MADDE 107- Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.	**MADDE 107-** Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.
H. Devlet Denetleme Kurulu	**H. Devlet Denetleme Kurulu**
MADDE 108- İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.	**MADDE 108-** İdarenin hukuka uygunluğunun, ~~düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin~~ sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, ~~her düzeydeki~~ işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü ~~inceleme, araştırma ve~~ denetlemeleri yapar.
Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.	Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.
Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.	Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.
Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.	Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.
II. Bakanlar Kurulu	**II. Bakanlar Kurulu**
A. Kuruluş	**A. Kuruluş**
MADDE 109- Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.	**MADDE 109-** Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.
Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.	Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.
Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.	Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
B. Göreve başlama ve güvenoyu **MADDE 110-** Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.	**B. Göreve başlama ve güvenoyu** **MADDE 110-** Bakanlar Kurulunun listesi ~~tam olarak~~ Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve ~~güvenoyuna başvurulur.~~ Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
C. Görev sırasında güvenoyu **MADDE 111-** Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.	**C. Görev sırasında güvenoyu** **MADDE 111-** Başbakan, ~~gerekli görürse,~~ Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.
D. Görev ve siyasî sorumluluk **MADDE 112-** Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür. Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde andiçerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.	**D. Görev ve siyasî sorumluluk** **MADDE 112-** Başbakan, ~~Bakanlar Kurulunun başkanı olarak,~~ Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)*** Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür. Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde ~~Millet Meclisi önünde andiçerler~~ and içerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar **MADDE 113-** Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir. Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır. Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.	**E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar** **MADDE 113-** Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir. ~~Açık olan bakanlıklarla~~ izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan ~~geçici olarak~~ vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)*** Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır. Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu	**F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu**
MADDE 114- Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.	**MADDE 114-** Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.
116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.	116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.
Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.	Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.
Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.	Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.	Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.
Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.	Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.
Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.	Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.
G. Tüzükler	**G. Tüzükler**
MADDE 115- Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.	**MADDE 115-** Bakanlar Kurulu, ~~kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere,~~ kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.
Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.	Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.
H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi	**H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi**
MADDE 116- Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.	**MADDE 116-** Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.	Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
İ. Millî Savunma	**İ. Millî Savunma**
1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı	**1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı**
MADDE 117- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.	**MADDE 117-** Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.
Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.	Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.
Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.	Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.	Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.
Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.	Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.
2. Millî Güvenlik Kurulu	**2. Millî Güvenlik Kurulu**
MADDE 118- (Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.	**MADDE 118-** (Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.
Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.	Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin ~~tayini,~~ tespiti ve uygulanması ile ilgili ~~alınan tavsiye kararları ve gerekli~~ koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, ~~Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda~~ alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.
Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.	Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.
Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.	Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.
Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.	Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.
III. Olağanüstü yönetim usulleri	**III. Olağanüstü yönetim usulleri**
A. Olağanüstü haller	**A. Olağanüstü haller**
1. Tabiî afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı	**1. Tabiî afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı**
MADDE 119- Tabiî afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.	**MADDE 119-** Tabiî afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı	**2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı**
MADDE 120- Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.	**MADDE 120-** Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini ~~veya temel hak ve hürriyetleri~~ ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması ~~veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması~~ hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.
3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme	**3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme**
MADDE 121- Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.	**MADDE 121-** Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.
119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.	119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ~~ayrı ayrı~~ geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı ~~veya nasıl durdurulacağı,~~ halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ~~ve ne suretle~~ alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, ~~görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı~~ ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.
Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.	Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.
B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali	**B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali**
MADDE 122- Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır.	**MADDE 122-** Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini ~~veya temel hak ve hürriyetleri~~ ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması ~~veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya~~ ülkenin ve milletin bölünmezliğini ~~içten veya dıştan~~ tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.
Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.	Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.
Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir.	Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir.
Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.	Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.
Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.	Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ~~ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı~~ ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.
Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.	Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.
IV. İdare	**IV. İdare**
A. İdarenin esasları	**A. İdarenin esasları**
1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği	**1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği ~~tüzelkişiliği~~**
MADDE 123- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.	**MADDE 123-** İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.
İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.	İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden ~~yönetim~~ ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.	Kamu tüzel kişiliği ~~tüzelkişiliği~~, ancak kanunla ~~veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak~~ kurulur.
2. Yönetmelikler	**2. Yönetmelikler**
MADDE 124- Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.	**MADDE 124-** Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri ~~tüzelkişileri~~, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.
Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.	Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.
B. Yargı yolu	**B. Yargı yolu**
MADDE 125- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek cümleler: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.	**MADDE 125-** İdarenin ~~her türlü eylem ve~~ işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek cümleler: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili ~~imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan~~ uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.
Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî	Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.	Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.
İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.	İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.	(Değişik: 12/9/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin ~~kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak~~ yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî ~~eylem ve~~ işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.
İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.	İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.	Kanun, olağanüstü hallerde, ~~sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile~~ yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.
İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.	İdare, kendi ~~eylem ve~~ işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.
C. İdarenin kuruluşu	**C. İdarenin kuruluşu**
1. Merkezî idare	**1. Merkezî idare**
MADDE 126- Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.	**MADDE 126-** Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, ~~coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre,~~ illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.
İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.	~~İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.~~
Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.	Kamu hizmetlerinin görülmesinde ~~verim ve~~ uyum ~~sağlamak~~ amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.
2. Mahallî idareler	**2. Mahallî idareler**
MADDE 127- Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.	**MADDE 127-** Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ~~ve karar organları, gene kanunda gösterilen,~~ seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir ~~tüzelkişileridir~~.
Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.	Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.	(Değişik: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.	Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.
Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.	Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin ~~idarenin bütünlüğü ilkesine~~ uygun şekilde yürütülmesi, ~~kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması~~ amacıyla, ~~kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde~~ idarî vesayet yetkisine sahiptir.
Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.	Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.
D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler	**D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler**
1. Genel ilkeler	**1. Genel ilkeler**
MADDE 128- Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.	**MADDE 128-** ~~Devletin~~, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre~~ yürütmekle yükümlü oldukları ~~kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli~~ görevler, ~~memurlar ve diğer~~ kamu görevlileri eliyle görülür. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.	~~Memurların ve diğer~~ kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.
Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.	Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.
2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence	**2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence**
MADDE 129- Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.	**MADDE 129-** ~~Memurlar ve diğer~~ kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.
Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.	~~Memurlar ve diğer~~ kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ~~ve bunların üst kuruluşları~~ mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.
(Değişik: 12/9/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.	(Değişik: 12/9/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.
Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.	Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.
Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.	~~Memurlar ve diğer~~ kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ~~ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak~~, ancak idare aleyhine açılabilir.
Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması,	~~Memurlar ve diğer~~ kamu görevlileri hakkında ~~işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü~~ ceza kovuşturması açılması,

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.	kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.
E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları	**E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları**
1. Yükseköğretim kurumları	**1. Yükseköğretim kurumları**
MADDE 130- Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.	**MADDE 130-** Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına ~~dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan~~ kamu tüel kişiliğine ~~tüzelkişiliğine~~ ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.
Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.	~~Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile~~ vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.
Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.	Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.
Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.	Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.
Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.	Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.
Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.	~~Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre;~~ rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.
Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.	Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca ~~her ne suretle olursa olsun~~ görevlerinden uzaklaştırılamazlar.
(Değişik: 29/10/2005-5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.	(Değişik: 29/10/2005-5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.
Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi,	Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ~~ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi,~~

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.	~~Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması~~ kanunla düzenlenir.
Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.	Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.
2. Yükseköğretim üst kuruluşları	**2. Yükseköğretim üst kuruluşları**
MADDE 131- Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim- öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.	**MADDE 131-** Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, ~~yükseköğretim kurumlarındaki eğitim- öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak~~ maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.
(Değişik: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.	**(**Değişik: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan ~~doğruya~~ seçilen üyelerden kurulur.
Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.	Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.
3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar	**3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar**
MADDE 132- Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.	**MADDE 132-** Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.
F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları (*)	**F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları (*)**
MADDE 133- (Değişik: 8/7/1993- 3913/1 md.)	**MADDE 133-** (Değişik: 8/7/1993- 3913/1 md.)
Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.	Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.
(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 8/7/1993 tarihli ve 3913 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra, 21/6/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yeniden değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 8/7/1993 tarihli ve 3913 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra, 21/6/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yeniden değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.	Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden ~~tüzelkişilerinden~~ yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.
G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu	**G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu**
MADDE 134- Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzelkişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.	**MADDE 134-** Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine ~~tüzelkişiliğine~~ sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.
Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.	Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.
H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları	**H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları**
MADDE 135- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.	**MADDE 135-** Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, ~~meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak~~ maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından ~~kanunda gösterilen usullere göre~~ yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir ~~tüzelkişilikleridir~~.
Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.	Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir. (Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.	kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.
İ. Diyanet İşleri Başkanlığı	**İ. Diyanet İşleri Başkanlığı**
MADDE 136- Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.	**MADDE 136-** Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.
J. Kanunsuz emir	**J. Kanunsuz emir**
MADDE 137- Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.	**MADDE 137-** Kamu hizmetlerinde ~~herhangi bir sıfat ve suretle~~ çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.
Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.	Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.
Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.	Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Yargı**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Yargı**
I. Genel hükümler	**I. Genel hükümler**
A. Mahkemelerin bağımsızlığı	**A. Mahkemelerin bağımsızlığı**
MADDE 138- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.	**MADDE 138-** Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.
Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.	Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.	Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.
Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.	Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.
B. Hâkimlik ve savcılık teminatı	**B. Hâkimlik ve savcılık teminatı**
MADDE 139- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.	**MADDE 139-** Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.	Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.
C. Hâkimlik ve savcılık mesleği	**C. Hâkimlik ve savcılık mesleği**
MADDE 140- Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.	**MADDE 140-** Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.
Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.	Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.
Hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.	Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.
Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.	Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.
Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.	Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.
Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.	Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.
D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması	**D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması**
MADDE 141- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.	**MADDE 141-** Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.
Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.	Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.
Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.	Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.
Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.	Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.
E. Mahkemelerin kuruluşu	**E. Mahkemelerin kuruluşu**
MADDE 142- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.	**MADDE 142-** Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri **MADDE 143-** (Mülga: 7/5/2004-5170/9 md.)	**F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri** **MADDE 143-** (Mülga: 7/5/2004-5170/9 md.)
G. Adalet hizmetlerinin denetimi ([*])	**G. Adalet hizmetlerinin denetimi ([*])**
MADDE 144 – (Değişik: 12/9/2010-5982/14 md.)	**MADDE 144 –** (Değişik: 12/9/2010-5982/14 md.)
Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
H. Askerî yargı	**H. Askerî yargı**
MADDE 145 – (Değişik: 12/9/2010-5982/15 md.)	**MADDE 145 –** (Değişik: 12/9/2010-5982/15 md.)
Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.	Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.
Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.	Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.
Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adlî yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.	Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adlî yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.
Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli bulundukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli bulundukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
II. Yüksek mahkemeler	**II. Yüksek mahkemeler**
A. Anayasa Mahkemesi	**A. Anayasa Mahkemesi**
1. Kuruluşu	**1. Kuruluşu**
MADDE 146- (Değişik: 12/9/2010-5982/16 md.)	**MADDE 146-** (Değişik: 12/9/2010-5982/16 md.)
Anayasa Mahkemesi onyedi üyeden kurulur.	Anayasa Mahkemesi onyedi üyeden kurulur.
Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.	Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "G. Hâkim ve savcıların denetimi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "G. Hâkim ve savcıların denetimi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN**
Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.	Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.
Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)	Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)
Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.	Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.
Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.	Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.	Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.
2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi (**)	**2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi (**)**
MADDE 147- (Değişik: 12/9/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.	**MADDE 147-** (Değişik: 12/9/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.
Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.	Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

(*) Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

(**) Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(*) Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

(**) Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
3. Görev ve yetkileri	**3. Görev ve yetkileri**
MADDE 148- (Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz.	**MADDE 148-** (Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz.
Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.	Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; ~~def'i yoluyla da ileri sürülemez.~~ ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)***
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuru da bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.	(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.
Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.	Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
4. Çalışma ve yargılama usulü **MADDE 149-** (Değişik: 12/9/2010-5982/19 md.) Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir. Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır. Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır. Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır. Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler. **5. İptal davası** **MADDE 150-** Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır. **6. Dava açma süresi** **MADDE 151-** Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.	**4. Çalışma ve yargılama usulü** **MADDE 149-** (Değişik: 12/9/2010-5982/19 md.) Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir. Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır. Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır. Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır. Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler. **5. İptal davası** **MADDE 150-** Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan ~~doğruya~~ iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır. **6. Dava açma süresi** **MADDE 151-** Anayasa Mahkemesinde doğrudan ~~doğruya~~ iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi	**7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi**
MADDE 152- Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.	**MADDE 152-** Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.
Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.	Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.
Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.	Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.
Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.	Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.
8. Anayasa Mahkemesinin kararları	**8. Anayasa Mahkemesinin kararları**
MADDE 153- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.	**MADDE 153-** Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.
Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.	Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.
Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.	Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.
İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.	İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.
İptal kararları geriye yürümez.	İptal kararları geriye yürümez.
Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.	Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri ~~tüzelkişileri~~ bağlar.
B. Yargıtay	**B. Yargıtay**
MADDE 154- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.	**MADDE 154-** Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.	Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.	Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.	Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
C. Danıştay	**C. Danıştay**
MADDE 155- Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.	**MADDE 155-** Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
(Değişik: 13/8/1999- 4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.	(Değişik: 13/8/1999- 4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz ~~şartlaşma ve~~ sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.
Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir.	Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir.
Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.	Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
D. Askerî Yargıtay	**D. Askerî Yargıtay**
MADDE 156- Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.	**MADDE 156-** Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.	Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.	Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi	**E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi**
MADDE 157- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.	**MADDE 157-** Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.
Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.	Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.
Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.	Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.
Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.	Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
F. Uyuşmazlık Mahkemesi	**F. Uyuşmazlık Mahkemesi**
MADDE 158- Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.	**MADDE 158-** Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.
Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.	Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.
Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.	Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.
III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu	**III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu**
MADDE 159- (Değişik: 12/9/2010-5982/22 md.)	**MADDE 159-** (Değişik: 12/9/2010-5982/22 md.)
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN**
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.
Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.(*)	Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.(*)
Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.	Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.
Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. (**)	Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. (**)
Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.	Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.
Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.	Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.
Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve	Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve

[*] Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[*] Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.	birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.
Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.	Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.
Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.	Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.
Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.	Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.
Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.	Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.
Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.	Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.
IV. Sayıştay	**IV. Sayıştay**
MADDE 160- (Değişik: 29/10/2005-5428/2 md.) Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.	**MADDE 160**- (Değişik: 29/10/2005-5428/2 md.) Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.
Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.	Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
(Ek fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır. Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir. (Mülga: 7/5/2004-5170/10 md.)	(Ek fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır. Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir. (Mülga: 7/5/2004-5170/10 md.)
DÖRDÜNCÜ KISIM **Malî ve Ekonomik Hükümler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Malî Hükümler**	**DÖRDÜNCÜ KISIM** **Malî ve Ekonomik Hükümler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Malî Hükümler**
I. Bütçe	**I. Bütçe**
A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması	**A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması**
MADDE 161- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır. (Değişik: 29/10/2005-5428/3 md.) Malî yıl başlangıcı ile merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir. Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.	**MADDE 161-** Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin ~~tüzelkişilerinin~~ harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır. (Değişik: 29/10/2005-5428/3 md.) Malî yıl başlangıcı ile merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir. Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.
B. Bütçenin görüşülmesi	**B. Bütçenin görüşülmesi**
MADDE 162- (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Bakanlar Kurulu, merkezî yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır. (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.	**MADDE 162-** (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Bakanlar Kurulu, merkezî yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır. (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları	**C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları**
MADDE 163- (Değişik: 29/10/2005-5428/5 md.) Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.	**MADDE 163-** (Değişik: 29/10/2005-5428/5 md.) Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. ~~Carî yıl~~ bütçe~~sindeki~~ ödenek artışını öngören ~~değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki~~ kanun tasarı ve tekliflerinde, ~~belirtilen giderleri karşılayabilecek~~ malî kaynak gösterilmesi zorunludur. ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var) Türkçede ileriki diye bir kelime yok.***
D. Kesinhesap	**D. ~~Kesinhesap~~ Kesin hesap**
MADDE 164- Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesinhesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesinhesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesinhesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.	**MADDE 164-** Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. ~~Kesinhesap~~ Kesin hesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla ~~kesinhesap~~ kesin hesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, ~~kesinhesap~~ kesin hesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. ~~Kesinhesap~~ Kesin hesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.
E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi	**E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi**
MADDE 165- Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.	**MADDE 165-** Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan ~~doğruya~~ veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.
İKİNCİ BÖLÜM **Ekonomik Hükümler**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Ekonomik Hükümler**
I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey ([*])	**I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey ([*])**
MADDE 166- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.	**MADDE 166-** Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ~~ve uyumlu~~ biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının ~~döküm ve değerlendirilmesini yaparak~~ verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ~~ve gerekleri~~ gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma ~~girişimleri~~, bu plana göre gerçekleştirilir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.	Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.
II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi **MADDE 167-** Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.	**II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi** **MADDE 167-** Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ~~ülke ekonomisinin yararına olmak üzere~~ düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler ~~dışında ek malî yükümlülükler~~ koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.
III. Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi **MADDE 168-** Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.	**III. Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi** **MADDE 168-** Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin ~~hüküm ve~~ tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere ~~tüzelkişilere~~ devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzel kişilerle ~~tüzelkişilerle~~ ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler ~~tüzelkişiler~~ eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin ~~tüzelkişilerin~~ uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ~~ve müeyyideler~~ kanunda gösterilir.
IV. Ormanlar ve orman köylüsü **A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi** **MADDE 169-** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz. Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman	**IV. Ormanlar ve orman köylüsü** **A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi** **MADDE 169-** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz. Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.	niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.
B. Orman köylüsünün korunması	**B. Orman köylüsünün korunması**
MADDE 170- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.	**MADDE 170-** Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden önce ~~bilim ve fen bakımından~~ orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; ~~bilim ve fen bakımından~~ orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.
Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır. Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.	Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır. Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.
V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi	**V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi**
MADDE 171- Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. (Mülga: 23/7/1995-4121/15 md.)	**MADDE 171-** Devlet, ~~millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan~~ kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. (Mülga: 23/7/1995-4121/15 md.)
VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması **A. Tüketicilerin korunması**	**VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması** **A. Tüketicilerin korunması**
MADDE 172- Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.	**MADDE 172-** Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.
B. Esnaf ve sanatkârların korunması	**B. Esnaf ve sanatkârların korunması**
MADDE 173- Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.	**MADDE 173-** Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.
BEŞİNCİ KISIM **Çeşitli Hükümler**	**BEŞİNCİ KISIM** **Çeşitli Hükümler**
I. İnkılâp kanunlarının korunması	**I. İnkılâp kanunlarının korunması**
MADDE 174- Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz: 1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; 2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;	**MADDE 174-** Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde ~~anlaşılamaz ve~~ yorumlanamaz: ***(Dilbilgisi ve mantık hatası var)*** 1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; 2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;	3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;
4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;	4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;
5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;	5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;
6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;	6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;
7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;	7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;
8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.	8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.
ALTINCI KISIM	**ALTINCI KISIM**
Geçici Hükümler	**Geçici Hükümler**
GEÇİCİ MADDE 1- Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır. Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür. İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.	**GEÇİCİ MADDE 1-** Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır. Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür. İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.
GEÇİCİ MADDE 2- 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.	**GEÇİCİ MADDE 2-** 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.
Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz.	Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz.
Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî	Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer. Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır:	Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer. Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır:
a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;	a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;
b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde: Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek;	b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde: Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek;
c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.	c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.
GEÇİCİ MADDE 3- Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte:	**GEÇİCİ MADDE 3-** Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte:
a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,	a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,
b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,	b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,
c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun,	c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun,
Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer.	Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer.
GEÇİCİ MADDE 4- (Mülga: 6/9/1987- 3361/4 md.)	**GEÇİCİ MADDE 4-** (Mülga: 6/9/1987- 3361/4 md.)
GEÇİCİ MADDE 5- Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri andiçerler.	**GEÇİCİ MADDE 5-** Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri ~~andiçerler~~ and içerler.
GEÇİCİ MADDE 6- Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.	**GEÇİCİ MADDE 6-** Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
GEÇİCİ MADDE 7- İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.	**GEÇİCİ MADDE 7-** İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.
GEÇİCİ MADDE 8- Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.	**GEÇİCİ MADDE 8-** Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.
GEÇİCİ MADDE 9- İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.	**GEÇİCİ MADDE 9-** İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.
GEÇİCİ MADDE 10- Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.	**GEÇİCİ MADDE 10-** Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.
GEÇİCİ MADDE 11- Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.	**GEÇİCİ MADDE 11-** Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.
GEÇİCİ MADDE 12- 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcıvekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.	**GEÇİCİ MADDE 12-** 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcıvekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.	6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.
GEÇİCİ MADDE 13- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.	**GEÇİCİ MADDE 13-** Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.
Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.	Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.
GEÇİCİ MADDE 14- Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.	**GEÇİCİ MADDE 14-** Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.
GEÇİCİ MADDE 15- (Mülga: 12/9/2010-5982/24 md.)	**GEÇİCİ MADDE 15-** (Mülga: 12/9/2010-5982/24 md.)
GEÇİCİ MADDE 16- Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanlar, Anayasanın halkoylamasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.	**GEÇİCİ MADDE 16-** Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanlar, Anayasanın halkoylamasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.
GEÇİCİ MADDE 17- (Ek: 10/5/2007- 5659/1 md.)	**GEÇİCİ MADDE 17-** (Ek: 10/5/2007- 5659/1 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.	Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.
GEÇİCİ MADDE 18- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)	**GEÇİCİ MADDE 18-** (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.
Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;	Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;
a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır. Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)	a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır. Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)
b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir	b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir

[*] Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.(**)	baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.(**)
c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.	c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.
ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.	ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.	Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.
Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.	Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.
Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.	Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.
Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.	Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.
GEÇİCİ MADDE 19- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)	**GEÇİCİ MADDE 19-** (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:
a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. (***)	a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. (***)
b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona	b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona

[*] Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[***] Bu bendin birinci cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve "öğretim üyeleri," ibareleinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (*)	erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (*)
c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (**)	c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (**)
ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (***)	ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (***)
d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilan	d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilan

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin birinci cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve "öğretim üyeleri," ibareleinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

* Bu bendin son cümlesindeki, "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

* Bu bendin son cümlesindeki, "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. (****)	ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. (****)
e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.	e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.
Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.	Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.
Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.	Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.
İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler,	İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler,

**** Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

**** Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.	Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.
İlgili kanunlarda düzenleme yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;	İlgili kanunlarda düzenleme yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;
a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.	a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.
b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.	b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.
c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.	c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.
ç) Sekreterya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.	ç) Sekreterya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.
Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.	Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.
Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar uygulanır.	Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar uygulanır.
YEDİNCİ KISIM **Son Hükümler**	**YEDİNCİ KISIM** **Son Hükümler**
I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma	**I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma**
MADDE 175- (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)	**MADDE 175-** (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)
Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.	Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.
Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.	Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.
Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.	Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.
Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.	Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.
Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.	Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.	Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.
Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.	Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.
II. Başlangıç ve kenar başlıklar	**II. Başlangıç ve kenar başlıklar**
MADDE 176- Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.	**MADDE 176-** Anayasanın ~~dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten~~ başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.
Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.	~~Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.~~
III. Anayasanın yürürlüğe girmesi	**III. Anayasanın yürürlüğe girmesi**
MADDE 177- Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.	**MADDE 177-** Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.
a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,	a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,
III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler,	III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler,
Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.	Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.
b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;	b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;
Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;	Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;
Yayımlanması ile yürürlüğe girer.	Yayımlanması ile yürürlüğe girer.
c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler;	c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler;
Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir.	Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir.
d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilânı ile birlikte	d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilânı ile birlikte

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLEREK SADELEŞTİRİLMİŞ METİN
yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer. e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilânıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır. f) Kesinhesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.	yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer. e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilânıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ~~ve~~ mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır. f) ~~Kesinhesap~~ Kesin hesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER **3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE-** A) Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz. B) Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz. **27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE 1**- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.	**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER** **3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE-** A) Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz. B) Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz. **27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE 1**- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

1982 Anayasasını sadeleştirmek için çizilen bölümlerin orijinal metinden silinmiş hali

(%10 oranında net sayfa ve metin tasarrufu sağlanmıştır)

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN**
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (*) ***Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982*** **BAŞLANGIÇ** (Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)*	**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (*)** ***Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982*** **BAŞLANGIÇ** (Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)*
Türk Vatanı ve Milletinin ebedi varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;	Türk Vatanı ve Milletinin varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği ilkeleri doğrultusunda;
Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;	Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş medeniyet azmi yönünde;
Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;	egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;
Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;	Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;
(Değişik: 3/10/2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;	(Değişik: 3/10/2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;
Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;	Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;
Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir	Türk vatandaşlarının birbirinin hak ve hürriyetlerine saygı, sevgi ve kardeşlik duygularıyla huzurlu bir hayat hakları bulunduğu; sözüne bu yönde uygulanmak üzere,

* Bu Anayasa; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

* Bu Anayasa; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
hayat talebine hakları bulunduğu; FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere, TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.	TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet olunur.
BİRİNCİ KISIM **Genel Esaslar**	**BİRİNCİ KISIM** **Genel Esaslar**
I. Devletin şekli	**I. Devletin şekli**
MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.	**MADDE 1-** Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
II. Cumhuriyetin nitelikleri	**II. Cumhuriyetin nitelikleri**
MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.	**MADDE 2-** Türkiye Cumhuriyeti, başlangıçta belirtilen ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.
III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti	**III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti**
MADDE 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.	**MADDE 3-** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.
IV. Değiştirilemeyecek hükümler	**IV. Değiştirilemeyecek hükümler**
MADDE 4- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.	**MADDE 4-** Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.
V. Devletin temel amaç ve görevleri	**V. Devletin temel amaç ve görevleri**
MADDE 5- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.	**MADDE 5-** Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle insanın varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.
VI. Egemenlik **MADDE 6-** Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.	**VI. Egemenlik** **MADDE 6-** Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
VII. Yasama yetkisi **MADDE 7-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.	**VII. Yasama yetkisi** **MADDE 7-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.
VIII. Yürütme yetkisi ve görevi **MADDE 8-** Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.	**VIII. Yürütme yetkisi ve görevi** **MADDE 8-** Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.
IX. Yargı yetkisi **MADDE 9-** Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.	**IX. Yargı yetkisi** **MADDE 9-** Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.
X. Kanun önünde eşitlik **MADDE 10-** Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)	**X. Kanun önünde eşitlik** **MADDE 10-** Herkes, ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)
XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü **MADDE 11-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.	**XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü** **MADDE 11-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.
İKİNCİ KISIM **Temel Haklar ve Ödevler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Genel Hükümler**	**İKİNCİ KISIM** **Temel Haklar ve Ödevler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Genel Hükümler**
I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği **MADDE 12-** Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.	**I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği** **MADDE 12-** Herkes, temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.
II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması **MADDE 13-** (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.)	**II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması** **MADDE 13-** (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.)

(*) 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

(*) 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.	Temel hak ve hürriyetler, kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, aykırı olamaz.
III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması	**III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması**
MADDE 14- (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.)	**MADDE 14-** (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.)
Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri,Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.	Anayasada yer alan hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.
Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.	Anayasa hükümlerinden hiçbiri, temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.
Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.	Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.
IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması	**IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması**
MADDE 15- Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.	**MADDE 15-** Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması durdurulabilir veya Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.
(Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.	(Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda, savaş hukukuna uygun ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.
V. Yabancıların durumu	**V. Yabancıların durumu**
MADDE 16- Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.	**MADDE 16-** Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.
İKİNCİ BÖLÜM **Kişinin Hakları ve Ödevleri**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Kişinin Hakları ve Ödevleri**
I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı	**I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı**
MADDE 17- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.	**MADDE 17-** Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.	Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.
Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.	Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.
(Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.) Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin	(Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.) silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.	
II. Zorla çalıştırma yasağı **MADDE 18-** Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.	**II. Zorla çalıştırma yasağı** **MADDE 18-** Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler, zorla çalıştırma sayılmaz.
III. Kişi hürriyeti ve güvenliği **MADDE 19-** Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.	**III. Kişi hürriyeti ve güvenliği** **MADDE 19-** Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.
Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.	Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, tutuklamayı zorunlu kılan hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.
Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.	Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri yazılı ve mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir. Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir. Tutuklanan kişilerin, serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma bir güvenceye bağlanabilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir. Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.	
(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, Devletçe ödenir.
IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması **A. Özel hayatın gizliliği**	**IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması** **A. Özel hayatın gizliliği**
MADDE 20- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)	**MADDE 20-** Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)
(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.	(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.
B. Konut dokunulmazlığı **MADDE 21-** (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.)	**B. Konut dokunulmazlığı** **MADDE 21-** (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.)
Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.	hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
C. Haberleşme hürriyeti **MADDE 22-** (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.) Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.	**C. Haberleşme hürriyeti** **MADDE 22-** (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.) Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.
V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti **MADDE 23-** Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. (Değişik: 3/10/2001-4709/8 md.; Değişik: 12/9/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.	**V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti** **MADDE 23-** Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, kanunla sınırlanabilir. (Değişik: 3/10/2001-4709/8 md.; Değişik: 12/9/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.
VI. Din ve vicdan hürriyeti **MADDE 24-** Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.	**VI. Din ve vicdan hürriyeti** **MADDE 24-** Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin temel düzenini kısmen de olsa, din kuralları siyasî veya kişisel çıkar amacıyla istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti **MADDE 25-** Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.	**VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti** **MADDE 25-** Herkes, düşünce hürriyetine sahiptir. kimse, düşünce açıklamaya zorlanamaz; düşünce sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz
VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti **MADDE 26-** Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.	. **VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti** **MADDE 26-** Herkes, düşünce açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, kanunun öngördüğü veya yargılama görevinin yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.
(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)
Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.	Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.)Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak usuller kanunla düzenlenir.
IX. Bilim ve sanat hürriyeti **MADDE 27-** Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.	**IX. Bilim ve sanat hürriyeti** **MADDE 27-** Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.
X. Basın ve yayımla ilgili hükümler **A. Basın hürriyeti** **MADDE 28-** Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.	**X. Basın ve yayımla ilgili hükümler** **A. Basın hürriyeti** **MADDE 28-** Basın sansür edilemez. Basımevi kurmak izin ve teminat şartına bağlanamaz.
(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)
Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.	Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.	Her türlü haber veya yazıyı, yazanlar bastıranlar~~,~~ basanlar, başkasına verenler, kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciin emriyle önlenebilir. yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.
Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.	Kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.
Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.	Yayınlar, hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciin emriyle toplatılabilir. yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.
Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.	Yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle müsaderesinde genel hükümler uygulanır.
Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.	Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir.
	Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın hâkim kararıyla toplatılır.
B. Süreli ve süresiz yayın hakkı	**B. Süreli ve süresiz yayın hakkı**
MADDE 29- Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.	**MADDE 29-** yayın izin ve teminat şartına bağlanamaz.
Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.	Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, yetkili mercie verilmesi yeterlidir.
	Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.
Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.	Süreli yayınların çıkarılması, ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici şartlar koyamaz.
Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.	Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
C. Basın araçlarının korunması **MADDE 30-** (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.) Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.	**C. Basın araçlarının korunması** **MADDE 30-** (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.) Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.
D. Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı **MADDE 31-** Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir. (Değişik: 3/10/2001-4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.	**D. Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı** **MADDE 31-** Kişiler ve siyasî partiler, kamu **tüzel** kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın usulleri kanunla düzenlenir.
E. Düzeltme ve cevap hakkı **MADDE 32-** Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.	**E. Düzeltme ve cevap hakkı** **MADDE 32-** Düzeltme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.
XI. Toplantı hak ve hürriyetleri **A. Dernek kurma hürriyeti** **MADDE 33-** (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.) Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.	**XI. Toplantı hak ve hürriyetleri** **A. Dernek kurma hürriyeti** **MADDE 33-** (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.) Herkes, izin almaksızın dernek kurma üye olma üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti kanunla sınırlanabilir. Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak usuller kanunda gösterilir. Dernekler, hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir. Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.	Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir. Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.
B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı **MADDE 34-** (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.) Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.	**B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı** **MADDE 34-** (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.) Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılmasında uygulanacak usuller kanunda gösterilir.
XII. Mülkiyet hakkı **MADDE 35-** Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.	**XII. Mülkiyet hakkı** **MADDE 35-** Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.
XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler **A. Hak arama hürriyeti** **MADDE 36-** (Değişik: 3/10/2001-4709/14 md.) Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.	**XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler** **A. Hak arama hürriyeti** **MADDE 36-** (Değişik: 3/10/2001-4709/14 md.) Herkes, yargı mercileri önünde iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.
B. Kanunî hâkim güvencesi **MADDE 37-** Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.	**B. Kanunî hâkim güvencesi** **MADDE 37-** Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.
C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar **MADDE 38-** Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsîdir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.	**C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar** **MADDE 38-** Kimse, işlendiği zaman kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. zamanaşımı ile ceza sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen–güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya delil göstermeye zorlanamaz. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsîdir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.; Mülga: 7/5/2004-5170/5 md.)	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.; Mülga: 7/5/2004-5170/5 md.
(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir. (Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.	(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir. (Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.
XIV. İspat hakkı **MADDE 39-** Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.	**XIV. İspat hakkı** **MADDE 39-** Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.
XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması **MADDE 40-** Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.	**XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması** **MADDE 40-** hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama başvurma hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, resmî görevliler tarafından haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu görevliye rücu hakkı saklıdır.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler** **I. Ailenin korunması ve çocuk hakları ([*])** **MADDE 41-** (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler** **I. Ailenin korunması ve çocuk hakları ([*])** **MADDE 41-** (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı için gerekli tedbirleri alır, (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, ana ve babasıyla doğrudan ilişki kurma hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi	**II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi**
MADDE 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.	**MADDE 42-** Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.	Öğrenim hakkının kapsamı kanunla düzenlenir.
Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.	Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.
Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.	
İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.	İlköğretim, vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.	Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile)	(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile)
Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.	Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile gerekli yardımları yapar. Devlet, özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.	Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür.Bu faaliyetler engellenemez.
Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.	Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.
III. Kamu yararı	**III. Kamu yararı**
A. Kıyılardan yararlanma	**A. Kıyılardan yararlanma**
MADDE 43- Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.	**MADDE 43-** Kıyılar, Devletin tasarrufu altındadır.
Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.	Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.
Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.	Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.
B. Toprak mülkiyeti	**B. Toprak mülkiyeti**
MADDE 44- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.	**MADDE 44-** Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek amacıyla gerekli tedbirleri alır.
Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak	ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.	
C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması	**C. Tarım, hayvancılık dallarında çalışanların korunması**
MADDE 45- Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.	**MADDE 45-** Devlet, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.
Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.	Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi için gereken tedbirleri alır.
D. Kamulaştırma	**D. Kamulaştırma**
MADDE 46- (Değişik: 3/10/2001-4709/18 md.)	**MADDE 46-** (Değişik: 3/10/2001-4709/18 md.)
Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.	Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.
Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.	Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.
Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.	Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.
İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.	İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.
E. Devletleştirme ve özelleştirme ([*])	**E. Devletleştirme ve özelleştirme ([*])**
MADDE 47- Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.	**MADDE 47-** Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.
Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.	Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma usulleri kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.	(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.
(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.	(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "E. Devletleştirme" iken, 13/8/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "E. Devletleştirme" iken, 13/8/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti	**IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti**
MADDE 48- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.	**MADDE 48-** Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.
Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.	Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.
V. Çalışma ile ilgili hükümler	**V. Çalışma ile ilgili hükümler**
A. Çalışma hakkı ve ödevi	**A. Çalışma hakkı ve ödevi**
MADDE 49- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.	**MADDE 49-** Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.	(Değişik: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanları ve işsizleri korumak, çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
(Mülga: 3/10/2001-4709/19 md.)	(Mülga: 3/10/2001-4709/19 md.)
B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı	**B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı**
MADDE 50- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.	**MADDE 50-** Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.
Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.	Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.
Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.	Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.
Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.	Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.
C. Sendika kurma hakkı	**C. Sendika kurma hakkı**
MADDE 51- (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.)	**MADDE 51-** (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.)
Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.	Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak için izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara üye olma ve üyelikten çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.
Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.	Sendika kurma hakkı kanunla sınırlanabilir.
Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.	Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak usuller kanunda gösterilir.
(Mülga: 12/9/2010-5982/5 md.)	(Mülga: 12/9/2010-5982/5 md.)
İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.	İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin haklar kanunla düzenlenir.
Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.	Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetimm ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
D. Sendikal faaliyet **MADDE 52-** (Mülga: 23/7/1995- 4121/3 md.) **VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt** **A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı (*)** **MADDE 53-** İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 23/7/1995-4121/4 md.; Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir. **B. Grev hakkı ve lokavt** **MADDE 54-** Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavtabaşvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir. Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. (Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.) Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir. Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir. Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir. (Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.) Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.	**D. Sendikal faaliyet** **MADDE 52-** (Mülga: 23/7/1995- 4121/3 md.) **VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt** **A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı (*)** **MADDE 53-** İşçiler ve işverenler, ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. (Ek fıkra: 23/7/1995-4121/4 md.; Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.) (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme hakkına sahiptirler. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme sırasında uyuşmazlık halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkı, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir. **B. Grev hakkı ve lokavt** **MADDE 54-** Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının şartları kanunla düzenlenir. Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. (Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.) Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir. Grev ve lokavtın yasaklandığı veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir. Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir. (Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.) Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
VII. Ücrette adalet sağlanması **MADDE 55-** Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. (Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.	**VII. Ücrette adalet sağlanması** **MADDE 55-** Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların adaletli ücret elde etmeleri ve sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. (Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu gözönünde bulundurulur.
VIII. Sağlık, çevre ve konut **A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması** **MADDE 56-** Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.	**VIII. Sağlık, çevre ve konut** **A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması** **MADDE 56-** Herkes, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.
B. Konut hakkı **MADDE 57-** Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.	**B. Konut hakkı** **MADDE 57-** Devlet, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır.
IX. Gençlik ve spor **A. Gençliğin korunması** **MADDE 58-** Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.	**IX. Gençlik ve spor** **A. Gençliğin korunması** **MADDE 58-** Devlet, gençlerin yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol, uyuşturucu madde, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.
B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim (*) **MADDE 59-** Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur. (Ek fıkra: 17/3/2011-6214/1 md.) Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.	**B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim (*)** **MADDE 59-** Devlet, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur. (Ek fıkra: 17/3/2011-6214/1 md.) Spor federasyonlarının kararlarına karşı tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.

* Bu maddenin kenar başlığı, "B. Sporun geliştirilmesi" iken, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

* Bu maddenin kenar başlığı, "B. Sporun geliştirilmesi" iken, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
X. Sosyal güvenlik hakları	**X. Sosyal güvenlik hakları**
A. Sosyal güvenlik hakkı	**A. Sosyal güvenlik hakkı**
MADDE 60- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.	**MADDE 60-** Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır.
B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler	**B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler**
MADDE 61- Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.	**MADDE 61-** Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.
C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları	**C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları**
MADDE 62- Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.	**MADDE 62-** Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.
XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması	**XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması**
MADDE 63- Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.	**MADDE 63-** Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.
XII. Sanatın ve sanatçının korunması	**XII. Sanatın ve sanatçının korunması**
MADDE 64- Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.	**MADDE 64-** Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, desteklenmesi için gereken tedbirleri alır.
XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları (*)	**XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları (*)**
MADDE 65- (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.) Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.	**MADDE 65-** (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.) Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda belirlenen görevlerini, öncelikleri gözeterek yerine getirir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Siyasî Haklar ve Ödevler**	**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM** **Siyasî Haklar ve Ödevler**
I. Türk vatandaşlığı	**I. Türk vatandaşlığı**
MADDE 66- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.	**MADDE 66-** Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.
Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)	Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)
Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.	Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve kaybedilir.
Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.	Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.
Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.	Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.
II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları	**II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları**
MADDE 67- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.	**MADDE 67-** Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.
(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.	(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, tedbirleri belirler.
(Değişik: 17/5/1987 - 3361/1 md.; 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.	(Değişik: 17/5/1987 - 3361/1 md.; 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.
Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.	Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.; 3/10/2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.	(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.; 3/10/2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.
(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.	(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.
III. Siyasî partilerle ilgili hükümler	**III. Siyasî partilerle ilgili hükümler**
A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma (*)	**A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma (*)**
MADDE 68- (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)	**MADDE 68-** (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)
Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.	Vatandaşlar, siyasî parti kurma partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.	Siyasî partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.
Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.	Siyasî partiler izin almadan kurulurlar.
Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.	Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; herhangi bir tür diktatörlüğü amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.
Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.	Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.
Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.	Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.
Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.	Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.
Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.	Siyasî partilere, Devlet, malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.
B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar	**B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar**
MADDE 69- (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)	**MADDE 69-** (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)
Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.	Siyasî partilerin faaliyetleri, demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.
Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.	Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.
Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunladüzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.	Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.
Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.	Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.
Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.	Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.
Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir	Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.	geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.
(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.	(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine, dava konsu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.
Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.	Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.
Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.	Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.
Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.	Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.
(Değişik: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri kanunla düzenlenir.
IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı **A. Hizmete girme** **MADDE 70-** Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.	**IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı** **A. Hizmete girme** **MADDE 70-** Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka ayırım gözetilemez.
B. Mal bildirimi **MADDE 71-** Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.	**B. Mal bildirimi** **MADDE 71-** Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.
V. Vatan hizmeti **MADDE 72-** Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.	**V. Vatan hizmeti** **MADDE 72-** Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.
VI. Vergi ödevi **MADDE 73-** Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.	**VI. Vergi ödevi** **MADDE 73-** Herkes, vergi ödemekle yükümlüdür.
Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.	Vergi yükünün adaletli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.
Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.	Vergi, ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.	Vergi, ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.
VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı (*)	**VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı (*)**
MADDE 74- (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.	**MADDE 74-** (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.
(Mülga: 12/9/2010-5982/8 md.)	(Mülga: 12/9/2010-5982/8 md.)
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
ÜÇÜNCÜ KISIM **Cumhuriyetin Temel Organları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama**	**ÜÇÜNCÜ KISIM** **Cumhuriyetin Temel Organları** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Yasama**
I. Türkiye Büyük Millet Meclisi	**I. Türkiye Büyük Millet Meclisi**
A. Kuruluşu	**A. Kuruluşu**
MADDE 75- (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.)	**MADDE 75-** (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.	Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.
B. Milletvekili seçilme yeterliliği	**B. Milletvekili seçilme yeterliliği**
MADDE 76- (Değişik: 13/10/2006-5551/1 md.) Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.	**MADDE 76-** (Değişik: 13/10/2006-5551/1 md.) Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.
(Değişik: 27/12/2002-4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli	(Değişik: 27/12/2002-4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar

(*) Bu maddenin kenar başlığı, "VII. Dilekçe hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
(*) Bu maddenin kenar başlığı, "VII. Dilekçe hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.	hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.
Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.	Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.
C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi **MADDE 77-** (Değişik: 21/10/2007-5678/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.	**C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi** **MADDE 77-** (Değişik: 21/10/2007-5678/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.
D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri **MADDE 78-** Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz. (Ek fıkra: 27/12/2002-4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.	**D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri** **MADDE 78-** Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz. (Ek fıkra: 27/12/2002-4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi **MADDE 79-** Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.	**E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi** **MADDE 79-** Seçimler, yargı organlarının yönetim ve denetimi altında yapılır. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, yönetimi seçim süresince ve seçimden sonra şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler. (Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.
F. Üyelikle ilgili hükümler **1. Milletin temsili** **MADDE 80-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler. **2. Andiçme** **MADDE 81-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler: "Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim."	**F. Üyelikle ilgili hükümler** **1. Milletin temsili** **MADDE 80-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütün Milleti temsil ederler. **2. And içme** **MADDE 81-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde and içerler: "Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; namusum ve şerefim üzerine and içerim."

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
3. Üyelikle bağdaşmayan işler **MADDE 82-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.	**3. Üyelikle bağdaşmayan işler** **MADDE 82-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır.	Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.
4. Yasama dokunulmazlığı **MADDE 83-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.	**4. Yasama dokunulmazlığı** **MADDE 83-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.
Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.	Suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.	Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.
Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.	Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.
Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.	Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
5. Milletvekilliğinin düşmesi ([*]) **MADDE 84-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.) İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır. Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. 82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/9 md.)	**5. Milletvekilliğinin düşmesi ([*])** **MADDE 84-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.) İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır. Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. 82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir. (Mülga: 12/9/2010-5982/9 md.)
6. İptal istemi **MADDE 85-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/10 md.) Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar	**6. İptal istemi** **MADDE 85-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/10 md.) Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.
7. Ödenek ve yolluklar **MADDE 86-** (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder. (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.	**7. Ödenek ve yolluklar** **MADDE 86-** (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder. (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyeliğin düşmesi" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyeliğin düşmesi" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri **A. Genel olarak** **MADDE 87-** (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.	**II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri** **A. Genel olarak** **MADDE 87-** (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.
B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi **MADDE 88-** Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.	**B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi** **MADDE 88-** Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.
C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması **MADDE 89-** Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar. (Değişik: 3/10/2001-4709/29 md.) Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.	**C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması** **MADDE 89-** Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar. (Değişik: 3/10/2001-4709/29 md.) Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.
D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma **MADDE 90-** Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.	**D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma** **MADDE 90-** Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.	Milletlerarası andlaşmaya dayanan uygulama ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.	Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.
Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.	Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.
E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme	**E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme**
MADDE 91- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.	**MADDE 91-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.
Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.	Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.
Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.	Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.
Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.	Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.
Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.	Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.
Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.	Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.
Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.	Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.
Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.	Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.
Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî	Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.	Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.
F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme	**F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme**
MADDE 92- Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.	**MADDE 92-** Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani saldırıya uğraması ve silahlı kuvvet kullanılmasına karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.
III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler	**III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler**
A. Toplanma ve tatil	**A. Toplanma ve tatil**
MADDE 93- (Değişik: 23/7/1995-4121/11 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.	**MADDE 93- (**Değişik: 23/7/1995-4121/11 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.
Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.	Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.
Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.	Meclis Başkanı da doğrudan veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.
Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.	
B. Başkanlık Divanı	**B. Başkanlık Divanı**
MADDE 94- Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.	**MADDE 94-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.
Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.	Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.
(Değişik: 12/9/2010-5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.	(Değişik: 12/9/2010-5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.
(Değişik: 3/10/2001-4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt	(Değişik: 3/10/2001-4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.	çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.
C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri	**C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri**
MADDE 95- Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.	**MADDE 95-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, İçtüzük hükümlerine göre yürütür.
İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.	İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.
Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.	Türkiye Büyük Millet Meclisinin arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle yürütülür.
D. Toplantı ve karar yeter sayısı	**D. Toplantı ve karar yeter sayısı**
MADDE 96- (Değişik: 21/10/2007-5678/3 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.	**MADDE 96-** (Değişik: 21/10/2007-5678/3 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.
Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.	Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.
E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması	**E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması**
MADDE 97- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.	**MADDE 97-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.
Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.	Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.
IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları	**IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları**
A. Genel olarak	**A. Genel olarak**
MADDE 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis	**MADDE 98-** Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.	araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.
Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.	Soru, Bakanlar Kurulu adına, cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.
Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.	Meclis araştırması, belli bir konuda yapılan incelemeden ibarettir.
Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.	Genel görüşme, belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.
Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.	Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.
B. Gensoru	**B. Gensoru**
MADDE 99- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.	**MADDE 99-** Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.
Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.	Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.
Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.	Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.
Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.	Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.
Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.	Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.
Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.	Gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.
C. Meclis soruşturması	**C. Meclis soruşturması**
MADDE 100- (Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar.	**MADDE 100-** (Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar.
Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir.	Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.	(Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.
(Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.	(Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.
İKİNCİ BÖLÜM **Yürütme** **I. Cumhurbaşkanı** **A. Nitelikleri ve tarafsızlığı** **MADDE 101-** (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.)	**İKİNCİ BÖLÜM** **Yürütme** **I. Cumhurbaşkanı** **A. Nitelikleri ve tarafsızlığı** **MADDE 101-** (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.)
Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.	Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.
Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.	Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.
Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir.	Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir.
Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.	Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.
B. Seçimi	**B. Seçimi**
MADDE 102- (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.)	**MADDE 102-** (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.)
Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.	Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.
Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.	Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.
İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.	İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.
Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.	Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.	Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.
C. Andiçmesi	**C. And içmesi**
MADDE 103- Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer:	**MADDE 103-** Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde and içer:
"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim."	"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Anayasaya bağlı kalacağıma, görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için çalışacağıma Türk Milleti huzurunda, namusum ve şerefim üzerine and içerim."
D. Görev ve yetkileri	**D. Görev ve yetkileri**
MADDE 104 - Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.	**MADDE 104 -** Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.
Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:	Bu amaçlarla yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:
a) Yasama ile ilgili olanlar:	a) Yasama ile ilgili olanlar:
Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,	Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,
Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak,	Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak,
Kanunları yayımlamak,	Kanunları yayımlamak,
Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,	Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,
Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,	Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,
Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,	Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,
Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,	Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:	b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:
Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,	Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,	Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,
Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,	Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,	Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,	Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,	Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,
Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanını atamak, Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak, Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek, Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, Kararnameleri imzalamak,	Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanını atamak, Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak, Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek, Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, Kararnameleri imzalamak,
Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,	Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,
Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,	Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,
Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,	Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,
Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,	Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,
Üniversite rektörlerini seçmek,	Üniversite rektörlerini seçmek,
c) Yargı ile ilgili olanlar:	c) Yargı ile ilgili olanlar:
Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.	Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.
Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.	Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.
E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali	**E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali**
MADDE 105- Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.	**MADDE 105-** Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.
Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.	Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.
Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.	Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.
F. Cumhurbaşkanına vekillik etme	**F. Cumhurbaşkanına vekillik etme**
MADDE 106- Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.	**MADDE 106-** Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği	**G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği**
MADDE 107- Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.	**MADDE 107-** Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.
H. Devlet Denetleme Kurulu	**H. Devlet Denetleme Kurulu**
MADDE 108- İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.	**MADDE 108-** İdarenin hukuka uygunluğunun, sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü denetlemeleri yapar.
Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.	Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.
Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.	Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.
Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.	Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.
II. Bakanlar Kurulu	**II. Bakanlar Kurulu**
A. Kuruluş	**A. Kuruluş**
MADDE 109- Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.	**MADDE 109-** Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.
Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.	Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.
Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.	Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.
B. Göreve başlama ve güvenoyu	**B. Göreve başlama ve güvenoyu**
MADDE 110- Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır.	**MADDE 110-** Bakanlar Kurulunun listesi Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır.
Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.	Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.
C. Görev sırasında güvenoyu	**C. Görev sırasında güvenoyu**
MADDE 111- Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir.	**MADDE 111-** Başbakan, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir.
Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.	Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.	Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.
D. Görev ve siyasî sorumluluk	**D. Görev ve siyasî sorumluluk**
MADDE 112- Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.	**MADDE 112-** Başbakan, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.
Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur.	Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur.
Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.	Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.
Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde andiçerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.	Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde and içerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.
E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar	**E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar**
MADDE 113- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.	**MADDE 113-** Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.
Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.	İzinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.
Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır.	Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır.
Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.	Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.
F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu	**F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu**
MADDE 114- Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.	**MADDE 114-** Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.
116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.	116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.
Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.	Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.
Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.	Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.	Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.
Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.	Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.
Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.	Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.
G. Tüzükler	**G. Tüzükler**
MADDE 115- Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.	**MADDE 115-** Bakanlar Kurulu, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir**.**
Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.	Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.
H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi	**H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi**
MADDE 116- Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.	**MADDE 116-** Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir**.**
Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.	Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.	Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir**.**
İ. Millî Savunma	**İ. Millî Savunma**
1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı	**1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı**
MADDE 117- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.	**MADDE 117-** Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.
Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.	Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.
Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.	Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir**.**
Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.	Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.
Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.	Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.
2. Millî Güvenlik Kurulu	**2. Millî Güvenlik Kurulu**
MADDE 118- (Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.	**MADDE 118-** (Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur**.**

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.	Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.
(Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.	(Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tespiti ve uygulanması ile ilgili koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.
Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.	Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.
Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.	Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.
Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.	Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.
III. Olağanüstü yönetim usulleri	**III. Olağanüstü yönetim usulleri**
A. Olağanüstü haller	**A. Olağanüstü haller**
1. Tabiî afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı	**1. Tabiî afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı**
MADDE 119- Tabiî afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.	**MADDE 119-** Tabiî afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.
2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı	**2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı**
MADDE 120- Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.	**MADDE 120-** Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.
3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme	**3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme**
MADDE 121- Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.	**MADDE 121-** Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.
119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl	119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl alınacağı, kamu hizmeti

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.	görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.
Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.	Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.
B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali	**B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali**
MADDE 122- Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.	**MADDE 122-** Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması ülkenin ve milletin bölünmezliğini tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.
Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.	Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.
Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir. Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.	Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir. Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.
Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.	Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.
Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.	Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
IV. İdare	**IV. İdare**
A. İdarenin esasları	**A. İdarenin esasları**
1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği	**1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği**
MADDE 123- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.	**MADDE 123-** İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.
İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.	İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.	Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla kurulur.
2. Yönetmelikler	**2. Yönetmelikler**
MADDE 124- Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.	**MADDE 124-** Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.
Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.	Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.
B. Yargı yolu	**B. Yargı yolu**
MADDE 125- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek cümleler: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.	**MADDE 125-** İdarenin işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek cümleler: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.
Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır..	Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.
İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.	İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.	(Değişik: 12/9/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.
İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.	İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.	Kanun, olağanüstü hallerde, yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.
İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.	İdare, kendi işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.
C. İdarenin kuruluşu	**C. İdarenin kuruluşu**
1. Merkezî idare	**1. Merkezî idare**
MADDE 126- Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli	**MADDE 126-** Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. **2. Mahallî idareler** **MADDE 127-** Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. (Değişik: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir. Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir. Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır. **D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler** **1. Genel ilkeler** **MADDE 128-** Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.	Kamu hizmetlerinin görülmesinde uyum amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. **2. Mahallî idareler** **MADDE 127-** Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. (Değişik: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir. Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin uygun şekilde yürütülmesi, amacıyla, idarî vesayet yetkisine sahiptir. Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır. **D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler** **1. Genel ilkeler** **MADDE 128-**, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle yükümlü oldukları görevler, kamu görevlileri eliyle görülür. kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence **MADDE 129-** Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. (Değişik: 12/9/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.	**2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence** **MADDE 129-** Kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. (Değişik: 12/9/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla, ancak idare aleyhine açılabilir. Kamu görevlileri hakkında ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.
E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları **1. Yükseköğretim kurumları** **MADDE 130-** Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.	**E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları** **1. Yükseköğretim kurumları** **MADDE 130-** Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.
Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir. Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez. Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır. Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır. Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.	Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir. Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez. Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır. Rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır. Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca görevlerinden uzaklaştırılamazlar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Değişik: 29/10/2005-5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.	(Değişik: 29/10/2005-5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.
Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.	Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri kanunla düzenlenir.
Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.	Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.
2. Yükseköğretim üst kuruluşları **MADDE 131-** Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim- öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.	**2. Yükseköğretim üst kuruluşları** **MADDE 131-** Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak yönetmek denetlemek maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.
(Değişik: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur. Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.	**(**Değişik: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan seçilen üyelerden kurulur. Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.
3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar **MADDE 132-** Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.	**3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar** **MADDE 132-** Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları	**F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları**
(*) MADDE 133- (Değişik: 8/7/1993- 3913/1 md.) Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.	**(*) MADDE 133-** (Değişik: 8/7/1993- 3913/1 md.) Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.
(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.
Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.	Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.
G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu	**G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu**
MADDE 134- Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzelkişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.	**MADDE 134-** Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.
Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.	Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.
H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları	**H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları**
MADDE 135- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.	**MADDE 135-** Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.
Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.	Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 8/7/1993 tarihli ve 3913 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra, 21/6/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yeniden değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 8/7/1993 tarihli ve 3913 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra, 21/6/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yeniden değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler.	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler.
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.
(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.	(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.
İ. Diyanet İşleri Başkanlığı	**İ. Diyanet İşleri Başkanlığı**
MADDE 136- Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.	**MADDE 136-** Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.
J. Kanunsuz emir	**J. Kanunsuz emir**
MADDE 137- Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.	**MADDE 137-** Kamu hizmetlerinde çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.
Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.	Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.
Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.	Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Yargı**	**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** **Yargı**
I. Genel hükümler	**I. Genel hükümler**
A. Mahkemelerin bağımsızlığı	**A. Mahkemelerin bağımsızlığı**
MADDE 138- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.	**MADDE 138-** Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.
Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez;genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı	Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.	yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.
Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.	Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.
B. Hâkimlik ve savcılık teminatı	**B. Hâkimlik ve savcılık teminatı**
MADDE 139- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.	**MADDE 139-** Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.
Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.	Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.
C. Hâkimlik ve savcılık mesleği	**C. Hâkimlik ve savcılık mesleği**
MADDE 140- Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.	**MADDE 140-** Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.
Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.	Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.
Hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.	Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.
Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.	Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.
Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.	Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.
Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.	Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.
D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması	**D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması**
MADDE 141- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.	**MADDE 141-** Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.	Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.
Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.	Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.
Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.	Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.
E. Mahkemelerin kuruluşu	**E. Mahkemelerin kuruluşu**
MADDE 142- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.	**MADDE 142-** Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.
F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri	**F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri**
MADDE 143- (Mülga: 7/5/2004-5170/9 md.)	**MADDE 143-** (Mülga: 7/5/2004-5170/9 md.)
G. Adalet hizmetlerinin denetimi ([*])	**G. Adalet hizmetlerinin denetimi ([*])**
MADDE 144 – (Değişik: 12/9/2010-5982/14 md.)	**MADDE 144 –** (Değişik: 12/9/2010-5982/14 md.)
Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
H. Askerî yargı	**H. Askerî yargı**
MADDE 145 – (Değişik: 12/9/2010-5982/15 md.)	**MADDE 145 –** (Değişik: 12/9/2010-5982/15 md.)
Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.	Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.
Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.	Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.
Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adlî yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.	Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adlî yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.
Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli bulundukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli bulundukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
II. Yüksek mahkemeler	**II. Yüksek mahkemeler**
A. Anayasa Mahkemesi	**A. Anayasa Mahkemesi**
1. Kuruluşu	**1. Kuruluşu**
MADDE 146- (Değişik: 12/9/2010-5982/16 md.)	**MADDE 146-** (Değişik: 12/9/2010-5982/16 md.)
Anayasa Mahkemesi onyedi üyeden kurulur.	Anayasa Mahkemesi onyedi üyeden kurulur.
Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç	Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "G. Hâkim ve savcıların denetimi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "G. Hâkim ve savcıların denetimi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.	aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.	Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.
Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)	Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)
Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.	Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.
Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.	Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.	Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.
2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi (**)	**2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi (**)**
MADDE 147- (Değişik: 12/9/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan	**MADDE 147-** (Değişik: 12/9/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan

[*] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

[*] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.	üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.
Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.	Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.
3. Görev ve yetkileri	**3. Görev ve yetkileri**
MADDE 148- (Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz.	**MADDE 148-** (Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz.
Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.	Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.	(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.
Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.	Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.
Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.	Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.
4. Çalışma ve yargılama usulü	**4. Çalışma ve yargılama usulü**
MADDE 149- (Değişik: 12/9/2010-5982/19 md.)	**MADDE 149-** (Değişik: 12/9/2010-5982/19 md.)
Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.	Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.
Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.	Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.
Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.	Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.
Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.	Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.
Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.	Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.
Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.	Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.
5. İptal davası	**5. İptal davası**
MADDE 150- Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.	**MADDE 150-** Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
6. Dava açma süresi **MADDE 151-** Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.	**6. Dava açma süresi** **MADDE 151-** Anayasa Mahkemesinde doğrudan iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.
7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi **MADDE 152-** Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır. Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.	**7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi** **MADDE 152-** Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır. Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.
8. Anayasa Mahkemesinin kararları **MADDE 153-** Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez. Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez. İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar. İptal kararları geriye yürümez. Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.	**8. Anayasa Mahkemesinin kararları** **MADDE 153-** Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez. Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez. İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar. İptal kararları geriye yürümez. Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
B. Yargıtay **MADDE 154-** Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	**B. Yargıtay** **MADDE 154-** Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
C. Danıştay **MADDE 155-** Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. (Değişik: 13/8/1999- 4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir. Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	**C. Danıştay** **MADDE 155-** Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. (Değişik: 13/8/1999- 4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir. Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
D. Askerî Yargıtay	**D. Askerî Yargıtay**
MADDE 156- Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.	**MADDE 156-** Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.	Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.
Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.	Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi	**E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi**
MADDE 157- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.	**MADDE 157-** Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.
Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.	Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.
Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.	Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.
Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.	Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.
(Değişik: 12/9/2010-5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.	(Değişik: 12/9/2010-5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.
F. Uyuşmazlık Mahkemesi	**F. Uyuşmazlık Mahkemesi**
MADDE 158- Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.	**MADDE 158-** Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.
Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.	Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.	Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.
III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu	**III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu**
MADDE 159- (Değişik: 12/9/2010-5982/22 md.)	**MADDE 159-** (Değişik: 12/9/2010-5982/22 md.)
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.
Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.(*)	Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.(*)
Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.	Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.
Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. (**)	Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. (**)
Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.	Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

[*] Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[*] Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

[**] Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.	Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.
Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.	Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.
Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.	Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.
Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.	Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.
Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.	Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.
Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.	Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.
Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.	Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.
IV. Sayıştay	**IV. Sayıştay**
MADDE 160- (Değişik: 29/10/2005-5428/2 md.) Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına	**MADDE 160**- (Değişik: 29/10/2005-5428/2 md.) Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.	denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.
Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.	Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.
(Ek fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.	(Ek fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.
Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.	Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.
(Mülga: 7/5/2004-5170/10 md.)	(Mülga: 7/5/2004-5170/10 md.)
DÖRDÜNCÜ KISIM **Malî ve Ekonomik Hükümler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Malî Hükümler**	**DÖRDÜNCÜ KISIM** **Malî ve Ekonomik Hükümler** **BİRİNCİ BÖLÜM** **Malî Hükümler**
I. Bütçe	**I. Bütçe**
A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması	**A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması**
MADDE 161- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.	**MADDE 161-** Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.
(Değişik: 29/10/2005-5428/3 md.) Malî yıl başlangıcı ile merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.	(Değişik: 29/10/2005-5428/3 md.) Malî yıl başlangıcı ile merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.
Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.	Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.
Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.	Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.
B. Bütçenin görüşülmesi	**B. Bütçenin görüşülmesi**
MADDE 162- (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Bakanlar Kurulu, merkezî yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.	**MADDE 162-** (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Bakanlar Kurulu, merkezî yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.
Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.	Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.
Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.	Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
(Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri,Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.	(Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.	Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.
C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları	**C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları**
MADDE 163- (Değişik: 29/10/2005-5428/5 md.) Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.	**MADDE 163-** (Değişik: 29/10/2005-5428/5 md.) Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Bütçe ödenek artışını öngören kanun tasarı ve tekliflerinde, malî kaynak gösterilmesi zorunludur.
D. Kesinhesap	**D. Kesin hesap**
MADDE 164- Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesinhesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesinhesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesinhesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.	**MADDE 164-** Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesin hesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesin hesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesin hesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesin hesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.
E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi	**E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi**
MADDE 165- Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.	**MADDE 165-** Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.
İKİNCİ BÖLÜM **Ekonomik Hükümler**	**İKİNCİ BÖLÜM** **Ekonomik Hükümler**
I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey ([*])	**I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey ([*])**
MADDE 166- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.	**MADDE 166-** Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
[*] Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.	Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma, bu plana göre gerçekleştirilir.
Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.	Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.	(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.
II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi **MADDE 167-** Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.	**II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi** **MADDE 167-** Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.
Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.	Dış ticaretin düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.
III. Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi **MADDE 168-** Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.	**III. Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi** **MADDE 168-** Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları kanunda gösterilir.
IV. Ormanlar ve orman köylüsü **A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi** **MADDE 169-** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.	**IV. Ormanlar ve orman köylüsü** **A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi** **MADDE 169-** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.
Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.	Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.
Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.	Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.	Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.
B. Orman köylüsünün korunması	**B. Orman köylüsünün korunması**
MADDE 170- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.	**MADDE 170**- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden önce ormanniteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.
Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.	Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.
Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.	Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.
V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi	**V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi**
MADDE 171- Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.	**MADDE 171-** Devlet, üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.
(Mülga: 23/7/1995-4121/15 md.)	(Mülga: 23/7/1995-4121/15 md.)
VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması	**VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması**
A. Tüketicilerin korunması	**A. Tüketicilerin korunması**
MADDE 172- Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.	**MADDE 172-** Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.
B. Esnaf ve sanatkârların korunması	**B. Esnaf ve sanatkârların korunması**
MADDE 173- Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.	**MADDE 173-** Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.
BEŞİNCİ KISIM	**BEŞİNCİ KISIM**
Çeşitli Hükümler	**Çeşitli Hükümler**
I. İnkılâp kanunlarının korunması	**I. İnkılâp kanunlarının korunması**
MADDE 174- Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz:	**MADDE 174-** Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde yorumlanamaz:

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;	1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;
2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;	2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;
3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;	3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;
4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;	4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;
5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;	5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;
6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;	6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;
7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;	7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;
8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.	8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.
ALTINCI KISIM	**ALTINCI KISIM**
Geçici Hükümler	**Geçici Hükümler**
GEÇİCİ MADDE 1- Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.	**GEÇİCİ MADDE 1-** Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.
Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür.	Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür.
İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.	İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.
GEÇİCİ MADDE 2- 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.	**GEÇİCİ MADDE 2-** 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer. Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır: a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek; b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde: Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek; c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak. **GEÇİCİ MADDE 3-** Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte: a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun, b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun, c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun, Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer. **GEÇİCİ MADDE 4-** (Mülga: 6/9/1987- 3361/4 md.) **GEÇİCİ MADDE 5-** Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri andiçerler.	Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer. Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır: a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek; b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde: Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek; c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak. **GEÇİCİ MADDE 3-** Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte: a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun, b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun, c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun, Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer. **GEÇİCİ MADDE 4-** (Mülga: 6/9/1987- 3361/4 md.) **GEÇİCİ MADDE 5-** Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri and içerler.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
GEÇİCİ MADDE 6- Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar,Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.	**GEÇİCİ MADDE 6-** Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.
GEÇİCİ MADDE 7- İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.	**GEÇİCİ MADDE 7-** İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.
GEÇİCİ MADDE 8- Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.	**GEÇİCİ MADDE 8-** Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük MilletMeclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.
GEÇİCİ MADDE 9- İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.	**GEÇİCİ MADDE 9-** İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.
GEÇİCİ MADDE 10- Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.	**GEÇİCİ MADDE 10-** Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.
GEÇİCİ MADDE 11- Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.	**GEÇİCİ MADDE 11-** Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.
GEÇİCİ MADDE 12- 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcıvekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici	**GEÇİCİ MADDE 12-** 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcıvekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.	14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.
6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.	6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.
GEÇİCİ MADDE 13- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.	**GEÇİCİ MADDE 13-** Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.
Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.	Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.
GEÇİCİ MADDE 14- Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.	**GEÇİCİ MADDE 14-** Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.
GEÇİCİ MADDE 15- (Mülga: 12/9/2010-5982/24 md.)	**GEÇİCİ MADDE 15-** (Mülga: 12/9/2010-5982/24 md.)
GEÇİCİ MADDE 16- Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanlar, Anayasanın halkoylamasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.	**GEÇİCİ MADDE 16-** Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanlar, Anayasanın halkoylamasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.
GEÇİCİ MADDE 17- (Ek: 10/5/2007- 5659/1 md.)	**GEÇİCİ MADDE 17-** (Ek: 10/5/2007- 5659/1 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.	Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.
GEÇİCİ MADDE 18- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)	**GEÇİCİ MADDE 18-** (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.
Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;	Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;
a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır.	a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır.

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN**
Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)	Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)
b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.(**)	b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.(**)
c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.	c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.
ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.	ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.	Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.
Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.	Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.
Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.	Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.
Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.	Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.
GEÇİCİ MADDE 19- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)	**GEÇİCİ MADDE 19-** (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:
a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. (***)	a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. (***)

(*) Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

(**) Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

(***) Bu bendin birinci cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve "öğretim üyeleri," ibareleinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar

ORİJİNAL METİN	**ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN**
b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (*)	b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (*)
c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (**)	c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (**)
ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (***)	ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. (***)
d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve	d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve

---

yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

* Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen "… ancak bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin birinci cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "… iktisat ve siyasal bilimler …" ve "öğretim üyeleri," ibareleinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

* Bu bendin son cümlesindeki, "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

* Bu bendin son cümlesindeki, "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu bendin son cümlesindeki, "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

*** Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "… sadece bir aday için …" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. (****)	denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. (****)
e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.	e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.
Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.	Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin	Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin

**** Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

**** Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.	sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.
Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.	Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.
İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler, Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.	İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler, Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.
İlgili kanunlarda düzenleme yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;	İlgili kanunlarda düzenleme yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;
a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.	a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.
b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.	b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.
c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.	c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.
ç) Sekreterya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.	ç) Sekreterya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.
Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.	Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.
Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar uygulanır.	Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar uygulanır.
YEDİNCİ KISIM **Son Hükümler**	**YEDİNCİ KISIM** **Son Hükümler**
I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma	**I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma**
MADDE 175- (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)	**MADDE 175-** (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)
Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.	Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.
Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.	Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.	Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.
Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.	Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.
Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.	Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.
Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.	Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.
Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.	Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.
II. Başlangıç ve kenar başlıklar	**II. Başlangıç ve kenar başlıklar**
MADDE 176- Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.	**MADDE 176-** Anayasanın başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.
Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.	
III. Anayasanın yürürlüğe girmesi	**III. Anayasanın yürürlüğe girmesi**
MADDE 177- Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.	**MADDE 177-** Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.
a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,	a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,
III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler.	III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler,
Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.	Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.
b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;	b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;
Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;	Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;

ORİJİNAL METİN	ÇİZİLENLERİN SİLİNDİĞİ METİN
Yayımlanması ile yürürlüğe girer. c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler; Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir. d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer. e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilânıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır. f) Kesinhesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.	Yayımlanması ile yürürlüğe girer. c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler; Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir. d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilânı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer. e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilânıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır. f) Kesin hesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER **3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE-** A) Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz. B) Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz. **27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE 1**- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.	**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER** **3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE-** A) Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz. B) Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz. **27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi** **GEÇİCİ MADDE 1**- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

FARKLI BİR BAKIŞLA ANAYASA GERÇEĞİ

2. BÖLÜM
1982 Anayasasının
Gerekçeli Tam Metni

TÜRKİYE'DE BİR İLK:
Anayasada Kelime-Kavram-Konu (KKK)
Arama Dizini (İndeks) ve On-line Paylaşım

Nisan-2012

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

YÖNTEM : Türkiye'de bir ilk

Kolay değerlendirilebilecek kategorik bir bütünlük içinde sunabilmek amacıyla, 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, bugüne kadar yapılan tüm değişiklikleri, madde gerekçeleriyle birlikte içerecek şekilde, sistematik bir formatta hazırlanmıştır. Anayasa için, tarafımızdan ilk defa bir "**Kelime-Kavram-Konu Arama İndeksi**" oluşturulmuş ve yeni Anayasa ile ilgili önerileri mukayeseli olarak görüp değerlendirerek katkıda bulunmak isteyenlere, özel olarak internet ortamında sunduğumuz elektronik nüshadan da yararlanma imkanı sağlanmıştır (www.turkiyevip.org).

Anayasa maddelerinin gerekçeleri, Danışma Meclisindeki ve Milli Güvenlik Konseyindeki görüşmelerin kayıtlarından çözümlenerek yazıya aktarılmıştır.

Bu materyal tarafımızdan çok detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bir yandan, tespit ettiğimiz maddi hatalar, dilbilgisi ve imla yanlışlıkları tarafımızdan düzeltilirken, bir yandan da, bilgisayar destekli kelime-işlem teknolojisi vasıtasıyla, her bir kelimenin farklı sayfalardaki değişik yazım şekilleri standardize edilmiştir. Mesela, gerekçelerde 6 kere "**andlaşma**" ve 40 kere "**anlaşma**" şeklinde iki farklı tarzda yazılmış olan aynı kelime, geçtiği tüm cümlelerde, Türk Dil Kurumunun önerisi olan "anlaşma" biçimine dönüştürülmüştür. Anayasanın kendi metinlerindeki "andlaşma" kelimesi ise, hem tüm maddelerde aynı şekilde yazılmış olduğu için, hem de ana referansımız olan bu hukuki metnin özgünlüğünü muhafaza için, tarafımızdan aynen bırakılmıştır. Öte yandan, mesela, incelediğimiz gerekçelerde birleşik isim şeklinde yazılan "**halkoylaması**" kelimesi, tüm cümlelerde istisnasız olarak bu şekilde yer aldığı için, Türk Dil Kurumu kaynaklarına göre doğrusu "**halk oylaması**" şeklinde yazılması gereken bir isim tamlaması olmasına rağmen, tarafımızdan herhangi bir düzeltme yapılmamıştır. Zaten, Anayasanın madde metinlerinde de, bu ifadenin, aynı şekilde "halkoylaması" şeklinde yazıldığı göörülmektedir. Bu hususlardaki eleştirilerimizi, çalışmamızın, "**1982 Anayasasında Kapsamlı Bir Lisan-ifade Analizi, Temel Dilbilgisi ve Mantık Hataları**" başlıklı 1. Bölümünde detaylandırdığımız için, burada tekrarlamaya gerek görmüyoruz. Kaynaklar ve metinler üzerinde bu kadar titizlik göstermemizin sebebi, araştırmacılar için, temel bir referans oluşturma düşüncemizdir. Özellikle, toplumun tüm kesimlerinden gelen destekle, TBMM zemininde gerçekleştirilmesi arzu edilen yeni Anayasamız tasarlanırken, mevcut durumu temsil eden 1982 Anayasası üzerindeki bu çalışma, aslında teknik ayrıntılara ne kadar önem vermemiz gerektiğini göstermektedir. Mevcut çalışmamızda, her bir maddenin metnini takiben, gerek "Danışma Meclisinin", gerekse "Milli Güvenlik Konseyi bünyesindeki Anayasa Komisyonunun" o maddeye ilişkin gerekçelerine birlikte yer verilmiştir. Böylece, okuyuculara sunulan sıralamanın, düşünce ve çağrışım zinciri içinde anlaşılmayı kolaylaştırması amaçlanmıştır. "Danışma Meclisinin" her bir Anayasa maddesi ile ilgili gerekçesi, "Milli Güvenlik Konseyinin Anayasa Komisyonu" tarafından tek tek incelenmiştir. Eğer herhangi bir madde ve gerekçesi aynen kabul edilmişse, zaten o madde hakkında, "Milli Güvenlik Konseyinin Anayasa Komisyonu" ayrı bir gerekçe yazmaya gerek görmemiştir. Bu metodoloji, Anayasa metninin tümünde aynen uygulanmıştır. 1982 Anayasası, tarafımızdan kapsamlı şekilde mercek altına alınmak suretiyle, 2012 yılı Mart ayına kadar olan durum gözönünde tutularak, gerçekleşen her türlü değişiklikler de dahil olmak üzere, tüm ayrıntılar, kanun numaraları ve tarihleri ile birlikte, kendi ilgili maddeleri içinde kategorize edilmiştir. Maddelerin altlarına ilave edilen ilgili gerekçeler ise, yine aynı yönteme uygun olacak şekilde sunulmuştur.

Nisan-2012
Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
KAHRAMANMARAŞ Milletvekili

1982 - T.C Anayasasının Fihristi (Madde İndeksi)

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının madde gerekçeli indekslenmiş tam metni
(En son 7 Mayıs 2010 tarih / 5982 sayılı Kanunla gerçekleştirilen ve 12 Eylül 2010'da Referandum kapsamında halkoylamasıyla onaylanan değişiklikler metne eklenmiştir).

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde İndeksi

BAŞLANGIÇ

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR

I.	**Devletin Şekli** ……	MADDE	1
II.	**Cumhuriyetin Nitelikleri** ……	MADDE	2
III.	**Devletin Bütünlüğü, Resmî Dili, Bayrağı, Millî Marşı ve Başkenti** ……....	MADDE	3
IV.	**Değiştirilmeyecek Hükümler** ……	MADDE	4
V.	**Devletin Temel Amaç ve Görevleri** ……	MADDE	5
VI.	**Egemenlik** ……	MADDE	6
VII.	**Yasama Yetkisi** ……	MADDE	7
VIII.	**Yürütme Yetkisi ve Görevi** ……	MADDE	8
IX.	**Yargı Yetkisi** ……	MADDE	9
X.	**Kanun Önünde Eşitlik** ……	MADDE	10
XI.	**Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü** ……	MADDE	11

İKİNCİ KISIM

TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

Birinci Bölüm

GENEL HÜKÜMLER

I.	**Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği** ……	MADDE	12
II.	**Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması** ……	MADDE	13
III.	**Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılamaması** ……	MADDE	14
IV.	**Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması** ……	MADDE	15
V.	**Yabancıların Durumu** ……	MADDE	16

İkinci Bölüm

KİŞİNİN HAKLARI ve ÖDEVLERİ

I.	**Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı** …….……..	MADDE	17
II.	**Zorla Çalıştırma Yasağı** ……..……..…….	MADDE	18
III.	**Kişi Hürriyeti ve Güvenliği** ……..……...……	MADDE	19
IV.	**Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması**		
	A. Özel Hayatın Gizliliği ……..……	MADDE	20
	B. Konut Dokunulmazlığı ……...……..	MADDE	21
	C. Haberleşme Hürriyeti ……..…	MADDE	22
V.	**Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti** ……...…….....	MADDE	23
VI.	**Din ve Vicdan Hürriyeti** ……..……..	MADDE	24
VII.	**Düşünce ve Kanaat Hürriyeti** ……...…….	MADDE	25
VIII.	**Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti** ……...……	MADDE	26
IX.	**Bilim ve Sanat Hürriyeti** ……..……..……	MADDE	27
X.	**Basın ve Yayımla İlgili Hükümler**		
	A. Basın Hürriyeti ……...……..	MADDE	28
	B. Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı ……...…….....	MADDE	29
	C. Basın Araçlarının Korunması ……..……	MADDE	30
	D. Kamu Tüzel Kişilerinin Elindeki Basın Dışı. Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı ……..……...…....	MADDE	31
	E. Düzeltme ve Cevap Hakkı ……....….	MADDE	32
XI.	**Toplantı Hak ve Hürriyetleri**		
	A. Dernek Kurma Hürriyeti ……..……	MADDE	33
	B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı …….....	MADDE	34
XII.	**Mülkiyet Hakkı** ……....……..	MADDE	35
XIII.	**Hakların Korunması ile İlgili Hükümler**		
	A. Hak Arama Hürriyeti ……..…….	MADDE	36
	B. Kanunî Hâkim Güvencesi ……..……...…	MADDE	37
	C. Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar ……...	MADDE	38
XIV.	**İspat Hakkı** ……..…….	MADDE	39
XV.	**Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması** ……...……..…….	MADDE	40

Üçüncü Bölüm

SOSYAL ve EKONOMİK HAKLAR ve ÖDEVLER

I. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları ……..……. MADDE 41
II. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi ……..…. MADDE 42

III. Kamu Yararı
A. Kıyılardan Yararlanma …… MADDE 43
B. Toprak Mülkiyeti …… MADDE 44
C. Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması…. MADDE 45
D. Kamulaştırma …….. MADDE 46
E. Devletleştirme ve Özelleştirme ……... MADDE 47

IV. Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti ……..…… MADDE 48

V. Çalışma İle İlgili Hükümler
A. Çalışma Hakkı ve Ödevi ……. MADDE 49
B. Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı …….. MADDE 50
C. Sendika Kurma Hakkı …… MADDE 51
D. Sendikal Faaliyet (Mülga) ……..……. MADDE 52

VI. Toplu İş Sözleşmesi, Grev Hakkı ve Lokavt
A. Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı ……..…… MADDE 53
B. Grev Hakkı ve Lokavt …… MADDE 54

VII. Ücrette Adalet Sağlanması ……..……... MADDE 55

VIII. Sağlık, Çevre ve Konut
A. Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması ……. MADDE 56
B. Konut Hakkı …… MADDE 57

IX. Gençlik ve Spor
A. Gençliğin Korunması …….. MADDE 58
B. Sporun Geliştirilmesi …….. MADDE 59

X. Sosyal Güvenlik Hakları
A. Sosyal Güvenlik Hakkı ……... MADDE 60
B. Sosyal Güvenlik Bakımından
Özel Olarak Korunması Gerekenler …… MADDE 61
C. Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları …… MADDE 62

XI. Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ……. MADDE 63
XII. Sanatın ve Sanatçının Korunması ……. MADDE 64
XIII. Devletin İktisadî Ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları ……...… MADDE 65

Dördüncü Bölüm

SİYASÎ HAKLAR ve ÖDEVLER

I. Türk Vatandaşlığı ……..……. MADDE 66
II. Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları …..……. MADDE 67

III. Siyasi Partilerle İlgili Hükümler
A. Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma ……..…… MADDE 68
B. Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar ……..…… MADDE 69

IV. Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı
A. Hizmete Girme …… MADDE 70
B. Mal Bildirimi ……... MADDE 71

V. Vatan Hizmeti ……...……..…… MADDE 72
VI. Vergi Ödevi ……...…….. MADDE 73
VII. Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı ……...…... MADDE 74

ÜÇÜNCÜ KISIM

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

Birinci Bölüm

YASAMA

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi
A. Kuruluşu ……...……...……. MADDE 75
B. Milletvekili Seçilme Yeterliliği ……...……..….. MADDE 76
C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi ……...……. MADDE 77
D. Türkiye Büyük Millet Meclisi
Seçimlerinin Geriye Bırakılması ve Ara Seçimleri ……..……... MADDE 78
E. Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi ……..… MADDE 79

F. Üyelikle İlgili Hükümler
1. Milletin Temsili ……. MADDE 80
2. And içme ……...……..…… MADDE 81
3. Üyelikle Bağdaşmayan İşler …….…….. MADDE 82
4. Yasama Dokunulmazlığı ……..... MADDE 83
5. Milletvekilliğinin Düşmesi …….…… MADDE 84
6. İptal İstemi …….…. MADDE 85
7. Ödenek ve Yolluklar ……..…. MADDE 86

II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri
A. Genel Olarak ……... MADDE 87
B. Kanunların Teklif Edilmesi ve Görüşülmesi …….. MADDE 88
C. Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması …….. MADDE 89
D. Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma ……. MADDE 90
E. Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi Verme ……. MADDE 91
F. Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme …….. MADDE 92

III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Faaliyetleri ile İlgili Hükümler
A. Toplanma ve Tatil ……... MADDE 93
B. Başkanlık Divanı ……. MADDE 94
C. İçtüzük, Siyasî Parti Grupları ve Kolluk İşleri …… MADDE 95
D. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı …… MADDE 96
E. Görüşmelerin Açıklığı ve Yayımlanması ……... MADDE 97

IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları
A. Genel Olarak ……... MADDE 98
B. Gensoru ……... MADDE 99
C. Meclis Soruşturması …… MADDE 100

İkinci Bölüm

YÜRÜTME

I. Cumhurbaşkanı
A. Nitelikleri ve Tarafsızlığı …… MADDE 101
B. Seçimi ……..… MADDE 102
C. And içmesi ……..…… MADDE 103
D. Görev ve Yetkileri ……..…… MADDE 104
E. Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali ……..…… MADDE 105
F. Cumhurbaşkanına Vekillik Etmek …….. MADDE 106
G. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği …… MADDE 107
H. Devlet Denetleme Kurulu ……... MADDE 108

II. Bakanlar Kurulu
A. Kuruluş ……..... MADDE 109
B. Göreve Başlama ve Güvenoyu …… MADDE 110
C. Görev Sırasında Güvenoyu ……. MADDE 111
D. Görev ve Siyasî Sorumluluk ……... MADDE 112
E. Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar ……. MADDE 113
F. Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu ……... MADDE 114
G. Tüzükler …….. MADDE 115
H. Türkiye Büyük Millet Meclisi
Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi ……... MADDE 116

İ. Milli Savunma
1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı …….. MADDE 117
2. Millî Güvenlik Kurulu …… MADDE 118

III. Olağanüstü Yönetim Usulleri

A. Olağanüstü Haller

1. Tabii Afet ve Ağır Ekonomik Bunalım Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı ……... MADDE 119
2. Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı ……. MADDE 120
3. Olağanüstü Hallerle İlgili Düzenleme …… MADDE 121

B. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali …….....……. MADDE 122

IV. İdare

A. İdarenin Esasları

1. İdarenin Bütünlüğü ve Kamu Tüzel Kişiliği …….. MADDE 123
2. Yönetmelikler ……. MADDE 124

B. Yargı Yolu ……...…….……...……. MADDE 125

C. İdarenin Kuruluşu

1. Merkezi İdare …….. MADDE 126
2. Mahalli İdareler …….. MADDE 127

D. Kamu Hizmeti Görevlileriyle İlgili Hükümler

1. Genel İlkeler ……..…….. MADDE 128
2. Görev ve Sorumlulukları, Disiplin Kovuşturmasında Güvence ……. MADDE 129

E. Yükseköğretim Kurumları ve Üst Kuruluşları

1. Yükseköğretim Kurumları …….. MADDE 130
2. Yükseköğretim Üst Kuruluşları …….. MADDE 131
3. Yükseköğretim Kurumlarından Özel Hükümlere Tâbi Olanlar ……. MADDE 132

F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Kamuyla İlişkili Haber Ajansları ….....……. MADDE 133

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ……...…...……..…… MADDE 134

H. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu …….…...…….. MADDE 135

İ. Diyanet İşleri Başkanlığı ……...……...…… MADDE 136

J. Kanunsuz Emir ……..……...…….. MADDE 137

Üçüncü Bölüm
YARGI

I. Genel Hükümler
A. Mahkemelerin Bağımsızlığı …… MADDE 138
B. Hâkimlik ve Savcılık Teminatı …… MADDE 139
C. Hâkimlik ve Savcılık Mesleği …….. MADDE 140
D. Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması ……..… MADDE 141
E. Mahkemelerin Kuruluşu …….. MADDE 142
F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri (Mülga) ……... MADDE 143
G. Adalet Hizmetlerinin Denetimi ……... MADDE 144
H. Askeri Yargı …… MADDE 145

II. Yüksek Mahkemeler
A. Anayasa Mahkemesi
1. Kuruluşu ……...…….. MADDE 146
2. Üyelerin Görev Süresi ve Üyeliğin Sona Ermesi ……... MADDE 147
3. Görev ve Yetkileri …….. MADDE 148
4. Çalışma ve Yargılama Usulü …….. MADDE 149
5. İptal Davası …… MADDE 150
6. Dava Açma Süresi …….. MADDE 151
7. Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi …… MADDE 152
8. Anayasa Mahkemesinin Kararları ……...……... MADDE 153
B. Yargıtay ……... MADDE 154
C. Danıştay ……... MADDE 155
D. Askerî Yargıtay …… MADDE 156
E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ……. MADDE 157
F. Uyuşmazlık Mahkemesi ……... MADDE 158

III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ……...……..……. MADDE 159
IV. Sayıştay ……...……. MADDE 160

DÖRDÜNCÜ KISIM

MALÎ VE EKONOMİK HÜKÜMLER

Birinci Bölüm

MALÎ HÜKÜMLER

I. Bütçe
A. Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması ……..…… MADDE 161
B. Bütçenin Görüşülmesi …….. MADDE 162
C. Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları …… MADDE 163
D. Kesinhesap ……... MADDE 164
E. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi …… MADDE 165

İkinci Bölüm

EKONOMİK HÜKÜMLER

I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey ……...…… MADDE 166
II. Piyasaların Denetimi ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi ..…….. MADDE 167
III. Tabiî Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi …...…….. MADDE 168

IV. Ormanlar ve Orman Köylüsü
A. Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi …… MADDE 169
B. Orman Köylüsünün Korunması ……... MADDE 170

V. Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi ……. MADDE 171

VI. Tüketiciler İle Esnaf ve Sanatkarın Korunması
A. Tüketicilerin Korunması ……..…… MADDE 172
B. Esnaf ve Sanatkarların Korunması ……..…… MADDE 173

BEŞİNCİ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

I. İnkilap Kanunlarının Korunması ……....…… MADDE 174

ALTINCI KISIM

GEÇİCİ HÜKÜMLER

GEÇİCİ MADDE 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19

YEDİNCİ KISIM

SON HÜKÜMLER

I. Anayasanın Değiştirilmesi, Seçimlere ve Halkoylamasına Katılma …….. MADDE 175
II. Başlangıç ve Kenar Başlıklar ...……...…….. MADDE 176
III. Anayasanın Yürürlüğe Girmesi …...……...…….. MADDE 177

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER

03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi
27.12.2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi

1982 – T.C ANAYASASININ KABULÜ VE SONRADAN YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Kanun no: 2709 Kabul Tarihi: 7 Kasım 1982
Resmî Gazete, 9.11.1982, Sayı 17863 (Mükerrer)
Düstur, Tertip 5, Cilt 22, s.3.

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 23 Eylül 1982 tarihinde Danışma Meclisi tarafından ve 18 Ekim 1982 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmiş, halkoyuna sunulmak üzere 20 Ekim 1982 tarih ve 17844 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış, 7 Kasım 1982 Pazar günü yapılan halkoylaması sonucu % 91,17 oranında kabul oyu ile kabul edilmiş, bu kez tekrar 2709 sayılı Kanun olarak 9 Kasım 1982 tarih ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır. (En son 7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Kanunla yapılan ve 12 Eylül 2010 tarihli referandumda, halkoylamasıyla onaylanan değişiklikler metne işlenmiştir).

1982 – T.C ANAYASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Birinci Değişiklik: 17 Mayıs 1987 tarih ve 3361 sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 18 Mayıs 1987, Sayı 19644 Mükerrer). *Değiştirilen maddeler:* 67, 75, 175, Geçici 4.

İkinci Değişiklik: 8 Temmuz 1993 tarih ve 3913 sayılı Kanun ile (*Resmî Gazete*, 10 Temmuz 1993, Sayı 21633). *Değiştirilen madde:* 133.

Üçüncü Değişiklik: 23 Temmuz 1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 26 Temmuz 1995, Sayı 22355). *Değiştirilen maddeler:* Başlangıç Metni, 33, 52, 53, 67, 68, 69, 75, 84, 85, 93, 127, 135, 149, 171.

Dördüncü Değişiklik: 18 Haziran 1999 tarih ve 4388 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 18 Haziran 1999, Sayı 23719 Mükerrer. *Değiştirilen madde:* 143.

Beşinci Değişiklik: 13 Ağustos 1999 tarih ve 4446 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 14 Ağustos 1999, Sayı 23786). *Değiştirilen maddeler:* 47, 125, 155.

Altıncı Değişiklik: 3 Ekim 2001 tarih ve 4709 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 17 Ekim 2001, Sayı 24556 Mükerrer. *Değiştirilen maddeler:* Başlangıç Metni, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 41, 46, 49, 51, 55, 65, 66, 67, 69, 74, 87, 89, 94, 100, 118, 149, Geçici 15.

Yedinci Değişiklik: 21 Kasım 2001 tarih ve 4720 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 1 Aralık 2001, Sayı 24600). *Değiştirilen maddeler:* 86.

Sekizinci Değişiklik: 27 Aralık 2002 tarih ve 4777 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 31 Aralık 2002, Sayı 24980 Üçüncü Mükerrer). *Değiştirilen maddeler:* 76, 78.

Dokuzuncu Değişiklik: 7 Mayıs 2004 tarih ve 5170 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 22 Mayıs 2004, Sayı 25469). *Değiştirilen maddeler:* 10, 15, 17, 30, 38, 87, 90, 131, 143, 160.

Onuncu Değişiklik: 21 Haziran 2005 Tarih ve 5370 sayılı Kanun (*Resmî Gazete,* 23 Haziran 2004, Sayı 25854). *Değiştirilen madde:* 133.

Onbirinci Değiklik: 29 Ekim 2005 tarih ve 5423 sayılı Kanun (*Resmi Gazete*, 9 Kasım 2005, Sayı 25988). *Değiştirilen maddeler:* 130, 160, 161, 162, 163.

Onikinci Değiklik: 13 Ekim 2006 tarih ve 5551 sayılı Kanun (*Resmi Gazete*, 17 Ekim 2006, Sayı 26322). *Değiştirilen madde:* 76.

Onüçüncü Değişiklik: 10 Mayıs 2007 tarih ve 5659 sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 18 Mayıs 2007, Sayı 26526) *Değiştirilen madde*: Geçici Madde 17.

Ondördüncü Değişiklik: 31 Mayıs 2007 tarih ve 5678 Kanun (*Resmî Gazete*, 16 Haziran 2007, Sayı 26554). *Değiştirilen maddeler:* 77, 79, 96, 101, 102. (5678 sayılı Kanun, 21 Ekim 2007 tarihli halkoylamasıyla onaylanmıştır. Halkoylamasının kesin sonuçları, 31 Ekim 2007 tarih ve 26666 sayılı *Resmî Gazetede* YSK'nın 30 Ekim 2007 tarih ve 873 sayılı kararıyla yayınlanmış ve Değişiklik bu tarihte, yani 30 Ekim 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir).

Onbeşinci Değişiklik: 16 Ekim 2007 tarih ve 5697 Sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 17 Ekim 2007, Sayı 26673). *Değiştirilen maddeler:* 5678 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 6 ncı maddesiyle 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen geçici 18 inci maddesi çerçeve 6 ncı maddesi; 5678 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 6 ncı maddesiyle 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen geçici 19 uncu madde).
Not: Yukarıda bahsi geçen 5678 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına daha önce eklenen geçici 18 ve 19 uncu maddeler, 16.10.2007 tarihli ve 5697 sayılı Kanunla, Anayasa metninden çıkarılmışlardır.

Onaltıncı Değişiklik: 9 Şubat 2008 Tarih ve 5735 Sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 23 Şubat 2008, Sayı 26796), *Değiştirilen maddeler:* 10, 42. NOT: Değişiklik Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarih ve E.2008/16, K.2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

Onyedinci Değişiklik: 7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Kanun (*Resmî Gazete*, 13 Mayıs 2010, Sayı ve 27580). *Değiştirilen maddeler:* 10, 20, 23, 41, 51, 53, 54, 74, 84, 94, 125, 128, 129, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 156, 157, 159, 166, Geçici Madde 15,18 ve 19. Bazı hükümleri Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarih ve E.2010/49, K.2010/87 sayılı kararıyla iptal edilmiştir (RG, 1.8.2010, Sayı 27659 Mükerrer). 5982 sayılı Kanun 12 Eylül 2010 tarihinde düzenlenen halkoylamasıyla onaylanmıştır. Halkoylamasının kesin sonuçları, YSK'nın 22 Eylül 2010 tarih ve 846 sayılı kararıyla yayınlanmıştır (*RG*, 23 Eylül 2007, Sayı 27708).

1982 - T.C. Anayasasının Tam Metni (Madde Gerekçeleriyle Birlikte)

1982 - T.C. Anayasası Tam Metni (Madde Gerekçeleriyle Birlikte)

Kanun No.	:	2709
Kurucu Mecliste Kabul Tarihi	:	18.10.1982
Halkoyu için Tasarının Resmî Gazetede İlanı	:	20.10.1982 / 17844
2709 Sayılı Kanun olarak Halkoyu ile Kabul Tarihi	:	07.11.1982
Resmi Gazetede Yayınlandığı Tarih	:	09.11.1982, Sayı 17863, Mükerrer

BAŞLANGIÇ (Değişik: 23.7.1995-4121/1 md.)

(Değişik: 23.7.1995—4121/1 md.)
Türk Vatanı ve Milletinin ebedî varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;
Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedî varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;
Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;
Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

Anayasanın Başlangıç metni 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun'un 1 inci maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(Değişik: 3.10.2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;
Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;
Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;
FİKİR, İNANÇ VE KARARLARIYLA anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,
TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/1 md.)
Anayasanın başlangıç kısmının birinci ve ikinci fıkraları metinden çıkarılarak Anayasaya Demokratik bir yapı kazandırılmak istenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/1 md.)
Anayasanın başlangıç bölümünün beşinci fıkrasında yer alan
"Hiçbir düşünce ve mülahazanın" ibareleri doğrudan düşünceye bir sınır teşki etmesix nedeniyle "Hiçbireylemin" şeklinde değiştirilmektedir.
Bu fıkrada geçen, "Hiçbir düşünce ve mülahazanın" ibaresi, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "Hiçbir faaliyetin" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN YAPTIĞI DEĞİŞİKLİK (3.10.2001— 4709/1 md.)
Çerçeve 1 inci maddesi,"eylemin" ibaresinin "faaliyetin" şeklinde değiştirilmesi suretiyle oy birliği ile kabul edilmiştir.

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

I. Devletin şekli

MADDE 1—Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Tasarının 1 inci maddesi Türk Devletinin bir Cumhuriyet olduğunu ilan etmektedir. 1924 ve 1961 Anayasalarında bu ilke belirtilmiştir. Devlet Başkanının veraset yoluyla değil milletçe veya milletin temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilerek makamına geleceği açıklanmaktadır.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2—Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye Cumhuriyetinin her şeyden önce Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; yani bütün fertlerinin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle, millî dayanışma ve adalet anlayışı içerisinde yaşayan bir toplum olduğu açıklanmıştır. Bu toplum, insan haklarına saygılı, başlangıçta belirtilen Atatürk İlkelerine dayanan siyasî rejimler içinde insan haysiyetini en iyi koruyan, gerçekleştiren ve teminat altına alan demokratik rejim benimsenmiştir. Demokratik rejimin de, lâiklik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine dayandığı belirtilmiştir. Demokrasi, egemenliğin millete ait olduğu bir siyasî rejimdir. Hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen lâiklik ise, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dinî inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tâbi kılınmaması anlamına gelir.

Sosyal hukuk devleti ise, bizzat devletin koyduğu hukuk kurallarına uyacağı ve çalışan, çalıştığı halde elde ettiği ürün ile mutlu olabilmek için, tasarladığı maddî ve manevî değerlere sahip olamayan kişilerin yardımcısı olacağı ilkesini belirtmektedir.

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3—Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.
Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.
Başkenti Ankara'dır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddede Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğu gerçeği tekrarlanmıştır. Türkiye'de yaşayan insanların resmî dillerinin Türkçe olduğu ve bayrağımızın beyaz ayyıldızlı al bayrak olduğu bir kere daha belirtilmiştir. Ancak, bayrağın şeklinin kanunda tespit edileceği de, gelecekte sanat açısından yapılması muhtemel değişikliklere imkân sağlamak amacıyla konulmuştur. Millî Marşımız ise, Büyük Türk Şairi Mehmet Akif'in yazdığı ve İstiklâl Harbimizden beri Türk milletinin millî marşı olan "İstiklâl Marşı" olduğu açıklanmıştır.
Yukarıda belirtilen manevî değerler Türk Devletinin ve Milletinin etrafında toplandığı kutsal simgelerdir. Devletin Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

MADDE 4—Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1924 Anayasası konarken saltanat henüz kaldırılmış bulunduğundan Cumhuriyet rejimini korumak için, Anayasada yapılacak bir değişiklikle saltanata dönülmesini önlemek amacına uygun olarak Cumhuriyet rejiminin değiştirilmez olduğu ve değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği Anayasa hükümleri arasına konmuştu. Fransa'da 3 üncü Cumhuriyetin başlarında aynı mealde Cumhuriyet rejimini koruyacak bir hüküm getirilmişti.
1924 Anayasasında hiç şüphesiz 3 üncü Fransız Cumhuriyetinden esinlenerek saltanata dönüş eğilimlerine set çekilmiştir.
1961 Anayasası düzenlenirken böyle bir endişe artık kaybolmuştur. Atatürk'ün kurduğu ve gençliğe emanet ettiği Cumhuriyet rejiminden geriye dönüşün mümkün olamayacağı tartışılmaz bir gerçek olarak Türk milletince kabul edilmiştir. Buna rağmen sadece tarihî niteliğinden dolayı Cumhuriyet ilkesinin değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği 1961 Anayasasına konmuştur.
Komisyonumuz da aynı sebeple hükmü tekrarlamıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin "Devlet şeklinin değişmezliği" kenar başlıklı 11 inci maddesi "Değiştirilemeyecek hükümler" kenar başlığı altında Anayasanın 1, 2 ve 3 üncü maddelerini kapsayacak" şekilde 4 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

MADDE 5—Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddede, Devletin temel amacı ve görevi açıklanmaktadır. Devletin nüfus unsurunu teşkil eden Türk milleti bir bütündür,
parçalanamaz. Parçalanamaz bir bütün olan Türk milleti bağımsız bir
Devlet oluşturmuştur. Bu Devletin ülkesi hiçbir şekilde bölünemez ve siyasî rejimler içerisinde fert hak ve hürriyetlerini en iyi gerçekleştirip,
teminat altına alan demokrasiyi ve Cumhuriyeti korumak Devletin varlık sebebidir; fakat Devlet aynı zamanda milletin huzurunu
sağlamak ve fertlerini mutlu kılmak görevi ile de yükümlüdür. Devlet, ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracaktır. Ferdin insan haysiyetine
uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirecektir. Bu sosyal
devletin görevidir. Sosyal devlet bazılarının yanlış sandıkları veya kasten tahrif ettikleri gibi sosyalist devletle ilişkisi olmayan bir devlet anlayışıdır. Sosyal devlet her şeyden önce insana ve insanın düşünce hakkına saygılıdır ve bu sınırlar içerisinde ferdin hak ve hürriyetlerinin kullanılmasını sınırlayan engelleri ortadan kaldırmak, onun başlıca görevleri arasındadır.
Ferdin hayatında onun temel hak ve özgürlüklerden olduğu gibi yararlanmasını engelleyen sebepleri ortadan kaldırmak, sosyal devletin görevidir.

VI. Egemenlik

MADDE 6—Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.
Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.
Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddede, Devlette egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu açıklanmaktadır.
Bilindiği gibi egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ilkesi, İstiklâl Harbimizde Atatürk'ün Esas Teşkilat Hukukumuzun vazgeçilmez bir ilkesi olarak koyduğu ve demokrasi rejiminin hukukî ifadesi olan bir kavramdır. Tabiîdir ki milyonlarca insandan oluşan Türk milletinin egemenliği hep birden kullanmasına imkân yoktur. Bu, ancak temsilcileri aracılığı ile mümkün olabilir.

Millet egemenliğini, vatandaşların hangi koşullar altında kullanacağı anayasalarda açıklanır. Fakat, her ne olursa olsun, Türk milleti egemenliğinin kullanılmasını, hiçbir zaman, hiçbir surette belli bir kişiye, bir zümreye veya sınıfa bırakamaz. Bu kavram, bu ilke, Türk toplumunun bütün diktatörlüklerin her türüne, kapılarını kapadığını göstermektedir. Türk milleti, demokratik bir düzen içerisinde yaşayacak ve Türk Devletinde egemenlik, kayıtsız şartsız Türk milletine ait olacaktır.

Bu temel ilkeleri belirtirken, çağımızda milletlerin birbirleriyle kaynaşmakta olduklarını ve menfaatlerini korumak için topluluklar oluşturdukları gerçeğini görmemezlikten gelemeyiz. Milletler, özellikle hür milletler, kendi iradeleriyle uluslararası topluluklar meydana getirmektedirler. Bu topluluklarda müşterek kararlar alınması gerekmektedir. Bunun açık örnekleri Birleşmiş Milletler, Avrupa Milletler Topluluğu ve NATO gibi kuruluşlardır. Bu örgütlerin yetkili organlarının aldıkları kararlar, elbette Türk Hukukunun müsaade ettiği ölçüde Türkiye'de uygulanacaktır.
Maddenin son fıkrası bu ihtiyacı karşılamaktadır.

VII. Yasama yetkisi

MADDE 7—Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük
Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.
Bu, nüfusu milyonlara varan modern devletlerde, demokrasi rejimini benimseyen siyasî rejimlerde kaçınılmaz bir durumdur. Millet adına kanun koyma yetkisini yasama meclisi yerine getirir. Bu yetki devredilemez. Ancak, Anayasanın 99 ve 129 uncu maddeleri hükümleri saklıdır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi olan "Anayasa ile Cumhurbaşkanına ve Bakanlar Kuruluna verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi saklıdır." hükmü madde metninden çıkarılmıştır. Zira bu yetkinin amaç ve kapsamı Anayasanın bu konularla ilgili maddelerinde açıkça belirtilmiş bulunmaktadır.

VIII. Yürütme yetkisi ve görevi

MADDE 8—Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasası düzenlenirken, Türkiyemizde fert, hak ve özgürlükleri için tehlikelerin devamlı suretle yürütme kuvvetinden geldiği gözlemlenmiştir.
Esasen modern çağlarda 1215 Magna Cartasından beri ferdin Devlet başkanının sultasından kurtulup özgür olabilmek için yaptığı mücadelede hedef daima yürütme kuvveti olmuştur. Fert, yürütme kuvvetinin yetkilerini birer birer koparark, onu mümkün olduğu ölçüde yetkisiz kılmak istemiştir. Bundan dolayı da bütün hukuk düzeni, Devlet başkanına ve yürütme kuvvetine karşı bir mücadele şeklinde gelişmiştir.
1961 Anayasası bu felsefeye sadık kalarak yürütmeyi Devletin yönetiminde, bütün faaliyetlerinde yasama kuvvetine bağlı, yasamaya tabi bir kuvvet olarak düzenlemiş idi. Halbuki modern hayatta yürütme kuvveti devletin beyni, hareket gücünün kaynaklandığı motorudur. Bundan dolayıdır ki, 1961 ilâ 1980 arasındaki devrede karar almak kudretinden yoksun hükümetler görülmüştür. İşte bu duruma son vermek için yürütme yasamaya tabi bir organ olmaktan çıkarılmış, her iki kuvvetin Devlet faaliyetlerinin düzenlenmesinde eşitlik ve denklik içinde işbirliği yapmalarını öngören parlamenter hükümet sistemi bütün gerekleriyle uygulanmaya konmuştur.

Bu nedenle, yürütme, 1961 Anayasasında olduğu gibi bir görev olmaktan çıkartılmış, yürütme gerekli yetkilere sahip ve kanunların kendisine verdiği görevleri yerine getiren bir kuvvet olarak düzenlenmiştir.

IX. Yargı yetkisi

MADDE 9—Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Yargı yetkisi; fert, hak ve hürriyetleri sorununun ortaya çıktığı günden beri kabul edildiği üzere, bağımsız organlar tarafından, bağımsız mahkemelerce yerine getirilecektir.

X. Kanun önünde eşitlik

MADDE 10—Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.
(Ek fıkra: 7.5.2004—5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12.9.2010—5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.
Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
6 ncı madde demokrasinin üç vazgeçilmez ilkesinden birini teşkil etmektedir. İnsanın insan olması dolayısıyla doğuştan bir değeri ve haysiyeti vardır. Bu onun tabiî bir hakkıdır. Bu hak dolayısıyla herhangi bir niteliğe veya ölçüye dayanılarak insanlar arasında ayırım yapılamaz. İnsanlar arasında kanunların uygulanması açısından da hiçbir fark gözetilemez. İnsanlar arasındaki eşitliğin temellerinden birini de böylece kanunlar önünde eşitlik ilkesi sağlar.
Komisyonumuz bu hakka saygı göstermenin Devlet organları ve idarî makamlar için de bir görev olduğunu belirtmektedir. Devletin organları ve idarî makamları, bütün işlemlerinde insanlar arasında ayırım yapmadan Devlet faaliyetlerini yürütmek zorundadırlar.
09.2.2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle;bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.Daha sonra aynı ibare; Anayasa Mahkemesi'nin 05/06/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı kararı ile iptal edilmiştir (R.G: 22/10/2008-27032).

GEREKÇE (7.5.2004—5170/1 md.)
2003 Katılım Ortaklığı Belgesinde, Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşmeler doğrultusunda cinsiyete göre ayrım yapılmaksızın, tüm bireylerin insan haklarından ve temel hürriyetlerden hukuken ve fiilen tam olarak yararlanmasının teminat altına alınması beklentisi yer almaktadır.

Öte yandan Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının 20 nci maddesinde herkesin kanunlar önünde eşit olduğu vurgulanmıştır. Avrupa Birliği Anayasa Taslağına ayrı bir bölümle ilave edilen Temel Haklar Şartının "III. Eşitlik" başlıklı Bölümünün 23 üncü maddesinde, "İstihdam, çalışma ve ücret de dahil olmak üzere her alanda, erkeklerle kadınlar arasında eşitlik sağlanacaktır." denilmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında, yeterli ölçüde temsil edilemeyen cinsiyetin lehine belirli avantajlar sağlayan önlemlerin sürdürülmesinin veya kabul edilmesinin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı öngörülmektedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/1 md.)
7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür."
Yapılması öngörülen değişiklikle, kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamaya yönelik olarak Devlet tarafından bazı tedbirlerin alınabilmesine imkan tanınmakta ve alınacak bu nitelikteki tedbirlerin, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı vurgulanmaktadır. Öte yandan, özel surette korunması gereken kesimler için alınacak tedbirlerin de eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükme bağlanmaktadır. Bu sayede Devletin, tüm toplum kesimleri arasında bir yandan eşitliği sağlamaya, diğer yandan da korunması gerekenleri korumaya yönelik özel tedbirler alabilmesinin önü açılmakta ve bu amaçla yapılan düzenlemelerin eşitlik ilkesine aykırı kabul edilemeyeceği anayasal güvenceye kavuşturulmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/1 md.)
Teklifin çerçeve 1 inci maddesi Anayasamızın 10 uncu maddesinde değişiklik öngörerek kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik alınacak tedbirlerle yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi özel surette korunması gerekenler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı düzenlemesini getirmektedir. Üyelerimiz bu madde üzerindeki görüşmelerde söz konusu değişiklik olmasa bile çocuklar, yaşlılar ve özürlüler için ayrımcılık yapmanın eşitlik ilkesine aykırı olmayacağını vurgulamışlardır. Anayasanın 61 inci maddesi de sistematik olarak korunacak gruplar için somut bir düzenleme içermektedir. Bu maddede geçen "… gibi özel surette korunması gerekenler" ibaresi yanlış anlamalara yol açabilecektir. Verilen bir önergenin kabulü ile bu ibare metinden çıkarılmış, "engelli" ibaresi "özürlü" şeklinde değiştirilmiş, özel surette korunacaklar arasına harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle malul ve gaziler ilave edilmiştir. Madde benimsenen önerge çerçevesinde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

MADDE 11—Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.
Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde ile Anayasanın üstünlüğü bir ilke halinde açıklanmakta ve Devlet faaliyetlerinin Anayasaya uygun olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.
Anayasa sadece Devlet iktidarını değil kişileri de bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri Anayasaya uymak zorundadırlar ve yargı kuvveti gerektiğinde Anayasayı diğer kanunlar gibi uygulayabilecektir.

İKİNCİ KISIM

Temel Haklar ve Ödevler

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

GENEL GEREKÇE

1. "İnsan hakları ve temel hürriyetler"in düzenlendiği bu bölüm hükümlerinde, insan hakları doktrininin günümüzdeki gelişmesi ve durumu, geçirmiş bulunduğumuz kötü deneyimlerden çıkarılan sonuçlar; insan hakları konusunda Türkiye'nin imzalayıp onaylamış bulunduğu ve bu sıfatla millî hukukumuza dahil sayılan uluslararası anlaşma ve sözleşmeler, özellikle 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1950 İnsan Haklarının ve Temel Hürriyetlerin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi göz önünde tutulmuştur.

2. Bu kısım, bir mantık zinciri izlenerek üç bölüm halinde oluşturulmuştur : Şöyleki,

a) Önce temel hak ve hürriyetlerin genel niteliği belirlenmiş; insanın insan olarak, doğuştan bazı temel hak ve hürriyetlere sahip bulunduğu; binnetice, devletin bu hak ve hürriyetler önünde "müdahale etmez", "çekimser" bir tutum benimsemesi gereği belirmiştir. Temel hak ve hürriyetlerden herkesin yararlanabilmesi, yani bunların herkes tarafından kullanılabilir hale gelebilmesi için devletin "müdahale etmez" tutumunun yetersizliği nedeniyle, hak ve hürriyetlerin devlet tarafından desteklenmesi yani devletin hak ve hürriyetlerin gerçekleşmesine yardımcı olması gereği de benimsenmiştir. Hak ve hürriyetlerin topluma maledilmesi ("Sosyalleştirmesi") şeklinde ifade olunan bu husus, "Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırmaya çalışır" denmek suretiyle Anayasanın "genel esaslar" hükümleri arasında (Mad. 4/2) yer almaktadır.

b) İkinci olarak, temel hak ve hürriyetlerin, kişiye tanınmış sınırsız bir serbesti olmadığı; bunların kişi için bazı ödev ve sorumlulukları da beraberinde getirdiği ve sınırlı bir serbesti demek olduğu ifade edilmiştir. Hak ve hürriyetlerin ilk sınırı, bunların kendi bünyesi ve cevherinde yer almaktadır. Kişinin kendi serbesti alanından taşarak, başkalarının hak ve hürriyet alanına girmesinin mümkün olamayacağı gibi.

Hak ve hürriyetlere getirilen ikinci grup sınırlamayı ise kişiye tanınan serbestinin ve hak alanının, Devletin yahut Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu yararının, kamu düzeninin, genel sağlık ve ahlakın korunması ve benzeri mülahazalarla "kayıtlanması"; yani, kullanım alanlarının daraltılmasıdır. Temel hak ve hürriyetlerin kayıtlanması konusunda kabul edilen bu sınırlama sebeplerinin bir grubu "genel" nitelikte, yani bütün hak ve hürriyetler için geçerlidir. Bu "genel" sebeplerden birinin yahut birkaçının belli bir hak ve hürriyet konusunda (mesela seyahat yahut düşünceyi açıklama veya dernek kurma hürriyeti, v.b.) uygulanabilmesi için, o hürriyete ait özel maddede ayrıca belirtilmelerine gerek yoktur. Sınırlama nedeni olarak kabul edilen diğer bir grup "sebep" ise "özel" niteliktedir. Kullanılan "özel" teriminden de kolayca anlaşılabileceği gibi bu sebepler her hak ve hürriyete ait bulunan maddelerde yer almaktadır. Eğer herhangi bir hak veya hürriyete ait bulunan maddede böyle "özel" bir "sebep" gösterilmemişse, o hak ve hürriyet yalnızca "genel" sınırlama sebebi teşkil eden kavramlara dayanılarak sınırlanabilecek demektir.

Bu duruma göre hak ve hürriyetler "genel" ve bunlara ilaveten mahsus maddelerde yer alan "özel" sebeplere dayanılarak sınırlanabilecek, kayıt altına alınabilecektir. Bu husus, hak ve hürriyetlerin sınırlanması konusunda genel hüküm teşkil eden 12 nci maddede "...amacıyla ve aynı zamanda..." ibaresi kullanılmak suretiyle ifade edilmiştir.
Hak ve hürriyetlerin sınırlanmasına ilişkin genel hükmün hemen arkasından bunların suistimalini önleyecek hüküm getirilmiştir. Kişinin sahip bulunduğu haklar ve hürriyetler Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Cumhuriyeti ve Türk Devletini yıkmak ve 14 üncü maddede sayılan diğer amaçlarla, yani belirtilen cinsten bir kötü kasıtla kullanılamayacaktır. Aynı zamanda genellikle Anayasanın hiçbir hükmü, özellikle kişinin sahip bulunduğu hak ve hürriyetler, bir topluluğa veya kişiye bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyete girişme yahut eylemde bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamayacaktır.
Nihayet savaş, sıkıyönetim, olağanüstü hal gibi millet hayatının tehlikede bulunduğu durumlarda hak ve hürriyetlerin kullanılması tamamen durdurulabilmekte; hak ve hürriyetlerin korunması amacıyla öngörülmüş bulunan güvencelere aykırı yani bunları gereğinde ortadan kaldırabilecek tedbirler alınabilmektedir (Madde 15).

c) Bu kısmı oluşturan üçüncü bir grup hüküm ile temel hak ve hürriyetler teker teker ele alınıp düzenlenmektedir. Yaşama hakkı, kişi hürriyeti, seyahat ve yerleşme hürriyeti vs. gibi. Bir anlamda hak ve hürriyetler listesini teşkil eden bu kısmın düzenlenmesinde liste başına en önemli hak (yaşama hakkı) yerleştirilmiş ve diğerleri, kademeli şekilde bunu takip etmiştir (Madde 17 ve sonrakiler).
Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında yabancıların durumu ayrıca belirtilmiş (Madde 16); bunlar konusunda, milletlerarası hukuka uygun olarak farklı bir düzenleme imkânı getirilmiştir.
Temel haklar ve hürriyetler konusunda ayrıca belirtilmesi gereken diğer bir husus da "düşünce ve kanaat hürriyeti" (Madde 25) ile "düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü"nün (Madde 26), birbirinden farklı nitelikte olmaları nedeni ile, ayrı maddeler halinde düzenlenmiş bulunmasıdır.
Düşünce açıklama ve yayma hürriyetinin günümüz toplumunda ve demokratik yönetimde en önemli bir tezahür şekli olan haberleşme ve özellikle basın hürriyeti ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. "Basın ve yayımla ilgili hükümler" başlığı altında yer alan maddeler bir yandan basın hürriyetini güvence altına almakta; öte yandan da benimsenen "hür, fakat sorumlu basın" teorisine uygun olarak bu hürriyeti düzenlemekte, kötüye kullanımını önlemektedir. Böylece 28 ilâ 32 nci maddeler haberleşme ve basın hürriyeti konusunda Anayasa içinde açılan bir parantezi oluşturmaktadır.
Temel haklar ve hürriyetler bölümünün son hükümleri niteliğindeki 37 ve 38 inci maddelerde insanı yakından ilgilendiren bazı temel ilkeler yer almaktadır. Bunlar genellikle suç ve cezalar ve kanunların geçmişe yürümemesi hususlarıyla ilgilidir.

İKİNCİ KISIM

Temel Haklar ve Ödevler

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

MADDE 12—Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.
Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
"Temel hak ve hürriyetlerin niteliği"ni belirleyen bu maddenin ilk fıkrasında, bunların bir devlet "lütfu" olmadığı; kişiliğinin, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez bir unsurunu oluşturduğu vurgulanmıştır. Şu halde, yukarıda da belirtildiği gibi, devlet, kişiye ayrılmış bu alana ilke olarak, hiçbir müdahalede bulunmamak, bu özel alan sınırları içine girmemekle yükümlüdür.
Maddenin ikinci fıkrasında ise, temel hak ve hürriyetlerin ikinci bir niteliği belirtilmiş bunların, içinde yaşanılan topluma, aileye ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumlulukları da beraberinde getirdiği belirtilmiştir. Kişi sahip bulunduğu hak ve hürriyetleri kendi iradesi doğrultusunda kullanırken bu ödev ve sorumlulukları da göz önünde bulundurmak zorundadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin ikinci fıkrasının sarahati karşısında "Temel Hak ve hürriyetler, ancak bu ödev ve sorumluluklara bağlı olarak kullanılabilir." şeklindeki üçüncü fıkrası maddeden çıkarılmıştır.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması

MADDE 13—(Değişik: 3.10.2001— 4709/2 md.)
Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/2 md.)
Anayasanın 13üncü maddesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmektedir.

III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması

MADDE 14—(Değişik: 3.10.2001— 4709/3 md.)
Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.
Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.
Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/3 md.)
Anayasanın 14 üncü maddesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesi ile uyumlu hale getirilerek eylem ve yorum yoluyla hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik hükümler öngörülmektedir. Bu düzenleme, başlangıçta yapılan değişiklik ile paralellik arz etmektedir.

IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması

MADDE 15—Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

(Değişik: 7.5.2004—5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrası uyarınca savaş, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, bu olağanüstü durumların ortaya çıkardığı ağır tehlikeler sonucu, hak ve hürriyetlerin kullanılması tamamen durdurulabilecek veya bunların korunması amacıyla öngörülmüş bulunan güvencelere aykırı veya bu güvenceleri ortadan kaldıran tedbirler alınabilecektir. Millet hayatı ve ülke için ağır tehlike ve tehditlerin ortaya çıktığı bu durumlarda, maddenin getirdiği önemli tutuklama kendiliğinden meşruluk kazanmaktadır. Bu husus, bütün hukuk dallarında geçerli ve herkesce bilinen "menfaatların tartılması ve ağır gelenin tercih edilmesi" teorisinin normal, mantıkî sonucudur. Hükmün uygulanabilmesi için savaş, sıkıyönetim yahut olağanüstü halin usulüne uygun yani kanunun öngördüğü surette ilanı gerekir.
Fıkra içinde, öngörülen ağır tedbirlerin, ("durdurma" yahut "güvencenin kaldırılması")sınırı da gösterilmiş; bu suretle, bunların hak ve hürriyetler için dayanıksız bir tehdit teşkil etmeleri önlenmek istenmiştir. Ezcümle, hak ve hürriyetlerin durdurulması yahut bunlar için öngörülen güvencelere aykırı tedbirler getirilmesinde "durumun gerektirdiği ölçü içinde kalınacak", yani "istisna" da orantı korunacak; aynı zamanda, hak ve hürriyetlere getirilecek "istisnalar", uluslararası hukukdan doğan yükümlülükleri ihlal etmeyecektir.

Savaş yahut sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilanında uyulacak hükümler; bu durumlarda sahip bulunulan olağanüstü yetkiler; kısaca, bu durumlara ilişkin temel hükümler Anayasada; ayrıntılar ise özel kanunlarda gösterilecektir.
Bu maddenin ikinci fıkrası savaş, sıkıyönetim ve olağanüstü halde dahi hiçbir sebep ve surette durdurulamayacak, ihlal edilemeyecek hak yahut hürriyetleri sınırlı şekilde saymış bulunmaktadır. Bunlar, fıkradan kolayca anlaşılabileceği gibi, 17 nci maddenin son fıkrası hükmü saklı kalmak üzere yaşama ve vücut bütünlüğünün korunması hakkı, ceza hükümlü kanunların geçmişe yürümeyeceği, suçsuzluk karinesi ve kendilerine ait maddelerde belirtildikleri anlamda ve içerikte din ve vicdan, düşünce ve kanaat hürriyetleridir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddeye seferberlik hali de eklenmek suretiyle madde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/2 md.)
Avrupa Birliğine üye tüm ülkeler gibi, Ülkemiz de İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Avrupa Sözleşmesi'ne Ek 13 No'lu Protokol'ü imzalamıştır. Söz konusu Protokol idam cezasını tamamen kaldırmayı öngörmektedir. Ülkemiz 13 No'lu Protokol'ü henüz onaylamamışsa da, onaydan önce konuyla ilgili olarak Anayasada gerekli değişiklikleri yapmak amacıyla, 15 inci maddeden ölüm cezasının infazıyla ilgili ibare çıkartılmaktadır.

V. Yabancıların durumu

MADDE 16—Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde, ülkede bulunan yabancıların hak ve hürriyetlerinin, gereken hallerde, vatandaştan farklı olarak düzenlenip sınırlanabileceğini hüküm altına almaktadır. Mesela bir yabancının ülkeye giriş yahut ülkede seyahat ve yerleşme hürriyeti, basın hürriyeti elbetteki vatandaşlarınkinden farklı olacaktır. Bu farklılık kendisini özellikle siyasî haklar konusunda göstermektedir. Vatandaş ve yabancı arasında gözetilen bu ayırım milletlerarası hukuka uygun olmalıdır. Kişi - Devlet ilişkilerine milletlerarası bir unsur karıştığı zaman bu ilişkilerin düzenlemelerinde milletlerarası hukukun göz önünde tutulması gereği bilinmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kişinin Hakları ve Ödevleri

I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı

MADDE 17—Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.
Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

(Değişik: 7.5.2004—5170/3 md.) Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kişinin sahip bulunduğu hak ve hürriyetler, bu maddeden itibaren önem dereceleri göz önünde tutularak belirlenmiştir. Bu madde ile yaşama maddî ve manevî varlığın bütünlüğü ve bunun geliştirilmesi hakkı korunmaktadır. Bu iki hakkın bir bütün teşkil ettiği, birbirini tamamladığı açıktır. Kanun güvencesi altında olan yaşama hakkını korumak için devlet, gerekli tedbirleri alacaktır. Kişinin, rızası olmadan, bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulması yahut organlarının alınması yasağı, vücut bütünlüğünün korunması hakkının bir gereği ve uzantısı niteliğindedir.
Maddenin ikinci fıkrası işkence, eziyet yahut insan hürriyetiyle bağdaşmayan ceza ve muamele yasağı koymaktadır. Uzun açıklamalara gerek yoktur ki işkence, eziyet yahut insan hürriyetiyle bağdaşmayan ceza veya muamele, bugün ulaşmış bulunduğumuz uygarlık düzeyinde, hem insanî duyguları rencide eder niteliktedir; hem de kişinin vücut bütünlüğüne bir tecavüzdür.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla ölüm cezası saklı tutulmakta yani bu cezanın uygulanması halinde, kişinin yaşama hakkı ihlal edilmiş olmamaktadır. Bu fıkrada ayrıca "Meşruluk şartları" da yer almıştır. Kolayca anlaşılabileceği gibi, "Öldürme fiilinin" meşru sayılabilmesi için, herşeyden önce, böyle bir fiile yönelmeye mecbur kalınması; fıkrada sayılan amaçların (meşru savunma, isyanı bastırma gibi)

gerçekleştirilebilmesinin başka türlü mümkün olmaması gerekir. Bu hallerde, öldürme fiilinin meşru sayılabilmesi için, girişilen hareketin kanuna dayanması gerekir. Ezcümle gerçekleştirilmek istenen yakalama yahut tutuklamanın, kanunun öngördüğü şartlara ve şekillere uygun bir yakalama veya tutuklama olması; veya isyan yahut ayaklanmanın bastırılmasında kanuna uygun şekilde hareket edilmesi gereği gibi.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Savaş hükümlerinin madde ile doğrudan doğruya ilgili bulunmaması nedeniyle "savaş hali" madde metninden çıkarılarak madde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (7.5.2004 —5170/3 md.)
Ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15 inci maddede yapılan değişikliğe paralel olarak, 17 nci maddede de gerekli değişiklik yapılmaktadır.

II. Zorla çalıştırma yasağı

MADDE 18—Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. Angarya yasaktır.
Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

x

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Çalışma, iş görme kişinin serbest iradesiyle yüklendiği bir faaliyet, diğer bir deyimle serbest iradeyle üstlenilen bir yüktür. Bu yükün kişiye zorla kabul ettirilmesi, kendisinin, iradesi dışında bir faaliyette bulunmaya mecbur bırakılması hem kişi hürriyetiyle bağdaşmayan bir husustur; hem de bu duruma sokulan kişi için bir eziyet teşkil eder. Bu nedenledir ki maddenin birinci fıkrası zorla çalıştırmayı yasaklamaktadır. Bu fıkra ile aynı zamanda "Angarya yasağı" da getirilmiştir. "Angarya", kişinin emeğinin karşılığını almadan zorla çalıştırılmasıdır. Maddenin ikinci fıkrası "Zorla çalıştırma" sayılmayacak halleri göstermektedir ve bu sayım sınırlayıcıdır.
Bilindiği gibi suçla savaşta en etkili araç suç eğilimi gösteren kişilerin ıslah edilerek, eğitilerek bir daha suç işlemeyecek hale getirilmeleridir. Islah ve eğitimde en etkili araç ise kişiye çalışma zevkinin aşılanması, tembelliğin izalesi, çalışarak dürüst şekilde geçimini sağlama imkânının verilmesidir. Bu nedenledir ki cezaevlerindeki hükümlülük rejimi çalışma esasına dayandırılmıştır. Bununla beraber hükümlülerin tâbi tutulacakları çalışma yahut aşırı güçlük gösteren bir işin yaptırılması hem yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmekten uzaktır; hem de insanî olmayan bir muamele yahut ek bir cezadır. Bu mülahazalarladır ki hükümlülerin, hükümlülük süresince makul bir çalışma rejimine tâbi tutulmaları "Zorla çalıştırma" sayılmamıştır. Bu kişilerin ücretsiz çalıştırılmaları ise "Angarya" teşkil edeceğinden, birinci fıkrayla yasaklanmıştır.
Vatandaşın vatan savunmasına katılması yükümlülüğü de, bir vatandaşlık ödevi olarak, askerî nitelikteki yahut askerlik ödevi yerine geçen hizmetlerin "Zorla çalıştırmak" sayılmamasını gerekli kılmıştır. Bu husus "Vatan hizmetinin" doğal bir sonucudur. Topluluğun hayatını yahut refahını tehlikeye sokan buhran veya doğal afet hallerinde kişilerden istenen hizmet yahut normal vatandaşlık ödevi niteliğinde olup, bilhassa olağanüstü sıkıntılı durumlarda gerekli görülen iş yükümlülükleri de "Zorla çalıştırma" sayılmayacaktır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasanın vatan hizmeti başlıklı 72 nci maddesinde düzenlenmiş bulunan askerlik hizmeti, 18 inci maddede belirtilen zorla çalıştırma niteliğinde olmadığından, "Askerî nitelikte olan veya askerlik görevi yerine geçen" ibareleri madde metninden çıkarılmıştır. Maddedeki açıklığa göre, ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları kapsamı içinde kuşkusuz Millî Savunma yükümlülüğü ile ilgili vatandaşlık ödevleri de yer almaktadır. Bu bakımdan 72 nci madde kapsamı dışındaki hizmetler, bu hükmün kapsamına girebilecek niteliktedir. Ayrıca maddeye "tutukluluk" kelimesi de eklenmek suretiyle tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmaların da zorla çalıştırma niteliğinde olmadığı belirtilmiştir.

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği

MADDE 19—Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen :
Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen
bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

(Değişik: 3.10.2001—4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.
Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir. Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde kişi hürriyetini ve güvenliğini korumaya yönelik hükümleri içermektedir. Bilindiği gibi insanın kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olması, bunun güvence altına alınması demek, kişinin vücut ve hareket serbestisine sahip olması; kimsenin kanunda gösterilen hal, kusur ve şartlar dışında bu hareket serbestisinden mahrum edilmemesi; yani yakalanıp tutuklanamaması demektir.
19 uncu maddenin birinci fıkrasında bu ana ilke belirtilmiş; ikinci ve üçüncü fıkrada da kişi hürriyetinin kısıtlanabileceği haller sınırlayıcı sayım yoluyla belirlenmiştir. Bu suretle kanun koruyucunun bu konudaki yetkisi sınırlanmış bulunmaktadır.
İlk hal yetkili mahkeme tarafından verilen hapis cezası yahut ceza yerine geçen ve kişi hürriyetini kısıtlayan bir güvenlik tedbirinin yerine getirilmesi halidir. Mesela ceza sorumluluğu bulunmayan bir suçlunun hapis cezası yerine bir müessesede tedavisine mahkemece karar verilmesi halinde, bu karar gereği, (tıpkı hapis cezasında olduğu gibi) suçlunun hürriyeti kısıtlanmış olacaktır.
İkinci halde ise yetkili mahkeme tarafından verilen bir karara yahut kanundan doğan bir yükümlülüğe uyulmaması halinde, bunların yerine getirilmesi amacıyla kişinin hürriyetinin kısıtlanması, yani kendisinin bir zor tedbirine konu olması öngörülmüştür.
Üçüncü halde, suç işleme eğilimi gösteren küçüklerin eğitimi konusunda karar almak yahut "Gözetim altında eğitim" tedbiri olarak adlandırılan tedbirin uygulanmasını sağlamak amacıyla küçüğün hürriyetinin kısıtlanması söz konusudur. Toplumu suçtan korumak için, kişinin suç işleme alışkanlığı içine yerleşmeden önce ele alınması gerektiği herkesçe bilinmektedir. Hukuk dilinde genellikle "Korunmaya muhtaç çocuklar" olarak adlandırılan bu gruba yönelik tedbirler gereğini uzun uzun izaha ihtiyaç yoktur.

Dördüncü halde iki ayrı durum söz konusudur. Birinci halde, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacı güdülmüştür. Bu tür bir hastalık yayabilecek kimselerin serbestçe dolaşmalarının önlenmesini, mesela kendisinin evden çıkmasına izin verilmemesi buna örnek gösterilebilir. İkinci hal ise "Suç öncesi tehlikeli hal" olarak adlandırılan durumda bulunan kişileri ve bunlar konusunda alınması gerekli tedbirleri içermektedir. Bilindiği gibi suçla savaşta etkili olunabilmesi için suçun işlenmesini beklememek; suç işlemeye fevkalade müsait bir düzey üstünde bulunan kişiler hakkında, zamanında uygun tedbirler alarak zararı daha kaynağında önlemek gerekir. "Suç öncesi safha" denilen bu safhada bulunan kişiler özellikle, uyuşturucu madde tutkunları, alkolikler, akıl hastaları yahut serserilerdir. "Serseri" terimi, "Muntazam ve normal geçim kaynağından mahrum ve meskeni bulunmayan" kimseleri ifade eder. Kolayca anlaşılacağı gibi akıl hastası, uyuşturucu madde tutkunu yahut alkoliğin veya yukarıda ifade edildiği anlamda bir serserinin suç işleme ihtimali, diğer kişilerin gösterdiği riskten daha yüksektir. Bunlar kendi hallerine bırakıldıkları takdirde toplum için devamlı bir tehlike ve tehdit teşkil edeceklerdir.

Kendilerinin bir adım daha atarak suç alanına girmelerine engel olmak için kendileri konusunda "Önleyici güvenlik tedbirleri" yahut, diğer bir deyimle, "Toplumsal savunma tedbirleri" alınmaktadır. Bu tedbirlerin neler olduğu, uygulama şartları ve benzeri hususlar, bugün pekçok ülkede kabul edilmiş bulunan "Toplumsal Savunma Kanunları" tarafından düzenlenecektir. Bu tür tedbirlerin bazılarının (müessesede eğitim) uygulanması, "Tehlikeli hal" gösteren kişinin şu veya bu şekilde kısıtlanmasını zorunlu kılar. İzahına çalışılan hüküm bu ihtiyacı karşılamaktadır.

Nihayet beşinci halde, ülkeye usulsüz olarak giren yahut kanuna uygun şekilde sınır dışı edilecek veya suç nedeniyle yabancı bir ülkeye geri verilecek kişinin, gerekli işlem yerine getirilinceye kadar, hürriyetinden mahrum edilmesi yani yakalanması veya tutuklanması söz konusudur. Bu gibi hallerin benzeri hürriyet kısıtlamalarını meşru kılacağı açıktır.

Üçüncü fıkrada önce, sanık durumundaki kişilerin hangi hallerde ve hangi şartlarla hürriyetlerin kısıtlanabileceği gösterilmiştir. Gerçekten bu fıkrada sanığın tutuklanması sebepleri gösterilmiştir. Bunlar kaçma, delilleri karartma tehlikelerinin mevcudiyetidir. Fıkrada yer alan "...veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunun gösterdiği diğer hallerde..." ibaresiyle, bu sayımın sınırlayıcı olmadığı ifade edilmek istenmiştir. Tutuklama sebepleri kanunda gösterilecektir ve tutuklamaya ancak hâkim karar verebilecektir. Fıkranın ikinci cümlesinde hâkim tarafından verilen bir karar olmaksızın hürriyetin kısıtlanması; yani sanığın "Geçici olarak yakalanması" hali öngörülmüştür. Geçici yakalama, ancak suçüstü halinde yahut gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mümkündür. Hâkim kararı olmadan "Yakalamanın" diğer ayrıntı şartlarını kanun gösterecektir. Meselâ Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun 127 nci maddesinde olduğu gibi. Maddenin dördüncü fıkrası, her ne sebeple olursa olsun hürriyeti kısıtlanan kişiye bu kısıtlama sebebinin hemen bildirilmesini emretmektedir.

Bu bilgi ilgiliye mümkünse yazılı, imkân yoksa sözlü olarak verilecektir. Amaç, kişinin, iddialara karşı savunmasını mümkün kılmak, aynı zamanda, muhtemel maddî hataları (kimlik hatası gibi) önlemektir. Genel niteliği nedeniyle, bu hüküm, bu madde uyarınca özgürlüğü kısıtlanan herkese uygulanacaktır. Beşinci fıkra yalnızca sanık olarak yakalanan veya gıyabında verilmiş bir kararla tutuklanan kişileri konu almaktadır. Amaç, sanığı en kısa zamanda bağımsız ve tarafsız hâkim güvencesine kavuşturmaktır. Bu süre normal hallerde kırksekiz saat; topluca işlenen, yani yüksek sayıda sanığı bulunan suçlarda da onbeş gündür. Kırksekiz saat veya onbeş günlük süreler sınır teşkil eder; ve gerekli "Polis soruşturmasına" imkân vermek amacıyla öngörülmüştür. Olağanüstü durumlar (savaş, sıkıyönetim) saklıdır. Hürriyetleri kısıtlanan sanığın durumundan yakınlarına bilgi verilmesi "İnsanî" bir işlemdir. Yedinci fıkra hükmü sanık olarak hürriyeti kısıtlanan kişilerle ilgilidir. Fıkra hükmünün amacı, sanığın, mahkümiyet hükmünden önce, gereksiz olarak, mahrum edilmesini önlemektir.

Tutuklu bulunan sanık ya makul süre içinde yargılanıp durumu kesinlik kazanacaktır; yahutta kendisi yargılama süresinde serbest bırakılacaktır. Hükmün muhatabı yargılama merciidir. Bu merci gerekli faaliyetleri zamanında yapacak; yargılama sırasında sanığın tutuklu kalması ihtiyacını ortadan kaldıracaktır. Mesela, deliller en kısa zamanda toplanacak; sanığın, "delilleri karartma" tehlikesi sebebiyle tutuklu kalmasına gerek olmayacaktır. Eğer tutuklama, kaçma tehlikesi sebebine dayanıyorsa, sanığın serbest bırakılması, kendisinden bir güvence istenmesi şartına bağlanabilecektir. Sekizinci fıkra hukuk dilinde "habeas corpus" güvencesi olarak adlandırılan güvenceyi getiriyor. Bu güvence, her ne suretle olursa olsun hürriyeti kısıtlanan kişileri kapsamaktadır. Bu suretle, hürriyeti kısıtlanan kişi, bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı iddiasında bulunabilmek, bu iddiasını dinletebilmek amacıyla bir hâkime başvurma imkânından mahrum bırakılmayacaktır.
"Habeas corpus" güvencesinin diğer bir gereği de, önüne gidilen yargı merciinin, hürriyet kısıtlamasının kanuna aykırı bulunması halinde ilgilinin serbest bırakılmasını emretme yetkisine sahip olmasıdır. Kişinin hâkim kararıyla hürriyetinden mahrum kalması halinde, "habeas corpus" güvencesi bir "itiraz" mercii yaratmakta; diğer hallerde ise ilk derece hâkim incelemesi getirmektedir.
Nihayet maddenin dokuzuncu fıkrası ile, kanuna aykırı hürriyet kısıtlamalarında kişinin uğradığı zararın Devletçe tazmini, öngörülmüştür. Bu tazmin otomatik değildir; tazmin şartlarını kanun gösterecektir. Meselâ yargılama sonunda verilen bir beraat kararı yargılama sırasında tutuklu kalmış bir sanığa muhakkak tazminat ödemeyi gerektirmez.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin dördüncü fıkrasında yapılan bir değişiklikle toplu suçlarda yakalama veya tutuklama sebebinin en geç hâkim huzuruna çıkarılmadan bildirilmesi öngörülmüştür. Maddenin beşinci fıkrası amaca uygun biçimde redaksiyona tâbi tutulmak suretiyle düzenlenmiştir. Maddenin altıncı fıkrasındaki düzenlemeye göre, yapılmakta olan soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk dışında, yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu yakınlarına derhal bildirilecektir. Bu fıkrada yer alan kesin zorunluluk durumu soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarıyla doğrudan doğruya ilgili olduğundan ancak bu nedenle uygulanabilecek bir hükümdür. Böyle bir kesin zorunluluk yoksa, yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu yakınlarına derhal bildirilecektir. Özetlemek gerekirse, esas olan yakalanan veya tutuklanan kişinin durumunun yakınlarına derhal bildirilmesidir. Ancak madde istisnaî bir durumu da dikkate almış bulunmaktadır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/4 md.)
19 uncu maddede yapılan değişiklikle yakalanan ya da tutuklanan kişilerin hâkim önüne çıkarılma süreleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5 inci maddesindeki esaslar doğrultusunda düzenlenmekte; Devlete, zarara sebebiyet verenlere rücu hakkı getirilmektedir.

IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması

A. Özel hayatın gizliliği

MADDE 20—Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3.10.2001—4709/5 md.).

(Değişik: 3.10.2001—4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde ile kişinin özel hayatı korunmaktadır. Kişinin özel hayatı ferdî, özel hayat ve ayrı bir kavram ve bir "bütün" teşkil eden aile hayatından oluştuğu için her ikisi birlikte ifade edilmiştir. Bu anlamda özel hayatın korunması herşeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne serilememesi demektir. Bu cümleden olarak mesela basın hürriyeti sınırlanabilecek yani kişinin özel hayatı gazete sayfalarında hikâye edilemeycektir. Söz konusu gizliliğin korunması, ikinci olarak, kişinin üstünün, özel kâğıtlarının ve eşyasının aranmaması ile sağlanacaktır. Bu gizliliğin kaldırılması ancak hâkim kararıyla olacak; fakat gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, meselâ suç delillerinin kaybolmasını önlemek için, bu yetki hâkimden başka bir makama, meselâ kolluk kuvvetlerine yahut savcıya tanınabilecektir. Birinci fıkrada yer alan özel sınırlama sebebi yani gizliliğin kaldırılmasında "adlî kovuşturma" gereklerinin saklı tutulması, esasen, bu hususu da içermektedir. Bununla beraber "adli kovuşturma" gerekleri, kişinin üstünün, kâğıtlarının, eşyalarının aranmasından daha geniş kapsamlı olduğu için (mesela yargılama sırasında, kişinin özel hayatının açıklanması), "adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır" hükmü birinci fıkraya ayrıca eklenmiştir. Özel hayatın korunmasının diğer bir yönü de resmî makamların özel hayata müdahale edememesi; yani kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesidir. Maddenin birinci fıkrasında "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini istemek hakkına sahiptir" denmek suretiyle bu hususda sağlanmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Ceza yargılaması usulünde, adlî kovuşturmanın yanında bir de soruşturma safhası bulunmaktadır. Bu nedenle uygulamada tereddütlerin giderilmesi için madde metninde yer alan "Adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır." şeklindeki hüküm "Adlî soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır" şeklinde düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/5 md.)
Özel hayatın gizliliği ile ilgili 20 nci maddede öngörülen değişiklikle bu hak ve hürriyetle ilgili özel sınırlar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde öngörülen esaslar çerçevesinde açık olarak belirlenmektedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/2 md.)
Anayasada kişisel verilerin korunmasına yönelik dolaylı hükümler bulunmakla birlikte yeterli değildir. Mukayeseli hukukta ve tarafı olduğumuz uluslararası belgelerde de kişisel verilerin korunması önemle vurgulanmaktadır.
Maddeyle, herkesin, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, anayasal bir hak olarak teminat altına alınmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin kendilerini ilgilendiren kişisel veriler üzerinde hangi hak ve yetkilere sahip olduğu ve kişisel verilerin hangi hallerde işlenebileceği hükme bağlanırken, kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği öngörülmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/2 md.)
Teklifin kişisel verilerin korunması amacıyla Anayasanın 20 nci maddesine bir fıkra eklenmesini öngören çerçeve 2 nci maddesi Komisyonumuzca kabul edilmiştir

B. Konut dokunulmazlığı

MADDE 21—(Değişik: 3.10.2001—4709/6 md.)
Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/6 md.)
Bu madde ile konut dokunulmazlığı, sınırlanmasındaki özel haller Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde yeniden düzenlenmektedir. Özellikle konuta girme, arama yapma ve eşyaya el koymada yazılı emir şartı getirilmektedir.

C. Haberleşme hürriyeti

MADDE 22—(Değişik: 3.10.2001—4709/7 md.)
Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.
Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.
İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/7 md.)
22 nci madde "iletişim hürriyeti" kenar başlığı ile ve özel sınırlama halleriyle birlikte yeniden düzenlenmektedir. İletişim, haberleşme ve gönderişmeyi (telefon, telgraf, internet vs..) kapsayan bir ifade olarak haberleşmenin yerine kullanılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (3.10.2001— 4709/7 md.)
Çerçeve 7 nci madde ile haberleşme hürriyetini düzenleyen Anayasanın 22 nci maddesi değiştirilmektedir. Teklifte haberleşme yerine iletişim kullanılmıştır.
Ancak Komisyonumuz haberleşme olarak kullanılmasını uygun görmüştür. Bu alanda gizlilik esastır; engelleme, yetkili merciin yazılı emri ile olacaktır ve bu kararın en kısa sürede hâkim onayına sunulması hususları maddede düzenlenmektedir. Yetkili merciin kararının hâkim onayına sunulması ile ilgili sözlü öneriyle birlikte madde oy birliği ile kabul edilmiştir.

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

MADDE 23— Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.
(Değişik: 3.10.2001— 4709/8 md.; Değişik: 12.9.2010—5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddede kişinin yerleşme ve seyahat hürriyetleri düzenlenmiş; birinci fıkrada ilke belirtilmiştir.
Maddenin ikinci fıkrasında yer alan "suç işlenmesini önlemek sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek, kamu mallarını korumak" amacıyla yerleşme hürriyetinin sınırlanabileceği hususu, bu hürriyet için öngörülen ve "genel sınırlama sebeplerine "eklenecek" özel sınırlama sebepleridir". Keza, üçüncü fıkrada seyahat hürriyeti konusunda öngörülen "suç soruşturma ve kovuşturma sebebiyle" yahut "suç işlenmesini önlemek" amaçları da aynı niteliktedir. Maddenin üçüncü fıkrasıyla vatandaşa yurt dışına çıkma hürriyeti tanınmakta; ve bu serbestinin hangi özel sebeplerle sınırlanabileceği gösterilmektedir. Son fıkra ile, vatandaşın sınır dışı edilemeyeceği ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamayacağı hükme bağlanmıştır. Vatandaşın, "yurtsuz" bırakılması gibi ağır bir müeyyidenin yasaklanması bir zorunluluktur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddedeki yurt dışına çıkma hürriyetini sınırlayan sebepler arasına "ülkenin ekonomik durumu" eklenmek suretiyle madde yeniden düzenlenmiştir. Ülkenin dış ödemeler dengesi, döviz durumu gibi hususlar "ekonomik durum" kavramı içinde değerlendirilerek ve halen ülkenin ekonomik durumu gözönüne alınarak yurt dışına çıkma hürriyetine konulan sınırlamalar ve yapılan uygulamalar da gözönünde bulundurulmak suretiyle söz konusu değişiklik yapılmıştır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/8 md.)
Bu maddede öngörülen değişiklik ile vatandaşların yurt dışına çıkma hürriyetine ülkenin ekonomik durumunun engel teşkil etmesine son verilmektedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/3 md.)
Maddede yapılan değişiklikle, idare tarafından, vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin sınırlandırılmasına son verilmekte; yurt dışına çıkma hürriyetinin, sadece suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle ve hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılabilmesi ilkesi benimsenmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/3 md.)
Teklifin çerçeve 3 üncü maddesi, Anayasanın 23 üncü maddesinde değişiklik öngörerek, yurt dışına çıkma hürriyetinin sadece suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle ve hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılması ilkesini getirmektedir. Bu düzenleme ile söz konusu hürriyetin daha daraltıldığı bazı üyelerimizce ifade edilmiştir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

VI. Din ve vicdan hürriyeti

MADDE 24—Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.
Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.
Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve orta-öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddedeki anlamıyla din ve vicdan hürriyeti, kimsenin dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden ve dinî inancının gereklerini yerine getirip getirmemesinden dolayı kınamayıp, suçlanamamasıdır. Maddenin üçüncü fıkrasında yer alan bu husus, birinci fıkranın tabiî bir sonucudur.
Keza, birinci fıkranın tabiî sonuçlarından bir diğeri de, kamu düzenine, genel ahlaka ve bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmamak kaydıyla, ibadet, dinî ayin ve törenlerin serbest oluşudur.
Üçüncü fıkra hükmüne göre, istismar ve suiistimali önlemek amacıyla, din ve ahlak eğitim ve öğretimi devlet denetimi ve gözetimi altına alınmıştır. Keza bu eğitim, ilk ve orta öğretimde zorunludur. Gayri müslimler, bu zorunlu eğitim dışında bırakılmışlardır.
Nihayet, maddenin son fıkrası ile de dinin ve dinî duyguların siyasî amaçlara alet edilmesi yasaklanmıştır. İlave etmek gerekir ki, bu anlamda dinî inanç ve kanaat hürriyeti, niteliği gereği hiçbir sınırlamaya tâbi tutulamayacaktır. Bu husus 15 inci maddede açıkça belirtilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
14 üncü madde hükümleri de göz önünde bulundurularak maddeye açıklık getirilmiş ve maddenin dördüncü fıkrasında yer alan "Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu olup, Devletin denetimi ve gözetimi altında yapılır. İslâm dinine mensup olmayan kişilerin din derslerini takibi isteklerine bağlıdır" şeklindeki hükmü "Din ve ahlâk eğitimi ve öğretimi Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır" şeklinde değiştirilmek suretiyle din eğitim ve öğretiminin, Devletin denetimi ve gözetimi altında olmak kaydıyla kişilerin kendi isteğine, küçüklerin ise kanunî temsilcisinin talebine bağlı olduğu ancak, din kültürü ve ahlâk öğretiminin ilk ve ortaöğretim kurumlarında, okutulması gerekli zorunlu dersler arasında yer alacağı gösterilmiştir.

VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

MADDE 25—Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddedeki şekliyle düşünce ve kanaat hürriyeti kişinin düşünce ve kanaatlerinde tamamen hür olduğu; bunları açıklamaya zorlanamayacağı; düşünce ve kanaatleri sebebiyle suçlanıp kınanamayacağıdır. Madde ile bu hürriyet, "Düşünceyi açıklama" hürriyetinden ayrılmıştır. Gerçekten bu iki hürriyet her ne kadar birbiriyle bağlantılı ise de; nitelikleri ve sonuçları bakımından birbirinden farklıdır. Din ve vicdan hürriyeti konusunda ileri sürülen mülahazalar, burada da geçerlidir. Yani bu hürriyet dahi hiçbir sebeple ihlal edilmeyecektir. 15 inci maddede de belirtildiği gibi olağanüstü haller dahi bu hürriyetin sonuçlarını ortadan kaldırmayı meşru kılmaz.

VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

MADDE 26—Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. (Üçüncü fıkra Mülga: 3.10.2001—4709/9 md.).
Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde ile kişiye, düşünce ve kanaatlerini her türlü araçla açıklama ve yayma hürriyeti tanınmaktadır. Hüküm, statik düşünce ve kanaat hürriyetinin dinamik uzantısını teşkil eder. Birinci fıkrada, ayrıca kitle haberleşmesinin de ifade hürriyetine dahil bulunduğu açıkça belirtilmiştir. Gerçekten günümüz toplumunda ifade hürriyeti ancak kitle haberleşme araçları aracılığıyla kullanılabilmekte; ancak bu yoldan etkili olabilmektedir. Bu nedenledir ki, serbest kitle haberleşmesinin sağlanması, bir anlamda, düşünceyi açıklama hürriyetinin varlığı için zorunludur. Bilindiği gibi radyo, televizyon ve sinema, kitle haberleşme aracı olarak, diğer kitle haberleşme araçlarından meselâ yazılı basından, çok daha farklı bir niteliğe sahiptir. Bu araçların kullanım ve denetimi, sahip bulundukları etki nedeniyle, farklı bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Bu gerekçe iledir ki, radyo, televizyon ve sinema yoluyla yayımlarda "serbesti sistemi" yerine, "izin sistemi" kabul edilebilecektir. Maddenin ikinci fıkrasında, ifade hürriyeti konusunda öngörülen özel sınırlama sebepleri yer almıştır.

Bunlar: Suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının, devlet sırrı olarak usülünce belirtilmiş bilgilerin korunması, yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi, mülahazalarıdır. Kitle haberleşme araçlarının kamuoyu üstündeki etkisi ve demokratik devlet yönetiminde üstlendikleri önemli görev bunlar konusunda bir düzenlemeyi zorunlu kılmıştır. Kitle haberleşmesinde, görevin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlayıcı bu düzenleme "denetleme tedbirleri" adıyla anılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu tür tedbirlerin amacı ifade hürriyetini sınırlamak değil, fakat faaliyetin görev yararına düzenlenmesidir. Bu nedenledir ki, maddenin son fıkrasında, haber ve düşünceleri yayma amaçlarının kullanımını düzenleyici hükümler getirilebileceği dolaylı olarak ifade edilmiş; fakat bunların hiçbir zaman düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini engelleyemeyeceği vurgulanmıştır. Bu tür düzenlemelerin düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlandırılması sayılamayacağı fıkrada hükme bağlanmıştır. Buna örnek olarak mesela Basın Kanununun yazılı yayımı düzenleyen hükümlerini gösterebiliriz. Nitekim son fıkra hükmüne uygun olarak 29 uncu maddenin ikinci fıkrası böyle bir düzenlemeyi sürekli yayımlar konusunda öngörmüş bulunmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrasına "benzeri yollarla" ibaresi eklenmek suretiyle bu fıkra hükmünde Radyo - Televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına engel olmadığı şeklinde açıklık getirilmiştir. Ayrıca ikinci fıkradan sonra bir fıkra eklenerek düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan dillerin kullanılamayacağı ve bu yasağa aykırı hareket halinde, toplatma ile ilgili usul ve esaslar belirtilmiştir. Yasaklanmış olan dil veya dilleri kanun belirleyecektir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/9 md.)
Bu değişiklikle düşünce ve anlatım özgürlüğünün sınırları genişletilmekte, vatandaşların günlük yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağızları kullanmasına herhangi bir engel bulunmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin Anayasamızın 1, 2 ve 3 üncü madde hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamayacağına maddede yer verilmektedir.
Bu hürriyetin sınırlanma halleri içine, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, bölünmez bütünlüğün korunması da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi doğrultusunda dahil edilmektedir.

IX. Bilim ve sanat hürriyeti

MADDE 27—Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bilim ve sanat hürriyetini güvence altına alan bu madde uyarınca herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma yapmak hakkına sahiptir.
Bu hükmün gereği olarak, bilim ve sanat hürriyetini kullanan kişinin, bilim ve sanatın öz niteliği olan objektifliğe riayeti şarttır. Bilindiği gibi yabancı kaynaklı yayınlar, bütün ülkeler mevzuatında, denetim altında tutulmakta; diğer bir deyimle yabancı kaynaklı yayınların çeşitli mülahazalarla ülkeye girmesi yasaklanabilmektedir. Maddenin son cümlesi, bu tür bir denetim tedbirinin bilim ve sanat hürriyetini ihlal sayılamayacağını ifade etmektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddeye yeniden eklenen bir fıkra ile yayma hakkının Anayasanın değiştirilmesi mümkün olmayan 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamayacağı belirtilmiş ve madde redaksiyona tâbi tutularak üç fıkra halinde düzenlenmiştir.

X. Basın ve yayımla ilgili hükümler

A. Basın hürriyeti

MADDE 28—Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. (İkinci fıkra Mülga: 3.10.2001—4709/10 md.)
Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.
Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.
Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar.
Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır. Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.
Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır. Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır. Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrasında basının hür olduğu, sansür edilemeyeceği yani ön denetime tâbi tutulamayacağı ifade edilmiş; basın hürriyetinin temel unsurlarından biri olan "matbaa serbestisi" de fıkraya eklenmiştir.
İkinci fıkra ile resmî dilden başka bir dilde yazılan yayınlar "izin rejimine" bağlanmıştır.
Üçüncü fıkra basın hürriyeti önünde devletin "olumlu tutumunu" yani bu hürriyetin gerçekten sağlanmasında devletin yardımcı olmasını, bu amaçla gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacını öngörmektedir. Bu cümleden olmak üzere basın devlet yardımı yanında, basın hürriyetini tehdit eden "tekelleşme" yahut "yoğunlaşma" eğilimlerini önleyici tedbirleri sayabiliriz.

Maddenin dördüncü fıkrasında, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü koyan 26 ncı madde hükmünün, basın hürriyetinin sınırlanması ve düzenlenmesinde de uygulanacağı belirtilmiştir. Gerçekten basın hürriyeti düşünceyi yayma hürriyetinin belli bir kullanım şeklini ve hatta, yaygınlığı nedeniyle, uzantısını teşkil etmektedir. Bu nedenle düşünceyi açıklama hürriyetine ilişkin genel esasların ve özellikle bu hürriyetin sınırlanmasında geçerli özel sebeplerin, basın hürriyeti konusunda da uygulanması doğaldır. Unutmamak gerekir ki basın hürriyeti kaynağını 26 ncı madde hükmünden almaktadır. Maddenin beşinci fıkrası basın suçlarının yahut basın yoluyla işlenen suçların "yayım ile vücut bulacağı" genel kuralına bir istisna getirmektedir. Bilindiği gibi "yayım" (neşir), fikir ürününün umuma sunulması, yani açıklık kazanması demektir.
Basın suçları yahut basın yoluyla işlenen suçlarda bu "yayım" unsuru ile suç tamam olmaktadır.
İşte bu beşinci fıkra yayım araçlarıyla işlenen bir grup suçta "yayım" unsurunun yokluğuna rağmen cezalandırmayı mümkün kılmaktadır. Hükmün sevk amacı, sözkonusu gruba dahil, suçların ağırlığı nedeniyle bunlara daha ilk anda engel olunması arzusudur.

"Yayım" gerçekleştikten, fikir ürünü umuma sunulduktan sonra alınacak her türlü tedbirin, "yayımla" ortaya çıkan zarar yahut tehlikeyi ortadan kaldırmaya yetmeyeceği düşünülmüştür. Fıkrada öngörülen bu suçlar Devletin iç ve dış güvenliğine, ülkenin ve milletin bütünlüğüne karşı işlenen suçlar yanında, suç işlemeye, ayaklanma veya isyana teşvik eden, haber veya yazılardır. Bu tehlikeli amaçlara yönelik haber yahut yazıları, hangi sıfatla olursa olsun, yayım amacıyla basan ve bastıranlar, bu suçlara ait kanun hükümlerince sorumlu olacaklardır. Fıkranın son cümlesi, bu tür yazı yahut haberi içeren yayım organının, tedbir olarak, dağıtımdan alıkonulabileceğini yani zaptolunabileceğini belirtmektedir.
Altıncı fıkra, olaylar hakkında yayım yasağı konamayacağı ilkesini koymakta ve bu kurala bir tek halde istisna getirmektedir. Bu istisna da yargılama görevinin etkiden uzak tutulması amacına yöneliktir.
Gerçekten "yayım yasağı", basın hürriyetine tıpkı sansür gibi, ağır şekilde tehdit eden bir "önleyici" tedbirdir. Bu nedenle, uygulama alanının gayet dar biçimde sınırlanması gerekir.
Kabul edilen istisnanın meşruluğu üzerinde şüpheye yer yoktur. Yargılama görevi, ancak her türlü etkiden uzak olarak yerine getirildiği takdirde güven verecek; ancak bu şartla mahkeme kararı "doğru"yu ifade edecek ve "kesin hüküm kuvvetine" sahip olacaktır.
Yedinci fıkra, süreli ve süresiz yayımların toplatılması hususunu düzenlemektedir. Umuma sunulmuş yani dağıtılmış bir yayımın toplatılmasına, kural olarak, hâkim karar verecektir. Bununla beraber adlî kovuşturmanın henüz başlamadığı ve gecikmesinde de sakınca bulunan hallerde kanunun yetkili kıldığı başka bir merci toplatma kararı verilebilecektir. Hâkimden başka bir merciin vereceği toplatma kararının gerekçesi de fıkrada belirtilmiş; yani bu makamın konu bakımından takdir hakkı sınırlanmıştır. Acele hallerde bu merci tarafından verilebilecek toplatma kararı ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması, suçların önlenmesi mülahazalarıyla verilebilecektir. Olağanüstü bir tedbir niteliği gösteren bu yetki yine yargı organının denetimi altında tutulmaktadır. Nitekim toplatma kararı veren merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirecek; hâkim de bu kararı en geç iki gün içinde onaylamazsa, karar hükümsüz kalacaktır.
Sekizinci fıkra süreli veya süresiz yayımların zapt ve müsaderesinde, Ceza ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunlarımızın genel hükümlerinin uygulanacağını belirtmektedir.

Her ne kadar yedinci fıkrada yer alan "toplatma" tedbiri, bir anlamda, yayın organının "zaptı" niteliğinde ise de; ancak suç kovuşturması müessesesi olarak "zapt ve müsaderenin" ayrıca öngörülmesinde yarar vardır. Yayım organları konusunda bu özel "toplatma" tedbirinin varlığı,
bir ceza hukuku müessesesi olarak "zapt ve müsadere" ye ait genel hükümlerin bunlara uygulanıp uygulanmayacağı hususunda tereddüt doğurmuştur. Bu tereddüdü ortadan kaldırmak amacıyladır ki, söz konusu fıkraya gerek görülmüştür. Bilindiği gibi Ceza Kanunumuza göre suç ürünü ve suç aleti zapt ve müsadereye tâbi eşyadandır. Bir suçun basın yoluyla işlenmesi halinde yayım organını bu genel hükmün dışında tutmak için ortada makul sebep yoktur.
Maddenin son fıkrasında süreli yayımların hangi hallerde ve hangi şartlarla kapatılacağı hüküm altına alınmaktadır. Kapatma, ceza mahkûmiyetine eklenecek fakat kişiyi değil süreli yayını hedef alan ayrı bir müeyyidedir. Bu ek müeyyidenin öngörüldüğü suçlar da sınırlı sayım yoluyla gösterilmiş; ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğine, Cumhuriyet ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka karşı işlenilen suçlardan mahkûmiyet halinde bu ağır müeyyideye başvurulacaktır.
Kapatılan süreli yayının devamı niteliğinde bir yayım yapılamayacağına göre, bu yasağa aykırı hareket halinde yayın, gene hâkim kararıyla toplatılacaktır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin ikinci fıkrasında yer alan "Resmi dilden başka bir dilde yayın yapılması izne bağlıdır" şeklindeki hüküm gerek bu konudaki kanunun düzenlenmesinde ve gerekse uygulamada amacı dışındaki yorumlara neden olup her yayın için ayrı ayrı izin alınması gibi bir hüküm niteliğinde anlaşılabileceğinden bu hüküm redaksiyona tâbi tutularak "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamaz" şeklinde dönüştürülmüştür. Böylece, kanunun yasaklamadığı dillerde yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına gerek olmadığı da vurgulanmış olmaktadır. 27 nci maddeye eklenmiş bulunan ikinci fıkra hükümleri de göz önünde bulundurularak dördüncü fıkra metnine "27 nci madde" atıf maddesi olarak eklenmiştir.

Ayrıca, beşinci fıkrada yer alan "Tedbir yolu ile dağıtımı önleyecek sorumlu merci... kanunda açıkça gösterilir" şeklindeki hüküm kanun koyucuya ışık tutacak nitelikte olmadığından bu fıkra hükmü toplatmaya ilişkin maddenin yedinci fıkrası ile ahenk teşkil edecek şekilde yeniden düzenlenmiş ve kaide olarak dağıtımın tedbir yoluyla durdurulmasına hâkimin karar verebileceği belirtilmiştir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise yine fıkrada belirtilen suçlarla ilgili olmak kaydıyla kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emri ile de tedbir yoluyla dağıtım önlenebilecektir. Ancak bu halde de yine hâkime gidilmesi ve dağıtımı önleme kararının yerinde olup olmadığının mahkemece değerlendirilmesi esası getirilmiştir.
Madde metninde yer alan devlete ait gizli bilgilerin, hangi bilgileri kapsadığı, kanunla belli edilecektir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/10 md.)
Basın Hürriyeti ile ilgili 28 inci maddenin "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz." hükmünü içeren fıkrası metinden çıkarılmıştır. Bu hürriyetin sınırlanması 26 ve 27 nci maddedeki hükümler çerçevesinde olacaktır.

B. Süreli ve süresiz yayın hakkı

MADDE 29—Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.
Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.
Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde süreli ve süresiz yayınları birlikte ele alarak bunların yayım şartlarını, basın hürriyetine uygun olarak, göstermiştir. Birinci fıkrada, süreli ve süresiz yayınların izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamayacağı açıkca belirtilmiştir. Hürriyet yahut hakların kullanılmasında "izin" sisteminin, hürriyet kavramıyla bağdaşmadığı açıktır. "Malî teminat" ise, yayım için daima bir "engel tehdidi" teşkil ettiği cihetle gene bir "önleyici tedbir" olarak yasaklanmış bulunmaktadır.
Yayımın izne bağlı tutulmaması, her türlü denetim dışında bırakıldığı anlamını da ifade etmez.
Yayın organlarının günümüz toplumlarında ve Devlet yönetiminde gösterdiği önem ve demokratik rejimlerde üstlendikleri görev bunlar konusunda bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Bu düzenleme hem görevin amacına uygun surette yerine getirilmesini sağlayacak; hem de sahip bulunulan serbestinin suistimali bu yoldan önlenmiş olacaktır. Basın hukukunda hiçbir zaman "önleyici tedbir" niteliğinde yani bir serbestiyi kaynağında, diğer bir deyimle, kullanılmadan yok eden bir tedbir olarak görülmeyen bu düzenleme basın kanunlarında yer almaktadır. "Düzenleyici" hükümlerin, basın hürriyetiyle bağdaşabilmesi için bunların, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımını engelleyici veya zorlaştırıcı nitelikte olmamaları gerekir. Maddenin ikinci fıkrası, bütün bu hususlar göz önünde tutularak kaleme alınmıştır. Düzenleyici tedbirler özellikle süreli yayınlar konusunda önem gösterdikleri için fıkranın birinci cümlesinde süreli yayımlardan söz edilmiştir. Buna karşılık fıkranın ikinci cümlesinde, süresiz yayımları da kapsar şekilde genel bir ifade kullanılmıştır.
Kitle haberleşmesinin sağlıklı kılınması için süreli yayınlar konusunda Devlet iltimasının önlenmesi gerekir. Ancak, bu sayededir ki, demokratik rejim gereği olan çoğulculuk mümkün olacak; farklı düşünce ve kanaatlerin "meydandan kovulması" sonucu ortaya çıkabilecek "tek yönlü yayım" önlenecektir. Bu amaçladır ki, maddenin üçüncü fıkrası, Devletin süreli yayınlar konusunda ayırım yapmasını yasaklamakta, "eşit işlem" hükmünü getirmektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrasından sonra "Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir..." fıkrası eklenmiştir.
Ancak, bu fıkra hükmü süreli veya süresiz yayının önceden izin almadan çıkarılması hükmünün uygulanmasına engel değildir. Ayrıca, kanun koyucuya yapılacak düzenlemede ışık tutulması amacıyla süreli yayın çıkaranların kanunla gösterilecek bilgi ve belgeleri yetkili mercie vermeleri gerektiği esası getirilmiştir. Yetkili merci, bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yayınlanmakta olan yayının durdurulması için mahkemeye başvurabilecektir.

C. Basın araçlarının korunması

MADDE 30—(Değişik: 7.5.2004—5170/4 md.)
Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/4 md.)
Basının, demokratik yönetimde üstlendiği önemli görev nedeniyle basın araçları anayasalarda ayrıca koruma altına alınmaktadır. 2003 Katılım Ortaklığı Belgesinde bu konudaki reformların sürdürülmesi gereği görüldüğünden, 30 uncu madde 1961 Anayasasına da uygun şekilde yeniden düzenlenmektedir.
1961 Anayasasının "Basın Araçlarının Korunması" başlıklı 25 inci maddesinin gerekçesi:
Basın hürriyetine vurulacak en büyük darbenin basın araçlarına ve hele basımevlerine el koymak olduğunu izah dahi lüzumsuzdur. Totaliter istikamette yol almak isteyen iktidarlar, geçici de olsa basın evlerini faaliyetten alıkoymak ve böylece gazeteleri fiilen iflasa mahkum etmek yoluna gitmeyi ihmal etmemişlerdir. Bu sebepledir ki, yeni Anayasalarda, basın araçlarının ya aslâ müsadere ve zapt edilmeyeceği ve işletilmekten alıkonulamayacağı, yahut da bu tedbire son derece istisnai hallerde başvurulabileceği belirtilmektedir. Matbaaların kapatılmasının ne demek olduğunu pek acı tecrübelerle yaşamış olan memleketimizin, bu yolu aslâ kabul etmeyen memleketler arasında yer alması tercih edilmiştir. Pek istisnai hallerde kendisini gösterecek mahzurlar, bu yolun açık olması halinde basın aleminin duyacağı huzursuzluğun yaratacağı mahzurlar yanında daha zayıf kalacaktır.

D. Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

MADDE 31—Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir. (Değişik: 3.10.2001—4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde, kamu tüzelkişileri elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından kişilerin ve siyasî partilerin yararlanma hakkını öngörmekte; ve aynı zamanda bu araçların fonksiyonunu, dolaylı bir ifadeyle, belirtmektedir. Genellikle yaygın ve kamu tüzelkişileri elindeki kitle haberleşme araçları radyo-televizyon ve resmi haber ajanslarıdır. Özellikle radyo- televizyon işletmelerinin devlet tekelinde bulunduğu ülkelerde (ülkemizde olduğu gibi) bu "yararlanma" daha büyük bir önem kazanmaktadır.
Radyo-televizyon hukukunda "anten hakkı" olarak adlandırılan bu yararlanma imkânı sayesinde, kişiler ve siyasî partiler büyük kitlelere hitap edebileceklerdir. Gene bu imkân sayesindedir ki, devlet aracı farklı düşünce ve kanaatlerin ifadesine yer veren, farklı fikir ve kanaatler önünde tarafsız bir organ haline gelecektir. Devlet hizmetinden eşit yararlanma hakkının gereği de budur. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenecektir.

Bu düzenlemede göz önünde tutulacak kriterler de maddenin birinci fıkrasında gösterilmiştir. Yararlanmanın usul ve şartlarının "demokratik esaslara" uygun olması, çoğulculuğa yer vermek, farklı fikir ve kanaatler karşısında organın tarafsız davranması demektir; "hakkaniyet ölçülerine" uygun olmak ise imkândan yararlanmada "makul ve meşru menfaat değerlendirmesini" ifade eder. Devlet elindeki basın dışı haberleşme araçlarının fonksiyonu, maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği gibi, kamuoyunun serbestçe oluşmasıdır. Bu fonksiyonun gerçekleşebilmesi için halk, bu araçlarla haber alacak, düşünce ve kanaatlere ulaşacaktır. Kamu tüzelkişileri elindeki basın dışı kitle haberleşme araçları, yukarıda belirtilen fonksiyonu görürken, yani haber yayarken, bu tasarının 13 üncü maddesinde yer alan genel sınırlama nedenleriyle bağlıdırlar.
Yani bunların haber, fikir, kanaat yayım ve dağıtım faaliyeti, mesela Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, millî güvenliği korumak yahut genel asayiş yahut kamu düzeni mülahazalarıyla sınırlı tutabilecek, bu "değerlere" zarar verebilecek haberler verilmeyebilecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Kanunların düzenlenmesinde demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uyulması gerektiği genel hukuk kuralı olup, bu hususun Anayasa hükmü olarak sadece bu maddede yer alması yanlış anlamlara ve yorumlara neden olabileceğinden "demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine" sözcükleri madde metninden çıkarılmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/11 md.)
Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma ile ilgili olarak sınırlama halleri belirlenmektedir. Bu haller Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde; millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması olarak sıralanmaktadır.

E. Düzeltme ve cevap hakkı

MADDE 32—Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların, bu faaliyetlerinde serbest kalması esastır. Bu serbestiyi kısıtlayan unsurlardan biri de süreli yayınlarda, "zorunlu yayım" denilen yayımlardır. Bunlar yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayımı mecburî olan mütalaa yahut mülahazalardır. Böylece süreli yayının sınırlı hacmi doldurulmakta ve serbest yayına yer kalmamaktadır.
İkinci olarak süreli haberleşme organının hizmet gereklerinden biri de kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaktır. Nihayet süreli haberleşme organları faaliyetlerinde, kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler.

Maddenin birinci fıkrasıyla bu üç gerek yerine getirilmekte; diğer bir deyimle düzeltme ve cevap hakkı sınırlanmakta, kişilerin haysiyet ve şerefleri de korunarak gerçeğe aykırı yayımlar düzeltilmekte veya cevaplanmaktadır. Kişilere tanınan bu hakkın kullanılış şartlarını kanun düzenleyecektir.
Birinci fıkrada nitelikleri belirtilen düzeltme ve cevap yazılarının yayımı zorunludur.
Fakat süreli yayına ilgililer tarafından gönderilecek bu tür yazıların gerçekten belirtilen niteliğe sahip bulunup bulunmadığı konusunda, düzeltme ve cevap hakkını kullandığı iddiasında olan kişi ile yayımcı arasında görüş ve değerlendirme farkı olabilir. Bu halde ihtilâf bağımsız ve tarafsız hakem durumunda olan hâkim tarafından çözümlenecektir. Bu husus da maddenin ikinci fıkrasında öngörülmüş bulunmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Maddenin ikinci fıkrasına, düzeltme ve cevap yayınlanmadığı takdirde yayınlanmasına gerek olup olmadığının hâkim tarafından en geç yedi gün içinde karar verilmesi hükmü getirilmek suretiyle düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasının sürüncemede kalmaması öngörülmüştür.

XI. Toplantı hak ve hürriyetleri

A. Dernek kurma hürriyeti

MADDE 33—(Değişik: 3.10.2001—4709/12 md.)
Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.
Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.
Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.
Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.
Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.
Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/12 md.)
Dernek kurma hürriyeti yeniden düzenlenmektedir. Maddede geçen "herkes" kavramı her hukukî varlığı, tüzelkişileri de kapsar. Tüzelkişiler dernek kurabilir ya da derneğe üye olabilir.

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

MADDE 34—(Değişik: 3.10.2001—4709/13 md.)
Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/13 md.)
Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve sınırları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun olarak yeniden düzenlenmektedir.

XII. Mülkiyet hakkı

MADDE 35—Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde, birbirine yakın ve birbirleriyle ilgili iki temel hakkı, mülkiyet ve miras haklarını birlikte düzenlemiştir. Bu birlikte düzenleme 18 inci yüzyıldan beri gelen geleneğin sonucudur.
Anayasa hem mülkiyet hakkını hem miras hakkını anayasal bir müessese olarak teminat altına almaktadır. Maddede mülkiyet ve miras hakları, diğer temel haklar gibi ve onlar derecesinde düzenlenmiş ve Anayasa güvencesine bağlanmıştır. Madde bundan sonra mülkiyet ve miras haklarının kamu yararı amacı ile sınırlandırılabileceğine işaret etmiş; daha sonra mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağını hükme bağlamıştır. Mülkiyet hakkı Devletten önce de var olan bir gerçek olması itibariyle (Maunz - Dürig - Herzog - Scholz, Grundgesetz, Kommentar, Art. 14, N.5) ekonomik ve sosyal haklar arasında değil de kişinin temel hakları arasında düzenlenmesi düşünülebilirse de Komisyon şimdiki düzenlemenin yerinde olduğu sonucuna varmıştır.
Mülkiyetin Anayasa güvencesi altına alınması, yine Anayasanın komünizmi, faşizmi ve din temeline dayanan Devlet kurmayı yasaklayan hükümleriyle birlikte karşılaştırılınca, mülkiyetin bu şekildeki himayesinin bir ölçüde ekonomik sistem tercihi bakımından da bir gösterge teşkil etmektedir. Kısaca, özel mülkiyetin özellikle üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin yok edilmesi, inkâr edilmesi de önlenmiştir. Kamu yararına bulunduğu hallerde rayiç bedel ödenmek suretiyle kamulaştırma ve devletleştirme mümkündür ve Anayasada 47 ve 48 inci maddelerde düzenlenmiştir. Mülkiyeti Anayasa teminatı altında bulundurmanın ülke ekonomisinin ihtiyacı olan uluslararası ilişkileri geliştireceği, yabancı sermayenin ülkemizde yatırım yapmasını mümkün kılacağı, bu ilişkilerde ülke menfaatlerine öncelik tanınması durumunda ise ekonomik büyümenin gerçekleşmesi suretiyle toplumun refahını artıracağı genellikle kabul edilmektedir (Dürig - Maunz - Herzog - Scholz. Art. 14. N.7).
Mülkiyeti Anayasa teminatı altına alan bu madde doğrudan devlete hitabetmektedir. Mülkiyetin şahıslara karşı korunması Medenî Kanun ve 5917 sayılı Gayri Menkule Tecavüzün Men'i Hakkında Kanun gibi mevzuatla sağlanmaktadır. Mülkiyetin münferit himayesini fert mahkemelerden ve idareden talep edecektir. Mülkiyetin müessese olarak güvence altına alınması ise kanun koyucu, başka açıdan Devlet, Anayasaya uygunluk denetimini yapacak olan Anayasa yargısı tarafından sağlanacaktır (Mangoldt - Klein I, S. 422). Mülkiyetin Anayasa teminatı altına alınması kimlerin yararlanacağı ise bir problem doğurmaz. Malik sıfatını taşıyan gerçek ve tüzelkişiler, bu anayasal güvenceden yararlanırlar ve onu dermeyan edebilirler. Gerçek kişilerin fiil ehliyetlerinin farklı olması sebebiyle bu temel hakkın sahipliği bakımından bir ayrım yapılamaz. Başka deyişle, mülkiyete sahip olmak bakımından hiçbir ehliyet ayırımı gözetilemez. Kişinin, şahsiyetini geliştirebilmesinde, mülkiyetin Anayasaca güvence altına alınmasının azımsanmayacak rolü vardır. Çünkü klasikleşmiş bir kabule göre, insan şahsiyetinin bir parçası "ekonomik şahsiyet" olarak adlandırılmaktadır. Anayasanın "Herkes yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." diyen 16 ncı maddesinin birinci fıkrası ile mülkiyet güvencesi getiren 43 üncü madde arasında bu açıdan irtibat vardır.

Başka deyişle, mülkiyet hakkını Anayasa teminatı altında tutan 43 üncü madde, 16 ncı maddenin birinci fıkrasına nazaran özel hüküm niteliğindedir.
Mülkiyetin korunması, hürriyeti de güvence altına alır (Maunz - Dürig - Herzog - Scholz, Art. 14. N. 15/16). Mülkiyetin, güvencesi ile ilgili 43 üncü madde, konut dokunulmazlığını güvence altına alan 21 inci madde birlikte uygulanır. 48 inci maddede düzenlenen devletleştirmenin mülkiyetin Anayasa güvencesi altına alınması ile çelişir bir yanı yoktur. Bu noktaya yukarıda temas edilmiştir. Mülkiyetin anayasal güvencesi ile 13 üncü maddedeki temel hakları kötüye kullananların o hakları kaybedecekleri hükmü arasında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Türk Ceza Kanunundaki müsadere hükümleri ile Anayasanın 30 uncu maddesindeki müsadere hükümleri 13 üncü madde anlamında "o hakkın kaybedilmesi" değildir. Kanun koyucu 13 üncü maddedeki şartlarda mülkiyet hakkının kaybedilmesinin şartları ve karar verecek mercileri özel bir kanunla düzenleyebilir. Mülkiyetin ve bu arada üretim araçlarının anayasal güvence altına alınması, anayasal güvence altına alınmış olan bu mülkiyet konularının tekelleşmesinin ve kartelleşmenin sakıncalarının da önlenmesini gerekli kılmaktadır. Aksi halde ekonomik kudretin toplum zararına kullanılması yolu açık olurdu. Bu ihtiyaç ise Anayasanın 182 nci maddesinde, Devletin "piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu tekelleşme ve kartelleşmeyi önleyeceği" düzenlenerek giderilmiştir. Böylece hem mülkiyete anayasal bir güvence sağlanmış hem de tekellerin ve kartellerin sakıncaları engellenmek istenmiştir. Mülkiyet anayasal güvence altına alınması tek tek menkul ve taşınmaz malları, para ile değerlendirebilen hakları ve mal varlığını toplu olarak ve tabiî olarak üretim araçlarını içeren bir teminattır. Bu teminat, hukuk devletinin gereğidir. Bu teminat, mülkiyetin kamu yararı amacıyla sınırlanmasına engel değildir. Ağır vergilendirme, peşin olmayan ödemelerde kamulaştırma ve devletleştirmelerin, mülkiyet güvencesine aykırı düşer. Miras hakkı, mülkiyet hakkının bir devamıdır, özel bir şeklidir. Bu nedenle mülkiyet ve miras aynı maddede ardarda düzenlenerek anayasal güvence altına alınmıştır. Miras hakkının ağır vergilendirme yolu ile muhtevasız hale getirilmesi, miras hakkının ortadan kaldırılması önlenmek istenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 43 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan "Bu haklar, diğer temel haklar gibi Anayasanın güvencesi altındadır" cümlesi maddeden çıkarılmış ve madde redaksiyona tâbi tutulmuştur. Anılan hükmün maddeden çıkarılmasının nedeni, Anayasada sayılan tüm temel hak ve hürriyetler gibi mülkiyet ve miras hakkının da herhangi bir açıklamaya gerek olmaksızın Anayasanın güvencesi altında olmasıdır. Kaldı ki, diğer temel hak ve hürriyetler için ilgili maddelerinde bu kurala yer verilmemiştir. Mülkiyet ve miras haklarının önemi ve Türk toplumunun köklü gelenekleri göz önünde tutularak "bu haklar ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir" hükmü aynen korunmuştur. Metindeki bu "ancak" ibaresi sınırlayıcı nitelikte görülmemiş, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasına ilişkin 13 üncü maddede belirtilen genel sınırlama sebeplerinin tümü anılan 13 üncü maddenin son fıkrasında yer alan açık hükümlere göre, bu haklar bakımından da geçerli olduğundan, maddede yer alan bu hüküm, sınırlama sebepleri arasında öncelikle uygulanabilecek bir sebebi belirtir nitelikte kabul edilmiştir.

XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler

A. Hak arama hürriyeti

MADDE 36—(Değişik: 3.10.2001—4709/14 md.)
Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrasında, hak arama "Hakkının" ilk şartı olan yargı mercilerine davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve hürriyeti hüküm altına alınmış ve bunun tabiî sonucu olarak da kişinin yargı mercileri önünde iddia, savunma ve "Adil ve hakkaniyete uygun" yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Yargılama usulü kanunu ve yargı organı, Anayasa emri olarak, "adil ve hakkaniyete uygun" yargılamayı sağlayacak şekilde düzenlenecektir.
Maddenin ikinci fıkrasında, yargılama usulü hukukunun temel kurallarından biri olan "Mahkemelerin hakkın alınması görevini yerine getirmekten kaçınmayacakları" ilkesi yer almaktadır. Bu ilke uyarınca, mahkemeler önlerine getirilen davaya bakma ve bunu sonuçlandırmaya mecburdurlar. İzaha gerek yoktur ki, mahkemelerin tarafsızlığını tehlikeye düşüren bir sebepten dolayı, hâkimin, hâkimlik görevini yerine getirmekten alıkonulduğu ve yargılama usulü kanunlarının öngördüğü haller,
"Davaya bakmaktan kaçınma" yasağının dışında kalan bir hususdur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasanın 9 uncu maddesinde yer alan "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır" şeklindeki kesin hükmün açıklığı dikkate alınarak madde metninde yer alan "Adil yargılama" ibaresi metinden çıkarılmıştır. Türk Milleti adına yargı yetkisi kullanan bağımsız mahkemelerin, âdil yargılama esası içinde yargı yetkisini kullanacakları bir gerçektir.
Bu fıkraya, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle "savunma" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile adil yargılanma" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/14 md.)
Bu değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan âdil yargılama hakkı metne dahil edilmektedir.

B. Kanunî hâkim güvencesi

MADDE 37—Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.
Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde başlığından da anlaşılacağı gibi bu maddede "kanunî" ve "tabiî" hâkim güvencesi birlikte ifade edilmiştir. "Kanunî hâkim", "kanunun gösterdiği hâkim" deyimiyle, mahkemelerin veya hâkimlerin görev ve yetkilerinin kanunla belirleneceği; yani ancak yasama tasarrufları yoluyla görev ve yetkinin saptanacağı belirtilmiştir. "Suç ve cezaların kanunîliği" ilkesinin, şekli ceza hukuku yani suç yargılaması hukukundaki mukabili olan bu ilke esasen "yargı" bölümünde açıkça ifade edilmiştir.
Bu ilke, suç yargılaması hukukunda çok iyi bilinen ve yargılamada keyfiliği önlemek ve güvenirliği sağlamak amacını güden "yargılamanın kanuniliği" kuralının tabiî ve ilk sonucudur. "Tabiî hâkim" kavramı ise, yargılanacak nizanın vukuu anında yürürlükte bulunan kanunun öngördüğü yargı mercii demektir. Bunlara "olağan mahkemeler" denir. Diğer bir deyimle, bir ceza ancak vukuu anında yürürlükte bulunan kanunun tabi kıldığı yargılama mercii önüne götürülecek; bu kanuna göre hangi mahkemenin görev ve yetkisine giriyorsa o mahkeme tarafından çözüme bağlanacaktır. Bu suretle davanın "olaydan" sonra çıkarılacak bir kanunla yaratılan bir mahkeme önüne götürülmesi yasaklanmakta, yani "kişiye" yahut "olaya" göre "kişiyi" yahut "olayı" gözönünde tutarak mahkeme kurma imkânı ortadan kaldırılmaktadır. Bu ise "tarafsız yargı mercii" güvencesinin ilk gereğidir. Tabiî hâkim güvencesi, bu anlamıyla, ne bütün cezaların adliye mahkemeleri önüne götürülmesini zorunlu kılar; ne de adliye mahkemeleri kümesi içinde veya dışında yer alacak "özel mahkemeler" kurulmasına engeldir. Tek anlamı, yukarıda da açıklandığı gibi, "görev ve yetki" belirlemesinde expost facto kanunları yasaklamak, "görev ve yetki" belirleyen kanunların geçmişe yürümesini önlemektir; bu da "tarafsız mahkeme"nin ilk gereğidir.
Maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkra hükmünün tabiî sonucudur; sonradan çıkarılan bir kanunla kurulan mahkemelerin, önceki olayları yargılaması önlenmekte, yani "olağanüstü mahkemeler" yasaklanmaktadır.

C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

MADDE 38—Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsîdir.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/15 md.) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/15 md.; Dokuzuncu fıkra Mülga: 7.5.2004—5170/5 md.)
(Değişik: 7.5.2004—5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.
İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.
(Değişik: 7.5.2004—5170/5 md.) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

Bu maddede, suç ve cezaya ilişkin çeşitli temel hükümler yer almaktadır. Birinci fıkra herkesce bilinen "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesini koymuştur. Günümüzde, ceza yerine bazen, failin kişisel durumuna daha uygun düşecek bir "güvenlik tedbiri" uygulandığı için bunlar da "ceza" hükmünden sayılmaktadır. Bu hükme göre suç ve cezalar ve güvenlik tedbirleri ancak yasama tasarrufuyla konulabilecektir. Keza, gene bu kural uyarınca, kanunun suç olarak öngörmediği ve ceza koymadığı bir fiil sebebiyle de kimse cezalandırılamayacaktır. Bu hüküm kanun koyucunun "açık suç hükmü" koymasına; yani "fiilî" bildirmeden suç konusunu gösterip bunun müeyyidesini belirtmesine engel değildir. Meselâ Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkındaki Kanunun yaptığı gibi; bu gibi hallerde ne yasama yetkisi devrilmiş ne de "kanunsuz suç olmaz" ilkesi ihlal edilmiştir.

İkinci fıkra, genel müsadere cezasını, yani bir suç nedeniyle kişinin, suçla ilgisi bulunmayan bütün mal varlığına el koymayı yasaklamaktadır. Bu kısımda getirilen istisna uyuşturucu madde ve kaçakçılık suçlarıyla, vatandaşlıktan çıkarılma halidir. Üçüncü fıkra kişi hürriyetinin ağır tahdidini teşkil eden hapis cezalarının yalnız mahkemelerce hükmedilebileceği; yani bunun bir "idarî müeyyide" olarak (meselâ disiplin cezası) idare tarafından uygulanmayacağı esasını getirmektedir. Farklı bir disiplin rejimini gerekli kılan Silahlı Kuvvetler bu yasağın dışında bırakılmıştır. Dördüncü fıkra ile günümüz ceza politikasının diğer bir temel ilkesi; yani hapis cezalarının öncelikle, suçluları ıslah amacına yönelik olarak yerine getirileceği ifade edilmiştir. Beşinci fıkra, ceza sorumluluğunun "şahsî olduğu; yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılamayacağı hükmünü getirmektedir. Bu ilke dahî ceza hukukuna yerleşmiş ve "kusura dayanan ceza sorumluluğu" ilkesine dahil, terki mümkün olmayan bir temel kuraldır. Altıncı fıkra "suçsuzluk karinesi"ni getirmiştir. Sanığın, kesin mahkûmiyet hükmüne kadar suçsuz sayılması demek, kendisinin, suçsuzluğunu ispat mükellefiyetinde olmadığı; "beyyine külfeti" nin iddiacıya ait bulunduğu demektir. Bu karine, iddiacının, suç iddiasını "makûl şüpheye yer bırakmayacak şekilde" ispat etmesiyle "çürütülmüş" olacak ve bu halde de mahkeme mahkûmiyet hükmünü verecek; aksi takdirde beraat kararı alacaktır. Yedinci fıkranın amacı insan tabiatına aykırı bir muameleyi yasaklamak, işkenceye kadar varabilecek gayri insanî muameleye açık kapı bırakmamaktadır.

Son fıkra ile de vatandaşın, suç sebebiyle yabancı ülkeye geri verilemeyeceği gibi çok eski tarihlerden beri "suçluların geri verilmesinde" uygulanan bir kural hüküm altına alınmıştır. Geri yürümeyecek kanunları belirleyen bu madde, aleyhteki ceza hükümlü kanunların; yani suç ve ceza koyan yahut mevcut bir suçun cezasını ağırlaştıran kanunların geçmişe yürümeyeceği; diğer bir deyimle, yürürlüğe girmeden önce vaki olaylara uygulanamayacağı öngörülmüştür. Suç ve ceza zaman aşımı yahut ceza mahkûmiyetinin diğer sonuçları konusunda da aynı hüküm uygulanacaktır. Zira bu tür yeni hükümler dahi cezayı ağırlaştıran yahut suç koyan hükümler niteliğindedir. "Geçmişe yürümeme kuralı", "suçların ve cezaların, kanuniliği" ilkesinin tabiî sonucudur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Danışma Meclisince kabul edilen 37 ve 38 inci maddeler 38 inci madde halinde birleştirilmiş, ayrıca Danışma Meclisince kabul edilen 37 nci maddenin ikinci fıkrasında yer alan "Vatandaşlıktan çıkarma, silah kaçakçılığı ve uyuşturucu madde suçlarıyla ilgili olarak kanunla öngörülen istisnalar saklıdır." ibareleri madde metninden çıkarılıp madde yeniden düzenlenmiştir. Zira müsadere genel veya özel olmakla birlikte günümüzde modern ceza hukukunda sadece suç veya suçluya inhisar ettirilmek suretiyle ceza hukuku yönünden uygun bir tedbir haline getirilmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/15 md.)
Ölüm cezasının sadece, savaş, yakın savaş ve terör suçlarında verilebileceği 6 nolu Protokol hükümleri doğrultusunda bu maddede yer almıştır. Ayrıca 4 nolu Protokol gereği sözleşmeden doğan bir yükümlülük nedeniyle hiç kimsenin özgürlüğünden alıkonulamayacağı hükmü eklenmiştir. Sözleşmeden doğan yükümlülük içinde borçlar da vardır.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/5 md.)
Ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15 ve 17 nci maddelerde yapılan değişikliğe paralel olarak, 38 inci maddede de gerekli değişiklik yapılmaktadır. Öte yandan Avrupa Birliği Müktesebatının parçası olan Uluslararası Ceza Divanına Türkiye'nin katılması ve Divan statüsüne taraf olması halinde belli durumlarda yargılanmak üzere kendi vatandaşlarını Divana teslim etme yükümlülüğünü üstlenecektir. Maddenin son fıkrasındaki değişiklikle söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmesi amaçlanmaktadır

XIV. İspat hakkı

MADDE 39—Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bilindiği gibi hakaret suçlarında, hakaret teşkil eden isnadın doğruluğu ceza hukukunda bir beraat sebebi, bir "hukuka uygunluk" hali değildir. Ancak bazı hallerde isnadın doğruluğu fiili hukuka uygun kılmakta, suçun "hukuka aykırılığını, unsurunu" ortadan kaldırmaktadır.
Ceza hukukunda "ispat hakkı" (yahut "isnadın gerçekliği def'i") olarak adlandırılan bu istinadın şartları 39 uncu maddede gösterilmiştir. Bu maddeye göre isnadın doğruluğunu ispatla, sanığın beraatı
ancak üç şekilde mümkündür:
Bunlar da: 1) İsnadın, kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olması; 2) İsnadın ispatında kamu yararı bulunması; ve 3) Şikâyet sahibinin ispata razı olmasıdır.

MADDE 40—Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde ile temel hak ve hürriyetlerin korunmasında diğer bir güvence öngörülmüştür. Temel hak ve hürriyetleri ihlal olunan kişi, yetkili makama başvurma hakkına sahiptir; bu ihlalin resmî görevliler tarafından görevlerinin ifası sırasında yapılmış olması görevli için bir mazeret sebebi teşkil etmez.
İhlalden doğan zarar Devletçe ödenecek ve Devlet, bu ödeme nedeniyle, sorumlu görevliye rücu hakkı vardır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Madde hükümlerine göre, Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, bu ihlal ister resmî görevli, isterse başkaları tarafından yapılsın yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Bu ilke gözönünde bulundurularak madde genel anlamda hüküm ifade edecek şekilde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/16 md.)
Bireylerin yargı ya da idarî makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Son derece dağınık mevzuat karşısında kanun yolu, mercii ve sürelerin belirtilmesi hak arama, hak ve hürriyetlerin korunması açısından zorunluluk haline gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

I. Ailenin korunması ve çocuk hakları

MADDE 41—(Değişik: 3.10.2001—4709/17 md.)
Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Ailenin sosyal yapısının yanı başında bugün millet hayatında oynadığı rol, onun korunması yolunda bir hükmün Anayasa'da yer almasını zorunlu kılmıştır. Ailenin korunması fikrinin, her şeyden önce Medenî Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu şüphesizdir. Çünkü medenî olmadan bir aileden bahsedilemez. Aile, ahlâki bir çevredir. Aile, toplu yaşamanın ilk modeli olarak eğitim, yardımlaşma ve şefkat kaynağıdır. Millet hayatı bakımından "aile" kutsal bir temeldir. Bu nedenle, Devlet, ailenin refahını ve huzurunu koruyacaktır.
Bu maddenin kenar başlığı "I. Ailenin korunması" iken 12.9.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
Bu fıkraya, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle ,"ve eşler arasında eşitliğe dayanır"ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir. Aileler için tanınan vergi indirimleri ve kolaylıkları veya çeşitli yardımlar ailenin refahına hizmet amacı taşır. Nüfus planlamasının şekil ve kapsamı, sadece ülkenin genel refahını değil, ailenin refahını da ilgilendiren bir konu olması itibariyle, Devletin bu konudaki yetkilerinin amacı maddede gösterilmek istenmiştir. Ailenin korunması yanında, ananın ve çocuğun da korunması hükme bağlanmıştır.

Ananın, bu sıfatla korunması mevzuatta esasen yer almıştır. Çocuğun korunması, genel olarak ifade edilmekle yetinilmiş ve evlilik içi ve dışı çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi esası benimsenmiştir. Bu sonuç, esasen "eşitlik ilkesi"nden de çıkarılabilir. Çeşitli Anayasalarda evlilik dışı çocuklar için sevkedilen hükümlere benzer bir düzenleme bu nedenle gereksiz görülmüştür. Maddede yer alan "eğitim için gerekli önlemlerin alınması" hem genellikle aile hem de ailenin bütün fertleri için konulmuştur. Devlet sadece çocukların eğitimiyle değil, yetişkinlerin eğitimi çerçevesinde anne ve babaların eğitim ve yetişmesiyle de ilgili önlemleri almak ve teşkilatı kurmakla yükümlü kılınmıştır. Madde, kanun koyucuya aileyi milletin temeli olarak koruma, refahı ve huzurunu sağlama ödevini de yüklemektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Ailenin korunmasına ilişkin madde yeniden düzenlenmiş ve aile planlaması ile ilgili esaslara da madde metninde yer verilmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/17 md.)
Kadın - erkek eşitliğini sağlamaya yönelik bir düzenlemedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/4 md.)
Maddeyle, tarafı olduğumuz Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ile diğer uluslararası belgelerde yer alan ve çocuk haklarıyla ilgili kabul gören evrensel ilkeler, Anayasa metnine dahil edilmekte; her çocuğun himaye ve bakımdan yararlanma hakkı olduğu vurgulanmakta ve çocuğun ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Getirilen düzenlemeyle ayrıca Devlete, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukların korunmasına yönelik gerekli tedbirleri alma ödevi yüklenmektedir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/4 md.)
Teklifin çerçeve 4 üncü maddesi ile Anayasanın 41 inci maddesinin kenar başlığına "çocuk hakları" ibaresi eklenmekte, çocuk hakları ile ilgili uluslararası belgelerde kabul gören evrensel ilkeler metne dahil edilmektedir. Bu maddede verilen bir önergenin kabulü ile "yeterli himaye" ibaresi daha anlaşılabilir olması nedeniyle "korunma" şeklinde değiştirilmiştir. Bu önerge çerçevesinde madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

MADDE 42—Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 9.2.2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 5.6.2008 tarihli ve E: 2008/16, K: 2008/116 sayılı Kararı ile)
Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.
Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.
09.2.2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 2 inci maddesiyle;"Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir" fıkrası eklenmiş ve metne işlenmiştir.Daha sonra aynı ibare; Anayasa Mahkemesi'nin 05.6.2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.
(R.G: 22.10.2008-27032).

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Öğrenim hakkı, genel bir sosyal hak olarak nitelendirilmiştir. Bu hakkın temel gerçekleşme yeri ilköğretimdir, bu sebeple maddenin altıncı fıkrasında ilköğretim mecburî kılınmıştır. Anayasa ile yüklenen ilköğretim mecburiyetinin gereği olarak Devlet okullarında parasız öğretim ilkesi kabul edilmiştir. Kız ve erkek vatandaşlar arasında fark gözetilmemesi gereğine özellikle işaret edilmiştir.
Öğrenim ve öğretim fert bakımından hak olarak tanınırken, Devlet bakımından "başta gelen ödevlerden" sayılmıştır. Maddenin bir, iki, altıncı fıkraları demokrasinin en iyi gelişebileceği bir toplumun meydana gelebilmesi için gerekli şartların asgarisini göstermektedir.

İlköğretim mecburiyetinin temel hedeflerinden biri, şahsın, manevî ve ekonomik şahsiyetini elverişli şartlarla geliştirmesine yardımcı olmaktır. İlköğretim mecburiyeti, küçüklerin okula devamlarının sağlanmasını, bu amaçla küçüklerin kanunî temsilcilerinin zorlanabilmesini de ifade eder.
Devlet, ilköğretim mecburiyetinin hangi yaştan hangi yaşa devam edeceğini tespit edebilir.
İlköğrenim çağı denebilecek olan bu dönemin dışında bulunan kişilerden okur - yazar olmayanların çeşitli kurslara veya okullara devama özendirilmeleri, hatta zorlanmaları şüphesiz kanunî bir düzenlemeyi gerektirir. Maddenin beşinci fıkrası, kanun koyucuya bu yolda direktif mahiyetindedir.
Bir taraftan öğrenim hakkı, diğer taraftan ilköğretim mecburiyeti ve okur-yazarlığı yaygınlaştırmak yükümü, Devlete bu çağda bulunanların, özellikleri olanlar dahil öğrenimini sağlayacak öğretim kurumları kurmak ödevini yükler. Sakatlar için, sağırlar, körler, dilsizler, v.b. şahıslar için okullar, merkezler kurmak 42 nci maddenin amacına ulaşması için gerekli görülmektedir. Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altındadır. Devletin gözetim ve denetimi, eğitim ve öğretimin sağlanmasının, güvenlik altında gerçekleşmesinin temel şartıdır.
Devlet, eğitim ve öğretimin yapılmasını sağlayacak ve muhtevasını da denetleyecektir.
Bu denetimin çerçevesi, eğitim ve öğretime katılanların tümünün Anayasaya sadakatini temin etmektir.

Eğitim ve öğretim özgürlüğü, hiçbir şekilde Anayasanın temel felsefesine ve ilkelerine aykırı davranmanın bahanesi olamaz. Devlet, bu özgürlüğün kullanılmasında, Atatürk ilkelerine çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uyulmasını gözetecektir. Özel okulların kurulması da Anayasada kabul edilmiştir. Özel okulların kurulması serbesttir. Özel okullar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olmak zorundadırlar. Devlet bu amacı sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.
Özel yüksekokulların kurulması da serbesttir. Çünkü üniversiteler ile ilgili 165 inci maddede sadece üniversitelerin kurulması Devlet tekelinde bırakılmıştır.
Maddenin sekizinci fıkrası Devlete, maddî imkândan yoksun olan başarılı öğrencilere burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapma ödevini yüklemektedir.
Bu ödevin, öğrencilerin başarı ve kabiliyetleri ölçüsünde devam edeceği de fıkrada hükme bağlanmıştır.
Bu fıkra hükmünün bir amacı da, Devlet dışında burs vermeyi meslek edinmiş olan çeşitli hukukî yapıdaki kuruluşun, gençler üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi ödevini Devlete yüklemektir.
Maddenin son fıkrası meslekî eğitimin millî ekonomiye, sanayi ve tarım ile hizmet ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlama ödevini Devlete yüklemektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevine ilişkin madde yeniden düzenlenmiş, "Atatürk inkılâp ve ilkeleri" ibareleri, terim birliğini sağlamak için "Atatürk ilkeleri ve inkılâpları" şeklinde değiştirilmiş, yine maddede yer alan "Temel eğitimin ilk kademesi olan ilköğretim" sözcükleri yerine "İlköğretim" sözcüğü kullanılmış ve maddeye eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak dillerle ilgili yeni bir fıkra eklenmiştir. Okur-yazarlığı yaygınlaştırmak, uygulamaya ilişkin bir konu olup, uygulanmasına da başlanıldığı göz önünde bulundurularak bu hususun bir Anayasa hükmü olarak belirtilmesine gerek görülmemiş, bu konuyu düzenleyen fıkra maddeden çıkarılmıştır. Açıklanan nedenlerle, madde yeniden düzenlenmiştir.

III. Kamu yararı

A. Kıyılardan yararlanma

MADDE 43—Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla,
deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Deniz, göl ve akarsu kıyılarından ve bu kıyıları çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada
kamunun önceliğinin ve bu yararlanmanın kamu yararı ile olacağı genellikle kabul edilmiştir.
Fakat daha önce doğmuş olan özel mülkiyet haklarının da korunması hukuk devleti ilkesinin tabiî sonuçlarından bulunmaktadır. Böylece kıyılardan kamunun yararlanması ve kıyılardaki doğmuş bulunan mülkiyet haklarının telif edilmesi gerekmektedir. Madde; deniz, göl ve akarsu kıyılarından yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceğini, kişilerin bu yerlerden yararlanmasının ise kanunla düzenleneceğini açıklarken, işlem bu bağdaştırmayı hukuk devleti ilkesi için gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Devlet, kıyılarda doğmuş olan mülkiyet haklarını kamu yararı mülahazasıyla sona erdirmek istiyorsa 47 nci maddedeki şartlarda kamulaştırma yoluna başvurarak bunu sağlayabilir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 44 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan "Kazanılmış haklar saklıdır" sözcükleri yanlış anlamlara neden olabileceğinden madde metninden çıkarılmıştır. Kuşkusuz kazanılmış haklar kanunların öngördüğü biçimde saklı olacaktır. Ancak, böyle yerleşmiş bir hukuk prensibinin bu maddede ayrıca düzenlenmesi kazanılmış haklar deyimine değişiklik getirilmek istendiği şeklindeki yorumlara neden olabileceği düşüncesiyle yukarıda açıklandığı üzere madde metninden çıkarılıp, madde buna göre yeniden düzenlenmiştir.

B.Toprak mülkiyeti

MADDE 44—Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Toprak mülkiyeti ile endüstri toplumu aşamasına geçme gayretleri içinde bulunan ülkemizde
Devletin toprak mülkiyetine ilişkin ödevleri Anayasada açıkça gösterilmelidir. Maddede bu yapılmıştır.
Devlet birinci planda toprak unsurunun muhafazasını, verimlenmesini sağlayacak, hemen arkasından toprak-insan ilişkisini düzenleyecektir.
Maddenin ikinci fıkrası tarım reformu gereği toprak dağıtımının ilkelerini belirtmektedir.
Toprak dağıtımının, toprakların ekonomik optimal büyüklüklerin altına düşmesi, ülke ekonomisinin tarımdan beklediği amaçlar ve bizzat korunan şahısları zarara uğratır.
Bu nedenle toprak büyüklüklerinin optimal ölçüsünün altına düşmemesi esası getirilmiştir.
Bu optimal büyüklük ise, ülkemizin dahil bulunduğu ekonomik ve siyasî teşkilatlar üyesi bulunan ülkelerdeki esaslara göre belirlenecektir. Devlet tarafından dağıtılan toprakların daha sonra bölünmesi yolu madde ile yasaklanmıştır. Toprak dağıtılanların, bu toprakları başkalarına devretmeleri hem dağıtma amacına aykırı sorunlar doğurur hem de dağıtıma bağlı meselelerin çözümünü zorlaştırır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 45 inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan "Tarım reformu gereği olarak uygulanacak toprak dağıtımında, o yöredeki Devlete ait amaca uygun topraklarla ıslah yoluyla tarıma elverişli hale sokmaya müsait topraklardan ve özel mülkiyete ait olup işletilmeyen veya verimsiz işletilen toprakların bu amaçla kamulaştırılmış olan kısımlarından yararlanılır" şeklindeki hükmün, Toprak Reformunun uygulanmasında Anayasa hükmü ile zorunlu bir sırayı öngördüğü gibi toprak reformunun uygulanmasına engel olabilecek biçimde düzenlenmiş bulunduğundan, bu konuda kanunla düzenleme yapılmasına imkân verecek şekilde madde redaksiyona tâbi tutulmuş ve dağıtılan toprağın öngörülen şekilde işletilmemesi halinde, toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esasların da kanunla belirtileceği hükmü getirilmiştir.

C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

MADDE 45—Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde, Devlete, tarım arazilerinin ve çayırlarla meraların amaç dışı kullanılmasını önleme görevini yüklemektedir. Bu ifade ile amaçlanan tarım arazilerinin endüstri ve şehirleşme sebebiyle yok edilmesinin önlenmesidir. Devlet, bu amaçla yasal düzenlemeler yapmalıdır. Tarımsal üretimin, bu arada hayvancılık ile ilgili üretimin artırılması için tarımla uğraşanların işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerini sağlamayı kolaylaştırmak, tarım sektöründeki yaşam düzeyini artırıcı tedbirlerdendir.

Başka deyişle Devlete hem tarım arazisinin varlığını korumak, hem de tarımla uğraşanların yaşam düzeyini yükseltmek görevi yüklenmektedir. Ülkemizde Devlet esasen bu maddede ifade edilen direktiflere uygun olarak davranmaktadır. Madde bu uygulamayı anayasal bir ödev niteliğine yükseltmektedir. Tarım ürünlerinin değerlendirilmesi, tarımla uğraşanların diğer sektörler karşısında memurlar, serbest çalışanlar, işçiler, esnaf ve tacirler ile sanayiciler karşısında menfaatinin korunmasıdır. Böylece nüfusumuzun en geniş bölümünü oluşturan tarımla uğraşanların sosyal durumları emniyet altına alınmıştır.

D. Kamulaştırma

MADDE 46—(Değişik: 3.10.2001—4709/18 md.)
Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir. Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir.
Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir. Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.
İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/18 md.)
Bu madde ile kamulaştırma yeniden düzenlenmekte, kamulaştırmada gerçek karşılıkların ödenmesi ve ödemede gecikme halinde faiz yönünden bireylerin zarara uğramamaları yönünde değişiklik yapılmaktadır.

E. Devletleştirme ve özelleştirme

MADDE 47—Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.
Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 13.8.1999—4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.
(Ek fıkra: 13.8.1999—4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Özel teşebbüslerin devletleştirilmesi ilkesi kabul edilmiş, teşebbüsün rayiç bedelinin nakden, peşin ve kesintisiz ödenmesi esası kabul edilmiştir.
Kamulaştırmada toprağı doğrudan işletene nasıl kamulaştırma bedeli peşin ödenir ilkesi kabul edilmişse, burada da işletmenin devletleştirilmesinde aynı ilke benimsenmiştir.
Teşebbüslerin en hayatî bölüm veya parçalarının devletleştirilmesi, bakiyenin devletleştirilmemesi suretiyle amaç dışı ve suistimale elverişli yolun kapatılabilmesi için, kısmî devletleştirmenin, teşebbüs sahibinin açık rızası ile yapılabileceği sonucuna varılmıştır.

Bu maddenin kenar başlığı "E. Devletleştirme" iken 13.8.1999 tarih ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 48 inci maddede yer alan "Rayiç bedeli, kesintisiz, nakden ve peşin olarak ödenmek şartıyla devletleştirilebilir" şeklindeki hüküm "devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir." şeklinde değiştirilmiş ve maddenin son fıkrası yanlış yorumlara neden olunmaması için madde metninden çıkarılmıştır.

GEREKÇE (13.8.1999— 4446/1 md.)
Bu madde ile Anayasanın 47 nci maddesinin kenar başlığı, "devletleştirme" yanında "özelleştirmeye" de yer verecek şekilde değiştirilmekte ve maddeye iki yeni fıkra eklenmektedir. Önerilen değişiklikle özelleştirme konusu, ilk kez anayasal bir dayanağa kavuşturulmaktadır. 47 nci maddeye eklenen iki yeni fıkrada bir yandan kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usullerin kanunla gösterilmesi, öbür yandan kamu tüzelkişilerince yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabileceği veya devredilebileceğinin kanunla belirlenmesi öngörülmektedir.

IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

MADDE 48—Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Hürriyet temeline dayalı bir toplumda irade serbestliği çerçevesinde ferdin sözleşme yapma, meslek seçme ve çalışma hürriyetlerinin garanti olunması tabiîdir. Ancak, bu hürriyetler, kamu yararı amacı ile ve kanunla sınırlandırılabilir. Özel teşebbüs hürriyeti Anayasa teminatı altına alınmıştır. Anayasanın 4 üncü maddesi Devlete kişinin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayabilecek ekonomik engelleri kaldırma ve onun hem maddî hem de manevî varlığını geliştirme ödevini yüklemiştir.
Özel teşebbüs hürriyeti, ferde ekonomik huzur ve refahını bizzat sağlamak amacı ile bir ekonomik ve sosyal hak olarak düzenlenmiştir. Özel teşebbüs hürriyeti mahiyeti icabı hem gerçek kişilere tek tek ve toplu olarak hem de tüzelkişilere tanınmıştır.
Devlet, kamu yararı olan hallerde ve millî ekonominin gerekleri ve sosyal amaçlarla özel teşebbüs özgürlüğüne sınırlamalar getirebilir. Ancak bu sınırlamalar özel teşebbüsün faaliyetine ilişkin olabilir. Fakat özel teşebbüsü ortadan kaldıramaz. Özel teşebbüsler devletleştirilecekse bunun şartları 48 inci maddede gösterilmiştir.
Devletin özel teşebbüslerin güvenlik ve kararlılık içinde çalışması için gerekli tedbirleri almasında hem özel teşebbüs sahiplerinin hem de bu teşebbüsler aracılığı ile toplumun diğer fertlerinin ve sonuçta toplumun refahının sağlanacağı düşünülmüştür.
Madde, hem özel teşebbüse anayasal bir güvence tanımış, hem de getirilebilecek sınırları ikinci fıkrasında göstermiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin 49 ve 50 nci maddeleri 48 inci madde olarak birleştirilmek ve redaksiyona tâbi tutulmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir.

V. Çalışma ile ilgili hükümler

A. Çalışma hakkı ve ödevi

MADDE 49— Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
(Üçüncü fıkra Mülga: 3.10.2001—4709/19 md.)

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Çalışmak, eskiden olduğu gibi hak ve ödev olarak düzenlenmiştir. Çalışmanın hak ve ödev olması, sadece ulusal planda Devletin çalışmak isteyenlere iş temin etmek için gereken tedbirleri alacağını ve çalışanların da ancak çalışmak suretiyle gelir temin edeceklerini ifade etmekle kalmaz; ferdî planda da çalışmanın bir hak ve ödev olarak telakki edilmesini gerektirir.

Çalışmak, başlı başına ahlâkî bir vazifedir, ferdin kendisine ve toplumuna karşı olan saygısının bir sonucudur. Kişi, ancak çalışması ile toplumun diğer fertlerine ve genelde topluma yük olmaktan kurtulur. Çalışmanın bir hak olduğu noktasından hareket edilerek, Devletin çalışma imkânlarının, başka deyişle iş alanlarının dengeli gelişmesi için gerekli tedbirleri alması temel ödevleri cümlesindendir.

Maddenin ikinci fıkrası, Devletin çalışma hayatında oynaması gerekli role işaret etmektedir. Devlet, işçi-işveren ilişkilerinin seyircisi değil dengeleyicisidir, devlet çalışma barışını koruyacak tedbirleri alacaktır. Bu anayasal direktif, Devletin taraf tutması anlamında değildir. Devlet, çalışma barışının sürekli bozulması nedeniyle üretimin düşeceğinin, bunun ise son tahlilde ulusal hâsılaların azalmasına yol açacağının bilincinde olarak davranacak, çalışma barışını koruyacaktır.

Anayasa Devletin çalışma barışını sağlayacak ve üretimi artıracak başka tedbirler de öngörmüştür.
53 üncü maddenin üçüncü fıkrasında "İşçilerin ve işverenlerin birden fazla sendikaya üye olmalarını" yasaklamış; çalışma barışının siyasal nedenlerle bozulması imkânlarını 54 üncü maddenin birinci fıkrası ile kapatmaya çalışmış; sendikal faaliyette bulunma gerekçesiyle işyerlerinde çalışmamayı 54 üncü maddenin üçüncü fıkrası ile engellemeye çalışmış; aynı işyerinde ve aynı dönem için hangi seviyede olursa olsun birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılması 55 inci maddenin dördüncü fıkrasında açıkça yasaklanmıştır. 58 inci maddenin ilk fıkrasında ise grev ve lokavtların ancak toplu iş sözleşmesinin müeyyideleri olarak yapılabileceği, fakat toplu iş sözleşmesi süresinin devamı süresince yapılamayacağı belirtilerek, hak grevleri ve hak lokavtları yasaklanmıştır; siyasal amaçla grev ve lokavtlar, genel grev ve lokavtlar, işyeri işgalleri, direnişler ve verim düşürmeler yasaklanmış, nihayet görev sırasında çalışmak isteyenlere engel olunmaması gereği hükme bağlanmıştır.
Yüksek Hakem Kurulunun ve bu müesseseye verilen görevler çalışma barışını korumak ve üretimi yükseltmek amacına yöneliktir.
60 ıncı maddede çalışmanın karşılığının çalışma sürelerine, iş verimine, iş değerine ve işin niteliğine uygunluğun şart aranması, fiyat istikrarsızlıklarına karşı tedbir öngörülmesi, çalışanlar arasında aylık, ücret, ikramiye ve sosyal haklar bakımından hakkaniyet ve denge şartı getirilmesi de yine çalışma barışı ve üretim artışı tedbirleri olarak öngörülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Çalışma ile ilgili hükümler toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavtı düzenleyen maddeler birlikte tetkik edilerek Danışma Meclisince bu konulara ilişkin olarak kabul edilen 51-56 ncı maddeler, 49-54 üncü maddeler olarak yeniden düzenlenmiştir.
Bu maddelerle ilgili düzenlemede; işçi-işveren ilişkilerindeki tarihî gelişim göz önünde bulundurularak, bugüne kadar kazanılmış olan hakların korunması amaçlanmış, ancak bu hakların herhangi bir şekilde kanuna aykırı olarak kullanılmasını önleyici hukukî tedbirler üzerinde de titizlikle durulmuştur. Yapılan tetkikde, Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan "küçük işyerlerinde grev ve lokavt yasağı" kenar başlıklı 57 nci madde ile Yüksek Hakem Kuruluna ilişkin 188 inci maddede göz önünde bulundurulmuştur.

51 inci maddenin "Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde menfaatler dengesini ve çalışma barışını korur" şeklindeki ikinci fıkrası, "Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır" şeklinde değiştirilip, bu fıkra maddenin üçüncü fıkrası olarak düzenlenmiş ve aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek ve işsizliği önlemeye elverişli iktisadî bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır" hükmü, ikinci fıkra olarak "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır" şeklinde değiştirilerek Devletin;
– Çalışanların hayat seviyesini yükseltmek,
– Çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak,
– İşsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak,
için gerekli tedbirleri alacağı belirtilmiş ve madde 49 uncu madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/19 md.)
Bu maddede öngörülen değişiklikle Devlete çalışanların yanı sıra işsizleri de koruma görevi verilmektedir.

B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

MADDE 50—Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.
Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde çalışma şartlarının çalışanın yaşına, cinsiyetine ve gücüne uygun olmasını, küçükler ile kadınların özel olarak himaye edilmesini anayasal güvence altına almaktadır. Dinlenme, çalışanların hakkıdır. Bu hem çalışanın bedenen korunması için zorunlu hem de çalışanın dinlenme sonrası çalışmasının verimi için gereklidir. Tatiller ve yıllık ücretli izin hakları bakımından kanun koyucunun düzenleme yapabilmesi imkânı dördüncü fıkrada öngörülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Çalışma ile ilgili hükümler toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavtı düzenleyen maddeler birlikte tetkik edilerek Danışma Meclisince bu konulara ilişkin olarak kabul edilen 51-56 ncı maddeler
49-54 üncü maddeler olarak yeniden düzenlenmiştir.
Bu maddelerle ilgili düzenlemede; işçi-işveren ilişkilerindeki tarihî gelişim göz önünde bulundurularak, bugüne kadar kazanılmış olan hakların korunması amaçlanmış, ancak bu hakların herhangi bir şekilde kanuna aykırı olarak kullanılmasını önleyici hukukî tedbirler üzerinde de titizlikle durulmuştur. Yapılan tetkikde, Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan "küçük işyerlerinde grev ve lokavt yasağı" kenar başlıklı 57 nci madde ile Yüksek Hakem Kuruluna ilişkin 188 inci maddede göz önünde bulundurulmuştur. 52 nci maddenin, özel olarak korunacakları belirtilen ikinci fıkrasına "bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar" da eklenmek suretiyle çalışanlardan bu durumda olanların da çalışma şartları bakımından özel olarak korunmalarının gerektiği vurgulanmıştır.

Maddenin "ücretli tatiller, yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir" şeklindeki üçüncü fıkrası ücretli tatillerin "hafta ve bayram tatillerini" kapsadığını ve ücretli yıllık izin hakkı da bulunduğunu açıklığa kavuşturacak şekilde değiştirilmiş ve madde 50 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

C. Sendika kurma hakkı

MADDE 51—(Değişik: 3.10.2001—4709/20 md.)
Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. (Dördüncü fıkra Mülga: 12.9.2010-5982/5 md.)
İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir. Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/20 md.)
Bu maddede sendika hakkı ile özel sınırlama sebepleri yeniden düzenlenmektedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/5 md.)
Anayasanın 51 inci maddesinin dördüncü fıkrası, sendika özgürlüğünü iş kolu ile sınırlamakta ve aynı zamanda aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamayacağını hükme bağlamaktadır.
Bu düzenleme, Uluslararası Çalışma Teşkilatının (ILO) Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin 87 Sayılı Sözleşmesine aykırı bulunmaktadır. Bu nedenle, söz konusu aykırılığın giderilmesi amacıyla 51 inci maddenin dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/5 md.)
Teklifin çerçeve 5 inci maddesi ile Anayasanın sendika kurma hakkını düzenleyen 51 inci maddesinin "aynı zamanda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz" hükmünü içeren dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Bazı üyelerimiz bu madde ile ilgili değişiklik sonucu ILO'ya uymak adına yandaş bir sendika düzeni oluşturulmaya çalışıldığını ifade etmişlerdir. Bazı üyelerimiz ise yarı zamanlı çalışmalarda bu hükmün sıkıntılara neden olduğunu, düzenleme ile bu sıkıntıların giderileceğini belirtmişlerdir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

D. Sendikal faaliyet

MADDE 52— (Mülga: 23.7.1995—4121/3 md.)

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/3 md.)
Teklifin 4 üncü maddesi ile Anayasanın 52 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (23.7.1995— 4121/3 md.)
Teklifin 4 üncü maddesi ile Anayasanın 52 nci maddesi yürürlükten kaldırılarak, sendikalar içinde aynen derneklerde olduğu gibi siyasi faaliyet yasağı kaldırılmaktadır.Komisyonumuz aynı gerekçelerle bu maddeyi kabul etmiştir.

VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı

MADDE 53—İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.
Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 23.7.1995—4121/4 md.;Üçüncü fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/6 md.)
(Dördüncü fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/6 md.)
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/6 md.) Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Toplu iş sözleşmesi hakkı; işçilere ve işverenlere tanınırken, getirilen yenilik, aynı işyerinde ve aynı dönem için birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılması ve uygulanmasının yasaklanmasıdır.
Hangi seviyede olursa olsun, bir işyerinde bir toplu iş sözleşmesi yapılır veya uygulanmakta bulunursa, artık o işyeri için toplu sözleşme yapılması, yetki alınması veya bir başka toplu iş sözleşmesinin her ne sebeple olursa olsun uygulanması imkânsız kılınmıştır.
Bu maddenin kenar başlığı " A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken 12.9.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
Bu kural, bir işyerinde normatif hükümler ihtiva eden bir düzenlemenin tek olmasından hareket etmektedir. Bu kural iş barışının sağlanmasına ve bu yoldan üretimin artırılmasına yöneliktir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Çalışma ile ilgili hükümler toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavtı düzenleyen maddeler birlikte tetkik edilerek Danışma Meclisince bu konulara ilişkin olarak kabul edilen 51-56 ncı maddeler
49-54 üncü maddeler olarak yeniden düzenlenmiştir.
Bu maddelerle ilgili düzenlemede; işçi-işveren ilişkilerindeki tarihî gelişim göz önünde bulundurularak, bugüne kadar kazanılmış olan hakların korunması amaçlanmış, ancak bu hakların herhangi bir şekilde kanuna aykırı olarak kullanılmasını önleyici hukukî tedbirler üzerinde de titizlikle durulmuştur.

Yapılan tetkikde, Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan "küçük işyerlerinde grev ve lokavt yasağı" kenar başlıklı 57 nci madde ile Yüksek Hakem Kuruluna ilişkin 188 inci maddede göz önünde bulundurulmuştur. 55 inci madde 53 üncü madde olarak yeniden düzenlenirken birinci fıkrada yer alan "ücret ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler" ibareleri "ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler" şeklinde değiştirilmiştir. Gerçekten toplu iş sözleşmesinin konusu ücret ve çalışma şartlarını düzenlemekten ibaret değildir. Ücret dar anlamda kabul edildiği takdirde, tarafların özellikle işçilerin ekonomik ve sosyal durumları toplu iş sözleşmesi sırasında sözkonusu olmayabilir. Bu bakımdan "ücret" sözcüğü "ekonomik ve sosyal durumlarını" şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrası madde metninden çıkarılmıştır.
Madde hükümlerine göre toplu iş sözleşmesinin tanımı, unsurları, yapılma şartları ve doğuracağı hukukî sonuçların düzenlenmesi kanuna bırakılmıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/6 md.)
Anayasanın 53 üncü maddesinin mevcut düzenlemesinde, memur ve diğer kamu görevlilerinin sadece toplu görüşme hakkına sahip olduğu hükme bağlanmaktadır.
Toplu görüşme kapsamında anlaşma sağlanması halinde, mutabakat metni imzalanmakta ve gereği için Bakanlar Kurulunun takdirine sunulmaktadır. Anlaşma sağlanamazsa, konu yine Bakanlar Kurulunun takdirine bırakılmaktaydı. Uzlaştırma Kuruluna gidilmesi de mümkündü.
Ancak, Uzlaştırma Kurulunun kararları Bakanlar Kurulunu bağlayıcı nitelikte olmadığından, anlaşmazlık, her zaman Bakanlar Kurulunun takdir ettiği şekilde sonuçlandırılıyordu.
Maddeye eklenen yeni hükümlerle, memur ve diğer kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkı getirilmektedir. Toplu sözleşme konusunda kamu işvereni ile memur ve diğer kamu görevlileri anlaşırlarsa, toplu sözleşme imzalanacak ve uygulamaya konacaktır. Eğer anlaşma olmazsa, konu Uzlaştırma Kuruluna götürülecektir. Uzlaştırma Kurulunun vereceği karar kesin olacak ve toplu sözleşme yerine geçecektir. Mevcut düzenlemedeki Bakanlar Kurulunun takdir yetkisi sona erdirilmektedir. Ayrıca, memur ve diğer kamu görevlilerine tanınan toplu sözleşme hakkının, emeklilere yansıtılmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenlenmesi öngörülmektedir.
Bu şekilde emeklilerin de kanunda öngörülen çerçevede toplu sözleşmenin sonuçlarından faydalanması imkanı getirilmektedir.
Yapılan bu yeni düzenlemenin bir sonucu olarak 53 üncü maddenin üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır. Öte yandan, maddeyle, Uluslararası Çalışma Teşkilatının (ILO) Teşkilatlanma ve Kollektif Müzakere Hakkı Prensiplerinin Uygulanmasına Müteallik 98 Sayılı Sözleşmesinin 4 üncü maddesinde öngörülen "serbest ve gönüllü toplu pazarlık" ilkesiyle bağdaşmayan 53 üncü maddenin dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/6 md.)
Teklifin çerçeve 6 ncı maddesi Anayasanın 53 üncü maddesinde değişiklik öngörmektedir.
Bu değişiklik ile memurlar ve diğer kamu görevlilerine toplu sözleşme hakkı getirilmekte, toplu sözleşme konusunda taraflar arasında anlaşma olmaması halinde konunun Uzlaştırma Kurulu kararıyla çözülmesi usulü düzenlenmektedir. Ayrıca toplu sözleşme hakkının emeklilere yansıtılmasına ilişin usul ve esasların kanunla düzenlenmesi öngörülmektedir.
Bazı üyelerimiz sendikal özgürlüklerin demokrasinin olmazsa olmaz şartları olduğunu, üvey evlat muamelesi gören sendikaları, iktidarın kendine bağlamaya çalıştığını belirtmişlerdir.

Mevcut düzenlemede yer alan sendikaların kendi üyeleri adına yargıya başvurma hususu kaldırılmaktadır. Uzlaştırma Kurulu ile ilgili hiçbir ölçüt ve ilke getirilmemektedir.
Artık sözleşememe diye bir şey söz konusu olmayacaktır. Grev hakkı da getirilmemektedir.
Grevsiz toplu sözleşme hakkı hiçbir hukuki sonuç doğurmaz. Uzlaştırma Kurulu ile tanınmış olan hak daha da geriye gitmektedir. Uzlaştırma Kurulunun kararlarının kesin olacağı ifade edilerek yeni bir yargı dışı alan yaratılmaktadır. Bu tam bir ironidir. Bazı üyelerimizce belirtilen düzenlemenin aleyhindeki görüşlere cevaben ILO sözleşmelerine uygun bir düzenleme getirildiği ifade edilmiştir. Madde üzerinde verilen bir önergenin kabulü ile "Uzlaştırma Kurulunun" adı "Kamu Görevlileri Hakem Kurulu" şeklinde değiştirilmiştir. Kurulun yapacağı işlev karşısında bu isimlendirmenin daha doğru olacağı belirtilmektedir.
Bu önerge çerçevesinde madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

B. Grev hakkı ve lokavt
MADDE 54—Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir. Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.
(Üçüncü fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/7 md.)
Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.
Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir. Yüksek Hakem Kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.
(Yedinci fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/7 md.)
Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Grev ve lokavt hakları tanınmıştır. Lokavtın anayasal hak olarak tanınması bir denge fikrinin sonucudur.
Lokavtın yasaklanması yolunda belirlenen düşüncelerin uygulanması halinde, işverenlerin elinden tek mücadele ve mukabele aracının alınması sonucu doğardı.
Varlığı tartışılan lokavt hakkının anayasal güvenceye kavuşturulması bu nedenle gerekmiştir.
Sosyal alanda işçi ve işveren mücadele ederlerken eşit araçlar kullanılırsa, ancak o zaman, bu mücadele topluma zarar verici olmaktan çıkar. Aksi halde grevsiz lokavt ve lokavtsız grev ayrı sonuçları verir. Grev ve lokavt hakları sadece toplu sözleşme yapılırken uyuşmazlık çıkması halinde tanınmış; başka deyişle, hak grevi yolu tıkanmıştır. Mahkemelere saygı ve çalışma barışı ilkeleri hak grevinin yasaklanmasına âmil olmuştur. Bir toplu iş sözleşmesi döneminde mutlak iş barışı esası kabul edilmiştir.
Bu hakların her ikisi de iyiniyet kurallarına aykırı olarak, toplum zararına ve milli serveti tahrip etmek şeklinde kullanılamaz. Kanun koyucu bu çerçevede yasal düzenlemeler yapabilecektir.
Grev sırasında gerek sendikaların kararı ile teşviki ile gerek grevci olmayanlar; gerek grevci işçiler tarafından verilen zararlardan grevi yürüten sendika sorumludur. İşyerine verilen zararın, grev sonunda o işyerinde çalışan işçilere yansıyacağı açıktır.

Kanunla grevin ertelenebileceği ve yasaklanabileceği maddede ifade olunmuştur. Grev ve lokavtın yasaklandığı ve ertelendiği durumlar ile, bu anayasal kuruluşun özel maddesinde öngörülen hallerde uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözümlenecektir.
Siyasal grevler ve lokavtlar ile, dayanışma amaçlı grev ve lokavtlar, genel grev ve lokavtlar, işyeri işgalleri, direnişler ve verim düşürmeler anayasada hukuka aykırı olarak nitelendirilmişlerdir.
Bunlar eskiden de yasak ve hukuka aykırı idiler. Bu açıklıkta Anayasa'da yer alması, herkes için anlaşılır bir düzenleme ihtiyacının duyulmasıdır. Greve katılmayanların işyerine giriş ve çıkışlarının engellenmesinin yasaklanması, sendika-işçi-işveren ilişkisinin bozulmama amacı ile metne alınmış bir tedbirdir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Çalışma ile ilgili hükümler toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavtı düzenleyen maddeler birlikte tetkik edilerek Danışma Meclisince bu konulara ilişkin olarak kabul edilen 51-56 ncı maddeler
49-54 üncü maddeler olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu maddelerle ilgili düzenlemede; işçi-işveren ilişkilerindeki tarihî gelişim göz önünde bulundurularak, bugüne kadar kazanılmış olan hakların korunması amaçlanmış, ancak bu hakların herhangi bir şekilde kanuna aykırı olarak kullanılmasını önleyici hukukî tedbirler üzerinde de titizlikle durulmuştur. Yapılan tetkikde, Danışma Meclisi
tarafından kabul edilmiş bulunan "küçük işyerlerinde grev ve lokavt yasağı" kenar başlıklı 57 nci madde ile Yüksek Hakem Kuruluna ilişkin 188 inci maddede göz önünde bulundurulmuştur.
Danışma Meclisince kabul edilmiş bulunan 56 ncı madde 54 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede grev hakkına değinilmiş ve buna karşılık olarak da işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartlarıyla kapsam ve istisnaların kanun ile düzenleneceği belirtilmiştir. Aynı şekilde grev hakkının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları da kanunla düzenlenecektir. Lokavt ancak greve karşı uygulanabilecektir. Maddenin üçüncü fıkrasında yeralan "grev esnasında grev uygulanan işyerlerinde işçilerin ve sendikaların yaptıkları zararlardan sendika sorumludur" şeklindeki hüküm "grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zarardan sendika sorumludur" şeklinde değiştirilmiştir. Buradaki maddî zarardan amaç greve katılan işçilerin veya sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu meydana gelen tahripler ve benzeri zararlardır.
Grev nedeniyle işyerinin kanun hükümlerine göre çalışamaması, üretim yapmaması veya üretim eksikliği yüzünden meydana gelen ekonomik zarar bu hükmün kapsamı dışındadır.
Maddenin beşinci fıkrasındaki "grev ve lokavtın yasaklandığı veya ertelendiği durumlarda uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözülür" şeklindeki hüküm "grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda, ertelemenin sonunda uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir" şeklinde değiştirilmiştir. Fıkra metninde yapılan bu değişiklik ile grev ve lokavtın "ertelendiği durumlarda" değil "ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda" çözümünün Yüksek Hakem Kurulunca yapılacağı belirtilmiştir. "Ertelendiği durumlarda" ibaresi, ertelenme kararının verildiği gün veya bir kaç gün sonra uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulunca çözüleceği anlamında yorumlanabileceğinden böyle bir yorum ertelenme müessesesiyle telif edilemez. Uygulamaya açıklık getirebilmek için ertelemenin sonunda konunun çözüm için Yüksek Hakem Kuruluna gideceği vurgulanmıştır.

Grev hakkı ve lokavt ile erteleme müessesesinin birlikte tetkik edilerek erteleme süresinin sonunda çözüm için zorunlu olarak Yüksek Hakem Kuruluna gidileceği de gözönünde bulundurulup erteleme süresinin gerçekçi bir biçimde kanun ile tespit edilmesi gerekmektedir. Diğer yönden Yüksek Hakem Kurulunun çözüme ilişkin kararları toplu iş sözleşmesi hükmünde olacağından bu kararların kesin olması da zorunlu görülmüştür. Yüksek Hakem Kurulunun kuruluş ve görevleri kanun ile düzenlenecektir.
Maddenin "greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, hiçbir şekilde engellenemez" şeklindeki son fıkrası "greve katılmayanların işyerinde çalışmaları greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile anılan hükmün maksadı dışında yorumlanmaması amaçlanmışıtr.
Küçük işyerlerinde grev ve lokavt yasağına ilişkin 57 nci maddenin Anayasa'da yer almasının, özellikle 7-8 işçi çalıştıran işyerlerinin bu madde kapsamına girmek için işçi çıkarma yoluna gidebilecekleri, büyük işyerlerinden bir kısmının yine aynı amacı sağlamak için bölünebileceği şeklindeki sakıncalarının yanısıra, ülkenin muhtelif yerlerinde ve değişik faaliyetler şeklinde sürdürülen işyerlerinde çalışan işçilerin Bakanlar Kurulunca çalışma şartlarının tespitindeki güçlük de gözönünde tutularak bu konunun kanun koyucu tarafından bütün yönleri ile değerlendirilebileceği düşüncesi ile 57 nci madde Anayasa metninden çıkarılmıştır.
Yüksek Hakem Kuruluna ilişkin 188 inci maddede yeralan hükümlerin özellikle grev hakkını etkisiz hale getirebilecek hükümleri içerdiği görülerek, 188 inci madde Anayasa metninden çıkarılmış; Yüksek Hakem Kurulunun görev ve yetkileri yukarıda da açıklandığı üzere 54 üncü maddeye eklenmiş bulunan hükümlerle düzenlenmiştir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/7 md.)
Maddeyle, tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile çağdaş demokratik toplumlarda çalışma hayatını düzenleyen ve genel kabul gören evrensel ilkelerle bağdaşmayan, grev ve lokavt hakkına gereksiz sınırlamalar getiren, 54 üncü maddenin üçüncü ve yedinci fıkraları yürürlükten kaldırılmaktadır. Söz konusu hükümlerin kaldırılmasıyla, sendikal haklar ile grev ve lokavt hakkının kullanılabilmesi bakımından, ileri bir adım atılmış olmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/7 md.)
Teklifin çerçeve 7 nci maddesi ile Anayasanın grev hakkı ve lokavtı düzenleyen 54 üncü maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları yürürlükten kaldırılarak hakkın kapsamı genişletilmektedir.
Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

VII. Ücrette adalet sağlanması

MADDE 55—Ücret emeğin karşılığıdır.
Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.
(Değişik: 3.10.2001—4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde, bütün çalışanlara çalışmalarının karşılığı olarak ödenecek olan ücret, aylık ikramiyeler ve sosyal yardımların belli esasa dayandırılmasını öngörmektedir. Bu esaslardan ilki, ücret, aylık, ikramiye ve sosyal yardımlar ancak "fiilen çalışma" karşılığı olarak ödenecektir, bunun için de iş süreleri, işin verimi, değeri ve niteliği dikkate alınacaktır. İkinci esas; kamu kesiminde çalışanlar ile özel kesimde çalışanlar arasında ister işçi ister memur olsunlar ücret, aylık, ikramiye ve sosyal yardım bakımından hakkaniyet ve denge sağlamasıdır. Amaçlanan, fiilen çalışılmadan çalışmada geçmeyen süreler için ödeme yapılmamasıdır.
Bunu sağlayacak sistemin usul tesis edileceği kanunda gösterilecektir. Madde asgarî ücretin tespiti için de üç ayrı kriter getirmektedir. Asgarî ücret ülkenin ekonomik gücüne göre, iş bulanların ve bölgelerin sosyal ve ekonomik özelliklerine göre tespit edilecektir. Bütün ülke için ve bütün işkolları için asgarî ücret tespiti, önlenmez haksızlıklara sebep olur. Asgarî ücretin her bir işkolunun ve her bir ilin kaldırabileceği miktar esas alınarak tespit edilmesi genelde işçilerin aleyhine işleyecek bir çözümdür. Bunun tersi de düşünülebilir, en müreffeh bölgeye ve en çok ödeme kabiliyeti olan işkoluna göre tespit edilebilecek asgarî ücretin, diğer bölgelere de uygulanabileceği söylenebilirse de, bu gerçekleşemez.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 60 ıncı maddenin ikinci fıkrası, amaca uygun bir şekilde yeniden düzenlenmiş ve "Asgarî ücretin tespitinde, ülkenin iktisadî gücü, işkolları ve bölgelerin sosyal ve iktisadî özellikleri dikkate alınır" şeklindeki hükmün Anayasa kuralı olması halinde başka bir ölçüye göre asgarî ücret tespit edilemeyeceğinden bu konudaki Anayasa kuralının çerçeve bir hüküm niteliğinde olması uygun görülerek böyle bir düzenlemeyle yetinilmiştir.
Ayrıca bu fıkranın içeriği yönünden "ücret" sözcüğü içinde çalışma ve emek karşılığı olan aylık gibi her türlü ödemeler de öngörüldüğünden, birinci fıkrada yeralan "ve aylık" sözcükleri metinden çıkarılmıştır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/21 md.)
Çalışanların asgari yaşam standartlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

VIII. Sağlık, çevre ve konut

A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

MADDE 56—Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Vatandaşın korunmuş çevre şartlarında beden ve ruh sağlığı içinde yaşamını sürdürmesini sağlamak Devletin ödevidir. Devlet sağlık ve sosyal yardım kurumları kuracaktır, özel kesimin bu tür kurumlar kurmasını destekleyecektir. Devlet, uygulamaları denetleyerek bu kurumların ana amaca uygun çalışmalarını sağlamalıdır. Maddenin getirdiği yenilik "genel sağlık sigortası"dır. Bu sigortanın kuruluş ve işleyişi ile ilgili Anayasada belirtilen ilke şudur: Vatandaşlar katılma payı ödeyecekler, yoksul ve dar gelirli vatandaşlara ise Devlet yardımı temin edilecektir.

Sanayileşen toplumların son yıllarda karşılaştıkları önemli sorunlardan biri çevre kirlenmesidir. Sanayileşme ve bununla gelişen kırsal kesimden şehirlere göç, tabiatı kaldıramayacağı bir yükle karşılaştırmış, sonuçta tabiattaki insan - tabiî bitki örtüsü ve su ilişkilerindeki dengeler bozulmuştur. Flora değişmeye başlamış, tabiat, sular, topraklar ve hava o derece kirlenmiştir ki, artık bu üç ortamdan hayat çekilmeye veya insanlar için büyük tehlikeler oluşturmaya başlamıştır. Ülkemizde de, çevrenin kirlenmesi denizlerimizin diplerini bozmaya, havası kirli şehirleri yaşanmaz hale getirmeye, bütün bu

sorunlarla insanlarımıza karşı tehlikeler hâsıl etmiştir. Eskiden hissedilmeyen fakat son yıllarda hissedilen çevre kirlenmesi şimdi dengeli ve sağlıklı çevre bilincini yaratmıştır. Bu sebeple nedeni sonunda, komşuluk ilişkileri içinde duman, toz ve gürültü çıkarmama gibi tabirler, ya da Umumî Hıfzısıhha Kanunu tedbirlerinin yetmediği anlaşılmış, Devletin daha etkili tedbirleri alması gerekli olmuştur. Çevreyi koruyan mevzuat kadar eğitim ve Devlet denetimi de gereklidir. Çevreyi koruyucu fiilî tedbirler ve faaliyetler de gereklidir. Suların temizlenmesi, artıkların değerlendirilmesi veya örtülmesi, hava kirliliği için filtreleme ve süzme, ağaçlandırma ve benzeri tedbirler böyledir. Çevre korunmasının bu önemi ve son yıllarda kazandığı boyutlar, ferde Devlete karşı dengeli ve sağlıklı çevrede yaşama yolunda bir sosyal hak tanınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple Devlet hem kirlenmeyi önlemeli hem de tabiî çevrenin korunması ve geliştirilmesi, bu arada ağaçlandırılması için gereken tedbirleri almalıdır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 61 ve 62 nci maddeler birleştirilmek suretiyle sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması kenar başlıklı 56 ncı madde yeniden düzenlenmiş ve sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, sosyal bir hak haline dönüştürülmüş, ayrıca sağlık hizmetlerinin, yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir şeklindeki bir düzenleme ile de kanun koyucuya ışık tutulması amaçlanmıştır.

B. Konut hakkı

MADDE 57—Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Vatandaşlar için konutun arz ettiği önem dikkate alınarak, Devletin konut yapımını destekleyici, planlayıcı rolüne işaret edilmektedir. Konut sorununun çözümünde eğitimin de etkisi vardır.
Konutların yapımında modern şehirleşme ve çevre şartları gözetilmelidir.

Madde, bu ifadesi ile, kötü şehirleşmenin önlenmesinin gereğine de işaret etmektedir. Bina planlaması, şehir planlamasının bir parçasıdır. Şehirlerin ve yapıların tabiatın içinde bir yara gibi yer almaması için genel bir çevre içinde düşünülmeleri de maddede Devlete ödev olarak gösterilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Konut hakkına ilişkin Danışma Meclisince kabul edilen 63 üncü madde 57 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, Devletin konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alırken göz önünde bulunduracağı hususları ayrı ayrı sayma yerine, daha kapsamlı girişimlere imkân yaratılarak uygulamaya esneklik kazandırılmıştır.

IX. Gençlik ve spor

A. Gençliğin korunması

MADDE 58—Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Devlet, gençliğin korunmasıyla ödevlidir. Gençler, Türk toplumunda önemli bir yer işgal etmişlerdir ve etmeye devam etmektedirler. Gençlerin yetişmeleri ve gelişmeleri için gerekli eğitimi sağlamak ödevi 42 nci maddede düzenlenmiştir.
Bu maddenin birinci fıkrasında bu eğitimin ve yetiştirmenin istikametini tespit etmiştir. Gençlerin eğitim dışı tehlikeler olan alkolizme, keyif verici zehirlere, suçluluğa, kumara ve cehalete karşı korunmaları da Devlete yüklenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin 64 üncü maddesi prensip olarak aynen dikkate alınmış, ancak madde metninde yer alan "öğrenimleri süresince onları destekler" hükmü Anayasanın 42 nci maddesi ile düzenlenmiş bir konuyu kapsadığından, bu maddede de tekrar yer verilmesine gerek bulunmayarak madde metninden çıkarılmıştır.

B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim

MADDE 59—Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.
(Ek fıkra: 17.3.2011—6214/1 md.) Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Sağlık hizmetlerinin bir parçası, beden sağlığının spor yaptırarak korunmasıdır. Sporun kitlelere yayılması bu amacın teminine yarayacak araçlardan en etkinidir.
Sporun geliştirilmesi sadece fiilen spor yapanlara değil, seyircileri için de eğitici ve sağlık kurallarına uygun bir ortamda yaşamaya sevkedici etkileri sebebiyle Devletçe ele alınması için bir başka sebeptir.

GEREKÇE (17.3.2011— 6214/1 md.)
Sporun kendine özgü yapısı, hızlı ve süratli bir şekilde yönetimini, disiplin yargılamasını ve denetimini beraberinde getirmektedir. Bu sürat spor faaliyetlerinin icra edilmesi için olmazsa olmaz bir şarttır. Belirli bir zaman diliminde yapılması planlanan spor faaliyetlerine ilişkin ihtilafların çok kısa bir zaman sürecinde kesin ve nihai olarak karara bağlanmaması halinde, o faaliyetin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması mümkün değildir.Spor faaliyetlerinin kendine özgü ihtiyaçları, uzun zamana yayılan bir denetime müsaade etmemektedir. Bu ihtiyaçların çok kısa sürede çözüm gerektiren yapıları bu faaliyetlerle ilgili ihtilafların süratle ve kesin olarak sonuçlandırılmasını gerektirmektedir. Anayasada yapılan bu değişiklikle, sportif faaliyetlerin yönetilmesine ve disiplinine ilişkin ihtilafların süratle ve yargı denetimine tabi olmaksızın kesin olarak çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır.
Bu maddenin kenar başlığı " B.Sporun geliştirilmesi" iken 17.03.2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Bu çerçevede ilgili kurulların müsabakalarla, kulüplerle, sporcularla ve sporla ilgili diğer kişiler hakkında verdikleri müsabakadan men, küme düşürme, ligden ihraç, ihraç, seyircisiz oynama ve puan tenzili gibi kararlarına karşı süratli ve kesin bir denetim yolu öngörülmektedir.Bununla birlikte, kulüpler ile sporcu ya da teknik adamlar gibi diğer kişiler arasındaki alacak uyuşmazlıkların bu şekilde çözüme kavuşturulmasına dair bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Dolayısıyla, spor kulüpleri ile sporcu, teknik adam ve sporla ilgili diğer kişiler arasındaki alacak haklarına dair uyuşmazlıklar yetki ve göreve ilişkin genel hükümler çerçevesinde adli yargı yerlerinde görülecektir. Böylece, sporla ilgili hizmet, vekalet veya benzeri diğer sözleşmelerden kaynaklanan ifa, ifa etmeme, fesih ve tazminat gibi uyuşmazlıklar ile diğer alacak hakları, genel hükümlere tabi olacaktır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (17.3.2011— 6214/1 md.)
Teklif ile; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 59 uncu Maddesine bir fıkra eklenerek, "spor faaliyetlerinin yönetilmesine ve disiplinine ilişkin uyuşmazlıkların yargı denetimine tabi olmaksızın kesin olarak zorunlu tahkim yolu ile çözülmesi -alacak haklarına ilişkin hükümler saklı olmak üzere kanunla belirlenir" hükmü getirilmektedir. Böylece spor faaliyetleriyle ilgili uyuşmazlıkların zorunlu tahkime götürülmesine Anayasal dayanak oluşturulmaktadır.
Uluslararası spor camiasına üye olan Türkiye'nin spor alanındaki uluslararası hukuk kurallarını iç hukukuna yansıtması zorunludur. Bu çerçevede kamu kurumu niteliğinde olmayan, özel hukuk tüzel kişiliğini haiz Türkiye Futbol Federasyonunun uluslararası alanda futbolu düzenleyen Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA) ve Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) ya karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi amacıyla Teklifin hazırlandığı, belirli bir zaman diliminde oynanması zorunlu olan spor müsabakalarına ilişkin ihtilafların çok kısa zamanda karara bağlanması, dolayısıyla sporun kendi kuralları içinde tüm yönleriyle düzenlenmesinin zorunlu olduğu gerekçesinde belirtilmiştir.

Komisyon Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu, toplantıyı açış konuşmasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan tüm siyasi parti gruplarınca uzlaşılarak Teklifin imzalandığına, Türkiye Futbol Federasyonunun bağlı olduğu UEFA ve FIFA'nın koyduğu kurallara uyulması için Teklifin yasalaşmasının önemli olduğuna, aksi halde devam eden lig ve Avrupa maçları açısından sıkıntı yaşanacağına dikkat çekmiştir.

Devlet Bakanı Faruk Özak 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin bazı fıkralarının Danıştayın itirazı üzerine Anayasaya aykırılık sebebi ile iptal edildiğini, bu suretle Tahkim Kurulu kararlarının kesin olmaktan çıkarıldığını belirtmiştir. Yüksek Mahkemenin yeni düzenleme için öngördüğü süre 19 Mart 2011 tarihinde dolmaktadır. Aynı şekilde 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan hükmün Tahkim Kurulu kararları aleyhine karşı yargı yoluna başvurulamayacağına ilişkin kısmı Anayasanın 9 ve 36 ncı maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Sayın Özak bu iptal kararları çerçevesinde Teklifin hazırlandığını ifade etmiştir. Amaç futbolun kendine özgü yapısı, dinamizmi ve uluslararası kuralları çerçevesinde yönetim ve denetimle ilgili uyuşmazlıkların zorunlu tahkim yolu ile kesin şekilde çözülmesidir.
Ayrıca Türkiye Futbol Federasyonu dışındaki federasyonların da sorunları çözülmüş olmaktadır.
Teklif ve gerekçesi okunmuş Komisyonumuzca maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir.
Teklifin 1 inci maddesi üzerinde verilen bir önerge oy birliği ile kabul edilmiştir. Bu şekilde Anayasanın 59 uncu maddesinin kenar başlığına "ve tahkim" ibaresi eklenmiş; Madde, spor federasyonlarının organ ve kurullarının, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olarak ihtar, kınama, para cezası, küme düşürme, hak mahrumiyeti, ligden ihraç, tescil iptali, üyeliğin askıya alınması ve üyelikten ihraç gibi bunun yanı sıra sporun yönetilmesine yönelik statü, talimat ve benzeri hukuki düzenlemeleri, müsabakaların icrasına, tatiline, ertelenmesine gibi verdikleri tüm kararlarına karşı sadece zorunlu tahkim yoluna gidilebileceği, zorunlu Tahkim Kurullarının kararlarının kesin olduğu,
bu kararlara karşı istinaf, temyiz, karar düzeltme gibi kanun yollarına başvurulamayacağı, bu kararların hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tespit, iptal ve tazminat davası açılması mümkün olmadığı

vurgulanarak yeniden yazılmıştır. Bu düzenleme karşısında kulüp, sporcu, teknik adam, sağlık personeli, menajer ve maç organizatörü gibi sporla ilgili kişilerin kendi aralarında imzaladıkları transfer, geçici transfer, menajerlik, hizmet, vekalet ve maç organizatörlüğü gibi tüm sözleşmelerden kaynaklanan alacak iddia ve talepleri ile mali haklar, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olmadığından bu kapsam dışındadır. Bu çerçevedeki uyuşmazlıklar ya yargı mercileri nezdinde dava yoluyla ya da tarafların tercihine göre, karşılıklı yazılı mutabakatları ile yargı denetimine tabi olmak üzere spor federasyonlarının kurulları önünde de çözülebilecektir. Benimsenen önerge doğrultusunda Teklifin 1 inci Maddesi Komisyonumuzca oy birliği ile kabul edilmiştir.

X. Sosyal güvenlik hakları

A. Sosyal güvenlik hakkı

MADDE 60—Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Sosyal güvenlik hakkı çalışanların yarını, güvencesidir. Devlet, esasen gerekli teşkilatı kurmuştur. Maddede kurulması öngörülen teşkilatın modernleştirilmesini, rasyonel çalışmasını sağlamak Devlet tarafından gerçekleştirilecektir.
Sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesi şüphesiz ekonomik gelişme çerçevesi içinde, ekonomik istikrar içinde gerçekleşebilir. Devlet, bu gereğe de riayet etmelidir.

B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

MADDE 61—Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde, toplumumuzun fedakârlıklar yapmış olan bir kesiminin korunmasını bir direktif olarak vermektedir. Şehitlerin geride kalanlarına ve gazilerle ailelerinin korunması toplum için fedakârlıkta bulunan insanlara toplumun vereceği garantiler cümlesindendir. Devlet, sakatların çalıştırılmasını sağlamak, bazı vergi muafiyetleri getirmek, sakatların rehabilitasyonu için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Üçüncü çağ denilen yaşta bulunanlar için, Devletin birtakım haklar tanıması, kolaylıklar getirmesi, korunmaları, huzurevlerinde rahatlarını temin etmesi, sosyal güvenliğin bir parçasıdır. Ülkemizde bir kısmı esasen gerçekleşmiş bulunan tedbirlerden zamanla diğerlerinin de gerçekleştirilmesi Devlete bir istikamet olarak gösterilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar konusunda toplumumuzda her zaman var olan bir kamu temayülü Anayasayla düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Şehitlerin dul ve yetimleriyle malûl ve gazilerin korunması, sakatların ve yaşlıların korunma hakkı ile korunmaya muhtaç çocuklar başlıklı Danışma Meclisince kabul edilen 67, 68, 69 ve 70 inci

maddeler sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenleri kapsadığından birleştirilmek suretiyle 61 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

MADDE 62—Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Yabancı ülkelere çalışmak üzere giden ve orada yaşayan Türklerin sayısı iki milyonu bulmuştur.
Bu sayı azımsanmayacak nitelikte olup, küçümsenmeyecek bir topluluğun varlığına işaret etmektedir.
Yabancı ülkelerde çalışan ve yaşayan Türklerin anavatan Türkiye ile olan ilişkilerini sürdürmekte müstesna bir gayret gösterdikleri bilinmektedir. Bu Türklerin ülkeleriyle olan bağlarını sürdürmekte ihtiyaçları olan kültür ve eğitim hizmetlerine Devlet katkısı zorunludur. Devlet, yabancı ülkelerdeki Türklerin aile birliğini sağlamak, parçalanmış ailelerin sorunlarının çözümüne yardımcı olmakla ödevlendirilmiştir. Yabancı ülkelerde yaşayan Türklerin sosyal güvenlikleri antlaşmalarla temin edilmektedir. Ancak bu alanda da yapılacak işler vardır ve madde, Devlete bu konuda yön göstermektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin 71 inci maddesinde yer alan "Yaşayan" sözcüğü esas itibariyle çalışanları içerdiğinden "çalışan" sözcüğü şeklinde değiştirilmiştir.

XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

MADDE 63—Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Devlet, tarih ve kültür varlıklarının korunmasını temin etmelidir. Devlet, bu varlıkların toplanmasını, bulunmasını, restorasyonunu, müzelerde teşhîrini sağlamalı; tahriplerini, yurt dışına kaçırılmalarını önlemeli; yurt dışına taşınmış olanların yurda iadesini mümkün kılacak girişimlerde bulunmalıdır.
Kanun koyucu, tarih ve kültür varlıklarını koruyucu tedbirleri ihtiva eden mevzuatı geliştirmelidir.
Kanun koyucu, tarih ve kültür varlıklarını koruyucu yapılması yerine, bu yapıların sahiplerinde bırakılarak, onlara yardım yapılması da tedbir olarak düzenlenebilir. Tarih ve kültür varlıklarının korunmasında eğitimin rolü olduğuna göre Devlet buna da özen göstermeli. Tarih ve kültür varlıkları özel mülkiyette ise ve bunlar için kanunla sınırlama getirilmişse, hak sahiplerinin uğradığı zararın Devletçe tazmin edilmesi gerekir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 72 nci maddenin ikinci fıkrasında yer alan "zararlar Devletçe ödenir" hükmü ölçüsüz uygulamalara neden olabileceğinden ve amaçlanan "yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler" olduğundan, anılan ikinci fıkra bu amaca uygun bir şekilde yeniden düzenlenmiştir.

XII. Sanatın ve sanatçının korunması

MADDE 64—Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Devletin sanat faaliyetlerini himaye etmesi, sanat eserlerini koruması, değerlendirmeye çalışması, desteklemesi; sanatçıları koruması, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türk Devlet hayatının geleneklerine dahil olmuştur.
Anayasada yukarıda belirlenen konularda Devlete ödev yüklenmesi, özellikle bu geleneğin teyidi mahiyetindedir.
Sanatçılara ve sanata verilen önemin geliştirilmesi ise bu maddenin ana hedefidir. "Devlet sanatçıyı korur" ifadesi Türk Devletinin gelecek yıllardaki bu alandaki ödevlerinden en önemlisine işaret etmek üzere maddeye alınmıştır.

XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları

MADDE 65—(Değişik: 3.10.2001—4709/22 md.)
Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Anayasada yer alan sosyal ve ekonomik hakların Devlet tarafından gerçekleştirilmesi ancak malî kaynakların yeterliği ölçüsünde mümkündür. Malî kaynakların yeterliği Devletin kaynaklarını zorlamadan tabiî bir sınır teşkil eder. Bu kaynakların zorlanması halinde ekonomik istikrarın bozulması mukadderdir. Ekonomik istikrarın bozulması ise, her şeyden önce Devletin ekonomik ve sosyal ödevlerinin aksaması sonucunu doğurur. Bundan ise, her şeyden önce bu haklardan yararlanacak olan şahıslar zarar görür. Madde, hiç kimseye Devletten sosyal ve ekonomik hakları gerçekleştirmesini isteme hakkı vermediğini, bu hakların devlete yüklenen ödevlerden ibaret olduğunu belirlemektedir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/22 md.)
Maddenin kenar başlığı içeriğine uygun hale getirilmiştir.
Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasî Haklar ve Ödevler

I. Türk vatandaşlığı

MADDE 66—Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Son cümle Mülga: 3.10.2001—4709/23 md.)
Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.
Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.
Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Vatandaşlık önemli bir bağdır. Bu bağın önemini ve niteliğini belirtme bakımından maddenin başlığı olan 1961 Anayasasındaki 54 üncü maddenin vatandaşlık başlığı "Türk vatandaşlığı" haline getirilmiştir. Bu suretle vatandaşlık bağı ile Devlete bağlı olan herkes deyiminden Türk vatandaşlık bağı ile Devlete bağlı olan herkes Türk vatandaşıdır denmek istenmiştir. Bu şekilde vatandaşlık bağının Türklüğü kazandırmada daha kuvvetli bir bağ olduğu vurgulanmak istenmiştir. 1961 Anayasasının kabul ettiği kan esasına göre Türk ana veya babanın çocuğunun Türk olduğu prensibi korunmuştur.

Türk ananın Türk babadan olan çocukları ile evlilik dışında herhalde doğan çocukları Türktür.
Yabancı babadan ve Türk anadan evlilik içinde doğan çocuğun vatandaşlığı kanuna bırakılmıştır.
Bu esaslar göz önünde bulundurularak Türk vatandaşlığını kazanma ve kaybetme şartları kanuna bırakılmıştır.
Türk vatandaşlarının vatandaşlıktan çıkarılması kararı, 1961 Anayasasında vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylem kriterine bağlanmıştır. Bu kriter yeteri kadar açık olmadığından, daha açık
ve tutarlı olmak için "Devlete ve vatana" deyimi tercih edilmiştir. Çünkü vatandaşlık kişi ile Devlet arasındaki bağdır. Vatandaşlık görevlerini Devlet tespit eder. Bunlarla bağdaşmayan eylemler Devlete bağlılıkla bağdaşmayan eylem olarak daha tutarlı bir açıklamadır. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılmayacağı 1961 Anayasasındaki gibi aynen korunmuştur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Türk Vatandaşlığına ilişkin Danışma Meclisince kabul edilen 75 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki "Devlete ve" sözcükleri madde metninden çıkarılmıştır. Zira "Vatana bağlılıkla bağdaşmayan" sözcükleri bugüne kadar uygulanmış bir çerçeve hüküm niteliğindedir.
Bu nedenle vatan kelimesinin anlamı da dikkate alınarak madde 1961 Anayasasına benzer şekilde yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/23 md.)
Kadın erkek arasında eşitsizlik yarattığı düşünülen hüküm, metinden çıkarılmıştır.

II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları

MADDE 67—Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.
(Değişik: 23.7.1995—4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.
(Değişik: 23.7.1995—4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve
Halkoylamasına katılma haklarına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23.7.1995—4121/5 md.; 3.10.2001—4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Ek fıkra: 23.7.1995—4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

(Ek fıkra:3.10.2001—4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

1961 Cumhuriyet Anayasasının 55 inci maddesinin karşılığı olarak düzenlenmiş olan bu maddenin başlığı seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma olarak düşünülmüştür. Bu fıkrada bulunan; "bulunan tutukluların seçme haklarını kullanmalarında" ibaresi, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi ile "oy kullanılması ve" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

1961 Anayasasının siyasî haklarla ilgili maddelerinde vatandaşın asıl hakkı olan siyasî faaliyette bulunma ancak seçme, seçilme, siyasî partiye girme ve çıkma ve bu bölümde sayılıp düzenlenen maddelerde gösterilenler olarak görülmekte idi. Hâlbuki vatandaşların asıl siyasî hakkı tek başına veya bir siyasî partide siyasî faaliyette bulunmadır. 1961'in düzenleme tarzı vatandaş sanki tek başına siyasî faaliyette bulunma hakkına sahip değilmiş intibaını uyandırmakta idi. Bu nedenle siyasî partilerde siyasî faaliyete katılanlarla tek başına siyasî faaliyette bulunanlar arasında tek başına olanlar aleyhine farklar yaratılmakta idi. 76 ncı madde seçme ve seçilme yanında vatandaşın tek başına veya bir siyasi partide siyasi faaliyette bulunma da yer almıştır. Seçme ve seçilme ile ilgili olarak 55 inci maddede yer alan bütün prensipler aynen muhafaza edilmiştir. Seçme ve seçilme alanında getirilen yenilik seçimlerle ilgili daha önce 78 inci maddedeki yargı güvencesi burada genel bir ilke olarak kabul edilmiştir. 76 ncı maddenin ikinci fıkrası bu nedenle "Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargı yönetim ve denetimi altında olur" şeklinde düzenlenmiştir. Bu suretle demokrasinin kaynağı olan egemenliğin seçim yolu ile yansımasında bütün seçimler yargı yönetim ve denetimi altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında seçmen yaşı tesbit edilmiştir. 1924 Anayasasında seçmen yaşı 22 olarak yer almıştı. 1961 Anayasa'sı seçmen yaşına yer vermemiştir. Bundan sonra seçmen yaşı partiler arasında çekişme konusu yapılmış bundan da huzursuzluk çıkmıştır. Bütün bu nedenlerle seçme hakkının 21 yaşı dolduranlara tanınması uygun görülmüştür.

Bu maddenin dördüncü fıkrasında silah altında bulunan er ve erbaşlarla, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlülerin oy kullanamayacaklarının uygun olacağı kabul edilmiştir.

Son fıkra bu hakların kullanılmasının kanunla düzenleneceğini göstermektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Danışma Meclisince kabul edilen 76 ncı madde metnine, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların gerektiğinde halkoylamasına sunulabileceği de gözönünde tutularak "Halkoylaması" sözcüğü eklenmiştir.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/5 md.)

Teklifin 7 nci maddesi ile T. C. Anayasasının 67 nci maddesinin ikinci fıkrasına yurt dışında bulunan vatandaşlarımıza oy hakkı tanınmasına ilişkin yasal düzenleme yapılabileceği hükmü getirilmiş. İkinci fıkradaki seçme ve halkoylamasına katılma yaşı 18 olarak düzenlenmiş, maddeye bir fıkra eklenerek seçim kanunlarının yapılmasındaki temel ilkelerle ilgili uyulması gereken hususlar düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/24 md.)
Temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri, bağdaştırılması son derece zor olan ilkelerdir. Ayrıca oldukça soyut olan bu ilkeler seçim kanunlarında köklü değişiklikler yapılması yolunda bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle kaldırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Yeni eklenen bir fıkra ile konjonktürel değişikliklere seçim kanunları açısından yer verilmemesi amaçlanmıştır.

III. Siyasî partilerle ilgili hükümler

A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma

MADDE 68—(Değişik: 23.7.1995—4121/6 md.)
Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir. Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler. Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemen-liğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez. Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar. Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler. Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.
Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tâbi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/6 md.)
Teklifin 8 inci maddesi ile T. C. Anayasasının 68 inci maddesinin birinci fıkrasındaki siyasî partilere üyelik yaşı 18 olarak değiştirilmiş, dördüncü ve beşinci fıkralar birleştirilerek yeniden düzenlenmiş, altıncı fıkra madde metninden çıkartılmış, son fıkradaki yüksek öğretim kuruluşlarındaki öğretim elemanları ibaresi fıkradan çıkartılarak, "öğrenciler" ibaresi "yükseköğretim öncesi öğrencileri"
olarak değiştirilmek suretiyle fıkra yeniden düzenlenmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/6 md.)
Komisyonumuz metninin 7 nci maddesine eş düşen Teklifin 8 inci maddesinin ilk fıkrası, Anayasanın 68 inci maddesinin ilk fıkrasındaki partiye üye olma yaşını yirmibirden; doldurmuş olması şartıyla onsekiz yaşa indirmiştir. Gerçekten, seçmen yaşı ile partiye üye olma yaşının aynı olması mantığın gereğidir. Teklifin aynı maddesi, Anayasanın bu maddesinin ikinci fıkrasını aynen muhafaza etmek' te ve üçüncü fıkrasında "Anayasa" kelimesi yerine " Anayasa ilkeleri " ibaresini kullanmaktadır.

Bir siyasi partinin Anayasanın değişmez hükümleri dışındaki hükümlerinde değişiklik yapılmasını isteyebilmesi doğal ise de, Anayasa hükümleri yürürlükte oldukça, bu hükümlerin tümüne riayet etmekle yükümlü olduğu da kuşkusuzdur. Komisyonumuz bu gerekçe ile, Anayasada mevcut metni aynen muhafaza etmiştir. Teklif, ayrıca Anayasanın aynı maddesinin dördüncü fıkrasını aynen muhafaza ettikten sonra, bu fıkraya partilerin sınıf, zümre veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlamayı yasaklayan bir cümle eklemiştir.

Komisyonumuz, Anayasada mevcut metni, milli ve lâik demokratik devleti bütün unsurlarıyla tanımlayan bir yazıma kavuşturmayı uygun görmüş ve aynı zamanda, Teklifte bu fıkraya eklenen ve mevcut metnin beşinci fıkrasını az farklı bir yazımla tekrarlayan cümleyi aynen benimserken, bu fıkraya ayrıca partilerin suç işlemeyi amaçlayamayacakları ve teşvik edemeyecekleri yolunda bir hüküm eklenmesini uygun görmüştür. Tabiatıyla, bu metin, siyasi partilerin Anayasanın 13 üncü maddesinden doğan genel sınırlamalara tâbi olmayacakları ve bu hususların kanunla düzenlenemeyeceği anlamına gelmez.

Teklifin bu maddesinin beşinci fıkrası, Anayasanın aynı maddesinin son fıkrasını değiştirmekte ve bu değişikliğe paralel olarak altıncı fıkrasında yüksek öğretim elemanlarının partilere üye olabilmelerine kural itibariyle cevaz vererek bu hakkın kanunla düzenlenmesini öngörmektedir. Komisyonumuz, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim ve araştırma elemanlarının partilere üye olabilmelerinin, yükseköğretimi bilimsel nesnellik ilkesine uygun olmaktan çıkaracağı yolunda toplumda ciddi kuşkular yaratabileceği mülahazasıyla bu değişikliği benimsemeyi reddetmiştir. Bu hüküm tabiatıyla Yükseköğretim elemanlarının akademik hürriyetten doğan fikir açıklama ve bilimsel araştırma serbestliklerini siyasî konularda da tam olarak kullanabilmelerine engel olmayacaktır. Buna karşılık Komisyonumuz, Teklifte olduğu gibi, yükseköğretim öğrencilerinin partilere üye olma hakkını tanımış ve ayrıca, bu hakkın kanunla düzenlenmesini öngörmüştür. Komisyonumuz, Anayasanın bu hükmünü kanun tekniğine daha uygun biçimde kaleme almıştır.
Anayasanın aynı maddesinin partilerin yurt dışında örgütlenmelerini ve faaliyette bulunmalarını, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlar kurmalarını yasaklayan altıncı fıkrasını kaldırmış olup, Komisyonumuz da aynı görüşü paylaşmaktadır.
Teklifin aynı maddesinin son fıkrası, Anayasanın adı geçen maddesine, partilere Devlet yardımı yapılacağına dair bir hüküm eklemiştir. Komisyonumuz, bu ilkeyi aynen benimsemiş ve ayrıca, partilerin kanuna ve tüzüklerine uygun olarak üyelerinden aldıkları aidat ve kurulma döneminde kurucuların kanuna uygun olarak yaptıkları bağışlar dışında bağış ve sair mali yardım alamayacaklarına ilişkin bir hüküm eklemiştir. Partilerin finansmanında memleketimizde öteden beri mevcut olan ve kamu ahlakının gerilemesine yol açan kötü uygulamaların önlenmesinde böyle bir yasağın önemli bir katkısı olacaktır.

B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar

MADDE 69—(Değişik: 23.7.1995—4121/7 md.)
Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir. Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.

Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.
Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır. Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.
(Ek cümle: 3.10.2001—4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.
(Ek fıkra: 3.10.2001—4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir. Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz. Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.
(Değişik: 3.10.2001—4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/7 md.)
Teklifin 9 uncu maddesi ile T. C. Anayasasının 69 uncu maddesinin birinci fıkrası değiştirilmiş, ikinci fıkra madde metninden çıkartılmış, üçüncü, altıncı ve son fıkra dışındaki diğer fıkralar da değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/7 md.)
Komisyonumuz metninin 8 inci maddesine eş düşen Teklifin 9 uncu maddesi, Anayasanın 69 uncu maddesini değiştirmektedir. Anayasanın 69 uncu maddesinin ilk fıkrası, siyasi partilerin faaliyetlerini tüzük ve programlarına göre yürütmelerini emretmiştir. Aynı hüküm, Teklifin bu maddesinin ilk fıkrasında da yer almaktadır. Partilerin kanunun emredici hükümlerine uygun olması gereken tüzüklerine göre faaliyette bulunmaları doğaldır ve bu husus Anayasa Mahkemesince denetlenmeye devam olunacaktır.

Fakat, bu denetim, tüzüğün ve tüzük gereğince yapılacak veya yapılabilecek çalışmaların kanuna uygunluğu noktasında düğümlenir. Partinin kendi tüzüğüne riayet edip etmemesi kanunun emredici hükümlerine aykırılık oluşturmadığı ölçüde bu faaliyetler Anayasa Mahkemesince kanunun öngördüğü yaptırımlara hedef tutulmamalıdır. Bunun gibi, bir parti, programına uymaya kendisi açısından yükümlüdür. Partinin tüzüğü gibi programı da Anayasa ve kanunla partiler için konan yasaklara veya emredici hükümlere aykırıysa, parti esasen Anayasa Mahkemesince temelli olarak veya basit olarak kapatılacaktır. Ancak, partinin kendi programına uymaması halinde bu riayetsizliğin Anayasadaki yasaklara ve kanundaki emredici hükümlere aykırı olmaması takdirinde partinin herhangi bir yaptırımla karşılaşması için sebep yoktur. Parti bu tür bir riayetsizliğin bedelini siyaset alanında öder veya ödemez; bu husus kamu düzenini ilgilendirmez. Komisyonumuz, değişiklik Teklifini ve Anayasanın sözkonusu hükmünü bu yönde tadil etmiştir.

Teklif, Anayasanın aynı maddesinin aynı fıkrasında Anayasanın 14 üncü maddesindeki esaslara uyma yükümüne ilişkin ibareyi de kaldırmıştır. Komisyonumuz, siyasi partilerin yeni kaleme aldığı 68 inci maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasını sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partinin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir.

Aynı sistematiğe uygun olarak Komisyonumuz, siyasi partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise, partinin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasanın mer'i metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz, bu ayırımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasasının 18 inci maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir.

Temelli olsun, basit olsun, partileri hedef alan kapatma kararları ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak verilebilecektir. Bu kural herhangi bir şekilde değişikliğe uğratılmamaktadır. Anayasanın adıgeçen maddesinde yer alan bir hükme göre, temelli kapatılan bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunu oluşturduğu yeni bir parti de temelli kapatılacaktır. Teklif, bu hükmü kaldırmaktadır. Bu hususun tespitinin çok zor olduğu gerekçesiyle, Komisyonumuz, bu kuralın kaldırılmasını uygun görmüştür.

Anayasanın adı geçen maddesinde yer alan bir diğer hükme göre ise, temelli kapatılan bir partinin kurucuları ve her kademedeki yöneticileri yeni bir partinin kurucusu, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. Teklif, bu kuralı daha uygun biçimde kaleme almış ve bu yasağı bir yasama dönemiyle sınırlandırmıştır. Komisyonumuz bu kuralı kapsam bağlamında genişletmiş; süre bağlamında ise sarihleştirmiştir. Gerçekten, süre açısından yasağı yasama dönemine bağlamak çeşitli eşitsizlikler doğurabilir.

Bu sebeple, Komisyonumuz "yasama dönemi" tabiri yerine "beş yıl" süreyi yasak süresi olarak benimsemiş ve bu sürenin başlangıcını da Anayasa Mahkemesi kararının Resmî Gazetede yayımlanma tarihi olarak göstermiştir. Diğer taraftan, Komisyonumuz partinin temelli kapatılmasına beyan ve faaliyetleriyle sebep olan bütün üyelerini bu yasağın kapsamı içerisine almayı, hem işin icabına, hem de eşitlik ve hakkaniyet gereklerine uygun bulmuştur.

Komisyonumuz, yabancılardan bağış alma yasağını partiler için muhafaza ederken Teklifin bu konudaki metnini alışılmış hukuki terimlerle kaleme almıştır.
Komisyonumuz, partilerin kuruluşu, çalışmaları, denetlenme ve kapatılmalarının kanunla düzenlenmesi yolundaki kuralı muhafaza ederken, bu kanunun kapsamına partilerin seçim harcamalarını da almıştır. Partilerin seçim harcamaları düzenlenirken adayların kişisel seçim harcamalarını düzenlemesiz bırakmanın maksada ulaşılmasını engelleyeceği gerekçesiyle de Komisyonumuz, adayların seçim harcamalarının da denetlenmesinin kanuni düzenleme içinde yer almasını gerektiren Teklif metnini benimsemiştir. Komisyonumuz ayrıca, partilerin ticari faaliyette bulunamayacakları hususunun da Anayasada yer almasını gerekli görmüştür. Komisyonumuz ayrıca, partilerin mal edinimleri, gelirleri ve giderlerinin Anayasa Mahkemesince etkili bir biçimde denetlenebilmesinin ve gereken hallerde yaptırım uygulanabilmesinin başlıca şartının, bu konuda asgari bazı ölçütlerin Anayasada ve anayasal esaslara dayanarak kanunda yer alması gerektiğini düşünerek, partilerin gelir ve giderlerinin amaçlara uygun olmasını bir ilke olarak kabul etmiştir.

Teklifte yer alan, Anayasa Mahkemesinin bu denetimi yaparken Sayıştayın yardımını alabilmesi hususu da Komisyonumuzca benimsenmiştir. Teklif, ayrıca siyasi partiler aleyhine açılan kapatma davalarında hakkında dava açılmış olan partinin genel başkanının da dinlenmesi mecburiyeti getirmektedir. Komisyonumuz bu Teklifi benimserken parti genel başkanlığının dinlenmesinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının dinlenmesinden sonra olmasını da karara bağlamıştır.
Bu suretle, son sözün savunmaya ait olduğu ilkesine uyulmuş olacaktır. Bu kural, Teklifin ve Komisyon metninin 19 uncu maddesinde yer almaktadır.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/25 md.)
Bu maddede öngörülen değişiklikle odağa kriterler getirilmekte, siyasî partiler için kapatmanın yanı sıra devlet yardımından yoksun bırakılma yaptırımı öngörülmektedir.

IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı

A. Hizmete girme

MADDE 70—Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.
Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kamu hizmetlerine girme vatandaşların en tabiî hakkıdır. 1961-
1980 arası, siyasî partilerin, uygulamada pek titizlik göstermedikleri bir maddedir. Prensip olarak, kamu hizmetlerine girme hakkı 1961 Anayasasında olduğu gibi aynen muhafaza edilmiştir. Ancak kamu hizmetine alınacak memur ve kamu görevlileri ile ilgili düzenlemede bu hakkın kötüye kullanılmasını önleyecek hükümler getirilmiştir.

B. Mal bildirimi

MADDE 71—Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kamu hizmetine girenlerin mal bildirimi aynen muhafaza edilmiştir. Ayrıca bu maddeye bir yenilik getirilmiştir. Kamu hizmetlilerinin girişten sonra görev sırasında da mal bildiriminde bulunmaları uygun olacağı düşünülerek, bu bildirimin tekrarlanması Anayasada yer almış, bunun tekrarlanma süreleri kanuna bırakılmıştır.

V. Vatan hizmeti

MADDE 72—Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Madde vatan hizmeti kenar başlığı ile 1961 Anayasasının 60 ıncı maddesinde belirtilen ilkedir, aynen alınmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Vatan hizmetini düzenleyen Danışma Meclisinin kabul ettiği 81 inci maddede yer alan "... ne şekilde yerine getirileceği" deyimi, "... ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı" şeklinde değiştirilmiştir. Yabancı ülkelerde işçi sıfatı ile çalışmakta olan ve oturma hakkına sahip bulunan askerlik yükümlüsü işçilerin, belli miktarda yabancı ülke parasını ödemeleri ve iki aylık askerlik temel eğitimine tâbi tutulmaları suretiyle, vatan ödevini yerine getirmiş sayılacakları kabul edilmektedir.
Buna benzer şekilde vatan ödevinin yerine getirilmiş sayılacağı hallerin gelecekte kanunlarla düzenlenmesine imkân vermek ve kanun koyucuya bu yönden ışık tutmak amacıyla maddede gerekli değişiklik yapılmıştır.
1961 Anayasasının "Milli Savunma Hak Ve Ödevi" başlıklı 60 ıncı maddesinin gerekçesi:
Vatandaşın en başta gelen ödevlerinden biri olan askerlik yükümünün, hemen bütün Anayasalarda olduğu gibi, tasarıda da belirtilmesi lüzumu izahtan varestedir.

VI. Vergi ödevi

MADDE 73—Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.
Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.
Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Vergi ve benzeri malî yükümlülüklerin adaletli ve dengeli dağılımı ilkesi getirilmiştir.
Vergi yükünün muaflığı ve istisnaların zamanla artan oranla düşmesini engellemek üzere, kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi ilkesi kabul edilmiştir.
Bakanlar Kurulu bu yetkisini amaç kanununda gösterilen unsurlar içinde kullanabilir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince, Dördüncü Kısımda Malî ve İktisadî Hükümler arasında kabul edilmiş bulunan vergi ve benzeri malî yükümlülükler kenar başlıklı 173 üncü madde, verginin bir ödev olması nedeniyle, vergi ödevi kenar başlıklı 73 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

MADDE 74—(Değişik: 3.10.2001—4709/26 md.)
Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

(Üçüncü fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/8 md.)
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Vatandaşın en tabiî hakkı olan Dilekçe hakkı 1961 Anayasasındaki şekli ile aynen alınmıştır. Getirilen yenilik, bu hakkın kapsamının, kullanma biçiminin ve istisnalarının, kanunla düzenleneceğix şeklindeki ilavedir.
Bu maddenin kenar başlığı, "VII. Dilekçe Hakkı" iken, 12.9.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/26 md.)
Karşılıklılık esası gözetilmek kaydı ile Türkiye'de ikamet eden yabancılara da dilekçe hakkı tanınmaktadır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/8 md.)
Bireylerin, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen iş ve işlemlerle ilgili olarak bilgi edinebilmesi, kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanması bakımından büyük öneme sahiptir.
Bilgi edinme hakkı, bu konuda çıkartılan özel bir Kanunla düzenlenmiş bulunmasına rağmen, Anayasada bu hakkı doğrudan düzenleyen açık bir hüküm yer almamaktadır.
Günümüz toplumunda büyük önemi haiz olan bu hakkın garanti altına alınmasının ileri bir adım olacağı düşünüldüğünden, maddede yapılan değişiklikle bilgi edinme hakkı, Anayasada açıkça düzenlenmektedir.
Öte yandan, maddeyle, Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulması öngörülmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu, bireylerin idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetlerini incelemekle görevlendirilmektedir. Pek çok Avrupa ülkelerinde işletilen bu müessesenin, idarenin işleyişi konusunda standartlar oluşturacağı, ilkeler belirleyeceği ve önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulup faaliyete geçirilmesi, Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının da bir gereğidir. Bu kapsamda, idarenin işleyişi ile ilgili olarak, bireylere, kamu denetçisine başvurma hakkı getirilmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulması öngörülen Kamu Denetçiliği Kurumunda görev yapacak Kamu Başdenetçisinin seçimine ilişkin anayasal esaslar düzenlenmektedir. Bunların yanında, Kamu Denetçiliği Kurumuna ilişkin diğer hususların kanunla düzenleneceği hükme bağlanmaktadır. Bilindiği gibi konuyla ilgili Kanun daha önce yürürlüğe girmiş olmasına rağmen, anayasal dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Sorun, Anayasa normu düzeyinde ve kurulu iktidarı bağlar şekilde çözüme kavuşturulmaktadır.
1961 Anayasasının "Dilekçe Hakkı" başlıklı 62 nci maddesinin gerekçesi:

Vatandaşın en eski siyasi hakları arasında yer alan dilekçe hakkı, birçok tenkitlere rağmen, modern Anayasalarda yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra yapılan yeni Alman, İtalyan, Yunan ve Japon Anayasalarını misal alarak zikredebiliriz. Bu sebeple, 1924 Anayasasının 82 nci maddesindeki esaslar tasarıda da yer almıştır. 133 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki hükmün bu hakkı da kayıtlayacağı tabiîdir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/8 md.)
Teklifin Anayasanın 74 üncü maddesini değiştirerek kamu denetçiliğine anayasal dayanak getirilmesini öngören çerçeve 9 uncu, Milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84 üncü maddesinin, partisinin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekillerinin, milletvekilliğinin düşmesini öngören son fıkrasını kaldıran çerçeve 10 uncu, TBMM Başkanlık Divanının görev süresini düzenleyen bu amaçla 94 üncü Maddesinde değişiklik içeren çerçeve 11 inci Maddeleri Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Cumhuriyetin Temel Organları

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi

A. Kuruluşu

MADDE 75—(Değişik: 23.7.1995—4121/8 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/8 md.)
Bu madde ile TBMM'nin üye sayısı 450'den 600'e çıkarılmaktadır. Ülkemizin artan nüfusuna paralel olarak temsilcilerinin sayısında bir artış vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmek açısından gerekli görülmüştür.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/8 md.)
Anayasa Komisyonu 27.6.1995 tarihli toplantısında, İçtüzüğün 89 uncu maddesine göre geri aldığı 7.11.1982 Tarihli ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifine ait Raporunun 9, 11 ve 14 üncü maddelerini, Genel Kurulda verilen bütün önergeleri de dikkate alarak incelemiştir. 9 uncu madde ile değiştirilen Anayasanın 75 inci maddesinin birinci fıkrasında milletvekili sayısını belirleyen "altıyüz" ibaresini "beşyüzelli" olarak kabul etmiş ve ikinci fıkrayı metinden çıkartmıştır.
TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 19 Cilt: 90 Birleşim: 131, 28.6.1995 s.123.

B. Milletvekili seçilme yeterliliği

MADDE 76—(Değişik : 13.10.2006—5551/1 md.)
Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.
(Değişik : 27.12.2002—4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

1961 Anayasasının 68 inci maddesinde düzenlenen Milletvekili seçilme yeterliliğinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşundan hemen sonra gelmesi uygun görülmüştür.

Milletvekili seçilebilmek için 1961 Anayasasındaki seçilme yaşı olan 30 yaş uygun görülmüştür. Seçilebilmek için bugünün Türkiye'sinde sadece okuma yazma bilmenin yeterli olması şartı değiştirilmiş bunun yerine en az ilkokul mezunu olma şartı getirilmiştir.

Bu fıkrada geçen "Otuz" ibaresi, 13.10.2006 tarihli ve 5551 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "Yirmibeş" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Bu fıkrada geçen "ideolojik veya anarşik eylemlere" ibaresi, 27.12.2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunla "terör eylemlerine" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

1961 Anayasasındaki seçilmeyi önleyen sebeplerin birçoğu korunmuştur. Bunlara ilaveten yapılan bazı değişiklikler olmuştur. Bunlar da cezanın ağırlığında ve suçun yüzkızartıcı ve topluma zarar verici olmasına yönelik karakterde olanlara ağırlık verilmiştir. Bu nedenle 1961 Anayasasında beş yıldan fazla hapis cezasıyla cezalananlar yerine iki yıldan fazla hüküm giyenler seçilemez duruma getirilmiştir. Suç çeşitlerinden de 1961 Anayasasında mevcut olanlara ilave kaçakçılık, resmî ihale ve alım, satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından hüküm giyenler de seçilme yeterliliğini kaybedenler arasına dahil edilmişlerdir. Ayrıca bu Anayasanın 13 üncü maddesi hükmü uyarınca temel hak ve özgürlüklerinden birini kaybetmiş bulunanların da milletvekili seçilmemeleri uygun görülmüştür. Hükümlü olmaları nedeniyle milletvekili seçilme yeteneğini kaybedenlerin affa uğramış olsalar da bir daha milletvekili seçilme haklarını kazanmaları önlenmiştir. Kamu hizmetlerinde görev alanların Milletvekili seçilme şartlarının düzenlenmesinin kanuna bırakılması uygun görülmüştür. Ancak Hâkimler, Silahlı Kuvvetler mensupları, mesleklerinden çekilmedikçe aday olmaları uygun görülmemiştir. Zira 1961-1980 arası uygulamalarda bu nitelikteki kamu hizmetlilerinin önemli görevler gördükleri bu nedenle bir siyasî partiden veya serbestçe aday olmaları mesleklerinden çekilmelerine bağlanması uygun görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Danışma Meclisi tarafından kabul edilen milletvekili seçilme yeterliği kenar başlıklı 84 üncü madde yeni baştan düzenlenmiş ve milletvekili olmaya engel mahkûmiyetler açık bir şekilde belirtilmiş, ayrıca Danışma Meclisince kabul edilen maddenin son iki fıkrası birleştirilip kamu görevlileri bakımından daha kapsamlı bir düzenleme yapılmak suretiyle yalnız hâkimlerle Silahlı Kuvvetler mensupları değil

yeni düzenlemede gösterilen tüm kamu görevlilerinin görevlerinden çekilmedikçe aday olamayacakları ve milletvekili seçilemeyecekleri hükmü getirilmiştir.

GEREKÇE (27.12.2002— 4777/1 md.)
Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Milletvekili Seçilme Yeterliliği"ni düzenleyen 76 ncı maddesinin ikinci fıkrasında geçen "ideolojik veya anarşik eylemlere" ibaresi "terör eylemlerine" şeklinde değiştirilmekte ve "affa uğramış olsalar bile" ibaresi metinden çıkartılmaktadır. Terör eylemleri Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanununda tanımlanmış eylemlerdir.

GEREKÇE (5.10.2006—5551/1 md.)
Seçme ve seçilme haklarının kullanımına ilişkin yol ve yöntemler, sınırlamalar ve şartlar, rejimin demokratikliğinin derecesini yansıttığı kabul edilmiştir. Başta batı demokrasilerinde olmak üzere dünyanın çoğu ülkesinde seçme hakkıyla birlikte seçilme hakkı aynı yaş sınırlamasına tâbi tutulmuş ya da bu yaşın yalnızca birkaç yaş üzerinde bir sınır gösterilmiştir. Avrupa Birliğine aday olan ülkemizin adaylık konumunu güçlendirebilmesi için öncelikle üyesi bulunduğu Avrupa Konseyine ilişkin standartları yerine getirmesi yerinde olacaktır. Ülkemizin nüfusunun demografik yapısı da sosyolojik ve siyasî bir gerçeklik olarak seçilme yaş haddinin aşağı çekilmesini desteklemektedir. Toplumun demografik yapısına baktığımız zaman genç bir nüfusa sahip olduğumuz görülür. Çalışan kesimin çok önemli bir yüzdesini otuz yaş altındaki insanlar oluşturuyorsa, toplum bu yaş kesiminin taleplerine bakarak bir ölçüde yönlenmeli, toplumun yönelişlerini de Türkiye Büyük Millet Meclisinde somutlaştırmalıyız. Gençliğin etkisinin, etkinliğinin ve katılım isteğinin çok arttığı bir çağda hele nüfusunun % 60'ının otuz yaş altında olduğu bir ülkede, milletvekilliği için otuz yaş tabanı çok yüksektir. Bu nedenle milletvekilliği seçilme yaşı otuzdan yirmibeşe indirilmelidir.

C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi

MADDE 77—(Değişik: 31.5.2007—5678/1 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır. 21 Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 69 uncu maddesinin karşılığı olan bu madde Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim döneminin her beş yılda bir yapılacağı yenilik olarak getirilmiştir. Diğer hükümler 69 uncu maddenin tekrarıdır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Meclis, seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasanın 116 ncı maddesinde belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimlerin yenilenebilmesi ilkesi benimsendiğinden, bu hüküm madde metnine eklenmek suretiyle Danışma Meclisinin 85 inci maddesi 77 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (31.5.2007—5678/1 md.)
Bu değişiklikle,Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin beş yıl yerine dört yılda yapılması öngörülmektedir. Uygulamada son yirmi yıldır, 22 nci dönem hariç, seçimler genellikle dört yılda bir yapılmaktadır.

21 31.5.2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; 77 nci maddenin birinci fıkrasında geçen "beş" ibaresi "dört" olarak değiştirilmiş, ve metne işlenmiştir.

D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri

MADDE 78—Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma oması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.
Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz.
(Ek fıkra : 27.12.2002—4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1. Bu madde ile 1961 Anayasasından farklı olarak Cumhurbaşkanına Türkiye Büyük Millet Meclisinden seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasını talep etme yetkisi verilmiştir.
2. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa erteleme kararının yenilenmesi sağlanabilir.
3. Seçim dönemleri beş yıl olması nedeniyle yapılacak ara seçimlerinin beş yılın ortası olan otuz ay geçmedikçe yapılması uygun görülmemiştir. 1961 Anayasasının 74 üncü maddesinin genel anlayışı içerisinde bu süre tespit edilmiştir. Ancak genel seçimlere gitmeden önce Meclis üye tamsayısının yüzde 5'i oranında bir boşalma olduğu takdirde üç ay içerisinde ara seçimlerinin yapılması zorunlu görülmüştür. Çünkü yüzde 5 oranında bir boşalmanın iktidar değişikliklerine sebep olabilecek bir noksanlık olduğu görüşüne varılmıştır. Bu şartlara rağmen her ne sebeple olursa olsun genel seçimlere bir yıl kala ara seçimlerinin yapılmasının sakıncalı olduğu görüşüne varılmıştır. Bu nedenle genel seçimlere bir yıl kala yüzde 5 boşalma nedeniyle ara seçimlerine gidilemeyecektir.
Ayrıca Cumhurbaşkanı da Meclisten ara seçimlerin, Cumhurbaşkanı seçimine bir yıl kala ertelenmesini isteyemeyeceği kabul edilmiştir. Bunun nedeni, yapılacak seçimlerin Cumhurbaşkanı seçimine etkisini önlemek dolayısıyladır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 86 ncı maddenin Cumhurbaşkanının seçimlerin bir yıl geri bırakılmasını Türkiye Büyük Millet Meclisinden istemesine ilişkin ikinci ve altıncı fıkraları madde metninden çıkarılarak madde 78 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (27.12.2002— 4777/2 md.)
Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri düzenleyen 78 inci maddesinin üçüncü fıkrası değiştirilerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ara seçime gidilebileceği, ancak bir ilin veya seçim çevresinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden altmış günden sonraki ilk pazar günü ara seçim yapılacağı hükme bağlanmaktadır.

E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

MADDE 79—Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.
(Değişik: 31.5.2007—5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.
(Değişik: 31.5.2007—5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.
31.5.2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle, 79 uncu maddenin ikinci fıkrasında geçen "seçim tutanaklarını" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.
31.5.2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle; bu fıkrada geçen “halkoyuna sunulması” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi” eklenmiş ve metne işlenmiştir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının en iyi işleyen hükümlerinden biri olarak Anayasanın 75 inci maddesinde düzenlenmiş seçimlerin genel yönetim ve denetimi ile ilgili kuralların bir Anayasa kaidesi halinde aynen muhafaza edilmesi uygun görülmüştür. Yüksek Seçim Kurulu kararlarının kesinliği ve bunlara uyulması tereddütlere yol açtığından bu maddeye Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağı esası getirilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların gerektiğinde Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulması kabul edildiğinden halkoylama işlemlerine ilişkin yönetim ve denetimine açıklık getirmek amacıyla Danışma Meclisince kabul edilen 87 nci maddeye son fıkra olarak "Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur." hükmü eklenmek suretiyle madde, 79 uncu madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (31.5.2007—5678/2 md.)
Maddeyle, milletvekili seçimine ilişkin Anayasanın 79 uncu maddesinde belirtilen seçimlerin genel yönetim ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri kapsamına, Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin usul ve esaslar dahil edilmektedir.

F. Üyelikle ilgili hükümler

1. Milletin temsili

MADDE 80—Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Temsili rejimin dayandığı temel prensipleri açıklayan bu hüküm 1924 ve 1961 Anayasalarında yer almakta idi. 1961'deki düzenlemenin değiştirilmeden aynen kabulü uygun görülmüştür.

2. Andiçme

MADDE 81—Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler :
"Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk Milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim."

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin göreve başlarken yapacakları and 1961 Anayasasının 77 nci maddesindeki esaslar göz önünde tutularak bazı yeni kavramlarla genişletilmiştir. Milletvekillerinin andiçmede bunlara da bağlı kalmalarının göreve başlarken uygun olacağı düşünülmüş ve bu nedenle bölünmez bütünlük, toplum huzuru, milli dayanışma, sosyal adalet, insan haklarına ve temel özgürlüklerden yararlanması ülküsü, hukukun üstünlüğü prensibi and metnine dahil edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen andiçme kenar başlıklı 89 uncu maddede yer alan "Atatürk İnkılâplarına" sözcükleri Atatürk'ün benimsediği ve uyguladığı ilkelere de yer verilmek ve bu ilkelere bağlı kalınmayı sağlamak amacıyla "Atatürk, ilke ve inkılâplarına" şeklinde değiştirilmek suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin göreve başlarken yapacakları andiçmeye daha etkin bir anlam verilmiştir.

3. Üyelikle bağdaşmayan işler

MADDE 82—Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerini doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına

bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan işlerde 1961 Anayasasının 78 inci maddesindeki durum aynen muhafaza edilmiş; yenilik olarak da devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların yönetim kurulları ve başka işleri, Kamu Kurumu niteliğindeki meslekî kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim kurullarında görev alamamaları, vekili olamayacakları; bu kuruluşların taahhüt işini doğrudan veya dolaylı da olsa kabul edemeyecekleri; temsilciliğini veya hakemliğini yapamayacakları kabul edilmiştir. Bu gibi işler milletin temsilcisi olan milletvekillerini hiçte doğru olmayan bir takım şüphe ve zan altına sokmada rol oynamaktadır. Dürüst insanları milletin gözünde küçültme vasıtası yapılmaktadır. Bu sebeple milletvekilliği ile bu işlerin bağdaşamayacağı kabul edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen üyelikle bağdaşmayan işlerle ilgili 90 ıncı maddenin birinci fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin sayılan bütün kuruluşların yalnız yönetim kurullarında değil denetim kurullarında da görev almamalarını sağlamak için maddeye "denetim" sözcüğü de eklenmek suretiyle 82 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.
1961 Anayasasının "Üyelikle Bağdaşmayan İşler" başlıklı 78 inci maddesinin gerekçesi:
İki Meclis Üyeliğinin bir kişide birleşmemesi izahtan vareste bir hükümdür.Üyeler için

Hükümet karşısında tam bir bağımsızlığa sahip olabilmeleri için, Devletle ilgisi olabilecek herhangi bir iş kabul etmeleri caiz görülmemiştir. Ancak, üyelerden birinin ihtisasına veya hususi durumuna binaen, kendisine geçici bir görev verilmesi caiz olmalıdır. Bilhassa milletlerarası münasebetlerde buna zaruret olduğu, tatbikattan anlaşılmaktadır. Ancak bu hizmetin bağımsızlıkla bağdaşmadığını tespit için, Meclisin izni şart koşulmuştur.

4. Yasama dokunulmazlığı

MADDE 83—Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.
Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 79 uncu maddesinde düzenlenen yasama dokunulmazlığı aynen benimsenmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin tek Meclis olarak kurulmasına göre yeniden düzenlenmiştir.
Bu düzenlemede dokunulmazlık ve sorumsuzluk aynen muhafaza edilmiştir. Yeniden seçilen milletvekilleri hakkındaki (takibat) yerine (soruşturma ve kovuşturma) deyimi tercih edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından 91 inci maddede kabul edilmiş bulunan, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin yasama dokunulmazlığı konusu yeniden düzenlenmiştir.
83 üncü madde ile yapılan bu düzenleme sonunda genel kaide olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden sorumlu tutulamayacakları kabul edilmiştir. Ancak, Meclis çalışmalarındaki sözlerini ve ileri sürdükleri düşüncelerini o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmaması halinde Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamayacakları da belirtilmiştir. Buna göre o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine bir kısım sözler ve ileri sürülen düşüncelerin dışarıda tekrarlanmasına Meclis Kararıyla engel olunduğu takdirde, bu karara rağmen bunları dışarıda tekrarlayanlar sorumlu olacaklardır. Ayrıca, maddeye "Seçimden önce soruşturmasına başlanmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır" hükmü de eklenmiştir. 14 üncü maddede yer alan suçlardan birini seçimden önce işlemiş olanlar, milletvekili seçilmeden önce haklarında bu suça ilişkin olarak soruşturmaya başlanmış ise madde hükümlerine göre dokunulmazlıktan yararlanamayacaklardır.

5. Milletvekilliğinin düşmesi

MADDE 84—(Değişik: 23.7.1995—4121/9 md.)
İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır. Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. 82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir. (Son fıkra Mülga: 12.9.2010—5982/9 md.)

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/9 md.)
84 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan "partisinden istifa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alan" ibareleri madde metninden çıkarılmıştır. Ayrıca, istifa eden, TBMM üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen ve kısıtlanan milletvekilinin üyeliğinin düşmesi Meclisin salt çoğunluk kararına bağlanmaktan çıkarılmakta ve Başkanlık Divanınca bu hususun Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla yetinilmektedir.
Yine antidemokratik ve kısıtlayıcı birer hüküm olan ikinci ve üçüncü fıkralar ise yürürlükten kaldırılmaktadır.
Bir siyasî partinin kapatılması esasen ağır bir karardır. Üstelik bu karara bağlı olarak milletvekili sıfatının kaybettirilmesi, olayı daha da ağırlaştırmaktadır. Seçimle gelen milletvekilinin seçimle gitmesi gerekir. Bir partinin kapatılmasının milletvekilliğini de düşürmesi demokratik olmayan bir sonuçtur. Milletvekili seçilmeye engel bir suçun vuku bulması durumu elbette saklıdır. Bu değişiklikle, bir partinin kapatılmasının bir milletvekilliğinin düşmesine sirayet ettirilmesi için o milletvekili hakkında kesinleşmiş ve onun milletvekili olmasını engelleyecek bir hüküm olması gerekir, kuralı getirilmektedir.
Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyeliğin düşmesi iken, 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/9 md.)
Teklifin 13 üncü ve Komisyonumuzun 12 nci maddesi Anayasanın 84 üncü maddesini yeniden düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre, Partisinden istifa eden milletvekilinin bir sonraki seçimde, istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemeyeceğine dair yasak kaldırılmaktadır;
Partisinden istifa ederek başka bir partiye giren milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilmesi zorunluluğu kaldırılmaktadır;
Partisinden istifa ederek seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilmesi zorunluluğu da kaldırılmaktadır. Gerçekten, parlamenter demokrasi, temsili demokrasinin bir türüdür ve
seçilenlerin kendilerini seçenlerin veya aday gösterenlerin emredici vekaletiyle görev yapması yolundaki uygulamaların tümünü reddeder.

Bir milletvekilinin mensup olduğu partinin Meclis grubunun disiplinini kabul etmesi dahi parlamenter rejimde gönüllü bir tutumdur. Zira, milletvekili kendi partisinden her an ayrılabilmek ve böylelikle o partinin Meclis grubunun disiplininin dışına çıkmak hakkına sahiptir. Bunun gibi milletvekili partisinin Meclis grubunun disiplinine riayet etmezken eğer partisinin ve onun Meclis grubunun yetkili organları onu partiden kesin olarak ihraç etmiyorlarsa, bu durum, sırf o parti ile onun Meclis grubunun organlarının bileceği iştir ve bu tutumdaki bir milletvekilinin parti üyesi olarak kalması veya kalmaması o milletvekilinin yasama organı içerisindeki statüsünü etkilemez.
Bir milletvekilinin partisinden istifa edip bağımsız kalması, eskiden mevcut veya kendisinin kurucuları arasında yer aldığı ya da yer almadığı yeni bir partiye üye kaydolması sırf kendi vicdanına dayanarak kararlaştırabileceği bir tercihtir. Anayasanın mer'i 84 üncü maddesinde yer alan bu kayıtlamaların kapsamına giren partiler arası nakiller yoluyla siyasi ahlak kurallarına aykırı durumların ortaya çıkması ve bu tarz nakillerin hükümetin varlığı ve kuruluşunu bile etkileyebilmesi görülmemiş değildir. Fakat, bu tarz davranışların yaptırımı hukuki olamaz; ancak siyasi olabilir. Diğer bir deyimle, partisinden istifa eden veya istifayla kalmayıp bir başka partiye giren milletvekilinin bu hareketi seçmenleri ve kamuoyu tarafından beğenilmezse ve seçmenleri onu bu yüzden tekrar seçmezlerse bu hareket yeterli yaptırımla karşılaşmış olur. Kaldı ki, partiden istifanın ve istifa edip de bir başka partiye geçmenin her defasında siyasi ahlaksızlık olarak sayılması çok yanlış olur. Bir milletvekili, partisinden o parti kendi programını ve siyasi fikirlerini uygulamaya koymakta kusurlu olduğu için veya o partinin davranışlarını genel ahlakla ve Devlet ve toplumun yüksek çıkarlarıyla bağdaştıramadığı için istifa etmiş ve bir başka partiye geçmiş olabilir.

Milletvekilinin istifasının ve/veya bir başka partiye geçişinin hangi dürtüye dayandığını, yukarıda da belirtildiği gibi, kamuoyu ve seçmenler ve hepsinin üstünde kendi vicdanı tespit etmelidir. Nitekim, temsili demokrasi ile yönetilen hiçbir ülkede bu tarz yasaklara ve yaptırımlara rastlanmaz. Aksini düşünmek, temsili demokrasiye özünden aykırı düşen emredici vekalet ilkesini benimsemek ve bu yoldan parti merkez yönetimlerinin milletvekilinin vicdanı üzerinde en ağır biçimde baskı kurmalarının yolunu açmak anlamına gelir. Bu gerçekler, Edmund Burke'den beri bütün temsili demokrasilerin alfabesini oluşturmaktadır. Kaldı ki, Anayasanın 84 üncü maddesinde yer alan bu yasaklar, kanuna karşı hile yoluyla aşılmıştır. Gerçekten, milletvekili partisinden istifa etmekte ve istifasından sonra kurulan yeni bir partiye kurucu veya üye olmakta ve daha sonra bu partinin kurucular kurulu istifadan önce mevcut bir partiye katılma kararı almaktadır. Katılma kararını benimseyen müstafi milletvekili de bu sonuncu partiye girebilmektedir. Bu uygulama, istifasından sonra milletvekilinin kurduğu veya girdiği sonradan feshedilen partinin Anayasanın 84 üncü maddesinin ilk fıkrasının deyimiyle "başka bir parti" sayılmaması mümkün değilken, bu uygulamaya göre davranan milletvekilinin tutumunun Anayasaya aykırı olmadığı yolunda bir genel uygulama gelişebilmiştir.
Bu uygulama gelişmeseydi ve bu durumdaki milletvekilinin milletvekilliğinin düşürülmesi için Anayasanın aynı hükmü gereğince oylamaya başvurma uygulaması başlasaydı, Meclisin üye tamsayısının salt çoğunluğunu oluşturan ve çoğu zaman iktidar partisi veya partilerine mensup olan topluluğun kendi taraflarına geçişlerde milletvekilliğini düşürmemesi ve aksi hallerde ise milletvekilliğini düşürmesi hali ortaya çıkacaktı ki, böyle bir durumun Türk parlamentarizmine ne kadar büyük sıkıntılar getireceğini izah etmek bile gereksizdir.

Teklif, istifanın Başkanlık Divanınca Genel Kurulun bilgisine sunulduğu anda milletvekilliğinin son bulmasını öngörmüştür. Komisyonumuz ise, istifanın önce tabiatıyla hukukun genel ilkelerine göre geçerlilik açısından Başkanlık Divanınca incelenmesi zorunluluğunu getirmekte ve istifa işleminin yine de Genel Kurulca kabul edilmesini şart koşmaktadır. Bu sistemin muhafaza edilmesinin gerekçesi, gereksiz ve yüzeysel tarzda ara seçim yapılması ihtimallerini kapatmak lüzumudur. Bununla beraber, istifanın Genel Kurulca kabulü basit çoğunlukla olacak ve şimdi olduğunun aksine üye tam sayısının salt çoğunluğu aranmayacaktır.
Teklif, kısıtlanan milletvekilinin milletvekilliğinin Genel Kurula bilgi verilince sona ermesini kabul etmiştir. Kısıtlama yargısal bir karar olduğu cihetle, bu suretle, yargısal bir kararın Meclisin onayına sunulması gibi kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı bir usûl ortadan kaldırılmış olmaktadır. Komisyonumuz da aynı görüştedir.
Teklif, milletvekilliğinin kesin hüküm giymekten ötürü düşmesi halinde de aynı esası benimsemiş olup, Komisyonumuz, aynı gerekçeyle bu görüşe katılmıştır.
Teklif, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyuyla düşmesi gerektiği görüşündedir. Komisyonumuz da aynı görüşü taşımaktadır. Ancak, Komisyonumuz, bu hususun daha önce Başkanlık Divanınca tespiti gereğinin metinde belirtilmesi gerektiği kanaatindedir.
Teklif, milletvekilliği ile bağdaşmayan bir iş veya görevin kabul edilmesi halinde milletvekilliğinin düşmesini de aynı kurala bağlamıştır. Komisyonumuz ise, Genel Kurulun bu kararının basit çoğunlukla verilmesini uygun görmekle beraber bu konudaki oylamanın gizli olması şartının metinde yer almasını gerekli saymıştır. Komisyonumuz, bundan başka, böyle bir iş veya görevin kabulünü milletvekilliğinin düşmesi için yeterli görmemiş ve bu iş veya görevin sürdürülmesini şart koşmuştur.

Teklif, Anayasanın 84 üncü maddesinin son fıkrasından nesnel sorumluluk halini kaldırmıştır. Komisyonumuz da aynı görüştedir. Gerçekten, mer'i hükme göre, temelli olarak kapatılan bir partinin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte o partinin üyesi olan milletvekilinin milletvekilliği Anayasa Mahkemesince, eylem ve sözleriyle kapatılmaya sebep olmamış bulunsa bile düşürülmektedir ve Mahkeme bu yönde karar almaya mecburdur. Bu nesnel sorumluluk halinin hukukun genel ilkeleriyle çeliştiği meydandadır. Buna karşılık, partisinin temelli kapatılmasına söz ve eylemleriyle sebep olmuş milletvekilinin milletvekilliği, durumun Anayasa Mahkemesince tespiti halinde, aynı Mahkemenin kararıyla düşürülmeye devam edilebilecektir. Komisyonumuz, bu kararın yürürlüğe girmesini de, Meclis Başkanlığına tebliğine değil, Resmi Gazetede yayımı tarihine bağlamıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/9 md.)
Maddeyle, Anayasanın 84 üncü maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır. Söz konusu fıkra, partisinin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekillerinin, milletvekilliğinin düşürülmesiyle ilgilidir. Milletvekilliği, seçmen iradesi ile oluşan ve öznesi, seçilmiş kişi olan demokratik bir statüdür. Partinin kapatılması, millet ile milletvekili arasında kurulu olan bağı sona erdiremez. Kaldı ki milletvekilliği düşen kişi, ilk seçimlerde bağımsız milletvekili olarak yeniden Meclise dönebilmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, milletvekilliğinin düşürülmesi yaptırımının bir mantığı kalmamaktadır. Öte yandan bu yaptırım, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Nolu Protokolün 3 üncü maddesinde yer verilen "Yüksek Sözleşmeci Taraflar, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde… seçimler yapmayı taahhüt ederler." şeklindeki hükümle de bağdaşmamaktadır.

Kaldı ki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, konuyla ilgili olarak, ülkemiz hakkında vermiş olduğu kararı da bu yöndedir.
Ayrıca milletvekilinin, bir suç işlemesi durumunda dokunulmazlığının kaldırılması ve yargılanması yolu her zaman açıktır. Maddeyle, seçme ve seçilme temel hakkının özünü yok eden ölçüsüz bir yaptırım niteliğinde olan bu müessese, yürürlükten kaldırılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/9 md.)
Teklifin Anayasanın 74 üncü maddesini değiştirerek kamu denetçiliğine anayasal dayanak getirilmesini öngören çerçeve 9 uncu, Milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84 üncü maddesinin, partisinin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekillerinin, milletvekilliğinin düşmesini öngören son fıkrasını kaldıran çerçeve 10 uncu, TBMM Başkanlık Divanının görev süresini düzenleyen bu amaçla 94 üncü Maddesinde değişiklik içeren çerçeve 11 inci Maddeleri Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

6. İptal istemi

MADDE 85—(Değişik: 23.7.1995—4121/10 md.)
Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/10 md.)
84 üncü maddede yapılan yeni düzenleme 85 inci maddede de değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. Kısıtlanmış üyeler için de bu hakkın kullanılmasını sağlamak amacıyla ilgili üye veya TBMM üyelerinden birine iptal isteminde bulunma hakkı tanınmaktadır.
Bu düzenlemeyle getirilen bir siyasî korumadır. Çoğunluğun yanlış bir karar vermesine karşı veya siyasî amaç ve gerekçesiyle milletvekilinin zor durumda kalmasına karşı Anayasa Mahkemesine müracaat hakkı tanınmasıdır. Bu ne yargı yolu ne de itirazdır. Sadece usul yoludur.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/10 md.)
Teklifin 14 üncü, Komisyon metninin 13 üncü maddesi Anayasanın 85 inci maddesini değiştirmektedir. Teklif metni, tıpkı mer'i metinde olduğu gibi milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğuran bütün yasama işlemlerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi imkânını açmaktadır. Teklif, her ne kadar kısıtlama ve milletvekilliğiyle bağdaşmayan suçtan kesin hüküm giyme hallerinde Meclisce herhangi bir karar alınmaması esasını benimsemişse de, bu hallerde milletvekilliğinin düştüğünün Genel Kurulun bilgisine sunulması yoluyla kesinleşmesi işleminin Anayasa Mahkemesince iptal konusu olabilmesi görüşünü kabul etmiştir. Komisyonumuz bu kanaatte değildir. Gerçekten, Türk Anayasalarının bugüne kadar kabul görmüş sistemine göre, Anayasa Mahkemesi cezai konularda istisnai olarak sadece Cumhurbaşkanının ve Bakanlar Kurulu üyelerinin görevlerinden doğan suçlardan ötürü suçlanmaları hallerinde yetkilidir. Bu davalarda önemli olan, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan olarak hareket ederken sadece kesin hüküm vermekte olması değil, aynı zamanda, Yüce Divanın hem ilk, hem de son derece mahkeme niteliği taşımasıdır.

Diğer bir deyimle, bu davalarda Yüce Divan, daha önce davaya bakmış bir mahkemenin kararına karşı itiraz veya temyiz mercii değildir. Gerçekten, Yüce Divanı, cezai konularda Yargıtay kararlarının tartışıldığı bir merci olarak görmek mümkün değildir. Buna göre, kısıtlama kararları gibi bir suç için verilen kesin hüküm kararları da kesin yargı hükümleridir. Anayasa Mahkemesinin bu gibi kesinleşmiş yargı kararlarının hukukiliğini incelemeye davet edilmesi, onun uzmanlık alanının ziyadesiyle dışında kalan bir hal olacaktır. Kısıtlama kararları Yargıtay'a gitmese bile bu böyledir. Bunun gibi, bir suçtan kesin hükümler de çoğu zaman Yargıtay'ca onaylanarak vücut bulmakta olup bu çok istisnai hallerde ilk derece mahkemesinin hükmü Yargıtay'a süresi içinde başvurulmadığı için kesinleşmiş olsa bile Yargıtay'ı ceza mahkemeleri sisteminin başı ve içtihadı birleştirme mercii sayan yargı hukukumuza sırf milletvekilleri hakkında verilen kesin hükümler bağlamında istisna tanıyıp Anayasa Mahkemesini bu alanda Yargıtay'ın üstüne çıkarmak ve onu genel ceza yargısı sistemimizin bir parçası yapmak son derece yanlış olacaktır. Komisyonumuz başta Yargıtay olmak üzere bağımsız mahkemelerimizin milletvekili hakkında hüküm verir ve karar alırken tarafsız ve nesnel davranmayabileceği kuşkusunu ön plana alan böyle bir sistemi uygun görmemiş ve ayrıca çoğu hallerde Anayasa Mahkemesi ile Yargıtay'ı karşı karşıya getirebilecek bir yöntemden kaçınmak gerektiğini düşünmüştür. Kaldı ki, milletvekili ceza kovuşturması bağlamında kürsü sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığına sahip olup bu dokunulmazlığı Meclisce kaldırılmadan zaten ceza kovuşturulmasına hedef olamaz. Komisyonumuz bu gerekçelerle, milletvekilliğini düşüren Meclis kararlarına karşı iptal istemini benimsemiş ve Meclisin sadece bilgi edinmekle yetindiği kısıtlama kararları ve kesin hükümler aleyhine Anayasa Mahkemesine iptal isteminde bulunulabilmesi imkânının açılmasını reddetmiştir.
Komisyonumuz, iptal istemi yöntemini milletvekili lehine geliştirmeyi de uygun bulmuştur.
Şöyle ki, eğer Anayasa Mahkemesi kendisine Anayasa ile tanınan inceleme süresi içerisinde kararını verememişse Meclisin bu kararı yürürlüğe giremeyecektir.

7. Ödenek ve yolluklar

MADDE 86—(Değişik: 21.11.2001—4720/1 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı, en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları en çok tartışılan konulardır. Ödenek ve yollukların tayininde: Ödeneğin aylık tutarı en yüksek devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarını aşamayacak şekilde kanunla düzenlenir şeklinde düzenlenmiştir.
Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir. Ödenek ve yollukları üyelerin varsa kendilerine ödenen Sosyal Güvenlik Kuruluşları tarafından ödenen aylık ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.

Bu maddenin birinci cümlesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir." şeklinde iken, 21.11.2001 tarih ve 4720 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.
Bu fıkrada yeralan "Sosyal güvenlik kuruluşları" ibaresi 21.11.2001 tarih ve 4720 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile "T.C.Emekli Sandığı" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Ödenek ve yolluklara ilişkin Danışma Meclisi tarafından kabul edilen 94 üncü madde 1961 Anayasasının 82 nci maddesindeki "Yolluk miktarı"na benzer şekilde 86 ncı madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (21.11.2001— 4720/1 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklilerinin T.C. Emekli Sandığı ile ilişkilendirilerek, üyeliği sona erenlerin de ilgilerinin devam etmesi öngörülmektedir.
Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi konusunda anayasal dayanak sağlanmakta, T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesi suretiyle de, farklı sosyal güvenlik kuruluşları ile ilgi kurulmasından doğan, emeklilik haklarına ilişkin eşitsizlik giderilmekte, aynı emeklilik hak ve imkânlarından yararlanma sağlanmaktadır.

II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri

A. Genel olarak

MADDE 87—(Değişik: 3.10.2001—4709/28 md.,7.5.2004—5170/6 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 64 üncü maddesinin karşılığı olarak düzenlenen bu madde Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine genel olarak şu yenilikleri getirmiştir.
1. Anayasanın diğer bazı maddelerinde önemli görevler arasında yer alan konulardan bir kısmı bu maddeye dahil edilmiştir. Bunlardan:
a) Savaş ilanına karar vermek,
b) Milletlerarası anlaşmaları onaylamak,
c) Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanma ve görevleri yerine getirme, şeklindeki hükümlerin genel nitelikteki görevleri düzenleyen bu maddeye alınması uygun görülmüştür.

Zira bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasada gerek bu maddede gerek diğer maddelerinde düzenlenmiş olan bütün görev ve yetkilerini kapsayacak şekilde düşünülmüştür.
2. Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanunu tasarılarını görüşmek ve kabul etmek ve para basılmasına karar vermek gibi görevler olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Ancak kanun hükmünde kararname ile ilgili düzenlemenin bu maddede sadece zikredilmesi ile yetinilmiş ayrı bir maddede bunun nasıl kullanılacağının açıklanması uygun görülmüştür.
3. 1961 Anayasasının 64 üncü maddesinde ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermekle ilgili yetki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri arasından çıkarılmıştır.
4. Yine 1961 Anayasasının 64 üncü maddesinde yer alan genel ve özel af ilanına karar vermeye dair yetkinin aynen muhafazasına, ancak Anayasanın 13 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenlerin af yetkisi dışında bırakılması uygun görülmüştür.
5. Kanun kuvvetinde kararname gibi anlaşmaların onaylanması ve savaş ilanına karar verme ile ilgili yetki de Anayasada kendi maddelerinde ayrıca düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin 95 inci maddesine "Mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek." hükmü de eklenmek suretiyle 87 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/28 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisinin af yetkisi ile ilgili Anayasanın 14 üncü maddesine gönderme yapan sınır kaldırılmakta, ancak genel veya özel af kararının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının beşte üçü ile alınabileceği hükmü getirilmektedir.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/6 md.)
Ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15, 17 ve 38 inci maddelerde yapılan değişikliğe paralel olarak, 87 nci maddede de gerekli değişiklik yapılmaktadır.

B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi

MADDE 88—Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 91 ve 92 nci maddelerinde düzenlenen bu madde, burada bir maddede birleştirilmiştir. Kanun teklifleri yine milletvekilleri tarafından yapılır. Kanun tasarılarını Bakanlar Kurulu Türkiye Büyük Millet Meclisine teklif olarak sunar. Bunun için burada ikisi de kanun teklifi şeklinde düşünülmüştür. Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esaslarının İçtüzükle düzenlenmesi uygun görülmüştür.

C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması

MADDE 89—Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.
(Değişik: 3.10.2001—4709/29 md.) Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 93 üncü maddesinde yer alan kanunların, Cumhurbaşkanınca yayımlanması esası burada da aynen muhafaza edilmiştir. Bu maddede getirilen yenilik Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderilen kanunu Meclis yeni değişiklikler yaparak yayımlaması için gönderirse; Cumhurbaşkanı aynı kanunu bir defa daha Meclise gönderebilecektir. 1961 Anayasası döneminde bu gibi durumlarda tereddütler doğmuştur. Bu gibi kanunlarda önce mevcut olmayan yeni hükümler yürürlüğe girecektir. Cumhurbaşkanının bunu tekrar geri göndermesi normal görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunlar hakkında yapılmış bulunan düzenlemeler göz önünde bulundurularak, Danışma Meclisinin kabul ettiği 97 nci madde yeniden düzenlenmiş ve bu düzenlemede ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları yayımlamak için Cumhurbaşkanına tanınmış bulunan on günlük süre, kapsamlı bir incelemeye imkân verilebilmesi amacıyla "Onbeş" gün olarak değiştirilmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/29 md.)
Cumhurbaşkanının kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebileceği öngörülmektedir. Bu durumda Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece geri gönderilen maddeleri görüşebilir hükmü maddeye eklenmiştir.

D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

MADDE 90—Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir.

Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur. Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.
(Ek cümle: 7.5.2004—5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Anlaşmaların uygun bulunması ile ilgili bu madde uygulamada iyi işlediği ve ihtiyaca cevap verdiği için aynen kabul edilmesi uygun görülmüştür.
1961 Anayasasının "Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma" başlıklı 65 inci maddesinin gerekçesi:
Bu madde ile, milletlerarası anlaşmaların onaylanması konusunda, prensip itibariyle,
1924 Anayasasının sistemi muhafaza olunmuştur. Şöyle ki, bu maddenin vaz'ettiği ana kaide, milletlerarası anlaşmaların teşriî organın teşriki olmaksızın yürürlüğe konamamasıdır.
Bununla beraber, 1924 Anayasasında aynı ana kaide hiçbir istisna tanımaksızın vaz'edilmişti ve hükmün bu mutlak mahiyeti, milletlerarası münasebetlerin mahiyetinin gerektirdiği bazı istisnaların zaruri olarak kanunlarımızda yer alması ve doktrinde, bu kanunların ve bunlara dayanan tatbikatın Anayasaya aykırı olduğu kanaatinin ileri sürülmesi neticesini doğuruyordu.

Bu madde ile, milletlerarası münasebetlerin gerektirdiği bu istisnalara Anayasada yer verilmek suretiyle, bugün memleketimizde mevcut ve kanunlarla esasen cevap verilmiş olan bu tatbikat Anayasa bakımından meşrulaştırılmıştır.
Maddenin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında ana kaidenin bu zaruri istisnaları sayılmaktadır. Üçüncü fıkrada bahis konusu olan istisnalar, Devlet maliyesine yüküm yüklemeyen, ahvali şahsiye konularını düzenlemeyen ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmayan anlaşmalardır. Ayrıca, bu konuların dışındaki konuları tanzim eden sair iktisadi, ticari ve teknik anlaşmaların dahi süresinin bir yılı aşmayan anlaşmalar olması gereklidir. Bu kayıt sayesinde, milletlerarası ticaret, ikamet ve seyrüsefain statülerini düzenleyen "Ticaret Anlaşmaları"nın her halde teşriî organın tasvibine sunulması gerekecektir. Bu fıkrada derpiş edilen istisnalar, çok kere, teşriî organın tasvip kanununu çıkarmaya vakit bulabilmesinden önce derhal tatbikine başlanması ve hatta tatbikatının tamamlanması gereken anlaşmalardır. Bunlar, mesela, hibe mahiyetinde yardım alınmasına dair anlaşmalar, teknik yardıma dair bazı anlaşmalar, dış tediyelerin şekil, şart ve sürelerini düzenleyen anlaşmalar, mal satış ve mübadelesine dair anlaşmalar, kara ve deniz yolları ile ilgili bazı teknik anlaşmalardır. Bahse konu fıkra, bu anlaşmaların sırf yayınlanma ile yürürlüğe konulabilmesine imkân vermekte; ancak, bunların yayından itibaren iki ay sonra teşriî organın bilgisine sunulmakla bu anlaşmalar üzerinde de siyasi murakabe sağlanmış olacaktır. dördüncü fıkrada bahse konu istisnalar ise, "Executive agreements" terimiyle bütün demokratik memleketlerde yer etmiş olan bir istisnaya müteallikti r.

Bu istisnalardan biri, Hükümetin, evvelce teşriî organca tasvip edilmiş olan anlaşmaların verdiği yetkiye dayanarak, bu anlaşmaların tatbik edilebilmesini sağlamak için tatbikat anlaşmaları yapıp teşriî organdan geçirmeden yürürlüğe koyabilmesi hususundadır.
Bu yetkiyi, Hükümetin tüzük ve yönetmelikler çıkarma yetkisine benzetmek kabildir. Bu anlaşmaların yayınlanması mecburi değildir.
Bu suretle, bağımsız bir millet olarak bekamızı ve bağlı olduğumuz batı medeniyeti ideallerini, hürriyet ve demokrasi ilkelerini korumak için kendi serbest arzu ve rızamızla girdiğimiz ve içinde çok önemli ve şerefli bir rol oynadığımız hür dünya savunma sisteminin, behemahal tam bir gizlilik içinde kalması gereken bazı tertiplerin gereği gibi yürütülmesi kabil olacaktır.
Bütün demokratik memleketlerde mevcut mevzuat ve tatbikat, esas itibariyle bu istisnaları kabul etmektedir. Bu istisnaların kabul edilmemesi hakikatte, hürriyet ve demokrasi prensiplerini korumak değil; bilakis, bu ideallerin savunulmasını güçleştirmek neticesini doğururdu.
Uygulama anlaşmalarından gizli kalması zaruri olmayanların yayınlanması herhalde önlenmiş değildir. Aksine, fıkra özel kişilerin haklarını ilgilendiren uygulama anlaşmalarını, mahkemelerce tatbikini sağlayabilmek için, yayınlanmasını şart olarak koşmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 98 inci maddedeki "İktisadî" sözcüğü terim birliğini sağlamak bakımından "Ekonomik" sözcüğü şeklinde değiştirilerek ve 90 ıncı madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/7 md.)
Uygulamada usulüne göre yürürlüğe konulmuş insan haklarına ilişkin milletlerarası anlaşmalar ile kanun hükümlerinin çelişmesi halinde ortaya çıkacak bir uyuşmazlığın hallinde hangisine öncelik verileceği konusundaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla 90 ıncı maddenin son fıkrasına hüküm eklenmektedir.
Bu kanunun evvelden verdiği yetkiye dayanılarak bu kanunun tatbiki için idari veya teknik uygulama anlaşmaları yapılması da aynı esaslara tâbidir. Maddenin son fıkrası ise her nevi anlaşmaların, Türk kanunlarına değişiklik getiren hükümler ihtiva ettiği taktirde, teşriî organın peşin tasvibine sunulmasını mecburi kılmaktadır. Bu hüküm, kanun yapmak yetkisinin teşriî organa ait olması prensibinin tâbi bir neticesidir. Maddenin ikinci fıkrasında ise, milletlerarası anlaşmaların Anayasaya uygunluğunun murakabesi konusunda, kanunlarla ilgili murakabeye nazaran farklı bir usul getirilmektedir. Gerçekten, bir anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra Anayasaya aykırılığı dolayısıyla iptalinin, Devletin milletlerarası sorumluluğunu doğurmaması için, bu murakabenin, teşriî organın tasvibinden geçmeden önce tahrik edilmesi ve sonuçlandırılması zaruridir.
Bu maddenin getirdiği bir diğer yenilik de, milletlerarası hukukun bir ana kaidesiyle Anayasa Hukukumuzun birbirine uydurulmuş olmasıdır. Gerçekten, 1924 Anayasasında anlaşmaların "Tasdiki" yetkisi teşriî organa tanınmıştı. Halbuki bir milletlerarası anlaşmayı akdetmek için milletlerarası planda izharı gerekli rıza, Milletlerarası Hukuka göre Devlet Başkanı tarafından izhar ve tebliğ edilmek gerekir; İşte bu rızanın izharına Devletler Hukukunda verilen ad "Tasdik"tir; ve teşriî organın yaptığı, aslında Cumhurbaşkanına "Tasdik" için yetki vermektir.

Bu sebeple, bu maddenin ilk fıkrasında, teşriî organa bir anlaşmanın "Tasdiki" (onaylanması) için bu anlaşmayı daha önceden tasvip etme, uygun bulma yetkisi ve 96 ncı maddenin ikinci fıkrası hükmü ile de, Cumhurbaşkanına, anlaşmayı milletlerarası planda onaylama yetkisi tanınmaktadır. Bu, tatbikatta hiçbir değişiklik getirmeyecek; sadece bazı yanlış anlamaları önleyecektir.
Anlaşmalara katılmada, pek tabi olarak onaylamanın tâbi olduğu aynı şartlara tâbi tutulmuştur. Maddede "Milletlerarası anlaşma" teriminin kullanılması ile yetinilmiştir. Gerçekten, hukuki mahiyeti yani bağlayıcılık vasfının menşei bakımından aralarında hiçbir fark mevcut olmamasına rağmen, milletlerarası hukuk kaideleri vaz'eden yazılı vesikalar için 14 kadar değişik terim kullanılmaktadır. Maddede, bu terimlerden en fazla umumi olanı tercih edilmiştir.

E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme

MADDE 91—Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.
Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.
Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır. Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.
Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 64 üncü maddesinde düzenlenen kanun hükmünde kararnamenin ayrı bir maddede düzenlenmesi uygun görülmüştür. Bu düzenlemede 64 üncü maddedeki kararnamede tereddütlü noktalar ve noksanlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle kanun hükmündeki kararnamede aşağıdaki yenilikler getirilmiştir.
1. Bakanlar Kurulunun istifası halinde veya ilgili bakanın çekilmesi durumunda veya yasama döneminin sona ermesi kanun hükmündeki kararnamenin belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmayacağı açıklığa kavuşturulmuştur.

2. Kanun hükmündeki kararnamede sürenin sona ermesinden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması sırasında yetkinin son bulması veya bu yetkinin süre bitimine kadar devam ettiğinin kararnamede yer alabileceği açıklığı getirilmiştir.
3. Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin yeni düzenlemeler getirildiği için bu düzenlemelerle ilgili hükümlerin saklı tutulması uygun görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 99 uncu maddeye sıkıyönetim hali eklenmek ve "Cumhurbaşkanının Bakanlar Kurulu ile birlikte kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır" şeklindeki hükmü, diğer maddelerle ifade birliğini sağlamak bakımından "Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarılmasına ilişkin hükümler saklıdır." şeklinde değiştirilmek suretiyle madde 91 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme

MADDE 92—Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 66 ıncı maddesinin karşılığı olarak Silahlı Kuvvet kullanılmasına izin verme ile ilgili bu maddeye bir yenilik getirilmiştir.
Ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması karşısında Silahlı Kuvvetleri derhal harekete geçirebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisinin derhal toplanıp karar almasının gecikmelere yol açacağı veya toplanmasına imkân olmayan hallerde telafisi mümkün olmayan durumlar yaratacağı düşünülerek Cumhurbaşkanının silah kullanılmasına derhal karar vermesinin kaçınılmaz olduğu kabul edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilmiş bulunan 100 üncü maddenin kenar başlığı, maddenin içeriğine göre "savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme" şeklinde yeniden düzenlenmiş ve Cumhurbaşkanının Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verme yetkisine açıklık getirilmek amacıyla maddenin ikinci fıkrasının baş kısmına "Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken" hükmü eklenmiştir.

III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler

A. Toplanma ve tatil

MADDE 93—(Değişik:23.7.1995—4121/11 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır. Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır. Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 83 üncü maddesinde düzenlenmiş olan toplanma ve tatil, yasama organının tek meclis olması esasına göre yeniden düzenlenmiştir. Malî yılın yılbaşına alınması dolayısıyla her yıl ilk toplantının Eylül'ün ilk gününe alınması uygun görülmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yıllık tatili 1961 Anayasasında en fazla beş ay iken bu tatilin üç ay olması yeterli görülmüştür. Cumhuriyetin ilk kuruluşundan beri Cumhurbaşkanlarının Meclisi bir konuşmayla açması 1961 Anayasasında kaldırılmışken bu müessese pozitif hukuk kaidesi olarak anayasaya konmuştur. Bunun dışında 1961 Anayasasının 83 üncü maddesindeki toplanma ve ara verme ile ilgili hükümler korunmuştur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 101 inci maddenin ikinci fıkrası madde metninden çıkarılmış ve ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konunun görüşülmesini sağlamak amacıyla bu konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez hükmü getirilmiş ve böylece ara verme veya tatil sırasında toplantıya çağırılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, çağırılmayı gerektiren konu için toplanmadan ve toplandıktan sonra da çağırılmaya esas olan konunun görüşülmesi tamamlanmadan ara verme veya tatile devam etmesi engellenmiştir. Bu suretle, ara verme ve tatil sırasında yapılmış bulunan çağrı gereğinin, yerine getirilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/11 md.)
93 üncü madde ile TBMM'nin her yıl Eylül ayı yerine Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanacağı belirtilmektedir. TBMM'nin Eylül ayının ilk günü toplanmasına yönelik uygulamanın başladığı 1983 yılından günümüze fiili uygulamada bu tarihin çalışmalar başlamak için uygun olmadığı mutlaka her yıl yeniden toplanmak için ara verildiği ve ancak Ekim ayından itibaren kesintisiz olarak çalışmalara başlanıldığı görülmüştür. Bu nedenle Anayasada belirtilen azamî tatil süresi korunmak kaydıyla TBMM'nin her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanacağı hükmü getirilmektedir.

B. Başkanlık Divanı

MADDE 94—Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.
Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

(Değişik: 12.9.2010—5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.
(Değişik: 3.10.2001—4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi bulundukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.
Bu fıkrada geçen; ”on gün içinde” ibaraleri, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun
30 uncu maddesi ile “beş gün içinde” olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 84 üncü maddesinde düzenlenmiş olan Başkanlık Divanı bu maddede yasama organının tek meclis ve beş yıllık süre için seçilmesine göre yeniden düzenlenmiştir.
Başkanlık Divanının meclis üyeleri arasından meclis tarafından seçilen Başkan, Başkanvekilleri, kâtip üyeler ve idare amirlerinden oluştuğu gösterilmiştir. Başkanlık Divanının teşkilinde siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında divana katılmaları esası 1961 Anayasasındaki gibi muhafaza edilmiştir.
Yasama dönemi beş yıl olduğu için, bir yıl ve iki, iki olmak üzere üç döneme ayrılmıştır. Bu nedenle bir yasama döneminde üç seçim yapılması kabul edilmiştir. Her seçimden sonra başkanlık divanında meydana gelecek boşalmadan sonra yapılacak seçim geride kalan süreyi tamamlamak içindir; bunlar asıl seçimden sayılmaz. Başkan seçiminin kolay ve kesin olması için başta bir aday süresi ve en çok dört oylama yeterli görülmüştür. Başkanın parti faaliyetlerine tarafsızlığına ve oy kullanmaması esasına bağlı kalınmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Başkanlık Divanının kurulmasına ve süresine ilişkin Danışma Meclisince kabul edilen 102 nci madde 94 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bir yasama dönemi için iki seçim yapılacağı esası kabul edilmiş ve Başkan seçimine açıklık getirilerek, oturumu yöneten Başkanvekilinin de oy kullanamayacağı belirtilmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/30 md.)
Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı seçimi daha kısa sürede tamamlanacaktır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/10 md.)
Bilindiği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin beş yılda bir yapılmasını emreden Anayasanın 77 nci maddesinin birinci fıkrası, 21/10/2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve milletvekili seçimlerinin her dört yılda bir yapılması hükme bağlanmıştır.
Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, Anayasanın 94 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Buna göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı seçimlerinin her yasama döneminde iki kez yapılması ve ilk seçilenlerin görev süresinin iki yıl olması, ikinci devre için seçilenlerin görev süresinin ise o yasama döneminin sonuna kadar devam etmesi öngörülmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/10 md.)
Teklifin Anayasanın 74 üncü maddesini değiştirerek kamu denetçiliğine anayasal dayanak getirilmesini öngören çerçeve 9 uncu, Milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84 üncü maddesinin, partisinin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekillerinin, milletvekilliğinin düşmesini öngören son fıkrasını kaldıran çerçeve 10 uncu, TBMM Başkanlık Divanının görev süresini düzenleyen bu amaçla 94 üncü Maddesinde değişiklik içeren çerçeve 11 inci Maddeleri Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri

MADDE 95—Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür. İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.
Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet, ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 85 inci maddesinde düzenlenmiş olan İçtüzük siyasî parti grupları ve kolluk işleri prensip olarak aynen korunmuştur. Ancak yeni düzenlemede getirilen bir yenilik siyasî parti gruplarının en az 20 kişiden oluşmasının uygun görülmesidir. Siyasî parti gruplarının üye adedinin 10 kişiden 20 kişiye çıkarılmasının nedeni Meclisteki siyasî partilere istikrar ve tutarlılık kazandırılması amacına yöneliktir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetlerinin, Meclis Başkanlığı eliyle yürütüleceğine açıklık getirilmiştir. Meclisin kolluk ve emniyet hizmetleri için yeteri kadar kuvvete ihtiyaç duyulduğu ve bu kuvvetlerin de Meclis Başkanlığı emrine verilmesi uygun görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 103 üncü madde 95 inci madde olarak kabul edilmiş, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevlendirilmiş bulunan güvenlik görevlileri hakkında gerektiğinde genel hükümlerin uygulanabilmesini sağlamak amacıyla "emrine verilir" sözcükleri "tahsis edilir" şeklinde değiştirilmiştir.

D. Toplantı ve karar yeter sayısı

MADDE 96—(Değişik: 31.5.2007—5678/3 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.
Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 86 ncı maddesinde düzenlenmiş olan toplantı ve karar yeter sayısı 1961 Anayasasının uygulandığı dönemde Meclis toplantılarının ve karar alma zorluklarının ortaya çıkması

nedeniyle yeniden gözden geçirilmek suretiyle düzenlenmiştir. Getirilen yeniliklerin Meclis toplantılarına istikrar getireceği ve kararların daha kolay ve tutarlı olmasını sağlayacağı görüşü hâkim olmuştur. Yeni düzenleme şöyledir:
1. Anayasada başka bir hüküm mevcut değilse Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte biriyle toplanabilecektir.
2. Türkiye Büyük Millet Meclisi yukarıdaki şartlarda yaptığı toplantıda, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alabilecektir.
Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.
Bu suretle Anayasada öngörülmeyen haller dışında Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanması kolaylaştırılmış olmaktadır. Fakat karar alabilmek için de normal karar alma çoğunluğu zorunlu hale getirilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul etmiş bulunduğu 104 üncü maddeye yeni bir fıkra eklenerek bakanlıkları ile ilgili görevleri gereği Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir kısım oturumlarına katılmama durumunda olan bakanların kendi yerlerine oy kullanmak üzere diğer bir bakana yetki vermelerini sağlayacak bir hüküm getirilmiştir. Ancak, bu şekilde yetki verilen bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilecektir. Kuşkusuz bu şekilde yetki verebilecek olan bakan veya kendisine yetki verilen bakanın oy kullanma hakkına sahip bulunması yani milletvekili sıfatını haiz olması da gerekmektedir.

GEREKÇE (31.5.2007—5678/3 md.)
Uygulamada karşılaşılan sorunları gidermek ve daha net anlaşılır bir dil ile madde tanzim edilmiştir.

E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

MADDE 97—Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır. Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının 87 nci maddesinde yer almış bulunan görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması ile ilgili esaslar Türkiye Büyük Millet Meclisinin tek Meclisli bir Yasama Organı olarak kurulması esasına göre yeniden düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Görüşmelerin açıklığı ve yayınlanması kenar başlıklı Danışma Meclisince kabul edilen 105 inci maddenin son fıkrasında yer alan "Meclisdeki açık görüşmelerin yayımı hiçbir suretle önlenemez." şeklindeki hüküm "Meclisdeki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir." şekline dönüştürülmüştür. Bu hükmün uygulama şeklinin İçtüzükte yer alacağı tabiîdir.

IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları

A. Genel olarak

MADDE 98—Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.
Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.
Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.
Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.
Soru, Meclis araştırması ve Genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim yollarının genel olarak neler olduğunun bu maddede sayılması uygun görülmüştür.
1961 Anayasasında her iki meclis aynı şekilde denetleme yetkisine sahip değildi. Bundan dolayı 1961 Anayasasının 88 inci maddesinde Millet Meclisine ait gensorudan söz edilmemiştir.
Bütün bu nedenlerle bu maddede Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün denetim yollarını saymak ve bunlardan soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili kısa tanımlamalar yapmak yolu daha uygun görülmüştür. Bu kısa tanımlamalar ışığında Meclis İçtüzüğünde bu denetim yollarının nasıl yapılacağının düzenleneceği tabiîdir.

B. Gensoru

MADDE 99—Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak, gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.
Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.
Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddede 1961 Anayasasının 89 uncu maddesinde düzenlenen gensoru müessesesi yeniden gözden geçirilmiş bunun hem etkili bir denetim yolu olması hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulunun çalışmalarını aksatmaması esasından hareket edilmiştir.
Prensip olarak 1961 Anayasasındaki esaslara bağlı kalınmıştır. Gensoru önergesi siyasî parti gruplarınca veya yirmi milletvekili tarafından verilebilecektir. Gensoru önergesinin verilmesini izleyen üç gün içerisinde önergenin basılıp dağıtılması, kabulü veya reddi içinse yapılacak müzakerenin en geç on gün sonra gündeme alınması gerekmektedir

C. Meclis soruşturması

MADDE 100—(Değişik: 30.2001—4709/31 md.)
Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar. Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir.
(Ek cümle: 3.10.2001—4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.
(Değişik: 3.10.2001—4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddede 1961 Anayasasının 90 ıncı maddesinde düzenlenmiş olan Meclis soruşturması yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Meclis soruşturmasında Meclisin çalışmalarını aksatmama ayrıca gerçekleri rahat bir çalışmayla ortaya çıkarma esası gözönünde tutularak aşağıdaki yenilikler getirilmiştir.

1. Meclis soruşturması için üyelerin en az onda birinin vereceği önerge şart koşulmuştur.
2. Bu istemin Meclisce en geç bir ay içerisinde karara bağlanması kuralı getirilmiştir.
3. Soruşturmaya karar verilmesi halinde, Meclisteki Siyasî
Partilerin güçleri oranında 15 kişilik Komisyona üye vermelerini sağlamak ve bu Komisyonu ad çekme suretiyle kurabilmek için her partinin Komisyona vereceği üye sayısının üç katı aday göstermesi; ad çekmenin de her parti adayları için ayrı ayrı yapılmak suretiyle sonuca varılması uygun görülmüştür.
4. Komisyon soruşturmayı yaparak sonucu bildiren raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunacaktır. Soruşturmanın bu süre içinde bitirilememesi halinde Komisyona iki aylık ve kesin bir süre daha verilmesi uygun görülmüştür. Rapor Meclis tarafından öncelikle gündeme alınarak görüşülür ve Yüce Divana sevk kararı verilebilir. Yüce Divana sevk kararı ancak salt çoğunlukla alınır. Siyasî partilerin Meclis soruşturması hakkında tarafsızlığı korunmuştur. Bu esaslar göz önünde tutulmak suretiyle Meclis soruşturmasının sade ve salim tartışmasız bir şekilde sonuçlandırılması amacı güdülmüştür.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/31 md.)
Soruşturma ile ilgili işin Komisyonlar ve Genel Kurulda gizli oyla sonuçlanması öngörülmektedir. Ayrıca Soruşturma Komisyonu raporunun on gün içinde dağıtılması ve dağıtımdan itibaren on gün içinde görüşülmesi hükmü getirilmektedir. Böylece bu konudaki işlerin sürüncemede kalmasının önlenmesi sağlanacak ayrıca Meclis soruşturması gibi önemli bir denetim mekanizmasının siyasallaşmasının önüne geçilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yürütme

I. Cumhurbaşkanı

A. Nitelikleri ve tarafsızlığı

MADDE 101— (Değişik:31.5.2007—5678/4 md.)
Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır.
Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

GEREKÇE (31.5.2007—5678/4 md.)
Bu maddeyle, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve görev süresinin beş yıl olması ile bir kişinin iki defadan fazla Cumhurbaşkanı seçilemeyeceği; Meclis içinden veya dışından Cumhurbaşkanlığı adaylığı için en az yirmi milletvekilinin yazılı teklifinin gerekli olduğu, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen partilerin ortak aday gösterebilmesi hususları düzenlenmektedir.

B. Seçimi

MADDE 102—(Değişik:31.5.2007—5678/5 md.)
Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır. Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan
Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (31.5.2007—5678/5 md.)
Maddeyle, Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin Anayasanın 102 nci maddesi yeniden düzenlenmektedir. Maddede, Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanma ile seçimin tamamlanma süresi, seçilme için gerekli oy çoğunluğu, oylama sayıları, adayların ölüm veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde izlenmesi gereken usul ve esaslar; seçimin her halükarda tamamlanmasına ilişkin işlevsel yenilikler öngörülmektedir.

C. Andiçmesi

MADDE 103—Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer :
"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim."

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Cumhurbaşkanının andı.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Cumhurbaşkanının andiçmesine ilişkin Danışma Meclisince kabul edilen 111 inci maddede yeralan "Atatürk inkılâplarına" deyimi milletvekili andına ilişkin 81 inci maddeye paralel şekilde "Atatürk ilke ve inkılâplarına" şeklinde değiştirilmek suretiyle 103 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

D. Görev ve yetkileri

MADDE 104—Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır :
a) Yasama ile ilgili olanlar :
Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak, Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak, Kanunları yayımlamak,
Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak, Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
b) Yürütme alanına ilişkin olanlar : Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek, Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek, Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak, Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek, Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,
Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanını atamak,
Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak, Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,
Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, Kararnameleri imzalamak, Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak, Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak, Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme

yaptırtmak, Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek, Üniversite rektörlerini seçmek,
c) Yargı ile ilgili olanlar :
Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek. Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

Cumhurbaşkanının görev ve yetkileriyle ilgili hususları göstermektedir. Cumhurbaşkanı Devletin temsilcisidir. Dış ilişkilerde Devleti temsil eder. Anayasada ve diğer kanunlarda gösterilen görevleri yerine getirir. Burada yapılan çok önemli bir değişiklik ölüm cezalarının yerine getirilmesinde karar vermesindedir. Evvelce kesinleşen ölüm cezaları Büyük Millet Meclisinde bir kanunla onaylanıyordu. Şimdi bu yetki, Büyük Millet Meclisinden alınmış ve doğrudan doğruya Devlet Başkanlığına bağlanmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini gösteren ve Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin 112 nci maddesinde yeralan hükümler; Anayasa Tasarısından çıkarılmış bulunan maddeler ve hükümler gözönünde bulundurularak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede "Her yıl Eylül ayının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış konuşmasını yapmak,", "Anayasa Mahkemesinde iptal kararının yeniden incelenmesini istemek,", "Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin ertelenmesini istemek,", "Tüzükleri imzalamak ve yayımlamak,", "Ölüm cezalarının infazına karar vermek veya özel af yetkisine dayanarak ölüm cezasını müebbed ağır hapis cezasına çevirmek,", "Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürü ile üç yönetim kurulu üyesini atamak,", "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanını seçmek,", Diyanet İşleri Başkanını seçmek," şeklindeki hükümler madde metninden çıkarılmıştır.

"Tüzükleri imzalamak ve yayımlamak," hükmü tüzüklerle ilgili özel bir madde olması ve esasen tüzüklerin de kararname ile yürürlüğe konulması dikkate alınarak madde metninde "kararnameleri imzalamak" görev ve yetkisi de bulunduğundan, bu sebeplerle tüzüklere ilşkin bu hüküm ile ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek görevi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini genel olarak düzenleyen 87 nci maddeye eklenmiş bulunduğundan bu hüküm madde metninden çıkarılmıştır.

Ayrıca, Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş olan maddede yeralan "Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak" şeklindeki hüküm "Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak" şekline dönüştürülmüş ve terim birliğini sağlamak amacıyla Danışma Meclisince kabul edilen madde metninde yeralan "Bakanlar Kurulu ile birlikte olağanüstü hal ilan etmek, olağanüstü hallerde Bakanlar Kurulu ile birlikte kanun kuvvetinde kararname çıkarmak" şeklindeki hükümler "Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak" şeklinde değiştirilmiştir.

Diğer yönden Anayasanın 131 inci maddesiyle Yükseköğretim üst kuruluşları düzenlenmiş bulunduğundan, maddeye "Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek" hükmü de getirilmiştir. Madde bu şekilde değiştirilmek ve redaksiyona tâbi tutulmak suretiyle 104 üncü madde olarak düzenlenmiştir.

E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali

MADDE 105—Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.
Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz. Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Devlet Başkanının parlamenter rejimindeki sorumsuzluğu ilkesinin nasıl uygulanacağı bu maddede düzenlenmiştir. Devlet Başkanının görevi sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde vatan hainliği dışında (Madde 115) herhangi bir sorumluluğu yoktur. Diğer taraftan parlamenter sistemde sorumsuz olan bir kişiye yetki verilemez. Bundan dolayı Devlet Başkanının kararlarının uygulanabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde işlemin sorumluluğunu kabul edip savunacak "birinin" bulunması gerekir. Bu da Başbakan ve ilgili bakandır. Her ikisi veya gerektiğinde bütün Bakanlar Kurulunun Devlet Başkanının kararlarını imzalamaları gerekir. Esasen bu zorunluluktan dolayı kararlar Bakanlar Kurulu veya bakan tarafından alınır ve Devlet Başkanı tarafından imzalanır. Cumhurbaşkanının sorumluluk getirmeyen kararlardan hangilerini tek başına imzalayarak uygulatabileceği, yani istisnalar, Anayasada açıkça belirtilmiştir. Cumhurbaşkanının sorumluluğu, vatan hainliği dolayısıyladır; eski metinde bir değişiklik yoktur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan Cumhurbaşkanlığının sorumsuzluğuna ilişkin
113 üncü madde ile sorumluluğunu belirleyen 114 üncü madde birleştirilerek 105 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede Cumhurbaşkanının tek başına imzalayacağı kararların ayrıca sayılmasında zorunluluk görülmemiştir. Diğer yönden, Cumhurbaşkanının sorumlu tutulabilmesi için üye tamsayısının en az üçte ikisi ibaresi, üye tamsayısının en az dörtte üçü şeklinde değiştirilmiştir.

F. Cumhurbaşkanına vekillik etme

MADDE 106—Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Cumhurbaşkanına, gerekli hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının vekillik etmesi ilkesi getirilmektedir ve vekil, Cumhurbaşkanına ait bütün yetkileri kullanmaktadır.

G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği

MADDE 107—Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği metinde bulunmayan Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği kenar başlıklı madde, 107 nci madde olarak Anayasa metnine eklenmiştir. Böylece Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluş, teşkilât ve çalışma esasları ile personel işlemlerinin Cumhurbaşkanı kararnamesiyle düzenlenmesi imkânı getirilmiştir.

H. Devlet Denetleme Kurulu

MADDE 108—İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar. Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır. Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır. Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Merkezi idarenin önemli bir görevi olan denetim fonksiyonunun bugüne kadar, çeşitli nedenlerle, gereğince yerine getirilemediği bir gerçektir. Siyasî etkilerin dışında kalabilecek tarafsız ve etkin bir denetim organı olarak, Cumhurbaşkanlığına bağlı bir Devlet Denetleme Kurulu kurulmuştur.
Hizmetin taşıdığı özellikler dolayısıyla Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı organları dışında kalan tüm kamu kurum ve kuruluşlarının hukuka uygun, düzenli ve verimli işlemesini sağlayacak denetim mekanizması bu şekilde oluşturulmuş olmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından kabul edilen 117 nci maddenin üçüncü fıkrasında yer alan "Devlet Denetleme Kurulu dokuz üyeden oluşur." şeklindeki hüküm, bu hususun düzenlenmesinin kanun koyucuya bırakılması amacıyla madde metninden çıkarılmış ve madde redaksiyona tâbi tutulmak suretiyle 108 inci madde olarak düzenlenmiştir.

II. Bakanlar Kurulu

A. Kuruluş

MADDE 109—Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur. Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır. Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bakanlar Kurulu Başbakan ve bakanlardan oluşmaktadır. Başbakan, milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından atanabilir; yani Başbakan olmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olma koşulu aranmamaktadır. Bakanlar için de durum aynıdır. Cumhurbaşkanı, gereğinde Başbakanın ve bakanların görevine usulüne uygun olarak son verir. Hiç şüphesiz ki Cumhurbaşkanı parlamenter rejim gereği Türkiye Büyük Millet Meclisinin güvenine haiz bir Başbakanı azledemez o zaman çoğunlukla

ihtilafa düşmüş olur, tarafsızlık niteliğini yitirir. Hüküm ender de olsa, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 105 ve 128 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyu alan ve 132/1 maddesinin uygulanmasını istemeyen ve istifa da etmeyen bir Başbakan düşünülerek konmuştur. Bu anda krizin tek çözüm yolu Cumhurbaşkanının Başbakanın görevine son vermesidir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilmiş bulunan 118 inci maddenin birinci fıkrasındaki "oluşur" sözcüğü "kurulur" sözcüğü şeklinde değiştirilerek, terim birliği sağlanmıştır.

B. Göreve başlama ve güvenoyu

MADDE 110—Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Göreve başlamak ve güvenoyunu düzenlemektedir. Hiçbir değişiklik yoktur. 1961 Anayasasının "Göreve Başlarken Güvenoyu" başlıklı 103 üncü maddesinin gerekçesi:
Bakanlar Kurulunun teşekkülü anında program ile Meclisin ekseriyetinin siyasi görüşü arasında ayniyeti sağlamak bakımından Meclislerin hemen toplantıya çağrılması esası kabul edilmiştir.
Hükümet programını hazırlaması ve bunun ciddi bir görüşmeye vesile vermesi için, görüşme ve oylamalar için müddetler konulmuştur.

C. Görev sırasında güvenoyu

MADDE 111—Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Görev sırasında güvenoyu eski hükmün aynıdır. 1961 Anayasasının "Görev Sırasında Güvenoyu" başlıklı 104 üncü maddesinin gerekçesi:
Bu madde ile 88 inci maddede tanzim edilen gensorunun Hükümet planında mukabili
olarak kabul edilmiştir. Millet Meclisinde sahip olduğu çoğunluğu tebarüz ettirmek veya böyle bir çoğunluğun bulunup bulunmadığını araştırmak Bakanlar Kurulunun hakkı olmalıdır. Ayrıca Hükümet güvenoyu isteyerek kendisini takviyeyi düşünebilir. Güven isteminin reddedilebilmesi için, hakikaten Mecliste Bakanlar Kurulu aleyhine bir çoğunluğun bulunması lazımdır. Bu bakımdan son fıkrada bu husus belirtilmiştir.

D. Görev ve siyasî sorumluluk

MADDE 112—Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.
Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde andiçerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Siyasî sorumluluk müessesesini düzenlemektedir. Bakanlar Kurulunun hükümetin müşterek politikasından sorumlu olduğu açıklanmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Görev ve siyasî sorumluluk kenar başlıklı Danışma Meclisince kabul edilen 121 inci madde 112 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bakanlar ile Başbakan arasındaki ilişki açık bir şekilde belirtilmiştir. Diğer yönden, Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanların andiçme esasları, tâbi oldukları kayıt ve şartlar, yasama dokunulmazlıklarına ilişkin esaslar ile ödenek ve yolluklarını düzenleyen yeni bir fıkra da madde metnine eklenmiştir.

E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar

MADDE 113—Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir. Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır.
Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bakanlıkların kurulması ve kaldırılmasına ilişkindir. Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarıyla Yüce Divana verilen bir bakan, bakanlıktan düşer.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan 122 nci maddenin "Bakanlıklar, kanunun koyduğu esaslara göre kanunla kurulur ve kaldırılır" şeklindeki birinci fıkra hükmü "Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir." şeklinde değiştirilmek suretiyle 113 üncü madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu

MADDE 114—Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.
116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.
Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.
Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.
Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur. Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz. Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği Anayasa metninde bulunmayan "Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu" kenar başlıklı bu madde, 1961 Anayasasının 109 uncu maddesine benzer şekilde ancak yeni Anayasanın prensipleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle düzenlenmiştir.

G. Tüzükler

MADDE 115—Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.
Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bakanlar Kurulunun hangi koşullarla tüzükler çıkartabileceğini düzenlemektedir.

H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi

MADDE 116—Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde ile yenilik getirilmiştir. Bakanlar Kurulunun güvenoyu alamaması veya güvenoyu istemesi veyahut gensoru sonunda güvensizlik oyu ile karşılaşması halinde Başbakan, Cumhurbaşkanından Meclis seçimlerinin yenilenmesini isteyebilmektedir. Görüldüğü gibi 1961 Anayasasındaki "onsekiz

aylık bir süre içinde" diye başlayan koşul terk edilmiştir ve klasik parlamenter sistemin uygulanmasına geçilmiştir. Diğer taraftan, Cumhurbaşkanının Meclisi yenilemesi için diğer bir şekil daha kabul edilmiştir, o da kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması halinde Cumhurbaşkanı resen seçimlerin yenilenmesine karar verebilecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından düzenlenmiş olan 124 üncü maddenin gerekçesinde "Bu madde ile yenilik getirilmiştir. Bakanlar Kurulunun güvenoyu alamaması veya güvenoyu istemesi veyahut gensoru sonunda güvensizlik oyu ile karşılaşması halinde Başbakan, Cumhurbaşkanından Meclis seçimlerinin yenilenmesini isteyebilmektedir." denmektedir. Başbakana böyle bir yetki verilmesine gerek ve zorunluluk görülmediğinden, maddede yazılı belirli durumlarda Meclis Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verme yetkisi Cumhurbaşkanına tanınmış ve madde redaksiyona tâbi tutulup 116 ncı madde olarak düzenlenmiştir.

İ. Millî Savunma

1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

MADDE 117—Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir. Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur. Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Başkomutanlık; bir anane olarak Birinci Büyük Millet Meclisinden beri devam eden ve millî egemenliğin kayıtsız şartsız temsilcisi olan Türkiye Büyük Milet Meclisinin manevî varlığından ayrılmayacağı ve Devletin başı olan ve bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eden Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunacağına işaret edilmiştir. Genelkurmay Başkanı ülkenin genel siyasetini belirtmekten ve yürütülmesini gözetmekten sorumlu olan Başbakana karşı Silahlı Kuvvetlerin komutanı olarak sorumludur. Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin her an yurt savunmasına, istenen modernizasyon düzeyinde hazırlanmasından Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı Bakanlar Kurulu sorumludur. Genelkurmay Başkanı barışta Silahlı Kuvvetlerin Komutanı olup, savaş halinde de Başkomutanlık görevini, selahiyetlerini Cumhurbaşkanı namına kullanır. Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır. Görev ve yetkileri de kanunla düzenlenir. Bakanlar Kurulunun bir üyesi olan Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanları ile görev ilişkileri ve yetki alanı özel kanunla düzenlenir.

2. Millî Güvenlik Kurulu

MADDE 118—(Değişik: 3.10.2001—4709/32 md.)
Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.
Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.
(Değişik: 3.10.2001—4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir. Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.
Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.
Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Millî Güvenlik Kurulu; ülkenin belirlenmiş ve yürütülmekte olan genel siyaseti içinde, millî güvenlik siyasetinin tayin, tespit edilmesi ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusunda görüş ve tavsiyelerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Böylece Bakanlar Kurulunun takip edeceği genel siyasetin, millî güvenlik siyaseti kısmı oluşur.

Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır. Yakın geçmişimiz bu kararların uygulanmadığı zaman ne gibi durumlarla karşılaştığımızın acı örnekleri ile doludur.
Bu fıkrada bulunan; "öncelikle dikkate alınır" ibaresi, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 32 inci maddesi ile "değerlendirilir" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının Başkanlığında; Başbakan ve güvenlik siyasetinde yakın ilgisi belirtilen Bakanlar Kurulu üyeleri ile Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından teşekkül eder. Gündemi Cumhurbaşkanınca düzenlenir. Cumhurbaşkanı gündemin tanziminde ülkenin o anda içinde bulunduğu durum ile ileride karşılaşacağı durumları ve iç ve dış tehditleri gözönünde bulundurduğu gibi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerilerini de dikkate alır.
En önemli ve hassas konu alınan kararların uygulanması, ülkenin hâl ve istikbalinin iyi değerlendirilmesidir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 126 ncı madde 118 inci madde olarak düzenlenmiştir. Millî Güvenlik konularıyla doğrudan doğruya ilgili olan makam ve bakanlıkların Millî Güvenlik Kurulu Üyesi olmaları esası getirilmiştir. Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakanlar veya diğer kişiler de çağrılıp görüşleri alınabilecektir. Millî Güvenlik Kurulunun Başkan ve üyeleri maddenin birinci fıkrasında sayılanlardan ibaret olacaktır. İkinci fıkraya göre çağrılanların yalnızca görüşleri alınacaktır. Ayrıca, maddeye yeni iki fıkra eklenerek Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulunun, Başbakanın başkanlığında toplanacağı da vurgulanmış ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilâtı ve görevlerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

GEREKÇE (3.10.2001— 4709/32 md.)
Millî Güvenlik Kurulu bünyesine Başbakan yardımcılarının dahil edilmesi koalisyon hükümetlerinin yapısına uygun bir durumdur. Adalet Bakanı hukukî açıdan Kurulun değerlendirmelerinin daha sağlıklı olmasını ve gündemdeki konuların bütünlük içinde her yönden incelenmesini sağlayacaktır. Ayrıca bu değişiklikle Kurul kararlarının tavsiye niteliğinde olduğu vurgulanmaktadır.

III. Olağanüstü yönetim usulleri

A. Olağanüstü haller

1. Tabiî afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı

MADDE 119—Tabiî afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Olağanüstü haller Anayasamızda yeni bir şekilde düzenlenmiştir. Tabiî âfet ve ekonomik kriz hallerinde ve diğer hallerde hükümete yasama meclisinin denetimi altında kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi verilmiştir. Bugün sıkıyönetim diye nitelendirilen durum ikiye bölünmüştür: Daha az şiddetli olayların vukubulduğu birinci kısmında Devlet olağanüstü hal ilan edip, kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışacaktır. Savaş hali veyahut iç savaş hali gibi durumlarda ise, sıkıyönetim ilân edilip, idare Silahlı Kuvvetlerin yönetimine geçecektir ve bu iki halde de Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi olacaktır. Bütün tasarruflar yasama meclisinin denetimi altında düzenlenecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 127 nci madde metninde yer alan "iktisadî" sözcüğü terim birliği açısından "ekonomik" sözcüğü olarak değiştirilip, madde 119 uncu madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı

MADDE 120—Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Olağanüstü haller Anayasamızda yeni bir şekilde düzenlenmiştir. Tabiî âfet ve ekonomik kriz hallerinde ve diğer hallerde hükümete yasama meclisinin denetimi altında kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi verilmiştir.
Bugün sıkıyönetim diye nitelendirilen durum ikiye bölünmüştür: Daha az şiddetli olayların vukubulduğu birinci kısmında Devlet olağanüstü hal ilan edip, kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışacaktır. Savaş hali veyahut iç savaş hali gibi durumlarda ise, sıkıyönetim ilân edilip, idare Silahlı

Kuvvetlerin yönetimine geçecektir ve bu iki halde de Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi olacaktır. Bütün tasarruflar yasama meclisinin denetimi altında düzenlenecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği 128 inci maddeye "Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra" hükmü eklenmiş ve "iki ayı geçmemek" hükmü, tabiî âfet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı ile ilgili 119 uncu maddeye paralel olarak "altı ayı geçmemek" şeklinde değiştirilip madde buna göre redaksiyona tâbi tutularak 120 nci madde şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı gerektiği takdirde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilecektir.

3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

MADDE 121—Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.
119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.
Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Olağanüstü haller Anayasamızda yeni bir şekilde düzenlenmiştir. Tabiî âfet ve ekonomik kriz hallerinde ve diğer hallerde hükümete yasama meclisinin denetimi altında kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi verilmiştir. Bugün sıkıyönetim diye nitelendirilen durum ikiye bölünmüştür:
Daha az şiddetli olayların vukubulduğu birinci kısmında Devlet olağanüstü hal ilan edip, kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışacaktır. Savaş hali veyahut iç savaş hali gibi durumlarda ise, sıkıyönetim ilân edilip, idare Silahlı Kuvvetlerin yönetimine geçecektir ve bu iki halde de Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi olacaktır. Bütün tasarruflar yasama meclisinin denetimi altında düzenlenecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği 129 uncu madde 121 inci madde olarak düzenlenmiştir.
Bu düzenlemede maddenin birinci fıkrasında yer alan "iki ayı geçmemek" hükmü olağanüstü hal ilanı süresi olan altı ay ile uygunluk sağlanması amacıyla "dört ayı geçmemek" şeklinde değiştirilmiştir. Danışma Meclisi tarafından kabul edilen maddenin ikinci fıkrasında "iktisadî nedenlere dayalı olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri" hükmü, 119 uncu madde gereğince ilan edilen olağanüstü hallerin yalnız ekonomik nedenlere dayalı olarak ilan edilmediği tabiî afet veya tehlikeli salgın hastalıklar nedeni ile de olağanüstü hal ilan edilebileceği dikkate alınarak "119 uncu madde uyarınca ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri" şeklinde değiştirilmiştir.

Ayrıca aynı fıkrada bulunan "Her türü için geçerli olmak üzere" ibareleri yanlış yorumlanabileceğinden "Her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere" şeklinde değiştirilmiş ve madde terim birliğini sağlamak amacıyla redaksiyona tâbi tutulmuştur.

B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali

MADDE 122—Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir. Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.
Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir.

Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.
Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir. Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Olağanüstü haller Anayasamızda yeni bir şekilde düzenlenmiştir. Tabiî âfet ve ekonomik kriz hallerinde ve diğer hallerde hükümete yasama meclisinin denetimi altında kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi verilmiştir. Bugün sıkıyönetim diye nitelendirilen durum ikiye bölünmüştür: Daha az şiddetli olayların vukubulduğu birinci kısmında Devlet olağanüstü hal ilan edip, kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışacaktır. Savaş hali veyahut iç savaş hali gibi durumlarda ise, sıkıyönetim ilân edilip, idare Silahlı Kuvvetlerin yönetimine geçecektir ve bu iki halde de Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi olacaktır. Bütün tasarruflar yasama meclisinin denetimi altında düzenlenecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği 130 uncu madde, 122 nci madde olarak düzenlenmiştir.

Bu düzenlemede, birinci fıkra redaksiyona tâbi tutulmuş, maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hükümlerin kanunla düzenlenmesinin uygun olacağı görüşüyle bu fıkra madde metninden çıkarıldığı gibi, bu maddenin beşinci fıkrası ile Anayasanın 15 inci maddesi hükümlerine göre temel hak ve hürriyetlere ilişkin olarak gerekli düzenlemeler kanunla yapılacağından ve sıkıyönetim komutanları da bu kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili olacaklarından, maddenin dördüncü fıkrası ile beşinci fıkrasında yer alan "savunma hazırlık durumları" hükmü yanlış yorumlara neden olabilir düşüncesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Anayasanın 91 inci maddesinde sıkıyönetim halinde de kanun hükmünde kararname çıkarılmasına ilişkin hükümlere yer verilmiş bulunduğundan bu maddeye paralel şekilde düzenlenmiş bulunan iki fıkra, ikinci ve üçüncü fıkralar olarak madde metnine eklenmiştir.

IV. İdare

A. İdarenin esasları

1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği

MADDE 123—İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.
İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Türkiye'de idarî yapının oluşmasında, tarihî gelişim ve deneyler sonucu merkezden yönetim ve yerinden yönetim biri birini tamamlayan ilkeler olarak ortaya çıkmış ve sürekli uygulama bulmuştur. Bunun sonucu olarak Devlet tüzelkişiliğinden başka, onun yanında, çeşitli kamu tüzelkişileri ortaya çıkmıştır. Bir başka deyimle, bugün kamu hizmetleri genel idare başta olmak üzere, mahallî idareler ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Maddede idarenin kuruluş ve görevleri bakımından bir bütün olduğu ilkesi getirilmek suretiyle, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün de bir sonucu olarak, idarenin yerine getirdiği çeşitli görevlerle bu görevleri yerine getiren kuruluşlar arasında birlik sağlanmaktadır.

Dolayısıyla, nitelikleri gereği bazı hizmetler ayrı tüzelkişiler eliyle görülmek yoluna gidilse de, idarenin bütünlüğü ilkesinin gereği olarak bunlar denetime bağlı kalacaklardır.Ayrıca, bu tür kamu tüzelkişileri için, Anayasa ve kanunlarda özel hüküm bulunmayan durumlarda, Anayasanın idareye ilişkin genel ilke ve hükümleri uygulanacaktır. Maddede idarenin kuruluş ve görevlerinin kanunla düzenleneceği ilkesinin bir sonucu olarak, kamu tüzelkişilerinin de ancak kanunla veya kanunun açık yetki vermesi halinde idarî işlemle kurulabileceği öngörülmektedir.

2. Yönetmelikler

MADDE 124—Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
İdarenin en geniş uygulama alanına sahip düzenleyici işlem türü yönetmeliktir. Maddede yönetmelik çıkarılabilecek kuruluşlar belirtilirken, uygulamadaki tereddütleri gidermek için, Bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri yanında, Bakanlar Kurulu ile Başbakanlık da sayılmıştır. Bu şekilde yönetmelik çıkartabilecek olan da, Başbakanlığın, Bakanlıkların ve kamu tüzelkişilerinin görev alanlarını ilgilendiren kanun ve tüzüklerin uygulanmasını göstermek şeklinde geniş biçimde belirlenmiştir. Yalnız, yönetmelikler uygulama alanlarını düzenledikleri kanun ve tüzüklere aykırı hüküm getiremeyecektir. Ancak, uygulamada gerek bakanlıkların gerekse kamu tüzelkişilerinin değişik isimler taşıyan düzenleyici işlemler yaptıkları da dikkat çekmektedir. Bu tür düzenleyici işlemlerden kişiler için hukukî sonuç doğuranların da yönetmelik hükümlerine bağlı tutulmasında yarar vardır. Maddede yönetmelikler için Resmî Gazete'de yayımlanma zorunluluğunun getirilmesi de ilgililerinin ilgisine ulaşabilmesini sağlamak amacına yöneliktir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından kabul edilen 132 nci maddenin birinci fıkrası, 1961 Anayasasının 113 üncü maddesine benzer olarak ancak birinci fıkraya "Başbakanlık" sözcüğü de eklenmek suretiyle düzenlenmiştir. Özellikle kamu tüzelkişileri tarafından birbirine benzer nitelikte çıkarılan ve büyük kısmı mahallî nitelikte olan bütün yönetmeliklerin Anayasa hükmü gereği Resmî Gazete'de yayımlanması zorunluğunun neden olduğu gereksiz israfı önlemek bakımından maddenin son fıkrası "hangi yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanacağı kanunda belirtilir" şeklinde düzenlenmiştir.

B. Yargı yolu

MADDE 125—İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.
(Ek cümleler: 13.8.1999—4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.
Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12.9.2010—5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.
(Değişik: 12.9.2010—5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz.
Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.
İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.
İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

İdarenin denetim yolları arasında hukuka uygunluğu sağlamada en etkin olanı yargısal denetimdir. Dolayısıyla, idarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu ilkesi getirilmek suretiyle hukuk Devleti anlayışının zorunlu unsuru vurgulanmaktadır. Ancak, Cumhurbaşkanının Anayasaya göre tek başına yapabileceği işlemler konusunda, yargısal denetim açısından tereddütleri gidermek için, bu işlemlerin yargı denetimi dışında kaldığı açıkça ifade edilmektedir.

Maddede idarenin yargısal denetiminin idarî işlem ve eylemlerin hukuka uygunluklarının denetlenmesi ile sınırlı olduğu; dolayısıyla, yargı organının idarî işlemin yerindeliğini denetleyemeyeceği de belirtilmiştir. Bu ilkenin bir sonucu da yargı organının idare yerine geçerek karar alamaması, bir başka deyimle idarî işlem ve eylem niteliğinde yargı kararı verememesidir.

İdarî işlemler için verilecek yürütmenin durdurulması kararlarına istisnaî olarak sınır getirilebileceği de maddede düzenlenmiştir. Buna göre, olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde veya millî güvenlik, kamu düzeni ve genel sağlık nedenleri ile bazı idarî işlemler için yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği kanunda öngörülebilecektir.

Yürütmenin durdurulması kararları hususunda uygulamada ortaya çıkan tartışmalar da dikkate alınarak, hangi hallerde yürütmenin durdurulması kararı verilebileceği açıklıkla belirtilmek yoluna gidilmiştir. Bu şekilde, yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için maddede gösterilen iki şartın bir arada bulunması ve ayrıca gerekçe gösterilmesi gerekmektedir.

Maddede eskiden olduğu gibi, idarenin bireysel işlemlerine karşı açılacak davalarda süre başlangıcının yazılı bildirim olduğu belirtilmektedir. Öte yandan, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu da belirtilmektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yüksek Askerî Şûra'nın, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli personelin terfi ve emeklilikleriyle ilgili kararlarının özellik ve önemi dikkate alınarak, bunların idarî yargı denetimi dışında kalmasını,

İdarî yargı yetkisinin hududuna açıklık getirilmesini, Hangi hallerde ve şartlarda yürütmenin durdurulmasına karar verilebileceğinin belirtilmesini sağlamak amacıyla madde metni yeniden düzenlenmiştir.

GEREKÇE (13.8.1999— 4446/2 md.)

Bu madde ile Anayasanın 125 inci maddesinin birinci fıkrasına ikinci cümle olarak eklenen yeni hükümle, Türkiye'nin bugüne kadar yapmış olduğu çeşitli uluslararası sözleşmelerde kabul etmiş olduğu esaslara uygun olarak, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülmektedir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/11 md.)

Anayasanın 125 inci maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tâbi olduğu genel ilke olarak belirlenmiş, ancak bazı istisnalar öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, Cumhurbaşkanın tek başına yapacağı işlemler, ikincisi ise, Yüksek Askerî Şûra kararlarıdır.

Yüksek Askerî Şûranın silahlı kuvvetlerden ilişik kesme kararları kamuoyunda çok tartışılmış ve değişik eleştirilere konu olmuştur.

Diğer askerî merciler (kuvvet komutanlıkları) tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ilişik kesme kararları Askerî Yüksek İdare Mahkemesi tarafından yargı denetimine tabi tutulurken, Yüksek Askerî Şûra tarafından verilen ilişik kesme kararlarının yargı denetimine tabi olmaması, Anayasanın 10 uncu maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır. Bu eşitsizliğin giderilmesi amacıyla, mukayeseli hukuk uygulamaları ve tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler göz önüne alınarak, maddeyle,

Yüksek Askerî Şûranın Silahlı Kuvvetlerden ilişik kesme niteliğindeki kararları yargı denetimine açılmakta ve bu sayede hukuk devleti ilkesinin daha da güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Öte yandan, 125 inci maddenin dördüncü fıkrasında, yargı yetkisinin, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğu; yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemeyeceği hükme bağlanmış ve maddenin gerekçesinde "…yargı organının idarî işlemin yerindeliğini denetlemeyeceği…" belirtilmiş olmasına rağmen, uygulamada bu hükme uymayacak şekilde yargı kararlarının verildiği görüldüğünden, bu tür uygulamaların önüne geçilmesi amacıyla, fıkrada yargı yetkisinin, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamayacağı açıkça vurgulanmıştır.

Bu ilkenin Anayasada yer almasının yargı pratiğimizden kaynaklandığı ve önleyici işlevi olacağı açıktır. Yerindelik denetimi, yürütme iktidarının negatif kullanımı anlamına gelir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/11 md.)
Teklifin çerçeve 12 nci maddesi Anayasanın yargı yolunu düzenleyen 125 inci maddesinde değişiklik öngörmektedir. Bu madde de verilen bir önergenin kabulü ile Yüksek Askerî Şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolunun açılması öngörülmüştür. Bu şekilde Silahlı Kuvvetlerin idaresinde bazı sorunların doğması önlenmek istenmiştir. Maddede ayrıca yargı yetkisinin hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamayacağı yer almaktadır. Madde, Komisyonumuzca benimsenen önerge çerçevesinde kabul edilmiştir.

C. İdarenin kuruluşu

1. Merkezî idare

MADDE 126—Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.
Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

Mülkî yönetim bölümlerinin kuruluşunda coğrafya durumu, ekonomik şartlar ve kamu hizmeti gereklerinin dikkate alınacağı belirtilmiş ve mülki yönetim bölümlerini ayrıntılı olarak düzenlemekten kaçınılmıştır. Zira, bazı alt kademe idarî bölümlerin günün ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verebildiği tartışmalıdır. Bu nedenle genel yönetimin taşrada teşkilatlanması açısından il esası kabul edilmiş; bunun dışındaki kademelerin meydana getirilmesinde kanun koyucuya düzenleme alanı bırakılmıştır.

Merkezden yönetim ilkesinin yumuşatılmış biçimi olan yetki genişliği ilkesi ile genel idarenin taşrada görevli yüksek kamu görevlilerine, belli konularda kendiliğinden karar alıp uygulama yetkisi tanınması anlatılmaktadır.

Son zamanlarda özellikle valilerin yetkilerinin artırılması yönündeki eğilimler bu ilkeye önem kazandırmaktadır. Valilerin il yönetiminin başı olduğu da ayrıca belirtilmektedir. İhtiyaçların zorlanması sonucu bazı kamu hizmetlerinin bölgesel teşkilatlanmalara gittikleri bilinmektedir. Ancak, bu uygulama belli ilkelere bağlı kalarak düzenli biçimde gelişmediği gibi valilerle uyumlu bir ilişki sürdürebildikleri de söylenemez. Bu nedenlerle, valilerle bölge kuruluşları arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için bu kurumun kanunla düzenleneceği öngörülmektedir.

Bazı hizmetlerin daha iyi görülebilmesini ve sorunların çözümlenebilmesinin birden çok ili içine alan çevrede teşkilatlanmayı gerektirdiği dikkate alınarak, kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamaya yönelik, birden çok ili içine alan çevrede yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebileceği ilkesi korunmuştur. İllerde olduğu gibi, bu kuruluşların da yetki genişliğine sahip oldukları, özellikle hizmetin görülmesini aksatıcı bürokratik engelleri ortadan kaldırmak amacıyla vurgulanmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Danışma Meclisinin kabul ettiği 134 üncü madde, 126 ncı madde olarak düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında yer alan "vali, ilde Devletin ve Bakanlar Kurulunun temsilcisi, il idaresinin başı ve merciidir" şeklindeki hüküm bir Anayasa kuralı niteliğinde hüküm olmayıp İl İdaresi Kanunuyla düzenlenmesi gereken konuları içermesi nedeniyle madde metninden çıkarılmıştır.

Diğer yönden kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilmesine imkân vermek için maddenin üçüncü fıkrası bu amaç doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

2. Mahallî idareler

MADDE 127—Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23.7.1995—4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir. Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir. Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bugüne kadar Anayasalarımızda yer almış olan mahallî idare birimleri, herhangi bir değişiklik yapılmadan, aynen kabul edilmiştir. Ancak, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilmesine imkân tanınmıştır. Şehirleşmenin hızla geliştiği memleketimizde, büyük şehirlerin problemlerini yürürlükte bulunan ve yıllarca önce çıkarılmış kanunlarla çözümlemek imkânsız hale gelmiştir. Nitekim, büyük şehirlerimizin ulaşım, kanalizasyon gibi problemlerini çevredeki belediyelerle birlikte çözümlemek zorunluğu ile karşılaşılması bunu kanıtlamaktadır. Son zamanlarda çevredeki yerleşim yerlerinin anabelediyelere bağlanması uygulaması da bu ihtiyaçtan doğmuştur. İşte bu zorunluluklar karşısında, hizmetlerin daha iyi görülebilmesini sağlamak amacıyla büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimlerinin kanunla getirilebilmesi imkânının Anayasa ile tanınması yoluna gidilmiştir. Aynı şekilde, mahalli idareler arasında birlikler kurulması imkânının tanınması da bu ihtiyacın bir sonucudur. Eskiden olduğu gibi, mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazlarla, kaybetmeleri konusundaki denetimin yargı yolu ile olacağı ilkesi kabul edilmekle beraber; haklarında idarî veya adlî mercilerce soruşturma veya kovuşturma açılanların idarî makamlarca geçici bir tedbir olarak görevden alıkonulmalarının düzenlenmesine ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenecektir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 135 inci maddenin birinci fıkrasındaki "belde" sözcüğü belediye olarak değiştirilmiş, beşinci fıkrasında yer alan "bu organların üyelerinin idarî makamlarca geçici bir tedbir olarak görevden alıkonulmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir" hükmü, "bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir." şekline dönüştürülmüş, böylece bu yetki ilgili idarî makamların en üst kademesi olan İçişleri Bakanına tanınmıştır. Madde redaksiyona da tâbi tutulmak suretiyle 127 nci madde olarak düzenlenmiştir.

GEREKÇE (23.71995— 4121/12 md.)
Komisyonumuz, Anayasanın 127 nci maddesini değiştirerek mahalli idareler genel seçimlerinin milletvekili genel seçimi ile birleştirilmesini amaçlayan Kanun Teklifini de incelemiştir. Komisyonumuz, milletvekili genel seçiminin yenilenebileceğini dikkate alarak böyle bir değişikliğin mahalli idareler organlarının görev süresini çok sakıncalı biçimde ya çok kısaltabileceğini ya da çok uzatabileceğini düşünmüş ve Anayasanın 127 nci maddesinde sadece mahalli idareler ara ve genel seçimlerinin bir milletvekili ara veya genel seçiminden bir yıl öncesi veya sonrasına isabet etmesi halinde bu seçimlerin birlikte yapılmasını uygun görmüştür.

D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler

1. Genel ilkeler

MADDE 128—Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

(Ek cümle: 12.9.2010—5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddede kamu görevlileri için genel bir düzenleme yoluna gidilmiş, eskiden olduğu gibi, dolaylı biçimde de olsa memur tanımı yoluna gitmekten kaçınılmıştır. Zira, böyle bir tanımın unsurlarını açık ve kesin biçimde Anayasada vermek mümkün görülmemiştir.
Getirilen düzenleme ile kamu hizmeti görevlilerinin çalıştırılma biçimlerine göre kendi içinde ayrılması kanun koyucuya bırakılmıştır.
Getirilen önemli bir ilke de kamu hizmeti görevlilerinin hizmete alınmalarında yetenek ve liyakat ilkelerine uyulması zorunluğudur. Eskiden farklı olarak, madde üst kademe yöneticisi kamu hizmeti görevlilerinin statüsünün özel olarak düzenlenebilmesi imkânını kanun koyucuya tanımaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisinin kabul ettiği 136 ncı madde, 128 inci madde olarak ele alınmış, maddeye Kamu İktisadî Teşebbüsleri de ilave edilmek suretiyle genel idare esaslarına göre kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütüldüğü hususu vurgulanmış ve madde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/12 md.)
Anayasanın 53 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, memur ve diğer kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkı verilmektedir. Anayasanın 128 inci maddesinde ise, memur ve diğer kamu görevlilerinin nitelik, atanma, aylık, ödenek gibi özlük haklarının kanunla düzenleneceği hükmü yer almaktadır. 53 üncü maddede yapılan değişikliğe paralel olarak, memur ve diğer kamu görevlilerinin malî ve sosyal haklarına ilişkin toplu sözleşme hükümlerinin saklı olduğu hükme bağlanmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/12 md.)
Teklifin çerçeve 13 üncü maddesi ile 53 üncü maddede değişiklik öngören çerçeve 6 ncı Maddesine paralel olarak 128 inci maddesine "memur ve diğer kamu görevlilerinin malî ve sosyal haklarına ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır" hükmü eklenmektedir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence

MADDE 129—Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. (Değişik: 12.9.2010—5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kamu hizmeti görevlilerinin görev ve sorumlulukları bir madde içinde ana ilkeler halinde toplanarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak görev yapacakları ilkesine Anayasada yer verilerek açıklık kazandırılmıştır. Kamu hizmeti görevlilerinin görevleri ile ilgili olarak kusurlu eylem ve işlemleri ile idareye verdikleri zarardan sorumlu olacakları ise esasen uygulanmakta olan bir ilkenin tekrarıdır. Kamu hizmeti görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri mensupları hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında ve disiplin cezası uygulamasında ilgiliye isnadolunan hususun bildirilmesi, dinlenilmesi, savunmasını yapma imkânı tanınması bu madde ile güvence altına alınmaktadır.
Ayrıca, disiplin kararlarının yargı denetimi dışında tutulamayacağı da tereddütleri giderecek biçimde ifade edilmiş, ancak, uyarma ve kınama cezaları özellikleri dolayısıyla bu kuralın dışına çıkarılmıştır.
Bu maddede 12.9..2010 tarih ve 5982 sayılı Kanunun 13 üncü maddesiyle yapılan değişiklikle "Uyarma ve kınama cezalarıyla ilgili olanlar hariç" cümlesi metinden çıkartılmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 137 ve 138 inci madde hükümleri birleştirilmek ve redaksiyona da tâbi tutulmak suretiyle 129 uncu madde olarak düzenlenmiştir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/13 md.)
Anayasanın 129 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında disiplin kararlarının yargı denetimine tabi olduğu belirtilmekte, ancak uyarma ve kınama cezaları yargı denetimi dışında tutulabilmekteydi. Cezanın hafifliğinin, insan onurunu zedeleme niteliği yönünden diğer cezalara göre daha az etki doğurmayacağı dikkate alınarak, maddenin üçüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, memurlar ve diğer kamu görevlilerine verilen uyarma ve kınama cezalarının da yargı denetimine açılması öngörülmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/13 md.)
Teklifin çerçeve 14 üncü maddesiyle Anayasanın 129 uncu Maddesinin üçüncü fıkrası değiştirilmektedir. Disiplin kararlarını yargı denetimine açan bu düzenleme Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

MADDE 130—Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir. Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.
Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.
Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır. Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır. Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.
(Değişik: 29.10.2005—5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir. 29.10.2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle bu fıkrada yer alan "genel ve katma bütçelerin" ibaresi "merkezi yönetim bütçesinin" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir. Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.
Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir. Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir. Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır. Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan 140 ıncı madde, 130 uncu madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede 4.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim kanunu ile getirilmiş bulunan ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun Hükümlerine göre Anayasa hükmü niteliğindeki esaslardan Anayasada yer alması gerekenler gözönünde bulundurulmuştur. Ayrıca maddeye yeni bir fıkra eklenerek kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabileceği hükmü de getirilmiştir. Maddenin son fıkrası hükümlerine göre vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları malî ve idarî konular dışında kalan akademik çalışma, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden devlet tarafından kurulan yükseköğretim kurumları hakkındaki hükümlere tâbi olacaklardır.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/1 md.)
Anayasamızın 130 uncu maddesinde yer alan "genel ve katma bütçelerin" ibaresi yeni bütçe kapsamı çerçevesinde "merkezi yönetim bütçesinin" şeklinde değiştirilmektedir.

2. Yükseköğretim üst kuruluşları

MADDE 131—Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.
(Değişik: 7.5.2004—5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur. Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN GEREKÇESİ
130 uncu maddede açıklanan gerekçe ile yükseköğretim üst kuruluşları kenar başlıklı bu madde, Anayasa metnine eklenmiştir.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/8 md.)
Avrupa Birliği 2003 İlerleme Raporunda sivil-asker ilişkilerinin Avrupa Birliği ülkelerindeki standartlara uygun hale getirilmesi için, sivil kurumlarda askeri temsilcilerin yer almaması önerildiğinden, idarenin sivilleştirilmesinin sağlanması amacıyla 131 inci maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, Yüksek Öğretim Kurulunun oluşturulmasında Genelkurmay Başkanlığının aday göstermesine son verilmektedir.

3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar

MADDE 132—Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN GEREKÇESİ
Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumlarının kendi özel kanunlarındaki hükümlerine tâbi olacaklarına ilişkin olarak düzenlenmiş bulunan bu maddede Anayasa metnine eklenmiştir.

F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları
(Değişik 21.6.2005—5370/1 md.)

MADDE 133—(Değişik: 8.7.1993—3913/1 md.)
Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.

(Ek fıkra: 21.6.2005—5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.

GEREKÇE (8.7.1993—3913/1 md.)
2709 Sayılı T.C. Anayasası 1982 yılında yürürlüğe girmiş ve on yıla varan bir uygulama geçirmiş bulunmaktadır. Bu uygulama döneminde ortaya çıkan ve gerek dünyadaki ve gerekse ülkemizdeki değişimlere cevap vermekte yetersiz kalan kuralların değiştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Zira statik yapıya sahip olan bir kısım yasal kurallar hayatın dinamizmine cevap vermekte zorlanmışlar ve hatta değişimler yasaların önüne geçmişlerdir. Bunun en belirgin örneği ise iletişim alanında çağın ulaşmış olduğu ve yasal kuralları tamamen aşmış bulunan teknolojik gelişmelerdir. Radyo ve Televizyon istasyonlarının devlet eli ile kurulacağı ve yönetimlerinin kamu tüzelkişiliği biçiminde düzenleneceğine ilişkin Anayasa kuralı fiilen uygulanamaz hale gelmiştir. Gelişen teknoloji, bu alanı düzenleyen Anayasa hükmünü aşarak yurt dışında yayın yapan istasyonların yaygın şekilde faaliyetlerine imkân, vermektedir. Diğer yandan evrensel demokrasinin giderek kitle iletişim araçlarında çoğulculuk ve rekabet anlayışına önem verdiği gözlenmektedir. Radyo ve Televizyon alanında devlet tekelini korumak çağın geldiği demokratik seviyede artık düşünce özgürlüğünün tarifi dışında kalmaktadır.Yazılı basında olduğu gibi, Radyo ve Televizyon alanında da çok sesliliğe geçmek zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle Anayasanın 133 üncü maddesinin yeniden düzenlenmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bu alanda ortaya çıkan fiili durum dikkate alınırsa bu zorunluluğun ne kadar acil olduğu da görülecektir. Bu düzenleme ile devlet tekeli kaldırılırken devlet gözetimi ilkesi getirilmektedir. Yayınların tarafsızlığı esas alınmış ayrıntılı düzenleme yasaya bırakılmıştır. Bütün Radyo ve Televizyon istasyonlarının Anayasanın temel ilkesine, millet ve ülkenin birlik ve bütünlüğüne, bölünmezliğine, genel ahlaka aykırı yayın yapamayacakları temel ve tabiî ilkeler olarak düşünülmüş ve aykırı davranışların yasalarda müeyyidesini bulacağı esası dikkate alınmıştır.
Bu maddenin kenar başlığı "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 21.6.2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

GEREKÇE (21.6.2005—5370/1 md.)
13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin seçimini düzenleyen 6 ncı maddesinde 15.5.2002 tarihli ve 4756 sayılı Kanunla yapılan değişiklik üzerine anılan maddenin, beş üyenin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesine ilişkin (a) bendinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptali talep edilmiş ve anılan hüküm Anayasa Mahkemesinin 21.9.2004 tarihli ve E.2002/100, K.2004/109 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.
Bilindiği gibi, radyo ve televizyon yayınlarının kamuoyunun oluşumunda çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemekle görevli ve yetkili olması sebebiyle, Üst Kurul üyelerinin atanmasında, diğer düzenleyici ve denetleyici kurumlardan farklı olarak, Bakanlar Kurulunun yerine Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkili kılınmasında zorunluluk bulunmaktadır. Bu nedenle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin, Üst Kurulun kurulduğu 1994 yılından 3984 sayılı Kanunda 2002 yılında yapılan değişikliğe kadar olduğu gibi yine Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesi ve bu seçimde siyasi parti gruplarının adaylarının adalete uygun bir oranda belirlenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle, Teklifle Anayasanın 133 üncü maddesine bir fıkra eklenerek Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin, siyasi parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisindeki üye sayısı oranlarına göre belirlenecek adaylar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilmesi; ayrıca Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev sürelerinin kanunla düzenlenmesi öngörülmektedir.

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

MADDE 134—Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzelkişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.

Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Atatürk ilke ve inkılâplarının, bugüne kadar, bilimsel yoldan yeterince incelenemediği bilinmektedir. Bu gerekli incelemeyi yapabilecek bir bilimsel kuruluşun, Türk Kültürünü, Türk Tarihini ve Türk Dilini bilimsel yoldan inceleyecek diğer kuruluşlarla beraber, bir bütün olarak çalışması ve bilimsel araştırmalar yaparak bunları tanıtması, yayması ve yayınlar yapması uygun mütalaa edilmiştir.

Atatürk İlke ve İnkılâpları Enstitüsü, Atatürk Kültür Enstitüsü, Türk Tarih ve Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi kuruluşların kamu tüzelkişiliğine sahip alt kuruluşları olarak çalışacağı bu organın, bir koordinasyon kurulu ve bir üst kurulu bulunacaktır.

Yeniden oluşturulacak olan Atatürk Akademisi ve alt kuruluşlarının; kurulmaları, çalışma usulleri, yetkileri ve mensuplarının özlük işleri kanuna bırakılmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 144 üncü madde, 134 üncü madde olarak düzenlenmiştir.
Bu düzenlemede kurumun adı "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" olarak değiştirilmiş ve Kuruma verilen önemli görevler nedeniyle Atatürk'ün manevî himayelerinde Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde olduğu vurgulanarak, Başbakanlığa bağlı olması kararlaştırılmıştır. Ayrıca kurumu oluşturan birimler madde metninde tek tek sayılmıştır.

H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 135—Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

(Değişik: 23.7.1995—4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.
(Değişik: 23.7.1995—4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler.
(Değişik: 23.7.1995—4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.
(Değişik: 23.7.1995—4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.
(Değişik: 23.7.1995—4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu kuruluşlara yeni bir düzenleme getirilmiştir. Amaç dışı faaliyet ve siyaset yasağı öngörülmüştür.
Kamu kurum ve kuruluşlarında devamlı çalışanların "serbest meslek" icra etmediklerinden meslek kuruluşlarına girmeleri önlenmiştir.
Nihayet mülkî amirin geçici olarak bu kuruluşların görevlerinden uzaklaştırılması imkânı getirilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 145 inci madde, 135 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede maddede belirtilen kuruluşların, kuruluş amaçları tek tek gösterilmek suretiyle açıklık getirilmiş, Danışma Meclisince kabul edilen maddenin dördüncü fıkrasında yer alan ve kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadî teşebbüslerinde devamlı olarak çalışanların meslek kuruluşlarına üye olamayacaklarına ilişkin hüküm, "... meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz." şeklinde değiştirilmiştir.

Böylece meslek kuruluşlarına üye olma bu kişilerin iradelerine bırakılmış ve diğer yönden de üye olmadan da kamu kurum ve kuruluşlarında çalışabilme hakkı tanınmıştır. Maddeye eklenen dört, beş ve altıncı fıkralarla bu kuruluşlar üzerinde Devletin idari ve malî denetimi, amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevlerine son verilmesi esasları ile siyasî partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşlarının; meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerine etkili olmalarını engelleyecek hususlar düzenlenmiştir. Madde redaksiyona da tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/13 md.)
Teklifin 18 inci maddesi ile T.C. Anayasasının 135 inci maddesinin üçüncü, dördüncü ve altıncı fıkraları madde metninden çıkartılmıştır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (23.7.1995— 4121/13 md.)
Teklifin ve Komisyon metninin 18 inci maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına siyasi faaliyette bulunma yasağı getiren Anayasanın 135 inci maddesi hükümlerini değiştirmektedir. Teklifte bu Anayasa maddesinin ilk iki fıkrası aynen muhafaza edildiğinden, Komisyonumuz bu fıkraları değişiklik metninden çıkarmış ve sadece bu Anayasa maddesinin üç, dört, beş, altı, yedi ve sekizinci fıkralarını değiştirmiştir.
Teklif, Anayasanın adı geçen maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan siyasi faaliyette bulunma yasaklarını kaldırırken bu kuruluşların kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları yolundaki kamu hukukunun temel ilkelerinden biri olan kuralı da kaldırmıştır. Komisyonumuz bu yasakları kaldırmakla beraber, aynı kuruluşların amaçları dışında faaliyette bulunmaları yolundaki ilkeyi muhafaza etmiştir. Böylece, bu meslek kuruluşlarının siyasi sayılabilecek faaliyetlerinin de amaçları dahilinde kalması gerekecektir. Bu esas, dernekler ve sendikalar için de geçerlidir.

Teklif; adı geçen Anayasa maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan ve siyasi partilerin bu meslek kuruluşlarının seçimlerinde aday gösterememeleri ve belirli adayların leh ve aleyhinde propaganda yapamamaları yolundaki yasağı tamamiyle kaldırmıştır. Partilerin bu meslek kuruluşları organlarında belirli bir göreve talip bir kişi hakkında onun bu göreve gelmesinin olağan etkileri ile ilgili olarak fikir beyan etmelerini normal saymak gerekir. Bununla beraber, partilerin kendilerinin bu meslek kuruluşlarının amaçlarını aşan amaçlar takip etmeleri muvacehesinde, partilerce bu kuruluşların organlarındaki görevler için aday gösterilememesi de normal sayılmalıdır. Komisyonumuz Anayasanın bu maddesinin sözkonusu fıkrasını bu yolda değiştirmiştir. Komisyonumuz adı geçen Anayasa maddesinin beşinci fıkrası hükmünü Teklifte olduğu gibi esas itibariyle muhafaza etmiş; ancak, bu kuruluşlar üzerindeki mali ve idari devlet denetiminin kanunla düzenlenmesi gerektiğini belirtmeyi uygun görmüştür.
Teklif, amaçları dışında faaliyet gösteren bu meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevlerine nasıl son verileceğine dair Anayasanın aynı maddesinin altıncı fıkrası hükmünü de tamamiyle kaldırmaktadır. Komisyonumuz bu yetkinin asli olarak yargı organına ait olması gerektiğini belirtmenin uygun olacağını düşünmüş ve bu halde mahkemeye başvurunun kanunun gösterdiği merci veya Cumhuriyet Savcısı olacağını da vurgulamıştır.

Komisyonumuz, Teklifte de öngörülen gecikmede sakınca olan hallerde merkezi idarenin meslek kuruluşunu geçici olarak faaliyetten men edilebilmesini kabul etmekle beraber, bu konuyu dernekler ve sendikalar için olduğu şekilde düzenlemeyi uygun görmüş; yedi ve sekizinci fıkraları tek fıkra olarak yeniden düzenlemiştir.

İ. Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 136—Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Cumhuriyetin hemen başlangıcından itibaren, genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığının yine aynı statüye bağlı kalması yerinde görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisince kabul edilen 190 ıncı madde redaksiyona tâbi tutulmuş ve Diyanet İşleri Başkanının Cumhurbaşkanınca atanacağına ilişkin ikinci fıkra madde metninden çıkarılarak
136 ncı madde olarak düzenlenmiştir.

J. Kanunsuz emir

MADDE 137—Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez
ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasındaki ilgili madde gerekçesi aynen muhafaza edilmiştir. 1961 Anayasasının
"Kanunsuz Emir" başlıklı 125 inci maddesinin gerekçesi: Bu madde eski Anayasamızın 94 üncü maddesi ile Memurin Kanununun 40 ıncı maddesinde yer alan hükümler arasındaki ahenksizliği gideren, bu konuda vuzuhu sağlayan ve aynı zamanda, kanunilik prensibi ile idari hiyerarşi ve
disiplin zaruretlerini telif eden hükümler sevk edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yargı

I. Genel hükümler

A. Mahkemelerin bağımsızlığı

MADDE 138—Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.
Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Anayasa tasarısının kabul ettiği temel prensiplerden birisi yargı görevinin bağımsızlığıdır.
Yargıya ilişkin hükümler bu prensipten hareket edilerek düzenlenmiştir.
Hiçbir organ, makam, merci veya herhangi bir kişi yargı yetkisinin kullanılmasında hâkimlere emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Hâkim, olayın ve delillerin takdirinde vicdanî kanısına göre hareket etmek mevkiindedir. Hâkim herhangi bir kanun hükmünü uygularken gerek tarafların beyanlarını dikkate alarak ve gerek kişisel araştırma ve incelemesini esas tutarak kanunun Anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa veya kendisi aykırılık görürse Anayasa Mahkemesine başvurabilecektir. Mahkeme kararlarına uyulmak zorunludur.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
"Emir ve talimat" deyimi genelgeyi içermediğinden, genelge ise daha kapsamlı olup, üst makamın bütün bağlılarına gönderdiği yazılı ve uyulması gerekli hususlar olduğundan, tereddütleri önlemek için "genelge gönderemez" ifadesi ikinci fıkraya ilave edilmiştir.

B. Hâkimlik ve savcılık teminatı

MADDE 139—Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.
Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Hâkimlik ve Savcılık teminatı hâkim ve savcıların görevlerinde herhangi bir düşünce ve fütura kapılmadan tamamen vicdan rahatlığı içerisinde görevlerini yapabilmelerinin garantisidir. Azlolunamazlık, Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamazlık, aylıklarından her ne suretle olursa olsun yoksun bırakılamazlık, hep hizmetlerini tarafsız bir surette kanunlara uygun

olarak yapabilmelerini sağlamaya matuftur. Zorunlu hallerde görevden ayrılmaları da doğaldır. Adalet Bakanlığının savcılara gerektiğinde dava açma emri verebilmesi bu teminatı zedeleyici nitelikte değildir. Çünkü işlenen suçların araştırılması sanık hakkındaki leh ve aleyhte her türlü delilin toplanıp tamamen tarafsız hâkimin tetkikine arz edilmesi milli irade yoluyla Adalet Bakanının görevlerindendir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Hâkimlik teminatının tamamlayıcı bir unsuru olması bakımından madde metnine "diğer özlük hakları" da ilave edilmiştir.

C. Hâkimlik ve savcılık mesleği

MADDE 140—Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür. Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler. Hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; Askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir. Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar. Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Hâkimlik ve Savcılık meslekleri birbirine pek benzemekle beraber nitelik itibariyle ayrı ayrı mesleklerdir. Ancak her iki meslek mensupları aynı amaca yönelik bulunduklarından bu iki meslek bir arada düzenlenmiştir. Hâkimler ve Savcılar ile bu mesleklerden sayılanlar kanunda belirtilenlerden başka genel ve özel hiçbir görev alamazlar. Adalet tevzii herşeyden önce güvenilir nitelikte olmalıdır. Bu hizmeti görenlerin tarafsızlıklarından şüphe edilmesi, hizmetin tam olarak yerine getirilmiş olduğunun kabulüne engeldir.

Bu itibarla görevlerinde, özel hayatlarında tarafsızlıklarına dair bir davranışta bulundukları sanısını verecek hareketlerden sakınmak zorundadırlar. Hâkimler ve Savcıların kazaî görevlerin yanında bir de idarî görevleri bulunduğu kuşkusuzdur. Kazaî görev ne kadar serbest olarak yapılması gerekliyse idarî görevin de o ölçüde düzenli yürütülmesi zorunludur. Bu düzenin sağlanması Bakanlığın müdahalesini gerektirebilir. Bu itibarla idarî görevlerinden ötürü Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Adalet işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, kolluk memurlarının Cumhuriyet Savcısına, adli işlerde bağlı bulunmasını gerekli kılmaktadır. Bu sebeple zabıta görevlileri adlî işlerde Cumhuriyet Savcısının emrindedirler.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Yargı hizmetinin bir bütün olduğu, hâkim ve savcılar eliyle yürütüleceği ve bu kişilerin meslekten yetişmiş olmaları gereği, ilk derece idarî mahkemelerinin de bu bütünlük içerisinde olduğu göz önünde tutularak, maddenin birinci fıkrası redaksiyona tâbi tutulmuştur. Kamu davasının açılması görevinin

Cumhuriyet Savcısına ait olduğu, Adalet bakanının kamu davasını açması için Cumhuriyet Savcısına yazılı olarak emir verebileceği ve adlî işlerde zabıta görevlilerinin Cumhuriyet Savcısının emrinde olacağına ilişkin hükümler, Anayasa metninde yer almasına gerek bulunmayan ve kanunla düzenlenecek hususlar olduğundan madde metnine alınmamıştır. Adalet hizmetindeki idarî görevlerin yargı hizmetinin yürütülmesi ile yakın ilişkisi nedeniyle bu görevlerde hâkim ve savcı mesleğinden olanların çalıştırılmalarını ve bunlara tanınan haklardan aynen yararlanmalarını sağlayan bir fıkra maddeye eklenmiştir.

D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması

MADDE 141—Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.
Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur. Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Duruşmaların açık olması yargılamanın tarafsızlığının etkin bir teminatıdır. Bu açıklık kamu oyunda ve ilgililerin gönüllerinde huzur ve güven yaratır. İnsan, tabiatının gereği olarak en çok gözünün gördüğüne inanır. Bu itibarla duruşmanın açık olması ilgililerin inan beslemesi bakımından gerekli ve hatta zorunludur. Bununla beraber duruşmanın açıklığının doğru olmadığı haller de mevcuttur. Örneğin bir çocuğun duruşmasının açıklığı ona kötü etki yapabilir, tutumunun herkesçe bilinmesinin moral hayatında zararlı etkileri olabilir. Yetişmekte olan bir kimsenin bu gibi hallere maruz bırakılması kamu için zararlı olabilir. Bundan başka genel ahlâkın ve kamu güvenliğinin zorunlu kıldığı durumlarda da gizliliğe değer vermekte yine kamu yararı vardır. Bu nedenlerle de duruşmalar kural olarak açık yapılır, istisnaen gizli de olabilir.

Madde bütün kararların gerekçeli yazılmasını amir bulunmaktadır. Genellikle mahkeme kararlarına karşı kanun yolu açıktır. İlgilinin bu kanun yoluna başvurabilmesi için hakkındaki kararın gerekçesini bilmesi ve kanun yolu merciinde savunmasını bu gerekçeye göre yapabilmesi, inceleme merciin incelenmesinde de gerekçenin gözönüne alınması için kararın gerekçeli yazılması lazımdır.

E. Mahkemelerin kuruluşu

MADDE 142—Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Mahkemelerin kanunla kurulması doğaldır. Kanuna dayanmayan ve kuruluşunu kanundan almayan hiçbir kimse veya organ yargı görevi yapamaz. Burada üzerinde durulacak önemli bir nokta mahkemelerin derecesi noktası veya sorunudur. Yargıtayın yükünün çok artmış olması kendisinden beklenen içtihat mahkemesi olma vasfını muhafaza edebilmesine de zorluk çıkarmaktadır. Hem hükümlerdeki isabet ve hem yargıtayın daha çok kanunları yorumlayıcı uygulamada yol göstericilik görevini yapabilmesi için mahkemelerin iki dereceye çıkarılması yararlı görülmüştür. Bunun da güç ve imkân ölçüsünde yapılabilmesi işaret edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyiş ve yargılama usullerini düzenleyecek kanunlarla mahkemelerin derecelendirilmesi de mümkün olabileceğinden, Danışma Meclisi metninin 150 nci maddesinin ikinci fıkrası madde metnine alınmamıştır.

F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri

MADDE 143— (Mülga: 7.5.2004—5170/9 md.)

GEREKÇE (7.5.2004—5170/9 md.)
Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yetki, sorumluluk ve işleyişinin, Avrupa ölçülerine uygun hale getirilmesi, 2003 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi ve 2003 İlerleme Raporunda beklenti olarak yer aldığından, bu mahkemelerin kuruluşuna ilişkin 143 üncü madde hükmünün yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (7.5.2004—5170/9 md.)
Anayasanın Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile ilgili 143 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılmasını öngören 9 uncu maddesi, Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

G. Adalet hizmetlerinin denetimi

MADDE 144—(Değişik: 12.9.2010—5982/14 md.)
Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/14 md.)
Anayasanın 144 üncü maddesinde hâkim ve savcıların denetimi ile haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerinin yapılması düzenlenmektedir. Hâkim ve savcılarla ilgili denetim, inceleme ve soruşturma işlemleri, halen Adalet Bakanlığının izni ile adalet müfettişleri tarafından yapılmaktadır.

Adalet müfettişleri ise Teftiş Kurulu bünyesinde ve Adalet Bakanlığına bağlı olarak görev yapmaktadır. Maddenin mevcut hükmü, içeriğinde çok az değişiklik yapılmak suretiyle, 159 uncu maddede düzenlenmektedir. Hâkim ve savcıların denetimi yetkisi Adalet Bakanlığından alınarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna devredilmektedir.
144 üncü maddede yapılan değişiklikle, "Adalet hizmetlerinin denetimi" kenar başlıklı yeni bir hüküm getirilmektedir. Hâkim ve savcıları denetim yetkisinin Kurula devredilmesi üzerine, Kurulun denetim yetkisinin dışında kalan ve yargı göreviyle ilgili olmayan adalet hizmetlerinin denetimi için Adalet Bakanlığına bağlı yeni bir Teftiş Kurulunun kurulması öngörülmektedir. Bu bağlamda, icra daireleri, noterler, cezaevleri gibi yerlerde sunulan adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma işlemlerinin Adalet Bakanlığına bağlı adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler eliyle yapılacağı, buna ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmaktadır.

Bu maddenin kenar başlığı "G. Hakim ve savcıların denetimi" iken 12.9.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/14 md.)
Teklifin çerçeve 15 inci maddesi ile Anayasanın 144 üncü maddesinin kenar başlığı olan "Hâkim ve savcıların denetimi" "Adalet hizmetlerinin denetimi" şeklinde değiştirilmekte; hâkim ve savcıların denetim yetkisinin Kurula devredilmesi üzerine yargı göreviyle ilgili olmayan adalet hizmetlerinin denetimi maddede düzenlenmektedir.

Madde üzerinde verilen bir önergenin kabulü ile araştırma, inceleme ve soruşturma işlemlerinin adalet müfettişleri eliyle yapılacağı vurgulanmıştır. Hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden denetiminde görev alabileceklerdir. Madde benimsenen önerge çerçevesinde, Komisyonumuzca
kabul edilmiştir.

H. Askerî yargı

MADDE 145—(Değişik: 12.9.2010—5982/15 md.) Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür. Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz. Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adlî yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir. Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli bulundukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/15 md.)
Maddeyle, askerî yargının görev alanı yeniden düzenlenmektedir. Mevcut hükümde askerî yargının görev alanı oldukça geniş düzenlenmiş olup bu durum, değişik uluslararası belgelerde (Katılım Ortaklığı Belgesi, İlerleme Raporları, İstişari Ziyaret Raporları vb) vurgulanmıştır. Yine, Yargı Reformu Stratejisinde ve Avrupa Birliği müktesebatının Türkiye Cumhuriyeti tarafından üstlenilmesine yönelik olarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe giren 2008 Yılı Ulusal Programında, askerî mahkemelerin görev alanının demokratik hukuk devletinin gerektirdiği ölçüler çerçevesinde yeniden tanımlanması öngörülmüştür. Mukayeseli hukuk da göstermektedir ki, pek çok ülkede ayrı bir askerî yargı sistemi bulunmamakta ve asker kişiler de adliye mahkemelerinde yargılanmaktadır. Bazı ülkelerde ise, askerî mahkemeler sadece disiplin mahkemesi olarak, oldukça sınırlı bir alanda görev yapmaktadır. Buna karşın askerî yargı ülkemizde, demokrasi ve hukuk devleti standartlarının dışında, geniş bir görev alanına sahiptir. Askerî yargının görev alanının geniş belirlenmiş olması, bazen yargı mercileri arasında görev uyuşmazlıklarına da neden olabilmektedir. Getirilen düzenlemeyle askerî mahkemelerin görev alanı, askerî suçların yargılanmasıyla sınırlandırılmaktadır. Askerî suç ise yüksek mahkemelerce tanımlanmış bir kavramdır. Anayasa Mahkemesinin 25/10/1994 tarihli ve E. 1994/2, K. 1994/76 sayılı kararında, askerî suçun unsurları, askerî bir yararı ihlâl etmek ve askerî nitelikte olmak biçiminde açıklanmıştır. Bir suçun Askerî Ceza Kanununda açıkça yer almış olmasının, onun askerî suç sayılmasına yetmeyeceği belirtilmiştir.

Yine 1/7/1998 tarihli ve E. 1996/74, K. 1998/45 sayılı kararında askerî mahkemelerin görev alanının, "askerî hizmetlerin yürütülmesindeki özellikler, disiplinin korunması, asker kişilerin astlık üstlük ilişkileri dikkate alınarak …" belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu veriler göz önüne alınarak, askerî mahkemelerin görev alanı, çağdaş ülkelerde olduğu gibi daraltılmakta ve asker kişilerin, sadece askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri askerî suçlara ait davalarla sınırlı tutulmaktadır. Maddede yer verilen "asker kişi", "askerî hizmet ve görev" ve "askerî suç" kavramları tahdidi ve daraltıcı bir düzenleme olarak; askerî gerekler ile demokratik hukuk devleti ve adil yargılanma hakkı gereklerini ölçülü bir şekilde denkleştirmektedir.

Öte yandan, Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların, her halde adliye mahkemelerinde görüleceği düzenlenmektedir. Devletin güvenliğine karşı suçlar ile anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ibaresi ile 26/09/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısmının Dördüncü ve Beşinci bölümlerinde yer alan suçlar kastedilmektedir. Dolayısıyla, bu suçların, kim tarafından işlenirse işlensin, adliye mahkemelerinde yargılanacağı hükme bağlanmaktadır.
Maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, asker olmayan kişilerin, savaş hali haricinde, askerî mahkemelerde yargılanamayacağı anayasal teminat altına alınmaktadır.
Üçüncü fıkrada yer alan mevcut düzenlemede, savaş veya sıkıyönetim hallerinde, askerî mahkemelerin hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduklarının kanunla düzenleneceği öngörülmüştür.
Bu hüküm, ikinci fıkrada yapılan değişikliğe rağmen, sıkıyönetim halinde, askerî mahkemelerin, sivilleri de yargılamasına imkan verebilmektedir. Yine bu hüküm, birinci fıkrada askerî mahkemelerin görev alanının yeniden belirlenmesine ve daraltılmasına rağmen, sıkıyönetim halinde, kanunla, görev alanının genişletilmesine imkan vermektedir. Bu tür yorumlamaların önlenmesi ve olası tereddütlerin giderilmesi amacıyla, üçüncü fıkrada yapılan değişiklikle, sıkıyönetim dönemlerinde de, kanunla, sivillerin yargılanmasının ya da askerî mahkemelerin görev alanlarının genişletilmesinin mümkün olamayacağı hükme bağlanmaktadır. Bu nitelikteki düzenlemelerin, sadece savaş hali için mümkün olabileceği belirtilmektedir. Mukayeseli hukuka bakıldığında da, sadece savaş ve barış hali olmak üzere ikili bir ayrıma gidildiği ve savaş haline münhasır olmak üzere bazı istisnaî düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Yine değişik sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan Anayasa taslaklarında da, sıkıyönetim dönemiyle ilgili olarak yargı konusunda özel hükme yer verilmediği görülmektedir.
Bu doğrultuda yapılan değişiklikle, sıkıyönetim dönemlerinde de temel hak ve özgürlüklerin korunması ve adil yargılanma hakkının garanti altına alınması amaçlanmaktadır.
Anayasanın mevcut 145 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin mahkemesinde görevli bulundukları komutanlık ile ilişkilerinin; mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenleneceği belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesinin 07/05/2009 tarihli ve E. 2005/159, K. 2009/62 sayılı kararında, Anayasanın 9, 138 ve 140 ıncı maddelerindeki düzenlemeler gereğince, adlî ve idarî yargı için öngörülen yargı bağımsızlığının, askerî yargı için de geçerli olduğunda kuşku bulunmadığı vurgulanmaktadır.
Bu nedenle, söz konusu fıkrada yer alan ve askerî yargının bağımsızlığını zedelediği düşünülen "askerlik hizmetinin gerekleri" ibaresi çıkartılmakta ve fıkranın aynı mahiyetteki son cümlesi yürürlükten kaldırılmaktadır. Bu durumda, askerî mahkemelerin komutanlıkla ilişkilerinin, sadece "mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı" esaslarına göre kanunla düzenlenmesi hükme bağlanmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/15 md.)
Teklifin çerçeve 16 ncı maddesi ile Anayasanın 145 inci maddesi değiştirilmekte, askerî yargının görev alanı yeniden belirlenmektedir. Bu Maddede verilen bir önergenin kabulü ile askerî mahkemelerin, asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakacakları öngörülmüştür. Askerî disiplinde zafiyet oluşmasının önlenmesi amacıyla bu düzenleme getirilmiştir. Madde benimsenen önerge doğrultusunda Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

II. Yüksek mahkemeler

A. Anayasa Mahkemesi

1. Kuruluşu

MADDE 146— (Değişik: 12.9.2010—5982/16 md.)
Anayasa Mahkemesi onyedi üyeden kurulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.
Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.
Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Bu fıkranın birinci cümlesindeki "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "... bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; ..." ve ikinci cümlesindeki "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.
(R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).

Anayasanın Değiştirilen 146. Maddesinin Dördüncü Fıkrasının Birinci Tümcesinde Yer Alan "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ve ikinci tümcesinde yer alan "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibareleri yönünden inceleme:
5982 sayılı Yasa ile değiştirilen Anayasa'nın 146. maddesinin dördüncü fıkrasında
Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Sayıştay, Yüksek Öğretim Kurulu ve Baro Başkanları tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday seçiminde her üyenin ya da her Baro Başkanının yalnızca bir aday adayına oy vermesinin öngörülmesi, üç adayın belirleneceği seçimlerde her üyeye yalnızca bir aday adayına oy verme hakkı tanınması suretiyle diğer iki adayın seçiminde oy kullanılamaması sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir düzenleme seçilecek diğer adaylar açısından seçmenlerin oy kullanma hakkını ortadan kaldırmaktadır.

Buna göre, bazı adaylar açısından seçmenlere oy kullanma hakkı tanınmayarak sonuçları seçmen iradesini yansıtmaktan uzak olan bir seçim usulünün demokratik olmadığında kuşku yoktur. Seçmen iradesinin gerçek anlamda oya yansımasını sınırlayan böylece oy kullananların iradesini olumsuz yönde etkileyen bu düzenlemenin hukuk devletinin temel öğesi olan bağımsız ve tarafsız bir yargının oluşmasını da engelleyeceği açıktır. Bu nedenle 5982 sayılı Yasa ile değiştirilen Anayasa'nın 146. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci tümcesinde yer alan "… bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; …" ibaresi ile ikinci tümcesinde yer alan "… de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve …" ibaresi demokratik hukuk devleti ilkesini etkisiz hale getireceğinden iptali gerekir. Anayasanın Değiştirilen 146. Maddesinin Dördüncü Fıkrasının Kalan Bölümü Yönünden: inceleme: Yukarıda belirtilen ibarelerin iptalinden sonra dördüncü fıkranın kalan bölümü şöyledir:
"Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır." Buna göre, fıkrada sayılan kurumlarca Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Cumhurbaşkanına gönderilecek üç adayın ne şekilde seçileceğinin yöntemi düzenlenmektedir. Bir üst bölümde, her üyenin sadece tek aday adayına oy vermesini öngören kısıtlama iptal edilerek ortadan kaldırıldığından, her üyenin ya da baro başkanının seçilecek aday sayısı kadar aday adayına oy vermeleri olanaklı hâle gelmektedir. Üç aday için tercih hakkı kullanılarak yapılacak seçimlerde salt çoğunluk da aranmayacağından en çok oy alan üç aday Cumhurbaşkanı ya da Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Yukarıda belirtilen ibarelerin iptali ile seçimlerde iradeyi yansıtan oy hakkının tam olarak kullanılmasının önünde herhangi bir engel kalmadığından dördüncü fıkranın kalan bölümünün demokratik hukuk devleti ilkesini değiştirici nitelikte olduğu söylenemez. Anayasa'ya aykırı olmayan ve bu haliyle uygulanmasında herhangi bir sorun bulunmayan kurala ilişkin iptal isteminin reddi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararı ,7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659) Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/16 md.)
Maddeyle, Anayasa Mahkemesinin kuruluşunda değişiklik yapılmaktadır. Mevcut düzenlemeye göre, Anayasa Mahkemesinin onbir asıl ve dört yedek üyesi bulunmakta ve Mahkeme tek kurul şeklinde çalışmaktadır. Üyeler altmışbeş yaşına kadar görevlerine devam edebilmekte ve üyelerin tamamı tek bir merci (Cumhurbaşkanı) tarafından seçilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün, Anayasaya uygunluğunu esas ve şekil yönünden incelemek, Anayasa değişikliklerini ise şekil yönünden denetlemekle görevlidir. Bundan başka Mahkeme, Anayasada gösterilen diğer görevler ile Yüce Divan görevini de yapmaktadır. Sayılan bu görevler nedeniyle Mahkeme önemli bir iş yükü altındadır. Öte yandan ülkemiz aleyhine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine her yıl binlerce başvuru yapılmaktadır. Bu başvuruların iç hukuk yollarında çözüme bağlanması amacıyla bireysel başvuru hakkının getirilmesi öngörülmektedir. Bu hak doğrultusunda yapılacak insan hakları ihlâl başvurularının da incelenmesi ve karara bağlanması, Anayasa Mahkemesince gerçekleştirilecektir. Mevcut görevlerinin yanında, bireysel başvuruyla ilgili görevini de yerine getirebilmesi için Mahkemenin yapısında değişiklik yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir.
Maddede değişiklik yapılırken, 2003 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından hazırlanan taslak başta olmak üzere, değişik kişi, kurum, parti ya da sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanmış olan taslaklar da gözetilmiştir.
Tüm bu veriler göz önüne alınmak suretiyle, Anayasa Mahkemesinin yapısı değiştirilmekte ve üye sayısı artırılmaktadır. Halen onbir asıl ve dört yedek olan üye sayısı onyediye yükseltilmekte, yedek üyelik statüsüne son verilmekte ve mevcut yedek üyelerin asıl üye statüsüne geçmeleri öngörülmektedir. Üyelerin geldikleri alanlar çeşitlendirilmektedir.

Öte yandan, mukayeseli hukuka bakıldığında, parlamentoların anayasa mahkemelerine üye seçmesinin neredeyse ortak bir uygulama olduğu görülmektedir. Örneğin; Almanya, İsviçre, Macaristan, Polonya, Portekiz, Makedonya, Litvanya ve Hırvatistan'da anayasa mahkemesi üyeleri yasama organı tarafından seçilmekteyken, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, İtalya, Romanya, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde anayasa mahkemesi üyelerinin seçilmesi yetkisi, yasama, yargı, hükümet ve devlet başkanı arasında paylaşılmaktadır. Fransa'da ise Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçilmesi yetkisi Devlet Başkanı, Meclis Başkanı ve Senato Başkanına ait bulunmaktadır.

Mukayeseli hukukun ortak uygulaması dikkate alınarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de Anayasa Mahkemesine üye seçebilmesine imkan tanınmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, iki üyeyi Sayıştay başkan ve üyeleri arasından Sayıştay Genel Kurulunca, her boş üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi de serbest avukatlar arasından, baro başkanlarının göstereceği üç aday içinden seçecektir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı seçimlerde, uzlaşmayla seçim yapılması amacıyla, öncelikle nitelikli oy çokluğu aranacaktır. Nitelikli çoğunluğun sağlanamaması halinde, üye tamsayısının salt çoğunluğunun aranması, salt çoğunluğun sağlanamaması halinde ise ikinci oylamada en fazla oy alan iki adayın katılımı ile yapılacak üçüncü oylamada en fazla oy alan adayın Mahkeme üyesi seçilmesi ilkesi benimsenmiştir. Cumhurbaşkanı, mevcut düzenlemeye göre onbir asıl ve dört yedek olmak üzere onbeş üyenin hepsini seçerken, getirilen yeni düzenlemede, bu sayı ondörde indirilmektedir. Cumhurbaşkanı, Mahkeme üyelerinden dördünü, üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hakim ve savcılar ile Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından doğrudan seçecektir. Diğer üyeleri ise, Cumhurbaşkanı, mevcut düzenlemede olduğu gibi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Yükseköğretim Kurulu tarafından her boş üyelik için gösterilecek üçer aday içinden seçecektir.

Anayasanın 104 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde, Cumhurbaşkanının yargı ile ilgili yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler sayılırken, Anayasa Mahkemesi üyelerini seçmek görev ve yetkisine de yer verilmiştir. Bununla birlikte, 146 ncı maddede yapılan değişiklikle, Anayasa Mahkemesi üyelerinin tamamının değil, bir kısmının Cumhurbaşkanınca seçilmesi öngörülmektedir. 104 üncü maddenin ikinci fıkrasının girişinde, Cumhurbaşkanının yapacağı görev ve kullanacağı yetkilerde, Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyacağı hükmünün yer aldığı dikkate alındığında, Cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesine üye seçerken, 146 ncı maddede öngörülen şartlara uyacağı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Buna göre, Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesine, 146 ncı maddede, kendisi için öngörülen sayıda üye seçecektir. 146 ncı maddede yapılan bu değişikliğin sonucunda, 104 üncü madde ile çelişen değil, birbirini tamamlayan bir düzenleme ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, Anayasanın 104 üncü maddesinde değişiklik yapılmasına gerek görülmemiştir.

Mahkeme üyelerinin aday gösterilmesinde, çoğulcu demokratik yöntemlerle, her boş üyelik için üçer adayın belirlenmesi usulü benimsenmiştir. Aday gösterme seçimlerinde ise, her seçmenin ancak bir aday için oy kullanması öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle, seçimlerin tek seferde sonuçlandırılması ve çalışma performansının düşmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç ise, seçmen iradesinin "temsilde adalet" ilkesine uygun olarak sonuçlara yansımasının sağlanmasıdır.
Mahkeme üyeliğine, yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinden seçileceklerin profesör veya doçent ünvanını kazanmış, avukatlardan seçileceklerin en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinden seçileceklerin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılardan seçileceklerin adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olmaları ve sayılan bu kişilerin kırkbeş yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir.
İki bölüm hâlinde çalışması öngörüldüğünden, Mahkemenin, kendi üyeleri arasından, gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğuyla, iki başkanvekili seçmesi öngörülmektedir. Bu görevlere seçilenlerin dört yıllık görev sürelerinin bitimini müteakip yeniden seçilebilmeleri imkanı da bulunmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/16 md.)
Teklifin çerçeve 17 nci Maddesi; Anayasanın Anayasa Mahkemesinin kuruluşunu düzenleyen 146 ncı maddesinde değişiklik öngörmektedir. Bu madde üzerindeki görüşmelerde üyelerimiz şu görüşleri dile getirmişlerdir. Düzenleme ile Anayasa Mahkemesine üye seçimi Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanına bırakılmaktadır. Yedek üyelik kaldırılmaktadır. Bu olumlu bir düzenlemedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasaya üye seçmesi pek çok anayasa taslağında yer almaktadır. Avrupanın çoğu ülkesinde de parlamentoların yüksek mahkemeye üye seçtiklerini görmekteyiz.
Anayasa Mahkemesine askerî yargıdan üye gönderilmesi uygun değildir. Teklifte iktidarın ağırlığında bir mahkeme oluşumu amaçlanmaktadır. Bu mahkemenin tarafsız bir şekilde kanunların Anayasaya aykırılığını incelemesi düşünülemez. Çoğunluğu hukukçu olmayan bu yapılanmada Yüce Divan görevinin gerektiği gibi yerine getirilmesi mümkün olmayacaktır. Yüce Divanda uygulanacak ceza yargılaması açısından hukukçu üyelerden oluşmanın önemi artmaktadır. Hukukçu olmayan üyeler mahkemeyi danışma kuruluna dönüştürecektir. Bireysel başvuru ve kamu denetçiliği ile Yargıtay ve Danıştay işlevsiz hale getirilmektedir. Hukuk devleti mekanizması tüm alt ayaklarıyla oluşturulduğunda bu kurumlar yargının yükünü azaltmak anlamında çok önemlidir. Ancak alt yapı oluşturmadan, bütünlük içinde düzenlemeden ancak Yargıtay ve Danıştayın işlevini sona erdirir.

Ayrıca bu düzenleme mahkemenin yükünü daha da artıracaktır. Danıştay ve Yargıtaydan üye seçilecekse bu mahkemeler aday göstermekle kalmamalı nihai olarak seçmeleri sağlanmalıdır.

Yandaş yargı iddiaları yargı organlarımızı yaralamaktadır. Hâkim ve savcılarımızın özel kanunlarına göre göreve başladıkları; tarafsızlıkları ve bağımsızlıklarının Anayasa ile güvence altına alındığı unutulmamalıdır.
Gerektiğinde Cumhurbaşkanını yargılayacak üyeleri, Cumhurbaşkanının seçmesi bir çelişkidir. Demokratik ülkelerdeki gibi yüksek yargı organları kendi içlerinden mahkemeye gidecek üyelerini seçmelidir. Birikimli oy sisteminin hiçbir yerde örneği yoktur.

Baro Başkanları Kurulu adında Avukatlar Kanununda olmayan bir kurul oluşturulması yanlıştır. Üye sayısı çok farklı barolar aynı kefeye konmaktadır. Hukukçu olmayan üyelerin mahkemede çoğunluk olmasının yolu açılması doğru olmayacaktır. Mahkemede hukukçu olmayan üye çok sınırlı olmalıdır. Bunun önünün açılması halinde yargı ve yargıcın bürokratlaşması kurumsal hale gelecektir. Anayasaya aykırılığı açık olan bir yasa yapma sürece hız kazanacaktır. Yargı birliği gerçekleştirilmediği sürece askerî yargının yüksek mahkemeye üye seçmesi doğal karşılanmalıdır.
Anayasa Mahkemesinin denetimini özümsememek demokrasi ile bağdaşmamaktadır. Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmediği için yetkisiz ve sorumsuzdur. Ancak 1982 Anayasası Cumhurbaşkanına sistemle bağdaşmayan pek çok yetki tanınmıştır. Bu yetkilerin fazlalığı pek çok platformda dile getirilmiştir. Buna rağmen Cumhurbaşkanına yeni yetkilerin tanınması genetiği değiştirilmiş parlamenter sistemi getirmektedir. Teklifle 12 Eylül Anayasasının güçlendirdiği yürütme daha da güçlendirilmektedir. Cumhurbaşkanı icranın ve yargının başı yapılmaktadır. Cumhurbaşkanının yetkileri artık kontrol edilemez hale getirilmektedir. Yasama ve yürütme yaptıklarının yargı tarafından denetlenmesinden rahatsızdır. Adım adım başkanlık sistemine gidilmektedir. Bu değişiklikle iktidar yargılanmaktan kaçınmayı amaçlamaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kuruluna yüce divan yetkisinin verilmemesi bunu desteklemektedir. Devleti dönüştürme niyetinin en önemli aşaması Anayasa Mahkemesinin yapılandırılmasıdır. Yasaların şeklini mahkeme belirler iptal yetkisi vardır. Cumhurbaşkanını halkın seçmesinin ardından Anayasa değişikliği bir planın aşamalı olarak uygulanmasıdır.
Teklifte Cumhurbaşkanının yetkilerini düzenleyen tek hüküm yoktur. Olay diktatöryal rejime geçiştir. 104 üncü Maddenin hükmüne göre Cumhurbaşkanı ayrıca kanunlarda verilen diğer yetkileri kullanır, görevleri yapar. Bu yetkilerle Türkiye tek adam rejimine gitmektedir.
Demokratik sistemlerin kendisini koruması doğaldır ve hukuk yoluyla korumalıdır. Yapılan düzenleme temel hak ve özgürlükleri güçlendirmek yerine otoriteyi güçlendirmektedir. Organize şekilde kamu gücünün kötüye kullanılması başlatılmaktadır. Yargı siyasallaşmıştır, ideolojik bir tabanı vardır diyerek yargıyı doğrudan siyasal iktidarın şekillendirmesine yönelik yasal çalışmanın Anayasal tabanı oluşturulmaktadır.
İktidarın Anayasa Mahkemesinin temel işlevini kabul edemediği, ayak bağı olarak gördüğü açıktır. Anayasa Mahkemesinin oluşumu 2003 yılında Yüksek Mahkemece hazırlanan teklife çok benzer şekilde yazılmıştır. Genel Kurul ve iki ayrı daire halinde örgütlenmesi, 17 üyeden oluşturulması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin dört üye seçmesi, Teklifle benzerlik göstermektedir.

Demokrasinin özü kuvvetler ayrılığıdır. Yürütme güçlenir, yargı kuşatılırken demokrasiden söz edilemez. Siyaseti referans almayan hukuk sistemi oluşturulmalıdır. Teklifin hazırlanmasında izlenen yol ve yöntem demokratik değildir. Muhalefet gerilim, halkın gündemi, çoğunluk diktası bahanelerine sığınmak yerine önerilerini söylemelidir. Siyasî partilerin hesap vermesi seçimlerle olur. Halka rağmen yapılacak şeyin adı demokrasi olamaz.
Yargıtayda seçimler çok uzuyor, dosya bakamaz hale geliyorlar. Salt çoğunluğu ne derse o oluyor, geriye kalanın oyuna hiçbir değer verilmiyor. Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçim usulü demokratik olacak şekilde değiştirilmelidir.

Gücü sınırlamak, dengelemek için Anayasa Mahkemeleri vardır. Herkes için güvenilen, inanılan, saygı duyulan kurum olmasını istiyoruz. Meşruluk debisi azalmış Anayasanın getirdiği Mahkemenin sorgulanması doğaldır. Yasama organına özenen kararları olduğu unutulmamalıdır.

Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan yetkisi içine kuvvet komutanlarının alınmasının nedeni anlaşılamamaktadır. Diyanet İşleri Başkanının, Milletvekillerinin ya da pek çok başka makamın bu kapsamda değerlendirilmemiş olması tartışılmalıdır.
Yargının üçlü sacayağında avukatlar konusundaki cimrilik anlaşılır gibi değildir. Yüksek yargıda hâkim – savcı – avukat temsilinde denge sağlanmalıdır.

Yargıyı kendisine göre şekillendiren iktidar, ardından dokunulmazlıkları düzenleyecek, hatta muhaliflerinin dokunulmazlığını kaldırarak yargılanmalarını sağlamak isteyecektir. Mahkemenin üye sayısı artarken Danıştay ve Yargıtaydan gelen üye sayısının azalması bunu göstermektedir.
Avrupa'da Anayasa Mahkemesine parlamentonun üye seçiminde nitelikli çoğunluk aranmakta, Meclis uzlaşmaya zorlanmaktadır. Teklif değerlendirilirken Avrupa örneklerinde bu konuya dikkat çekilmelidir. Adalet Bakanı Sadullah Ergin Anayasa Mahkemesi üyelerini pek çok ülkede yasama ve yürütmenin seçtiğini, bireysel başvuru hakkına yer verildiğini belirtmiştir. Türkiye AHİM'ye en çok şikayet edilen ülke konumundadır. Bireysel başvuru hakkının tanınması AHİM'ye gidişi azaltacak, önemli miktarda tazminat ödemekten kurtulunmasını sağlayacaktır. Parlamentonun Yüksek Mahkemeye seçeceği üye sayısının artması durumunda nisapta değişiklik öngörülmesi mümkün olacaktır. Mahkemeye üye seçiminde kaynak, hâkimin kişiliği, eğitimi çok önemlidir. İnsan kalitesi yükseltilmelidir.
Maddenin metinden çıkarılması için verilen önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir. Madde üzerinde verilen bir önergenin kabulü ile Yükseköğretim Kurulu tarafından gösterilen adaylar arasından seçilecek üyelerden en az ikisinin hukukçu olması öngörülmüş, üye olarak atanacak Anayasa Mahkemesi Raportörleri için en az beş yıllık süre getirilmiş, ayrıca Anayasa Mahkemesi üyeliği ile ilgili olarak Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, AYİM ve Sayıştay Genel Kurullarınca yapılacak aday gösterme seçimlerinde uygulanacak temel prensiplerin, Yükseköğretim Kurulu tarafından da uygulanması esası getirilmiştir. 17 nci Madde benimsenen önerge doğrultusunda Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi

MADDE 147—(Değişik: 12.9.2010—5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Üyeliğin sona ermesine ilişkin bulunan bu madde 1961 Anayasasından alınmış, değişiklik yapılmamıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/17 md.)
Anayasa Mahkemesi üyeliğinin süresi oniki yıl olarak düzenlenmektedir.
Bu değişiklikle, Mahkemedeki üye profilinin, yeni toplumsal koşullara ve yeni anlayışlara göre makul bir süre içinde kendini yenilemesine olanak tanınmaktadır. Oniki yıllık sürenin, bir taraftan üyelerin yeterince tecrübe kazanması ve bu tecrübelerini Mahkeme çalışmalarına yansıtması açısından yeterli, diğer taraftan da toplumsal değişimin Mahkeme profiline yansımasına olanak sağlamak için de makul bir süre olduğu değerlendirilmektedir. Mukayeseli hukukta da mahkeme üyeliğinin süreli olduğu görülmektedir. Örnek vermek gerekirse, bu süre; Almanya'da 12, Fransa, İtalya, İspanya, Bulgaristan, Macaristan, Portekiz, Polonya, Romanya ve Slovenya'da ise 9 yıldır. Özellikle Anayasada, bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararname hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurması üzerine, Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği ret kararlarına konu kanun ya da kanun hükmünde kararnamelere karşı, ancak on yıl geçtikten sonra yeniden başvuru imkanının getirildiği de dikkate alındığında, üyelik süresinin oniki yıl ile sınırlandırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu düzenlemeler karşısında, zorunlu emeklilik yaşı öncesinde görev süresi dolan üyelerin atandığı kaynağın özellikleri de dikkate alınarak başka görevlere atanabilmeleri, maaş ve özlük işleri ile emekliliklerine ilişkin konuların, kanunla düzenlenmesi esası benimsenmektedir.
Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12.9.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
1961 Anayasasının "Üyeliğin Sona Ermesi" başlıklı 146 ncı maddesinin gerekçesi:
Bu madde ile Anayasa Mahkemesi üyeliğinin sona ermesi halleri açıklanmaktadır. Üyeliğin son bulma halleri için, diğer hâkimler hakkındaki esaslara paralel hükümler kabul edilmiştir. Ancak, Anayasa Mahkemesi üyeleri, diğer hâkimlerden farklı olarak yetmiş yaşına kadar görevde bulunacaklardır ve 146 ncı maddenin son fıkrasında belirtildiği üzere, resmi veya özel başka hiçbir görev alamayacaklardır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/17 md.)
Teklifin çerçeve 18 inci Maddesi Anayasanın 147 nci maddesinde değişiklik öngörmektedir.
Bu düzenleme ile Anayasa Mahkemesi Üyelerinin görev süresi oniki yılla sınırlanmaktadır.
Yaş sınırı ise 65'tir. Dünya uygulamasında üyelikle ilgili çeşitli süreler söz konusudur. Amaç, Mahkemede kan değişimine imkân vermektir. Mevcut üyelerin konumu geçici maddelerle koruma altına alınmaktadır. Bazı üyelerimiz oniki yıl için seçilen üyelerden süresi bitenlerin akıbetinin ne olacağı, yüksek yargıdan, kamudan gelen üyeler için ne tür bir düzenleme yapıldığının metinden anlaşılmadığını ifade etmişlerdir. Anayasa Mahkemesinin tecrübe kazanılacak, eğitim yapılacak bir yer olmadığına dikkat çekmişlerdir. Eleştirilere cevaben bu Madde düzenlemesinde görev alanı soyut ve somut norm denetimi yapmak olan Mahkemenin dinamik olması gerektiği, burada "değiştirerek değişim" ilkesinin geçerli olduğu, her mahkemenin okul karakteri taşıdığı ifade edilmiştir. Maddenin metinden çıkarılmasına yönelik önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

3. Görev ve yetkileri

MADDE 148—(Değişik: 12.9.2010—5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz. Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

(Değişik: 12.9.2010—5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar. Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar. (Değişik: 12.9.2010—5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ

Kanun Hükmündeki Kararname, uygulamada kanunun yarattığı sonucu meydana getirdiğinden kanun gibi yargı denetimine tâbi tutulmuştur. 1961 Anayasasından farklı olarak getirilen yeni kural, şekil noksanlığına dayalı iptal davasının, kanunun yayımından önce incelenip tamamlanmasıdır. Yani öndenetime tâbi tutulmasıdır. Şekil bozuklukları genellikle kanunun yapımı sırasında meydana gelen ve görülmesi bilinmesi kolay olan bozukluklardır. Bunların Anayasa Mahkemesince süratle incelenmesi ve karara bağlanması mümkündür. Tatbikatta sık sık ileri sürülen iddialara göre bir siyasî parti, görüşülmekte olan bir kanunun çıkmasını istemiyorsa, yasama meclisinin hem toplanma ve hem karar yeter sayılarına etkili olacak hareketlerde bulunmakta ve çıkacak kanunun şeklen bozukluğuna sebebiyet verebilmektedir. Bu tür bozuklukların öndenetim yoluyla kısa zamanda incelenip sonuçlandırılmasında kamu yararı düşünülmüştür.

Getirilen ikinci bir yenilik, son oylamadan önce yapılan şekil bozukluklarının iptale neden olamayacağıdır. Son oylama genel kurul tarafından yapılır. Daha önce vücut bulan şekil bozukluklarını genel kurulun bildiği veya bilmesi gerektiği varsayılır. Çünkü onun kararı, yapılan bir incelemeye, tartışmaya ve açıklamaya dayanır. Genel Kurulun oylama yapıp kanunu kabul etmesi, şekil bozukluğunu, o kanunu kabul etmemek için yeterli neden saymadığı yolunda bir irade tecellisidir. En büyük organ Genel Kuruldur. Onun iradesi hilafına bir sonuç çıkarmak hukukun ana esaslarına aykırı düşer. Bu nedenle son oylamadan önceki şekil bozuklukları, iptal sebebi sayılmamıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Kanunların şekli bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla açılabilecek davalar için tanınan " kanunun yayımlanma süresi..." ile kayıtlı sürenin, uygulamada, başlangıç ve hesaplanmasının değişik yorumlara neden olabileceği, sağlıklı inceleme ve dava açma hazırlıklarına yeterli olamayacağı göz önünde tutularak maddenin bu konuya ilişkin bölümü, "kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez" şeklinde değiştirilmiştir. Yüce Divan görevinin Anayasa Mahkemesi tarafından yerine getirilmesi ilke olarak benimsenmiş olduğundan, bu mahkemenin görevleri arasında bu hususa yer verilmiş ve Danışma Meclisince kabul edilen metnin 166 ncı maddesi tasarıdan çıkarılmıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/18 md.)

Maddede, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin arasına, bireysel başvuruların incelenmesi de dahil edilmektedir. Bireysel başvuru ya da anayasa şikâyeti, kamu gücü tarafından, temel hak ve özgürlükleri ihlâl edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde, temel hakların korunması amacıyla bireysel başvuru yolu, pek çok uygar ülkede anayasa yargısının ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir. Bireysel başvuru yolu, kapsamı ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, başta Federal Almanya olmak üzere Avusturya, İspanya, İsviçre, Belçika, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Meksika, Brezilya, Arjantin gibi pek çok ülkede uygulanmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda da bireysel başvuru kurumu kabul edilmiş ve işletilmektedir. Anglo-Amerikan hukukunda teknik anlamda bireysel başvuru kurumu olmasa da, bireysel başvuruyla benzer işlevlere sahip kanun yolları bulunmaktadır.
Türkiye'nin konumuna baktığımızda, bireysel başvuru müessesesinin kabul edilmediği, ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru hakkının ve bu Mahkemenin zorunlu yargılama yetkisinin tanındığı görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yoluyla, iç hukukta halledilemeyen temel hak ihlâllerine ilişkin şikâyetlerin, ulusalüstü düzeyde ele alınması kabul edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde her yıl Türkiye'ye karşı çok sayıda dava açılmakta ve Türkiye pek çok davada tazminata mahkum edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, iç hukuk yollarının tüketilmiş olup olmadığını araştırırken, ilgili ülkede bireysel başvuru kurumunun bulunup bulunmadığını da dikkate almakta ve bunu hak ihlâllerinin ortadan kaldırılmasında etkili bir hukuk yolu saymaktadır. Bu nedenle, bireysel başvuru müessesesinin getirilmesiyle, hak ihlâllerine maruz kaldığını iddia edenlerin önemli bir bölümünün bireysel başvuru aşamasında, başka bir ifadeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitmeden önce, tatmin edilebilmesinin mümkün olabileceği ve böylece Türkiye aleyhine açılacak dava ve verilecek ihlâl kararlarında azalma olacağı değerlendirilmektedir.
Bu itibarla, Türkiye'de de iyi işleyen bir bireysel başvuru sisteminin kurulması, haklar ve hukukun üstünlüğü temelindeki standartları yükseltecektir.

Diğer yandan, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 2004 (6) Sayılı Tavsiye Kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki dava yükünün azaltılabilmesi için bireysel başvuru yönteminin iç hukukta tanınmasının gerekliliğine değinilmiş; aynı şekilde, Venedik Komisyonu da 2004 yılında kamuoyuna duyurulan bireysel başvuruya ilişkin Anayasa değişikliği önerisini olumlu bulduğunu ifade etmiştir.
Türkiye'de bireysel başvuru yolunun kabul edilmesi, bir yandan bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunmasını sağlayacak, öte yandan da kamu organlarını, Anayasaya ve kanunlara daha uygun davranma konusunda zorlayacaktır. Bu amaçlarla yapılan değişiklikle, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve teminat altına alınması için, vatandaşlara bireysel başvuru hakkı tanınmakta ve Anayasa Mahkemesine de bu başvuruları inceleme ve karara bağlama görevi verilmektedir. Buna göre herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurma hakkına sahiptir. Bireysel başvuruda bulunabilmek için, olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Şu kadar ki, bireysel başvuru kurumunun niteliği dikkate alındığında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların bu kapsamda incelenmeyeceği kuralı benimsenerek, diğer yüksek yargı organları ile Anayasa Mahkemesi arasındaki olası görev uyuşmazlıklarının ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu müessesenin işleyişine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenecektir. Yapılan yeni düzenlemeyle, bireysel başvuruları inceleme görevi verilmek suretiyle, Anayasa Mahkemesine, özgürlükleri koruma ve geliştirme misyonu da yüklenmektedir.

Öte yandan, Yüce Divan kararlarının yeniden incelenmesini talep etme imkanı getirilmek suretiyle bu yargılama yönteminde sağlanan güvenceler geliştirilmektedir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yargılayacağı kişiler arasına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da eklenmektedir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/18 md.)
Teklifin çerçeve 19 uncu maddesi Anayasanın 148 inci maddesinde değişiklik öngörmektedir. Bu madde ile Yüce Divan kapsamına Meclis Başkanı ile Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları ilave edilmekte ve bireysel başvuru konusu düzenlenmektedir.
Bu Madde üzerindeki görüşmelerde Mahkemenin ağırlıklı olarak hukukçu olmayan üyelerden oluşması sebebiyle bireysel başvurunun bir hüküm ifade etmeyeceği, şeklen var olacağı, göstermelik bir düzenleme olduğu bazı üyelerimizce söylenmiştir. Bireysel başvuru temyiz incelemesi şeklinde öngörülmemiştir. Bu hakkın tanınmasıyla Anayasa Mahkemesi bugüne kadar Devletçi anlayışla, Devleti ve sistemi koruyan şekilde algılanırken, artık özgürlükçü kararlar veren özgürlükleri güvenceye alan şekilde algılanacak ve prestiji artacaktır.

Ülkemizde makul sürede davaların sonuçlandırılmaması sebebiyle AHİM'ye gitme süresi bu düzenleme ile daha da uzayacaktır. Askerler ya da Meclis Başkanını Yüce Divana gönderme usulü

düzenlenmemiştir. Yüce Divanda ceza yargılaması yapılacağından ceza hukuku alanında uzman kişiler bu Kurulda yer almalıdır. Yeni oluşturulacak kurumların eleştirilmesi normaldir. Bireysel başvuru toplumsal bir taleptir. Normal yargı yolu olarak görülmemelidir. İşlevi AHİM'ye başvuru sayısını azaltmak, sorunu milli hukuk içinde çözmektir. Anayasa Mahkemesi ile diğer yüksek mahkemeler arasında var olan tartışmayı derinleştirme ihtimali vardır ama olması gereken bir kurumdur. Zamanla gelişecek, doğal mecrasına girecektir.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek bireysel başvuruyla birlikte Kamu Denetçiliği Kurumunun da bu Teklifle getirildiğini söylemiştir. Devletle sıkıntısı olanlardan bazıları bu yollarla çözüm arayacaklardır. Alternatif uyuşmazlık çözümleriyle ilgili çalışma sonuçlanırsa bazıları bu yolları deneyeceklerdir. Ara kademe olarak istinaf çözüm olabilecektir. AHİM'ye başvurulduğunda öncelikle ilgili idareye dostane çözüm yolu önerilmektedir. Bir kısım şikayetler böyle çözülecektir. Bu Devlete güven açısından önemlidir.

Artık AHİM bunu teklif edeceğine, Anayasa Mahkemesi edecektir. AHİM hak ihlali olduğunda tazminatla telafi edilmesini öngörmüş ya da yargılamanın yeniden yapılması veya dosyanın yeniden açılması yönünde içtihat ortaya koymuştur. Paralel yasal düzenlemeler yapıldığında bireysel başvurudan azami istifade söz konusu olacaktır.
Maddenin metinden çıkarılması yönündeki önerge, Komisyonumuzca kabul edilmeyerek Teklifte yer aldığı şekliyle çerçeve 19 uncu Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

4. Çalışma ve yargılama usulü

MADDE 149—(Değişik: 12.9.2010—5982/19 md.)
Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.
Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.
Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.
Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.
Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/19 md.)
Maddeyle, Anayasa Mahkemesinin, iki bölüm ve Genel Kurul şeklinde çalışması öngörülmekte, bölümlerin, başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımıyla; Genel Kurulun ise Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanması prensibi benimsenmektedir. Ancak bölümler ve Genel Kurul tarafından alınacak kararlar bakımından üye tam sayısının salt çoğunluğu esası getirilmektedir. Bireysel başvuru müessesesinin yapısı,
öngörülen başvuru sayısı ve müessesenin niteliği göz önüne alındığında, başvuruların öncelikle bir kabul edilebilirlik incelemesinin yapılmasına ve bunun için bir komisyon oluşturulmasına imkan tanınmaktadır.
Bölümler, esas itibariyle bireysel başvuruları incelemekle görevlendirilmektedir. Siyasî partilere ilişkin dava ve başvuruların, iptal ve itiraz davalarının ve Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamaların Genel Kurulca yapılması benimsenmektedir. Genel Kurul kararları kural olarak salt çoğunlukla alınır. Ancak, niteliği gereği daha özellikli görülen; Anayasa değişikliğinin iptaline, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için, toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu aranmaktadır. Nitelikli oy çokluğu aranan hususlardan birisi, Anayasa değişikliklerinin iptaline ilişkin kararlardır. Anayasanın 148 inci maddesinin birinci fıkrasına göre Anayasa Mahkemesinin, Anayasa değişiklikleri bakımından yetkisinin, sadece şekil bakımından inceleme ve denetleme ile sınırlı olduğu açıktır. Nitelikli oy çokluğu aranan hususlardan ikincisi ise, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin kararlardır.

Maddeyle, nitelikli oy çokluğu aranan hususlara bir ekleme daha yapılmakta ve siyasî partilerin Devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin kararların da siyasî parti kapatma kararlarıyla aynı nitelikli oy çokluğu ile alınabileceği hükme bağlanmaktadır.
Mevcut düzenlemede Anayasa Mahkemesinin nitelikli oy çokluğu nisabı beşte üç olarak belirlenmişken, getirilen düzenlemeyle bu nisap toplantıya katılan üyelerin üçte ikisi şeklinde değiştirilmektedir. Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşturulma biçimi, bölümler arasındaki işbölümü ise İçtüzükle düzenlenecektir.

Bireysel başvuruya ilişkin incelemelerin kural olarak dosya üzerinden yapılması esası benimsenmektedir. Ancak Mahkeme, başvurunun niteliğine göre, gerekli gördüğü takdirde, duruşmalı inceleme de yapabilecektir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/19 md.)
Teklifin 20 nci Maddesi Anayasanın 149 uncu maddesinde değişiklik öngörerek Anayasa Mahkemesinin çalışma usulünü düzenlemektedir. Yüksek mahkeme iki bölüm ve genel kurul halinde çalışacaktır. AHİM'ye yapılan müracaatların bir çoğunun bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine yansıtılması durumunda Mahkemenin bu yükün altından kalkamayacağı bazı üyelerimizce ifade edilmiştir. Bu durum Mahkemeyi tıkayabilir, alt yapısı iyi hazırlanmalıdır. Önemli bir düzenleme yapılırken yeni çelişkiler, yeni adaletsizlikler doğmaktadır. Yeni düzenleme ile 17 üyeden oluşan Mahkeme 12 üye ile toplanabilecektir. Değişken hâkim sistemine geçiş söz konusudur. Ceza yargılamasında bu mümkün değildir. Yargılamanın başından sonuna aynı hâkimler dahil olmalıdır. Yüce Divanda görev yapacak olan üyeler hiç olmazsa kura ile seçilmeli ve sabit olarak görev yapmalıdırlar.
Getirilen düzenlemenin; uluslararası hukuka, Anayasa Mahkemesinin oluşumuna ve ceza yargılamasına aykırı olması nedeniyle metinden çıkarılması yönündeki önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir. Çerçeve 20 nci madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

5. İptal davası

MADDE 150—Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
İptal davası açma hakkına sahip olanlar 1961 Anayasasında belirtilenlerden bir miktar azaltılmıştır. 1961 Anayasasında dava açma hakkı tanınıp da yeniden düzenlenen madde ile kendilerine bu hak tanınmayanlar gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte biri marifetiyle ve gerek genel mahkemelerde açacakları dava yoluyla, haklarında uygulanacak kanun hükümlerinin Anayasaya aykırılığını iddia edebilirler. Bu imkân varken ayrı bir dava açma hakkı tanımak gereksiz görülmüştür.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
İptal davası açma hakkının iktidar partisine verilmemiş olması çelişki yaratacağından metne "İktidar" eklenmiş ve ayrıca dava hakkı parti başkanlarına değil, parti meclis gruplarına tanınmış; iktidarda birden fazla partinin bulunabileceği düşünülerek buna ilişkin düzenleme yapılmıştır. Zayıf bir ihtimal olmakla birlikte, üye sayılarının eşitliği halinde, son genel seçimde fazla oy alanın önceliği gelenek olarak benimsenmiş olduğundan düzenlemede fazla ayrıntıya inilmemiştir.

6. Dava açma süresi

MADDE 151—Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Doğrudan doğruya iptal davası açma süresi 1961 Anayasası ile doksan gün olarak kabul edilmiştir. Yeni hükümle bu şekilde dava açabileceklerin sayısı azaltılmıştır. Bu hakka sahip olanlar daha erken dava açma imkânına da maliktirler. Anayasaya aykırı görülen bir hükmün uzun süre uygulanmasını önlemek için doksan günlük süre altmış güne indirilmiştir.

7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

MADDE 152—Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.
Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciine esas hükümle birlikte karara bağlanır.
Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.
Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu maddenin karşılığı olan 1961 Anayasasının 151 inci maddesinden, esas itibariyle, farklı iki hüküm getirilmiştir:
Birincisi; itiraz yoluyla dava açan mahkemenin, Anayasa Mahkemesinden altı ay içinde bir karar gelmediği takdirde bakmakta olduğu davayı Anayasaya aykırılık bakımından kendi kanısına göre çözümleme yetkisinin kaldırılmasıdır.

Bu yetkinin, kamuoyunda, Anayasa Mahkemesinin, Anayasaya aykırılık iddiasını inceleyip karara bağlamakta acele etmemek gibi bir tutum içine girebilmesine neden olduğu kuşkusunu yaratmıştır. Bundan başka anayasal yargı mercii varken yerel mahkemenin böyle bir yetkiyi kullanması memlekette adalet tevzii birliği ilkesini de zedeler. İşi fazla uzatmamak için de altı aylık süre beş aya indirilmiştir.
İkincisi; bir hükmün iptaline ilişkin davanın reddinden sonra beş yıl geçmedikçe aynı hükmün iptalinin istenemeyeceğidir.
Her ne kadar sebep birliği olmadıkça muhkem kaziyeden bahsolunamazsa da Anayasa Mahkemesi, kararında, davanın dayandığı gerekçeyle bağlı olmadığından Anayasaya aykırılığı her türlü neden yönünden araştırmak zorundadır.
Bundan başka kanunların zamanla Anayasaya aykırı hale geldiği de düşünülebilir ancak bunun için makul bir sürenin geçmesi de şarttır. İşte bu süre beş yıl olarak takdir olunmuştur.
Bunların dışında, hukukun ana ilkelerinden biri olan istikrar ilkesi de göz önüne alınmış, reddedilen bir davanın beş yıl geçmedikçe yeniden açılamayacağı kabul edilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasa Mahkemesinin red kararlarının bazı hallerde usule ilişkin olduğu gözönünde tutularak, bunlar hariç bırakılmak amacıyla işin "esasına girerek" ibaresi eklenmiş; uygulamada istikrar sağlamak maksadı ile "beş" yıl olan süre "on" yıla çıkarılmıştır.

8. Anayasa Mahkemesinin kararları

MADDE 153—Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.
Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.
Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.
İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.
İptal kararları geriye yürümez.
Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde ile bunun karşılığı olan 1961 Anayasasının 152 nci maddesi arasındaki ayrılıklar ve gerekçeleri şunlardır:
a) Anayasa Mahkemesinin iptale ilişkin kararlarının yeniden incelenmesi Cumhurbaşkanlığınca istenebileceğinden, tesis anında kesin olabilmeleri kuralı iptale ilişkin kararların dışındakilerine hasredilmiştir. Öyle haller vardır ki; bir hükmün iptali, uygulanması kanunen gerekmeyen bir başka hükmün uygulanmasını gerekli kılabilir. Örneğin: Kanunla getirilen istisnalara ilişkin kanun hükümlerinin iptali, ana kuralın uygulanması sonucunu doğurabilir.

Halbuki kanun koyucu böyle bir sonuç çıkmasını arzu etmediği için istisnayı kabul etmiş durumdadır. Bu istisna hükmünün iptali millî iradeye ters düşeceğinden, eşitlik ilkesi gibi temel ilkelere aykırı olmamak koşulu ile hüküm verirken bu özelliklerin göz önünde bulundurulması zorunludur.
b) İptal kararı bazen hukukî boşluk yaratabilir. Bu boşluğun süratle doldurulması için kanun yapımındaki merasime istisna getirilmiş, görüşmenin öncelikle yapılması esası kabul edilmiştir.
c) 1961 Anayasasındaki gibi iptal kararlarının geriye yürümeyeceği kuralı aynen korunmuştur. Bunun bir istisnası 161 inci maddede mevcuttur. Ona göre iptal kararı, yerel mahkemede görülmekte olan davaya etki yapabilecek ve iptal edilen hükme dayanılarak daha sonra bir hak iddiasında bulunulamayacaktır. Yürürlükten kaldırılmış olan hükümlerin iptali ise kazanılmış hakların korunması kuralı ve istikrar ilkesiyle bağdaşmaz. Esasen ister doğrudan doğruya olsun, ister def'i yoluyla açılmış bulunsun, iptal davasının amacı Anayasaya aykırı bulunan bir hükmün ortadan kaldırılmasıdır.
Şu halde yürürlükten kaldırılmış olan bir hükmün yeniden iptali doğru görülmemiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Yüksek Mahkemenin kararlarına karşı Cumhurbaşkanının itirazda bulunmasının mahzurları göz önünde tutularak buna ilişkin hüküm ile yürürlükten kaldırılan hükümlerin iptaline karar verilemeyeceği yolundaki fıkra ve olayla sınırlı, yalnız tarafları bağlayıcı iptal kararları hakkındaki fıkra, hukukun genel ilkeleriyle çelişki yaratacağı düşünülerek metinden çıkarılmış, madde redaksiyona tâbi tutularak düzenlenmiştir.

B. Yargıtay

MADDE 154—Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Yargıtay genellikle Adliye Mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin temyizen inceleme merciidir. Kaza organının diğer anayasal organlardan en belirgin farkı karar ve hükümlerin isabetini sağlamak için itiraz ve temyiz merciilerinin kabul edilmiş olmasıdır. Yargıtay, bu aslî görevinin yanında istisnaen kanunda gösterilen belli davalarda ilk mahkemelik görevini de yapmaktadır. Bu durum bazen işin niteliğinden ve bazen yargılanacak kişinin sıfatından ileri gelmektedir. Bu da toplum düzeni için zorunlu bir tutumdur.

Yargıtayın çalışmalarında tam bir tarafsızlık sağlamak için üyeleri hâkimlik teminatı esasına göre Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayılarının salt çoğunluğu ve gizli oyla seçilmektedir. Yargıtay, hâkimlik teminatı esaslarına göre bağımsız bir yüksek mahkeme olarak çalışmaktadır. Düzenleme de bu ilkelere göre yapılmıştır.
Cumhuriyet Başsavcılığı Yargıtay nezdinde çalışan bir kuruluştur. Bunun dışında siyasî partilerin tutum ve eylemlerini gözlemlemek ve gerektiğinde haklarında dava açmakla da görevlidir. Bu bakımdan bir başsavcıvekilliği ihdas olunmuştur. Kuruluşundaki teşkilatın da bu amaca yönelik olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Kanunun gösterdiği bazı ayrıcalı hallerde Yargıtaya başvurması için Adalet Bakanlığınca emir verilebileceği kanunlarda gösterilmiş olmakla beraber bunların hangi haller olduğu da belirtilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla başsavcılık hâkimlik teminatı çerçevesi dahilinde bağımsız çalışan bir kuruluş halindedir. Madde bu esaslara göre düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Cumhuriyet Başsavcısına ve Cumhuriyet Başsavcıvekiline Anayasa ile verilen görevler dışında, bunların asıl görev ve fonksiyonlarının Yargıtayın kuruluşunda olduğu; mahkemelerin derecelendirilmeleri ve bazı hükümlerin Yargıtaydan önce incelemeye tâbi tutulabileceği; Yargıtay üyelerinin adlî yargı hâkimleri arasından seçileceği göz önünde tutularak, tasarının 164 ve 165 inci maddeleri bir madde halinde yeniden düzenlenmiştir.

C. Danıştay

MADDE 155—Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
(Değişik: 13.8.1999—4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.
Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Danıştay idarî bir kaza organı olmakla beraber danışmanlığı da vardır. İdare mahkemelerinin derecelendirilmesi sonucu olarak son inceleme mercii olmak sıfatını da kazanmıştır. Üyelerinin seçimi mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı ilkelerine uygun olarak yapılmaktadır. Hâkimlerinin alınacakları kaynaklar kanunlarla belli edilmekte ve Anayasada gösterilen oranlar dahilinde Cumhurbaşkanı ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilmektedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Tasarıdaki "Başkanunsözcüsü" ibaresi "Başsavcı" olarak değiştirilmiş, Danıştay üyelerinin dörtte üçünün sadece idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilmesi ilkesi benimsenmiş, kanun tasarıları hakkında "Başbakan"ın da görüş istemesi uygun görülmüş ve madde bu esaslar çerçevesinde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (13.8.1999— 4446/3 md.)
Anayasanın 155 inci maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri, Danıştayın inceleme yapacağı konular arasından çıkarılarak; düşünce bildireceği konular arasına alınmıştır. Kayda değer ki benzer bir hüküm, 1924 Teşkilâtı Esasiye Kanununun 51 inci maddesinde de yer almaktaydı.

D. Askerî Yargıtay

MADDE 156—Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.
Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

(Değişik: 12.9.2010—5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Askerî Yargıtay askeri mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin temyizen inceleme merciidir. Asker kişilerin belli eylemlerine ilk ve son derece mahkemesi olarak bakma görevi de vardır.
Üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla her boş kadro için üç mislî olarak gösterilen adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir. Askeri Yargıtay başkanı, başsavcısı, ikinci başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.
Askerî Yargıtayın çalışmaları mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereğine göre yapılır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Askerî Yargıtayda üye seçiminin, diğer yüksek mahkemelerde olduğu gibi "gizli oyla" yapılması uygun görülmüş ve ayrı bir yargılama usulüne gerek olmaması sebebiyle buna ait husus metinden çıkarılmıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/20 md.)
Askerî yargıyla ilgili 145 inci maddede yapılan değişikliğe paralel olarak, Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işlerinin, mahkemelerin bağımsızlığı ile hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenmesi öngörülmekte ve mevcut metinde yer alan "askerlik hizmetinin gerekleri" ibaresi, yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının güçlendirilmesi amacıyla madde metninden çıkarılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/20 md.)
Teklifin Anayasanın Askerî Yargıtayı düzenleyen 156 ncı maddesi ile Askerî Yüksek İdare Mahkemesini düzenleyen 157 nci maddelerinde değişiklik öngören çerçeve 21 ve 22 nci Maddeleri Komisyonumuzca kabul edilmiştir. Bu Maddelerde yapılan değişiklikle "askerlik hizmetinin gerekleri" ibaresi 156 ve 157 nci madde metinlerinden çıkartılmıştır. Bu düzenleme ile yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesinin amaçlandığı gerekçesinde yer almaktadır.

E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi

MADDE 157—Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir.
Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz. Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.
Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır. Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

(Değişik: 12.9.2010—5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Askerî Yüksek İdare Mahkemesi asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerin yargısal denetimini yapmakla görevlidir. Bu görevi ilk ve son derece mahkemesi sıfatıyla yapar. İdarî nitelikteki askerî işlem, eylem ve kararların özellikleri Danıştayın görevine giren işlerin özelliğinden çok daha farklı ve herhangi bir konuda takdire yer verilmesi gerekirken askerî eylem ve işlemin askerlik alanındaki derece ve etkisine bakılarak yapılması zorunlu olduğundan Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kurulması zorunlu olmuştur. Mahkemede hâkim sınıfından olan ve olmayan askerî şahıslar mevcuttur. Ancak mahkemenin başkanı, başkanunsözcüsü, daire başkanları hâkim sınıfından olmak gereklidir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin görevine açıklık getirilerek, askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların denetiminin bu mahkemede görüleceği belirtilmiş, önceki maddedeki gerekçe ile seçimde "gizli oy" getirilmiş, üyelerin niteliklerine ve rütbelerine ilişkin kayıtlamalar kanuna bırakılmış, "Başkanunsözcüsü" "Başsavcı" olarak değiştirilmiş, Başkan, Başsavcı ve daire başkanlarının hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanacağı ifade edilmiştir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/21 md.)
Anayasanın 145 ve 156 ncı maddelerinde, askerî yargı ve Askerî Yargıtayla ilgili yapılan değişikliklere paralel olarak, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işlerinin, mahkemelerin bağımsızlığı ile hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenmesi öngörülmekte ve mevcut metinde yer alan "askerlik hizmetinin gerekleri" ibaresi, yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının güçlendirilmesi amacıyla madde metninden çıkarılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/21 md.)
Teklifin Anayasanın Askerî Yargıtayı düzenleyen 156 ncı maddesi ile Askerî Yüksek İdare Mahkemesini düzenleyen 157 nci maddelerinde değişiklik öngören çerçeve 21 ve 22 nci Maddeleri Komisyonumuzca kabul edilmiştir. Bu Maddelerde yapılan değişiklikle "askerlik hizmetinin gerekleri" ibaresi 156 ve 157 nci madde metinlerinden çıkartılmıştır. Bu düzenleme ile yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesinin amaçlandığı gerekçesinde yer almaktadır.

F. Uyuşmazlık Mahkemesi

MADDE 158—Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.
Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Uyuşmazlık mahkemesi, adlî, idarî ve askerî yargı merciileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözümlemekle görevlidir. Buradaki "görev" terimi sözü geçen mahkemeler arasında, davaya hangi mahkemenin bakacağını ifade için kullanılmıştır. Bir nevi, davanın yargı yollarından hangisine bırakılacağının belirtilmesi işidir. Bir cins yargı yolu içindeki görev uyuşmazlıklarının hal mercii değildir. Örneğin adlî ve idarî yargı mercilerinden veya idarî ve askerî yargı mercilerinden hangisinin bakacağını ifade eder. Hüküm uyuşmazlığı ise mahkemelerden verilip kesinleşen ve fakat birbirine uymayan hükümlerden hangisinin infazı lazım geldiğini belli etmenin yoludur.
Önceleri Uyuşmazlık Mahkemesinin Başkanı Yargıtay ve Danıştay başkanları arasından münavebe suretiyle belirtilirdi. Ancak bu usulün şu sakıncası ortaya çıktı: Bazı konularda Yargıtayla Danıştay arasında görüş ayrılığı bulunmakta idi.

Bunun sonucu olarak Uyuşmazlık Mahkemesine Yargıtay Başkanı başkanlık ettiği sürece Yargıtayın görüşü Danıştay Başkanının başkanlık ettiği sürece de Danıştayın görüşü hâkim olur; gerek dava ve gerek hüküm uyuşmazlıklarını çözümlemekle görevli olan bu mahkemenin kendi kararları arasında uyuşmazlık çıkardı. Bu önemli sakıncayı bertaraf etmek için mahkemenin başkanının Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından seçilmesi kuralı getirildi. Bu suretle Uyuşmazlık Mahkemesinin kararları arasındaki sözü geçen sebepten ileri gelen farklılıklar ortadan kaldırılmış oldu. Bu arada işaret olunması gereken bir husus da maddenin son fıkrasındaki "diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır." hükmünün açıklanması gereğidir: Şimdiye kadar Anayasa Mahkemesi Yüce Divan görevini de yapmakta idi. Bu görev Yargıtaya geçince Anayasa Mahkemesiyle diğer mahkemeler arasında görev uyuşmazlığı bulunup bulunamayacağı düşünülebilir. Anayasa Mahkemesinin özellikle siyasî partilerle ilgili davalarda ceza verme yetkisi bulunduğu gibi herhangi bir mahkeme hükmüyle de çelişkili karar verebilir. Ezcümle Anayasa Mahkemesinde def'î yoluyla dava açan mahkemelerin o davaya bakmaya görevli olup olmadığını Anayasa Mahkemesi aramak zorundadır. Dava açan mahkeme, elindeki davaya bakmaya görevli değilse Anayasa Mahkemesinde dava açamaz ve Anayasa Mahkemesi görevsiz mahkemece açılmış bir davaya bakamaz. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi dava açan mahkemenin görevli olup olmadığını araştırır ve orasını görevli bulmadığı takdirde kendisinin de iptal davasına bakmaya yetkisi ve bakma görevi bulunmadığına karar verir. Yerel mahkeme ile bir başka mahkeme arasında aynı konu üzerinde çıkan görev uyuşmazlığı Anayasa Mahkemesinin kararına göre çözümlenmez ise de sözü geçen iki yerel mahkemenin arasındaki görev uyuşmazlığını çözümleyen karar Anayasa Mahkemesini bağlamaz. Anayasa Mahkemesi, kendisinin görevli gördüğü mahkemenin def'i yoluyla açacağı iptal davasına bakabilir, görevsiz saydığı mahkemenin açtığı davaya bakamaz. Bu bakımdan sözü geçen fıkranın bulunması gereklidir ve fıkra bu nedenle getirilmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığının, Anayasa Mahkemesinin kendi üyeleri arasından seçeceği bir üye tarafından yapılacak olması karşısında, Başkanvekilliğinin kadro ve makam olarak belirtilmesi sakıncalı görülmüş, bunun kanunla düzenlenecek bir husus olduğu düşünülerek metinden çıkarılmış; üyelerinin nitelik ve seçimlerinin kanunla düzenleneceği maddede belirtilmiştir.

III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

MADDE 159—(Değişik: 12.9.2010—5982/22 md.)
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.
Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk, dallarında görev yapan öğretim üyeleri, ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir.

Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir. Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki "hukuk," ibaresinden sonra gelen "... iktisat ve siyasal bilimler ..." ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659)

Anayasa'nın Değiştirilen 159. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Üçüncü Tümcesinde Yer Alan "…iktisat ve siyasal bilimler …" ve "… üst kademe yöneticileri …" İbareleri Yönünden İnceleme:

5982 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşumu düzenlenmektedir. Üçüncü fıkranın üçüncü tümcesinde Kurulun dört üyesinin yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca seçileceği hükme bağlanmıştır.

Hukukçu öğretim üyeleri ile Avukatların yargı ile doğrudan ilişkileri, yargının işleyişinden kaynaklanan sorunların belli ölçüde onları da etkilemesi ve yargının işleyişi konularındaki bilgi birikimleri nedeniyle Kurulun çalışmalarına katkı yapacağı düşünülebilir ise de yargının işleyişi ve yargı teşkilatı ile herhangi bir şekilde ilişkisi olmayan ve yargının işleyişi, yargının ve yargıçların sorunları ve yargısal görevlerin yerine getirilmesinde gözetilmesi gereken yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı gibi ilkeler hakkında yeterli ilgi, bilgi ve tecrübeye sahip olmayan iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile üst kademe yöneticilerinin hâkim ve savcıların atama, tayin, terfi disiplin gibi özlük işlerinden sorumlu bir kurulda görev almaları yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerini ihlal edip, hukuk devleti ilkesini zedeler niteliktedir. Bu nedenle Anayasa'nın değiştirilen 159. maddesinin üçüncü fıkrasının üçüncü tümcesinde yer alan "…iktisat ve siyasal bilimler …" ve "… üst kademe yöneticileri …" ibarelerinin iptali gerekir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Anayasa'nın Değiştirilen 159. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Kalan Bölümleri Yönünden İnceleme:

Yukarıda belirtilen ibarelerin iptalinden sonra üçüncü fıkranın kalan bölümü şöyledir:

"Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir." Yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkeleri ortadan kaldırılmadıkça Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısı, üye sayısı, üyelerin seçileceği kaynaklar ve nitelikleri konusunda tali kurucu iktidar takdir alanına sahiptir ve bu tercihin yerindeliğinin denetlenmesi Anayasanın 148. maddesinde öngörülen denetlenebilir hususlardan değildir. Hukuk devletini zedeleyen unsurların iptalinden sonra Cumhurbaşkanı, bu hükme göre kendisine tanınan dört üyeyi seçme yetkisini yüksek öğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçim yapmak suretiyle kullanabilecektir.

Anayasa'ya aykırı olmayan ve bu haliyle uygulanmasında herhangi bir sorun bulunmayan kurala ilişkin iptal isteminin reddi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararı,7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının; oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. Bu fıkranın birinci cümlesindeki "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "... ancak bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).

Anayasa'nın Değiştirilen 159. Maddesinin Beşinci Fıkrasının Birinci Tümcesinde Yer Alan "… ancak bir aday için …" İbaresi Yönünden İnceleme:5982 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen Anayasa'nın 159. maddesinin beşinci fıkrasında Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi ile birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Kurul üyelerinin doğrudan seçilmesi öngörülmektedir. Ancak bu seçimlerde her seçmenin ancak bir aday için oy kullanması esası getirilmiştir. Buna göre, Yargıtay Genel Kurulunca seçilecek üç asıl üç yedek olmak üzere toplam altı Kurul üyesi için her Yargıtay üyesi yalnızca bir adaya oy verebilecektir. Bu durumda her Yargıtay üyesi altı kurul üyesinden yalnızca birisi için oy kullanabilecek, diğerlerinin seçimine iradesi yansımayacaktır. Aynı durum, Danıştay tarafından seçilecek iki asıl, iki yedek; Türkiye Adalet Akademisi tarafından seçilecek bir asıl, bir yedek; adli yargı hâkim ve savcıları tarafından seçilecek yedi asıl, dört yedek ve idari yargı hâkim ve savcıları tarafından seçilecek üç asıl, iki yedek üyenin seçimleri için de geçerlidir.

Buna göre, bazı adaylar açısından seçmenlere oy kullanma hakkı tanınmayarak sonuçları seçmen iradesini yansıtmaktan uzak olan bir seçim usulünün demokratik olmadığında kuşku yoktur. Seçmen iradesinin gerçek anlamda oya yansımasını sınırlayan böylece oy kullananların iradesini olumsuz yönde etkileyen bu düzenlemenin hukuk devletinin temel öğesi olan bağımsız ve tarafsız bir yargının oluşmasını da engelleyeceği açıktır.

Bu nedenle 5982 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen Anayasa'nın 159. maddesinin beşinci fıkrasının, birinci tümcesinde yer alan " … ancak bir aday için …" ibaresinin iptali gerekir.

Anayasa'nın Değiştirilen 159. Maddesinin Beşinci Fıkrasının Kalan Bölümleri Yönünden inceleme:

Yukarıda belirtilen ibarenin iptalinden sonra beşinci fıkranın kalan bölümü şöyledir:

"Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır."

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.
Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve yukarıda belirtilen ibarenin iptali ile her seçmenin sadece tek adaya oy vermesini öngören kısıtlama ortadan kalktığından, bu fıkra hükmüne göre her üyenin seçilecek üye sayısı kadar, adaya oy vermesi mümkün hale gelmiştir. Bu şekilde yapılacak oylamada Örneğin, Adli yargı hâkim ve savcıları yedi asıl dört yedek olmak üzere toplam onbir üye seçme hakkına sahip olduğundan her hâkim ve savcı bir turda tamamlanacak seçimde onbir aday için oy kullanabilecek, en çok oy alan onbir kişi sırasıyla asıl ve yedek üyeliklere seçilecektir. Böylelikle her seçmenin seçilecek üye sayısı kadar adaya oy vermesi suretiyle yapılacak seçimlerde seçmenlerin oy hakkına saygı gösterilmiş ve seçmenlerin yeterli onayını almış adayların Kurul üyeliğine seçilmesi sağlanmış, dolayısıyla temsildeki adaletsizlik giderilmiş olacaktır. Böyle bir seçim usulünün demokratik hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığı açıktır. Anayasa'ya aykırı olmayan ve bu haliyle uygulanmasında herhangi bir sorun bulunmayan kurala ilişkin iptal isteminin reddi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararı ,7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir. Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz. Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir. Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir. Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/22 md.)
Maddeyle, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşumu, Kurul üyelerinin nitelikleri ve seçimi, Kurulun çalışma usul ve esasları yeniden düzenlenmektedir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun mevcut yapısı, üye sayısının azlığı, üyelerin sadece yüksek yargıdan gelmesi, ilk derece mahkemelerini yönetmekle görevli olmasına rağmen Kurulda, buralarda görev yapan hâkim ve savcılardan hiçbir temsilcinin yer almaması, Kurul kararlarının tamamen yargı denetimine kapalı olması, Kurul kararlarına karşı etkili iç itiraz sisteminin öngörülmemiş olması, hâkim ve savcıların denetimi, haklarında inceleme ve soruşturma izni verilmesi, adalet müfettişlerinin atanması gibi önemli bazı yetkilerin Adalet Bakanına ait olması, Kurulun kendisine ait sekretaryasının, binasının ve bütçesinin bulunmaması gibi hususlar gerek iç ve gerekse uluslararası kamuoyunda eleştiri konusu yapılmıştır.

Bir yandan bu eleştirilerin karşılanması ve diğer yandan da Yargı Reformu Stratejisinde öngörüldüğü üzere, yargı bağımsızlığının ve hâkimlik teminatının güçlendirilmesi amacıyla, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısında önemli değişiklikler öngörülmektedir. Bu değişiklikler yapılırken, uluslararası belgeler ve diğer kişi, kurum, parti ya da sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan anayasa taslakları göz önünde bulundurulmuştur. Bunların yanında mukayeseli hukuk uygulamaları da dikkate alınmıştır. Yüksek yargı kurullarıyla ilgili olarak mukayeseli hukuka bakıldığında, bu kurulların Fransa'da 18, İtalya'da 27, İspanya'da 21, Polonya'da 25 ve Portekiz'de 17 üyeden oluştuğu ve bu kurullarda hakim ve savcıların da yer aldığı görülmektedir.
Yapılan değişiklik kapsamında, öncelikle, Kurulun üye sayısı, yedi asıl ve beş yedek üyeden, yirmibir asıl ve on yedek üyeye yükseltilmektedir. Adalet Bakanı, Kurulun Başkanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir.
Kurulun üç daire ve Genel Kurul şeklinde çalışması öngörülmektedir. Kurul üyelerinin geldiği kaynaklar çeşitlendirilmektedir. Bu bağlamda, Kurul üyelerinden dördü, yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ve avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca doğrudan seçilecektir. Bundan başka Kurulun;
Üç asıl ve iki yedek üyesi, Yargıtay üyeleri arasından, Yargıtay Genel Kurulu tarafından,
Bir asıl ve bir yedek üyesi, Danıştay üyeleri arasından, Danıştay Genel Kurulu tarafından,
Bir asıl ve bir yedek üyesi, Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu üyeleri arasından,
Akademi Genel Kurulu tarafından,
Yedi asıl ve dört yedek üyesi, birinci sınıf adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, tüm adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından,
Üç asıl ve iki yedek üyesi ise, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, tüm idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından, seçilecektir.
Öte yandan, Anayasanın 104 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde, Cumhurbaşkanının yargı ile ilgili yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler sayılırken, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek görev ve yetkisine de yer verilmiştir. Bununla birlikte, 159 uncu maddede yapılan değişiklikle, Kurul üyelerinin tamamının değil, bir kısmının Cumhurbaşkanınca seçilmesi öngörülmektedir. 104 üncü maddenin ikinci fıkrasının girişinde, Cumhurbaşkanının yapacağı görev ve kullanacağı yetkilerde, Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyacağı hükmünün yer aldığı dikkate alındığında, Cumhurbaşkanının Kurula üye seçerken, 159 uncu maddede öngörülen şartlara uyacağı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Buna göre, Cumhurbaşkanı, Kurula, 159 uncu maddede, kendisi için öngörülen sayıda üye seçecektir. 159 uncu maddede yapılan bu değişikliğin sonucunda, 104 üncü madde ile çelişen değil, birbirini tamamlayan bir düzenleme ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, Anayasanın 104 üncü maddesinde değişiklik yapılmasına gerek görülmemiştir.
Kurul üyeliklerinin herhangi bir nedenle boşalması halinde, o üyenin geldiği yerden seçilen yedek üye tarafından kalan süre tamamlanacaktır. Sadece Cumhurbaşkanının seçeceği üyelerin yedeği öngörülmemiştir. Cumhurbaşkanı kontenjanından gelen Kurul üyesinin, herhangi bir nedenle üyeliğinin boşalması halinde, Cumhurbaşkanı kısa süre içinde yeniden atama yapabilecektir. Kaldı ki, bu durum, Kurulun yeni oluşumunda, kanunla düzenlenmesi öngörülen toplantı ve karar yeter sayıları karşısında Kurulun çalışmalarını etkilemeyecektir.
Getirilen düzenlemelerden birisi de, Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurulları ile ilk derece mahkemelerinde, dört yılda bir yapılacak seçimlerde, her seçmenin ancak bir aday için oy kullanmasına ilişkin hükümdür.

Bu düzenlemenin iki amacı bulunmaktadır. Birincisi, seçimlerin tek seferde sonuçlandırılmasıdır. Gerçekten, Yargıtay Genel Kurulunda yapılan ve aday gösterilmek için salt çoğunluğun arandığı bu nitelikteki seçimlerin onlarca, hatta bazen yüzlerce defa tekrarlanması yoluna gidildiği görülmektedir. Benzer şekilde ilk derece mahkemelerinde yapılacak seçimlerde salt çoğunluğun aranması halinde de, aday gösterme seçimlerinin defalarca tekrarlanması söz konusu olabilecektir. Bu durum, yüksek mahkemelerin ve ilk derece mahkemelerinin çalışma performansını düşürecek ve esasen ağır iş yükü altında olan yargının ilave sorunlarla karşı karşıya kalmasına sebep olabilecektir. Getirilen düzenleme öncelikle bu olumsuzluğa meydan vermeme amacını içermektedir. Bu hükmün ikinci amacı ise, seçmen iradesinin sonuçlara en iyi şekilde yansımasıdır. Halen Yargıtay ve Danıştay genel kurullarında yapılan aday gösterme seçimlerinde, her aday adayının salt çoğunluğun oyunu alması aranmaktadır. Örneğin, Yargıtayda 250 üyenin olduğu düşünülürse, 126 oy alan kişi aday gösterilmektedir. Bu işlemler tekrar edilmekte ve aynı 126 oy, her üç aday adayını da belirleyebilmektedir. Buna karşın geriye kalan 124 kişinin iradesi hiçbir şekilde sonuçlara yansımamaktadır. Bu durum ise Anayasada öngörülen "temsilde adalet" ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Bu amaçlarla, aday belirleme seçimlerine ilişkin söz konusu hüküm getirilmiştir. Getirilen bu hükümle, yapılacak seçimlerde "çoğunlukçu" değil, "çoğulcu" bir anlayışın benimsenmesi öngörülmüştür.

Getirilen bir diğer hükme göre, Kurulun Başkanı olan Adalet Bakanı ile Kurulun doğal üyesi olan Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki diğer Kurul üyeleri, kanunda belirlenenler dışında, başka bir görev alamayacak; Kurul tarafından başka bir göreve atanamayacak ve seçilemeyecektir. Bu nitelikteki Kurul üyelerinin hangi görevleri alabilecekleri ilgili kanunda gösterilecektir.

Mevcut düzenlemede olduğu gibi, Kurulun yönetim ve temsili Kurul başkanına, yani Adalet Bakanına ait olacaktır. Ancak, getirilen bir yenilik olarak, Adalet Bakanı, dairelerin toplantılarına katılamayacak ve oy kullanamayacaktır. Kurul üyeleri kendi arasından üç daire başkanı ve daire başkanlarından birini de Başkanvekili olarak seçecektir. Kurul Başkanı yetkilerinin bir kısmını, başkanvekiline devredebilecektir.

Kurulun görevleriyle ilgili mevcut düzenlemede yer alan hükümler esas itibariyle aynen korunmaktadır. Mevcut metinde "kadro dağıtma" işlemi de Kurulun görevleri arasında sayılmakla birlikte bu hüküm, daha önceden yapılan değişikliklerle anlamsız ve hükümsüz hale geldiğinden madde metninden çıkartılmıştır.

Kurulun görevlerine ilave olarak getirilen en önemli yenilik ise, halen Adalet Bakanlığına ait olan hâkim ve savcıların denetlenmesi yetkisinin tamamen Kurula devredilmesidir. Yine hâkim ve savcılar hakkında inceleme ve soruşturma izni, Kurulun ilgili dairesinin teklifi üzerine, Kurul Başkanının oluruyla verilecektir. Denetim ile inceleme ve soruşturma işlemleri, Kurul müfettişleri tarafından yapılacaktır. Kurul müfettişleri, muvafakatleri alınmak suretiyle Kurul tarafından atanacaktır. Buna karşın yargısal faaliyetler dışında kalan, icra, noter, cezaevi gibi mercilerin denetlenmesi ile savcıların tamamen idarî nitelikteki iş ve işlemlerinin denetimi Adalet Bakanlığına bağlı olarak görev yapan adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler eliyle yapılacaktır. Şu halde Kurula bağlı olan Kurul müfettişleri ile Adalet Bakanlığına bağlı olan adalet müfettişleri ayrı alanlarda görev yapacaktır.

Yürürlükteki düzenlemede, Kurul kararları tamamen yargı denetimine kapalı iken, yapılan değişiklikle meslekten çıkarma cezalarına ilişkin kararlar yargı denetimine açılmaktadır. Kurulun diğer kararları için ise etkili iç itiraz sistemi öngörülmektedir.

Mevcut düzenlemede, Kurulun kendi sekreteryasının olmaması, bu işlemlerin Adalet Bakanlığı tarafından yapılması, yine bina ve bağımsız bütçesinin bulunmaması eleştiri konusu yapılmaktaydı.

Getirilen düzenlemeyle Kurula bağlı bir Genel Sekreterlik kurulmaktadır. Genel Sekreterlik, Kurulun tüm sekreterya işlemlerini yürütecektir. Yine Anayasa hükmü olarak yazılmamışsa da ilgili kanunlarda yapılması düşünülen değişikliklerle, Kurulun binasının ve bütçesinin olmasının sağlanması öngörülmektedir. Kurul Genel Sekreterinin birinci sınıf hâkim ve savcılar arasından, Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanması hükme bağlanmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi Kurul müfettişleri ile Kurulda çalışacak hâkim ve savcıların atanması, muvafakatleri alınmak koşuluyla, Kurul tarafından yapılacaktır.
Adalet Bakanlığı merkez, ilgili ve ilişkili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları atama yetkisi ise Adalet Bakanına ait olacaktır.
Son olarak maddede, kanunla düzenlenmesi gereken hususlara yer verilmiştir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/22 md.)
Teklifin çerçeve 23 üncü maddesi ile Anayasanın 159 uncu Maddesi değiştirilmekte, HSYK'nin yapısı, görevleri, çalışma usul ve esasları yeniden düzenlenmektedir. Bu madde ile; HSYK'nin üye sayısı artırılmakta, seçim geniş bir tabana yayılmaktadır. Teftiş kurulu HSYK'ye bağlanmaktadır. Aslı ve yedek üye ayrımı muhafaza edilmektedir.
Avrupa Birliği İstişari İzleme Raporlarında Adalet Bakanı ve müsteşarının Kurula üye olmasının hâkimlerin bağımsızlığı ile bağdaşmadığı, 159 uncu maddenin bu makamlar çıkarılmak suretiyle yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir. 2004 tarihli İzleme Raporunda Adalet Bakanı ve Müsteşarının Kurulda yer almaya devam ettikleri; oy haklarının kaldırılması ya da Müsteşarın Kuruldan çıkarılmasının taahhüt edilmediği belirtilmektedir. Tavsiyelerde 159 uncu maddenin bu yönde değiştirilmesi yer almıştır.
Son istişari ziyaret raporunda Adalet Bakanının HSYK'den çıkarılması, başkanlığın Müsteşara devredilmesi yer almaktadır. Teklifte ise Adalet Bakanının Kurulun başkanı olduğu yer almaktadır. Bakan, başkan olarak gündemi belirleme yetkisini elinde tutmaktadır. Yargıtay ve Danıştay seçimlerinde oy kullanacaktır. Genel Sekreteri Adalet Bakanı atayacaktır. Düzenlemede Adalet Bakanının konumu daha da güçlendirilmektedir. Avrupa'da bunun bir örneğini bulmak mümkün değildir. Bu düzenlemenin reform olarak getirilmesi yanlıştır.
Adalet Bakanı Sadullah Ergin, istişari izleme raporlarında dar kapsamlı yapının, yargıyı temsil etmediğinin yer aldığını ifade etmiştir. Bakan ve Müsteşar dışındaki üyeler Yargıtay ve Danıştaydan seçildiğinden yargının tamamını temsil etmemektedir. Kurul kararlarına karşı yargı yolu açık değildir. Bağımsız sekretaryası, binası ve bütçesi bulunmamaktadır. Müfettişler kurula bağlı değildir. Bu ve benzeri eleştiriler raporlarda yer almaktadır. Şu anda Bakan HSYK'nin başkanıdır, her toplantıya katılır ve oy hakkı vardır. Getirilen düzenlemede Kurul 3 daire halinde çalışacaktır, Bakanın dairelere katılma ve oy hakkı bulunmamaktadır. Sadece Genel Kurula katılacaktır. Bakanın katılacağı ve oy kullanacağı konum çok aza indirilmiştir. Müsteşar üç daireden birine üye olacaktır. Toplantı, Müsteşar katılmasa da yapılabilecektir. Hâkim ve savcılarla ilgili tüm işler Kurula devredilmektedir. Adalet Bakanı müfettişlerle ilgili yetkisini devretmiştir. Adalet müfettişleri Adalet Bakanlığına bağlı olacak ancak hâkim ve savcılar dışındaki adalet hizmetleri sınıfıyla ilgili görev yapacaklardır.
Kurulun bağımsız sekreteryası olacaktır. Bakanın artık gündem belirleme yetkisi olmayacaktır.

Yargıtay, Danıştay temsilcileri muhafaza edilmektedir. Adalet Bakanlığının Kurul dışındaki merkez bölümünde çalışacak hâkim ve savcıları, muvafakatlarını alarak bakan atayacaktır. Bu uygulama şu anda da böyledir. Teklifle öngörülen modelin Avrupa'da çok örneği bulunmaktadır.

Madde ile ilgili olarak bazı üyelerimiz Türkiye hakkındaki dört adet istişare izleme raporunda Adalet Bakanının mutlaka Kuruldan çıkarılmasının öngörüldüğünü, Teklifte ise Kurulun yönetimi ve temsilinin Bakana ait olduğunun yer aldığını ifade etmişlerdir.
Hukuk devleti içinde gücün sınırlandırılması için mekanizmalar oluşturulmuştur. Bu da Anayasa içerisinde olacaktır. Yasama ve yürütmenin dengelenmesi, denetlenmesi teminat altında olacaktır. Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatı konusunda yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bunu sağlamakla görevli en üst organ HSYK'dir ve yeniden düzenlenmesi zorunludur.
Yargının siyasallaşma süreci Adalet Bakanlığında başlamıştır. Sonrasında yargı içinde çatışma görülmüş, yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatını hayata geçirmekle yükümlü HSYK hedef alınarak, yıpratılmaya başlanmıştır. HSYK'nin yetki gaspında bulunan bir organ olarak tanımlanması ağır bir ithamdır. Anayasal bir organ olan HSYK'nin bu suçlamaya muhatap olması pek çok değerin ortada olmadığını göstermektedir.

HSYK'nin görevi Adalet Bakanının görevini sınırlamaktır. Bakanın taşıdığı siyasî rengi yargıya yansıtmamakla, sınırlamakla görevlidir. Düzenlemenin Avrupa Birliği endeksine bağlanmasına karşı olduklarını bazı üyelerimiz ifade etmiştir. Böyle takdim edilmesi yanlıştır, evrensel değerlere, Avrupa Birliği müktesebatına da uygun değildir. Adalet hizmetleri olabildiğince mükemmele yaklaştırılmalıdır. Bir şahsiyet Bakan ve kurul başkanı olarak iki ayrı sıfatla tanımlanmamalıdır. Bakana verilen inisiyatifin bu şekilde gizlenmesi doğru değildir. Bakanın üye olduğu bölüm, Kurulun can damarıdır. Katılmazsa çalışması mümkün olmayacaktır. Kurulun temsili Bakana verilmiştir. HSYK'nden hiç kimsenin konuşmaması amaçlanmaktadır. Bakan isterse yetkilerinin bir kısmını başkan vekiline devredebilecektir, istemezse başkan vekilinin hiçbir yetkisi olmayacaktır. Adalet Bakanının Kurul üzerindeki nüfuzuyla ilgili eleştiriler bu Teklifteki düzenleme için de geçerlidir. Yargıtay ve Danıştaydan gelen üyelerin sayısının azaltılması yanlış olmuştur. Hukukun üstünlüğüne, yargı bağımsızlığına, hâkim teminatına ne kadar ihtiyaç olduğu yaşanan olaylarla öğrenilmiştir. Bu değerler korunmalıdır.
Maddenin yazım tekniği Anayasa yazımına uygun değildir. HSYK'ye siyasilerin etki etme imkanı bulunmaktadır. Ülkemiz Anayasa yargısını erken tanıyan ülkelerdendir. Hâkim ve savcılara tanınan teminat gerçekte onların önünde adalet arayan insanlar için getirilen bir teminattır. Yargı denetimi demokrasi ve hukuk devletinin olmazsa olmazıdır. HSYK'nin oluşumu için öngörülen modelde, Cumhurbaşkanının böyle bir Kurula üye seçmesi sakıncalıdır. Hâkim ve savcıların özlük işleriyle uğraşan bir Kurulda profesör ne iş yapacaktır. Adalet Bakanı 16 üyenin yargı sınıfından seçildiğini, kalan üyelerin farklı kesimlerden seçilme talebi olduğunu ifade etmiştir. Geçmişte TBMM'nin Hâkimler Yüksek Kuruluna üye seçmesi denenmiş, yaşanan olumsuzluklar nedeniyle kaldırılmıştır.
HSYK'nin yeniden yapılandırılmasının ihtiyaç olduğu genel kabul görmüş bir durumdur. Türkiye Barolar Birliğinin, Cumhurbaşkanının Kurulun doğal başkanı olması yönünde önerisi bulunmaktadır.

Önerilerin önemli bir kısmında Adalet Bakanının Kurulda yer alması öngörülmektedir. Teklif bu önerilerden ve mukayeseli hukuktan yararlanarak, Türkiye'nin ihtiyaçlarını göz önüne alan yeni bir düzenleme öngörmektedir. Hedef bağımsız ve tarafsız yargının oluşturulmasıdır. Adalet Bakanı seçimle gelen ve süresi tahdit edilmiş bir konumdadır. Kurulun 21 üyesinden biridir. Birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve savcıların Kurulda temsil edilmesi talep edilen bir durumdur.

Parlamenter demokraside kuvvetler ayrılığı esastır. Yargı da millet adına görev yapmaktadır.
Temel nokta; yargı bağımsızlığıdır. Bunu sağlamak için öncelikle Bakan ve müsteşar Kurulda yer almamalıdır. Bu konuda neredeyse fikir birliği söz konusudur. Bakanın varlığı siyasetin gücünün Kurula yansımasıdır. Artık yargının siyasallaşması evresi geçmiş, yargıyı ele geçirme aşaması başlamıştır. 1982 Anayasası; uzunluğu, yazımı, dili açısından eleştirilirken, bu maddenin yazımı bundan da kötü bir şekildedir. Hâkimler ve savcılar üst kurulları ayrılmalıdır. Kurul üyeleri için her hâkim ve savcının ancak bir aday için oy kullanması yanlıştır. Maddedeki en tehlikeli husus HSYK'nin 10 üyesini kürsü hâkim ve savcıların seçmesidir. Hâkim ve savcıların tümünün seçime girmesi yanlıştır. Hâkim ve savcılar yargısal faaliyeti bırakıp seçim propagandasına başlayacaktır. Seçime başka faktörler karışacak, yargı tahribata uğrayacaktır. Bunun yerine kıdem, akademik kariyer, bilimsel yayın gibi kriterler göz önüne alınarak üyelerin belirlenmesi doğru olacaktır. Mevcut yapı yargı tabanlı olarak genişletilmelidir. HSYK'ye seçilecek yargıçlar Cumhurbaşkanınca değil kendi bünyelerinde seçilmelidir. Almanya örneğinde parlamentonun seçmesi söz konusudur. Ancak nitelikli çoğunluk aranmakta, iktidar ve muhalefet uzlaşı içinde üye seçmektedirler. Hiçbir ülkede üyelerin çoğunluğunun tek partiye bağlı olması söz konusu olmamaktadır.
Eleştirilere cevaben Yargıtay Kanunu ve Geçici Madde 20'de hâkim ve savcıları için propaganda yasağına yer verildiği ifade edilmiştir.
Yargı mensuplarının kendileriyle ilgili alanda konuşmaları, kaygılarını ifade etmeleri doğaldır.
Bu düzenlemede Yargıtay ve Danıştayın görüşleri alınmalıdır. Bazı üyelerimiz yargıçların kararlarıyla konuşmaları gerektiğini söylemişlerdir.
Teklifle Adalet Bakanı ilk defa Kurula başkan olmamaktadır. Teklifle getirilen önemli düzenlemeler göz ardı edilmemelidir. Yargı bağımsızlığı konusunda Teklifin mevcut düzenlemeden çok daha ileri olduğu açıktır.
Anayasanın 159 uncu maddesinin hangi koşullarda geldiği, tartışma konusu yapılan eksiklikler iyi değerlendirilmelidir. Darbe anayasasının ürünüdür; hâkim ve savcılar Bakanın inisiyatifine terk edilmiştir. Madde ile ilgili tek itiraz Bakan ve müsteşarın üyeliği olmuştur. Anayasanın 140 ıncı maddesinin altıncı fıkrasına göre hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır. Bu konuda hiçbir çalışma yapılmamaktadır.
Bakanın toplantılara katılmayarak, gündemi belirlemeyerek HSYK'nin çalışmalarına engel olması siyasî müdahaledir. Bu önemli bir sorundur. Bakan ve müsteşarla Kurul arasındaki uyumsuzluk sürekli hale gelmiştir. Yargıtay Başkanlar Kurulunun kendi alanları ile ilgili bu kadar çok konuşmaları bu günlerde rastlanan bir olaydır. Nedenleri iyi irdelenmelidir. Bu düzenleme ile sorun çözülmemekte; katlanarak sürmektedir.
Teklifle yargının temsil kabiliyeti artmakta, demokratik meşruiyeti güçlenmekte, kendi içinde kapalı yapısı değiştirilmekte, kaynakları çeşitlendirilmektedir.
Maddenin HSYK'nin yapısının değiştirilmesinin siyasal iktidarın yargıyı teslim alma amacına dönük olduğu gerekçesiyle tümüyle metinden çıkarılmasına yönelik önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir.

Madde üzerinde verilen bir önergenin kabulü ile HSYK'nde Danıştay ve Yargıtay'dan gelen üye sayısı aynen muhafaza edilmiş, kadro dağıtma HSYK'nun görevleri arasına alınmış, Adalet Bakanlığında görev yapacak olan iç denetçilerin atanmasının Adalet Bakanı tarafından yapılmasına Anayasal dayanak getirilmiştir. Çerçeve 23 üncü madde benimsenen önerge çerçevesinde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

IV. Sayıştay

MADDE 160—(Değişik: 29.10.2005—5428/2 md.)
Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.
Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.
(Ek fıkra: 29.10.2005—5428/2 md.) Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır. Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir. (Son fıkra Mülga: 7.5.2004—5170/10 md.).

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerle sermayesinin yarısı veya daha fazlası bu dairelerce verilerek kurulan sabit veya döner sermayeli ya da fon şeklindeki idarelerin gelir gider ve mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek, sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarca verilen belli işleri yapmakla görevli bir hesap mahkemesidir. Bunun yüksek mahkemeler arasına alınması konusu uzun tartışmalara ve Danıştayla Anayasa Mahkemesinin çelişkili birçok kararlarının çıkmasına neden olmuştur. Ancak kuruluşu yüksek mahkemelerin kuruluşuna benzemekle beraber bazı hesap konularında kesin hüküm verdiği için yüksek mahkeme olarak kabul edilmiştir. Silahlı Kuvvetlerin elinde bulunan devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi hizmetin gerektirdiği gizlilik göz önüne alınarak ayrı bir usule tabiî tutulmuştur.
29.10.2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle bu fıkrada yer alan "genel ve katma bütçeli dairelerin" ibaresi "merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Genel ve katma bütçeli dairelerin gelir, gider ve malları içerisinde, bu daireler tarafından sermayesinin yarısı veya daha fazlasına katılmak suretiyle oluşturulan sabit ve döner sermayeli veya fon şeklinde kurulan kurum ve teşebbüslerin mevcut olması ve geçmiş uygulamanın da bu yönde bulunması sebebiyle bunlara ait hüküm ile yargı yetkisinin ancak Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılabileceği göz önünde tutularak, Sayıştay'ın "ilk ve son derece hesap mahkemesi" olduğunu belirleyen ibare metinden çıkarılmıştır.

Sayıştay yüksek mahkemeler arasında gösterilmemiş, ancak gördüğü hizmetin mahiyeti ve çalışma usulünün yakınlığı nedeniyle, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi yargı bölümü içerisinde muhafaza edilmiştir. Temyiz Kurulu kararlarına karşı, kanunda belirtilen ilgililer tarafından karar düzeltilmesi isteminde bulunulabileceği vurgulanmış; Sayıştay kararlarının idari dava konusu olup olmayacağı hususu geçmiş uygulamalarda anlaşmazlıklara neden olduğundan, idarî yargı yoluna başvurulamayacağı belirtilmiş; vergi ve benzerî malî yükümlülükler ve ödevler hakkında, hüküm ve uygulama uyuşmazlıklarının sürüp gitmesinin önüne geçmek, istikrar sağlamak bakımından bu konulara ilişkin Danıştay kararlarının esas alınacağı metne ilave edilmiştir.

GEREKÇE (7.5.2004—5170/10 md.)
Avrupa Birliği 2002 İlerleme Raporunda şeffaflık ve etkin yönetimin sağlanmasının önemi vurgulandığından, Devlet harcamalarının denetlenmesinde şeffaflığın sağlanması amacıyla
160 ıncı maddenin son fıkrası madde metninden çıkartılmaktadır.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/2 md.)
Anayasamızın 160 ıncı maddesinde "genel ve katma bütçeli dairelerin" ibaresi "kanunla belirlenen genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin" şeklinde değiştirilmektedir. Bu suretle hem yeni bütçe kapsamına uyum sağlanmakta hem de Sayıştayın denetim kapsamı genişletilmektedir.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/2 md.)
Anayasamızın 160 ıncı maddesinde "genel ve katma bütçeli dairelerin" ibaresi "merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının" şeklinde değiştirilmektedir. Böylece, hem yeni bütçe kapsamına uyum sağlanmakta hem de Sayıştayın denetim kapsamı anayasal güvence altına alınarak genişletilmektedir. Maddeye eklenen fıkrayla, mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetiminin de Sayıştay tarafından yapılması anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.
ÖNERGE (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem :22 Cilt:196 Birleşim:12, 26.10.2005 s.389-390.)

DÖRDÜNCÜ KISIM

Malî ve Ekonomik Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Malî Hükümler

I. Bütçe

A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması

MADDE 161—Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.
(Değişik: 29.10.2005—5428/3 md.) Mali yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.
Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Devlet ve kamu tüzelkişilerinin harcamaları en fazla bir yıllık bütçelerle yapılacağı ilkesi maddede ifade edildikten sonra, bütçelerin hazırlanma ve uygulanma biçimi hakkında yasal düzenlemeye atıfta bulunulmuştur. Kamu iktisadî teşebbüslerinin bütçelerinin tek bir konsolide bütçede gösterilmesi esasının kabul edilmesi, bu teşebbüslerin toplu olarak görülebilmesini sağlamak içindir. Bütçe kanunlarına bütçe dışı hüküm konulamaması, mevcut kanunların hükümlerini açıkça veya dolaylı değiştiren veya kaldıran hükümler getirilememesi ilkelerine anayasal kuvvet ve hüküm tanınmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Bütçenin hazırlanması veya uygulanmasıyla ilgili 161 inci maddenin birinci fıkrasında yer alan "en fazla bir yıllık bütçelerle yapılır" hükmündeki "en fazla" kelimeleri madde metninden çıkartılmış ve bütçelerin yıllık olarak hazırlanması esası kabul edilmiştir. Ayrıca, aynı maddenin son fıkrasının "bütçe kanununa, bütçeyle ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz" şeklindeki hükmünün açıklığı karşısında, maddenin son fıkrası metinden çıkarılmıştır.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/3 md.)
Anayasamızın 161 inci maddesinin ikinci fıkrası yeniden düzenlenmek suretiyle, bütçenin hazırlanması, uygulanması ve kontrolüne ilişkin süreç güçlendirilmektedir.

B. Bütçenin görüşülmesi

MADDE 162—(Değişik: 29.10.2005—5428/4 md.)
Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.
(Değişik: 29.10.2005—5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddede Bütçenin görüşülmesi ile usul kararları düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Anayasa tasarısında tek Meclis sistemi kabul edildiğinden, bütçenin görüşülme süresini kısaltma amacıyla; 162 nci maddenin birinci fıkrasındaki üç aylık süre yetmişbeş güne, üçüncü fıkradaki iki aylık süre de ellibeş güne indirilmiştir.
29.10.2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle 162 nci maddenin birinci fıkrasında yer alan "genel ve katma bütçe tasarıları" ibaresi "merkezî yönetim bütçe tasarısı" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/4 md.)
Anayasamızın 162 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "genel ve katma bütçe tasarıları" ibaresi "merkezi yönetim bütçe tasarısı" şeklinde değiştirilerek uluslararası standartlar ve Avrupa Birliği müktesebatına uygun olarak tanımlanan yeni bütçe kapsamına uyum sağlanmaktadır.
Ayrıca maddenin dördüncü fıkrası yeniden düzenlenerek bu fıkrada yer alan "katma bütçeler" ibaresi çıkarılmakta ve kamu idarelerinin bütçelerinin gelir ve gider toplamları üzerinden oylanması yönünde düzenleme yapılmaktadır.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/4 md.)
Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin bütçe hakkını kullanırken, idare bütçelerinin gelir ve gider toplamları yerine, halen olduğu gibi bölümler halinde oylanması suretiyle daha kapsamlı bilgilenme ve ayrıntılı oylama imkânına sahip olmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.
ÖNERGE (TBMM Tutanak Dergisi ,Dönem :22 Cilt:196 Birleşim:12, 26.10.2005 s.400.)

C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları

MADDE 163—(Değişik: 29.10.2005—5428/5 md.)
Merkezi yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bütçenin ödeneği, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Bakanlar Kurulunun harcanabilecek sınırı aşmasının yolu gösterilmiştir. Giderleri artıran kanunlarda, giderleri karşılayacak malî kaynak göstermek zorunludur.

GEREKÇE (29.10.2005—5428/5 md.)
Anayasamızın 163 üncü maddesinde yer alan "genel ve katma bütçelerle" ibaresi "merkezi yönetim bütçesiyle" şeklinde değiştirilerek uluslararası standartlar ve Avrupa Birliği müktesebatına uygun olarak tanımlanan yeni bütçe kapsamına uyum sağlanmaktadır.
29.10.2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle 163 üncü maddede yer alan "genel ve katma bütçelerle" ibaresi "merkezî yönetim bütçesiyle" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

D. Kesinhesap

MADDE 164—Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesinhesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesinhesap kanunu tasarısını Genel

Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar.
Kesinhesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kesinhesap kanun tasarısının bütçe tasarısı ile birlikte yasama organına gelmesi düzenlenmiştir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Kesinhesap kanunu tasarılarıyla ilgili 164 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan altı aylık süre yeterli bulunmamış ve sürenin yedi aya çıkarılması uygun görülerek madde metni buna göre değiştirilmiştir.

E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi

MADDE 165—Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kamu iktisadî teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından denetlenmesi usul ve esasları kanunla düzenlenmelidir. Bu denetimin şekil ve usulünün Anayasada açıkça gösterilmesi sakıncalı bulunmuş, kanun koyucuya bu konuda serbestlik tanınmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Payının yarısından fazlasına Devletin sahip olduğu kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince, Yüksek Denetleme Kurulu raporlarıyla düzenlenecek diğer raporlar da esas alınarak denetlenmesine imkân verecek şekilde madde yeniden düzenlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ekonomik Hükümler

I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey

MADDE 166—Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.
Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.
(Ek fıkra: 12.9.2010—5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi ilkesi kabul edilmiş ve planlama Devlete bir görev olarak verilmiştir.
Planlamanın ülke kaynaklarının değerlendirilip verimli kullanılmasını sağlayacak, ekonominin tüm sektörleri ile ülke bütününde dengeli ve uyumlu bir gelişmeyi sağlamaya yönelik biçimde yapılacağı; ayrıca, planlarda millî tasarrufu artırıcı, yatırımı, istihdamı geliştirici ve yatırımları toplum yararına yöneltici tedbirlere öncelik verileceği açıklıkla belirtilmek yoluna gidilmiştir.
Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12.9.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.
Kalkınma planının kamu kesimi ve özel kesim için bağlayıcılığı ve kuvveti de açıklığa kavuşturularak; kamu kesimi için emredici, özel kesim için de yol gösterici ve özendirici nitelikleri belirtilmiştir.
Kalkınma planlarının hazırlanması, yasama organınca onaylanması biçimi ve uygulanmasındaki esaslar kanun koyucuya bırakılmıştır. Bu şekilde geniş bir düzenleme yapılarak, planlama ile görevli kuruluşun yapısı ve görevlerinin tespiti de gene kanun koyucuya bırakılmış olmaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Terim birliğinin sağlanması amacıyla birinci fıkradaki "İktisadi", sözcüğü, "Ekonomik" olarak değiştirilmiş, maddenin ikinci fıkrasıyla üçüncü fıkrası birleştirilmiş ve dördüncü fıkrası da üçüncü fıkra olarak kanun koyucuya yön verecek şekilde redaksiyona tâbi tutulmuştur.
Yapılmış bulunan düzenleme karşısında kanun koyucu tarafından bütün yönleri ile değerlendirilmesi gereken bir konuyu içeren son fıkra, metinden çıkarılmıştır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/23 md.)
Maddeyle, Ekonomik ve Sosyal Konsey uygulaması anayasal dayanağa kavuşturulmaktadır. Demokratik sistem içinde ve uluslararası uygulamalarda; ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında, sivil toplum kuruluşlarının daha fazla görüş ve katkılarının alınması önem taşımaktadır.
Yapılan yeni düzenlemeyle; Ekonomik ve Sosyal Konseye, geniş bir yelpazede, toplumun çeşitli kesimlerinin temsilcilerinin katılımıyla, ekonomik ve sosyal sorunlar ile bunlara ilişkin çözüm yolları hakkında görüş üreten fonksiyonel bir kurumsal yapı kazandırılması hedeflenmektedir.
Avrupa Komisyonu ilerleme raporlarında, Türkiye'nin, ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde, iyi işleyen ve fonksiyonel bir yapıya kavuşturulmamış olması eleştiri konusu yapılmaktadır. Söz konusu eleştiriler de dikkate alınmak suretiyle anayasal dayanağı oluşturulan yeni Konsey yapılanması içinde; sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve hükümet temsilcileri bir araya gelerek, istişari nitelikte görüş bildirme fonksiyonu ifa edecektir.
Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenecektir.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/23 md.)
Teklifin çerçeve 24 üncü maddesi ile Anayasanın 166 ncı maddesinin kenar başlığına "Ekonomik ve Sosyal Konsey" eklenerek; Konseye Anayasal dayanak getirilmektedir. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi

MADDE 167—Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Bu madde Devlete üç görev yüklemektedir.
Birincisi, özel teşebbüsün rekabet koşulları içinde yararlı yönde gelişmesine yardımcı olacaktır. Rekabet koşullarını sağlamanın tabiî sonucu ise buna bağlı olan diğer iki görevdir.
İkincisi, Devletin piyasada fiilî ve anlaşma sonucu tekelleri önlemesidir.
Bu görev hem özel hem de kamu kesimi için öngörülmektedir. Tekeller ve tekel benzeri gruplaşmaları, hem tüketim hem de hizmetten sektörü de önlemek, konzernler hâkimiyetini dağıtmak sağlıklı bir toplum, sağlıklı bir demokrasi için vazgeçilmez şartlardır. Tekelciliğin her türlüsünün zararından fertleri ve toplumu korumak, toplumun huzur ve refahı ile de ilgilidir.
Üçüncüsü, tekel teşkil etmemekle beraber, tekel oluşturamayan üretim ve hizmet kuruluşlarının fiyat anlaşmaları, üretim hataları, coğrafi bölge paylaşma ve benzeri suretlerde gerçekleştirecekleri karteller de yasaklanmıştır. Piyasaların bu şekilde denetlenmesindeki zorunluk, bu denetlemenin anayasal bir direktif olarak düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Rekabetin ortadan kalktığı, tekellerin ve kartellerin fiyatları oluşturduğu ve etkilediği üretim-fiyat çizgisinin dışına da taşırabildiği bir toplum olmanın sakıncaları önlenmek istenmiştir.

III. Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi

MADDE 168—Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.
Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ilkesi ana kuraldır.
Araştırma ve işletmecilikte Devlete öncelik tanınmıştır. Fakat Devletin arama ve işletmeyi süresinde gerçekleştirememesi sonucu özel teşebbüs de devreye girmektedir. Amaç millî servetin işletilmesini ve millî gelirin artırılmasını bir an önce sağlamaktır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Tabiî servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesiyle ilgili bu madde, redaksiyona tâbi tutulmuş ve açıklık getirilmiştir.

IV. Ormanlar ve orman köylüsü

A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi

MADDE 169—Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Maddenin birinci fıkrası doğal kaynaklarımızın en önemlilerinden birisi olan ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için Devlete, gereken tedbirleri alıp kanunlar koymayı ve bütün ormanların gözetimi ödevini getirmektedir. İkinci fıkrada, Devlet ormanlarının yalnız Devletçe yönetilmesi ve işletilmesinin kanunla düzenleneceği, mülkiyeti ve yönetiminin özel kişilere devrolunamayacağı belirtilmekte, maksatlı olarak yapılan orman tahripleri, amaçlar ve ormanlara vakî tecavüzlerle ormanların zamanaşımı suretiyle mülk edinilemeyeceği, kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamayacağı kesin olarak hükme bağlanmış bulunmaktadır. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemeyeceği hususu da üçüncü fıkrada anayasal bir hüküm olarak yer almaktadır. Bu hükümlerle, orman tahribatı dolayısıyla meydana gelecek olan erozyon ve sel tahribatına engel olmak, orman bütünlüğünü korumak, yeni orman alanları tesis etmek ve ormanları Devletin gözetiminde bulundurarak tekniğe uygun verimli şekilde işletilmesini sağlamak amacı güdülmüştür.
Maddenin son fıkrasında ise bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybettiği belirlenen ve orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında kesin olarak ekonomik yarar olduğu tespit edilen yerlere şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı hükmü yer almaktadır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Ormanların korunması ve geliştirilmesiyle ilgili bu maddenin üçüncü fıkrası münhasıran orman suçlarını kapsar nitelikte genel ve özel af çıkarılamayacağı, ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen orman suçlarının ise hiçbir şekilde genel ve özel af kapsamına alınamayacağını belirtecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.
Maddenin son fıkrası iki konuyu içermekte olup "Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler" hükmü 31.12.1981 tarihi ile bağlantılı olmayıp devamlı hüküm niteliğinde olduğundan, bunu açıklığa kavuşturacak şekilde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

B. Orman köylüsünün korunması

MADDE 170—Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir. Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.
Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Nüfusumuzun dörtte birine yakın kısmı orman içi ve civarında yaşamını sürdürmektedir. Orman içi ve civarı köy yerleşimleri genellikle sağlıksız ve usulsüzdür. Yerleşim nüfusunun devamlı artması, arazi yapısının bozuk ve verimsiz olması, yeni toprak edinilmesi zorunluluğunu doğurmakta ve bu husus da yerleşim ve gelişimin daima orman aleyhine ve tahribine yol açmaktadır. Ülkemizde millî gelirden en az pay alanlar arasında olan orman köylüsünün sosyo - ekonomik yapısı iç açıcı bir düzeyde olmadığı gibi Devlet imkânları ve hizmetleri de bu uzak ve dağınık orman köylerine yeterince götürülememektedir. Bu köyler halkının Devletle olan ilişkileri de düzenli olamamakta, ormana yapılan tecavüzler ve el atmalar dolayısıyla yüzbinleri bulan ceza, mülkiyet ihtilafı, hukuk ve tapulama davaları uzun yıllardan bu yana süregelmektedir. Orman içinde veya yakınında oturan halkın kalkındırılması, ormanların korunması ve bütünlüğünün muhafazası için Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirler getirilmesi, gelişigüzel yerleşimin önlenmesi gereği göz önünde tutularak, bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş ve orman olarak muhafazasında hiç bir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin olarak ekonomik yarar olduğu tespit edilen yerlere, gerektiğinde orman içindeki köylerin halkının yerleştirilmesi maksadıyla bu yerlerin tespiti, orman sınırları dışına çıkarılması ve Devlet eliyle ihya edilerek orman köylülerine dağıtımının kanunla düzenlenmesi hükmü getirilmiştir. Bu şekil bir uygulama ile orman olarak değerlendirilemeyeceği bilim ve fen bakımından tespit edilen, aksine ihya suretiyle tarım arazisine dönüştürülmesinde kesin ekonomik yarar görülen ve fakat orman bütünlüğünü bozmayan bu yerlere, orman içine usulsüz yerleşmiş, ekonomik yönden kendi kendine kalkınması mümkün olmayan orman köylüsünün yerleştirilerek hem ormanların tahribi önlenmiş, hem de bu halkın millî ekonomiye katkıda bulunacak tarzda üretici hale getirilip kalkınması sağlanmış olacaktır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait arazinin Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılması hükmü de ormanların bütünlüğünü ve devamlılığını sağlayacak, orman alanlarının daraltılmasını önleyecektir. Orman sınırları dışına çıkarılarak veya Devlet eliyle ihya edilerek dağıtılan yerlere yerleştirilen orman köylüsünün üretici hale getirilmesi ve kalkınması için bu halkın işletme araç ve gereçleriyle girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı önlemleri alması da Devlete görev olarak verilmiş bulunmaktadır.

V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi

MADDE 171—Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.
(Son fıkra Mülga: 23.7.1995—4121/15 md.)

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Kooperatifçilik için Anayasada herşeyden önce bir çerçeve getirilmiştir. Devlet kooperatifçiliği desteklerken millî ekonominin yararlarını dikkate alacaktır. Kooperatifçilik millî ekonominin ortam ve şartlarına bağlı olmalıdır. Kooperatifçiliğin amacı üretimin artırılması ve tüketicilerin korunmasıdır. Devletin millî ekonominin gereklerine uygun yönde çalışan, üretimin artmasına ve tüketicilerin korunmasına hizmet eden kooperatiflere yardım etmesinde, ancak yarar vardır. Bu yararın, zarara dönüşmemesi için kooperatiflerin siyasetle uğraşmaları ve siyasî partilerle işbirliği kesin olarak yasaklanmıştır. Esasen amacı siyasal olmayan kooperatiflerin siyasal davranışları, bu yolla gerçekleşecek toplumsal faydanın tamamen ortadan kalkmasına yol açmıştır.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Devletin, kooperatifler üzerindeki gözetim ve denetimini belirtecek şekilde madde redaksiyona tâbi tutulmuştur.

GEREKÇE (23.7.1995— 4121/15 md.)
Teklifin 20 nci maddesi ile T.C. Anayasasının 171 inci maddesinin ikinci fıkrası maddeden çıkartılarak kooperatiflere uygulanan siyaset yapma yasağı kaldırılmaktadır.

VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması

A. Tüketicilerin korunması

MADDE 172—Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Tüketicilerin korunması, "tüketim toplumu" diye adlandırılan belli bir gelişmişlik seviyesindeki ülkelerde ortaya çıkmıştır. Sonra görülmüştür ki bu ölçüde gelişmemiş ülkelerde de tüketicilerin korunması bir toplumsal problemdir ve bu konuda getirilecek tedbirler, bir taraftan tüketicileri koruyacak, fakat aynı zamanda diğer taraftan da üretici ve satıcıları aralarında rekabete sevkedecek nitelikte olmalıdır.

Tüketicinin korunması, bir serbest piyasa ekonomisi tedbiridir. Tüketiciyi koruyucu kuralların tedbirinde bu temel gözardı edilmemelidir. "Narh" gibi tüketiciyi korur görülen ve gerçekte başka sakıncaları da beraberinde getiren yollar herhalde bu madde ile söylenmek istenen amacı gerçekleştirmek yerine, yokluklara ya da varlık içinde karaborsaya sebep olabilir. Tüketicinin korunması, herşeyden önce, tüketicilerde "tüketici bilincinin" oluşturulması ile mümkündür.
Tüketicinin fiyat ve kalite açısından korunması, serbest rekabet şartlarının sağlanması, tekel ve kartellerin önlenmesi ile güvenceye alınabilir. Devlet tüketicileri koruyucu başka tedbirler de alabilir. Bu tedbirler arasında tüketicilerin aydınlatılması için devlet yayım araçlarında zaman ayırma, tüketiciyi koruyucu yayımlar teşvik etme sayılabilir.

B. Esnaf ve sanatkârların korunması

MADDE 173—Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Esnaf ve sanatkârlar hem sayıları itibariyle hem de toplumda işgal ettikleri yer itibariyle Devlet tarafından korunması gerekli olan bir grubu oluşturmaktadırlar.
Ülkemizdeki ekonomik gelişmenin mahiyeti, esnaf ve sanatkârların sosyal ve ekonomik durumunu başka ülkelerde olduğundan daha önemli bir noktaya getirmiş bulunmaktadır.
Esnaf ve sanatkârlar kendi bedenî çalışma ve yaratıcılığını bağımsız bir işyerinde değerlendiren, bazen az sayıda olmakla beraber yanında işçi de çalıştıran şahıslardır.
Esnaf ve sanatkârların yanında çalışan işçi sayısı her bir işyeri itibariyle azdır, ne var ki bunların sayısı düşünülünce yanlarında çalışanların sayısının fazlalığı ortaya çıkar.
Esnaf ve sanatkârlar; işçiler, memurlar, çiftçiler ve sanayiciler bakımından bir temas ve odak noktası niteliğinde olan ve topluma devamlı hizmet veren toplumsal katman olarak genelde bir demokrasinin iskeletini oluştururlar. Geneldeki bu yargı, Türkiye'deki gerçekler karşısında, esnaf ve sanatkârın demokrasi geleneği ve demokrasinin yaşaması için onların taşıdığı önemi artırmaktadır.

Dar çerçevedeki sermayesini bedenî çalışmasına ekleyerek mahallî geleneklere göre geliri tacir sayılmasını gerektirmeyen esnaf ve küçük sanatkârların korunması için, herşeyden önce teşkilatlanmalarının tamamlanması gerekir. İkinci planda ise bunların sosyal güvenlik haklarından tam olarak yararlanmalarının sağlanması icabeder. Bu konuda, 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu teşkilatlanmayı sağlamışsa da 1479 sayılı Bağ - Kur Kanununa göre, sayıları 2.500.000 olarak tahmin edilen esnaf ve sanatkârın ancak
1.250.000'inin Bağ - Kur'a kayıtlı olmaları gibi bir gediğin giderilmesi ihtiyacı, esnaf ve sanatkârın korunmasının Anayasa güvencesine kavuşturulmasındaki gereği ortaya koymaktadır.
Esnaf ve sanatkârlar, sadece statik bir grup değildir. Bunlar bir taraftan tacir olmaya yönelirler, diğer taraftan sanayiye yardımcıdırlar, bir başka açıdan da esnaf ve sanatkârlar ülkemizdeki şehirleşme sürecinin öncüleri durumundadırlar. Şehirleşme vakıasının birinci planda gelen meselelerden birini oluşturduğu ülkemizde esnaf ve sanatkârın desteklenmesi bu sürecin sağlıklı gelişmesine de hizmet edecektir.

Konut hakkının ve çevre sorunlarının yer aldığı bir anayasada, küçük işyerlerinin işyeri sahibinin esnaf veya sanatkâr veya tacir olmasına bakılmaksızın sosyal huzura kavuşturulmak istenen bir Anayasada esnaf ve sanatkârların korunması ve bu korumanın güvenceye bağlanması âdeta bir zorunluluktur.
Esnaf ve sanatkârların korunması müşahhas olmalı, desteklenmeleri, işyeri temini, kredi sağlanması, sosyal güvenlik hakları, aile fertlerinin kolaylıklardan yararlanmaları, aralarında kurulacak sandık ve bankaların özendirilmesi, bu amaca yönelmiş olan Halk Bankası gibi Devlet bankalarının hizmetlerinden birinci derecede ve öncelikle yararlanmaları, kültürel ihtiyaçları ile yerleşim, konut, intibak gibi sorunlarının çözümlenmesinde yardım görmeleri gibi hedefler Anayasa ile güvence altına alınmak istenmiştir.

BEŞİNCİ KISIM

Çeşitli Hükümler

I. İnkılâp kanunlarının korunması

MADDE 174—Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz :
1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;
2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;
3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;
4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;
5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;
6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;
7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;
8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
Atatürk inkılâplarının Atatürk'ün amaç olarak gösterdiği Batı uygarlık düzeyine varıştaki önemleri tartışılmayacak kadar açıktır. Türk Milleti bu inkılâpların bilincine varmış ve onlarla ilgili değerlendirmelerini etrafında toplandığı fikirler nüvesine katmıştır.
Ancak zaman zaman Atatürk inkılâplarının anlamını kavrayamayanların belirdikleri görüldüğünden, inkılâpları Anayasanın himayesine alan 1961 Anayasasındaki hükmün yeni Anayasada korunması yerinde görülmüştür.

ALTINCI KISIM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1—Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.

Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür.
İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Danışma Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan geçici 2 nci madde geçici 1 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunun açık hükümleri göz önünde bulundurularak madde redaksiyona tabî tutulmuştur.

GEÇİCİ MADDE 2—12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında kanunlara göre görevlerini devam ettirir.
Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî Güvenlik Konseyi üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer.

Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır :

a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo- Televizyon Kurumuna, milletlerarası anlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;

b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde: Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek;

c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Danışma Meclisince kabul edilen geçici 3 üncü madde, geçici 2 nci madde olarak düzenlenmiştir.
Bu düzenlemede Cumhurbaşkanlığının yedi yıllık görev süresine bağlı olarak tayin edilen süre, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra başlamak kaydıyla altı yıl olarak değiştirilmiş ve altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığının sona ereceği şeklindeki hükme açıklık getirilmiştir.
Maddenin (d) bendi ise metinden çıkarılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 3—Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte :
a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,
b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,
c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun,
Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer.

GEÇİCİ MADDE 4—(Mülga: 17.5.1987 —3361/4 md.)
(Mülga: 17.5.1987 tarihli 3361 ve 23.5.1987 tarihli 3376 numaralı kanunlar gereğince, 6 Eylül 1987 tarihinde yapılan halkoylaması sonucunda yürürlükten kalkmıştır. Halkoylaması sonucunun yayımlandığı Resmî Gazete 12.9.1987 -19572)

GEREKÇE (17.5.1987—3361/4 md.)
Teklifin geçici maddesi ile Anayasanın geçici 4 üncü maddesinde yapılacak değişiklikte bu teklifle değiştirilmesi öngörülen 175 inci madde hükümlerinin uygulanacağı ancak gizli oy esasının uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (17.05 1987—3361/4 md.)
Komisyonumuz, teklifin geçici maddesini, teklifin 4 üncü maddesi olarak kabul etmiş ve bu madde ile Anayasanın 4 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, bu hükmün yürürlüğe girebilmesi için halkoyuna sunulması zorunlu olacaktır. Bu oylama sonucu söz konusu hükmün kabul edilmiş sayılması için 175 inci maddede yapılan değişikliğe paralel olarak oylamada kullanılan geçerli oyların yarısından fazlasının kabul oyu olması ve kabul oyların, oy verme kütüklerinde sandık listelerinde kayıtlı bulunan oy verme hakkına sahip seçmenlerin üçte birinden az olmaması gerekecektir.
25.3.1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun gereğince, halkoyuna sunulmak üzere 18.5.1987 tarihli ve 19464 Mük. sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 17.5.1987 tarihli ve 3361 sayılı Kanun 6.9.1987 tarihinde yapılan halkoylaması sonucu kabul edilmiş ve buna ilişkin Yüksek Seçim Kurulu Kararı 12.9.1987 tarihli ve 19572 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

GEÇİCİ MADDE 5—Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri andiçerler.

GEÇİCİ MADDE 6—Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 7—İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.

GEÇİCİ MADDE 8—Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.

GEÇİCİ MADDE 9—İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Bu düzenlemede yedi yıllık süre altı yıl olarak değiştirilmiş ve bu altı yıllık sürenin başlangıç tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının kurulduğu tarih olarak alınmıştır.

GEÇİCİ MADDE 10—Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye
Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Mahallî idare seçimlerinin yapılma zamanını belirlemek için hazırlanmış bulunan bu geçici madde metne eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 11—Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır.
Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire larinceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe larinceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur.
Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire larinceye kadar dava ve işlerde 22.4.1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
146 ncı maddede Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri yeniden düzenlenmiştir.
Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakını sağlamak, kazanılmış hakları saklı tutmak ve asıl üye sayısı onbire larinceye kadar dava ve işlerde toplanma yeter sayısını belirtmek için bu geçici madde düzenlenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 12—13.5.1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25.6.1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcıvekilliğine; 6.1.1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.
6.1.1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Devlet Başkanınca, Anayasanın ilgili maddelerinin yürürlüğünden önce kabul edilmiş kanunların geçici maddelerine göre Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna, Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından seçilen üyeler ile Cumhuriyet Başsavcılığına, Başsavcıvekilliğine, Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, Başkanvekilliklerine ve Daire Başkanlıklarına seçilmiş olanların bu görevlerini seçildikleri dönem için sürdüreceklerine açıklık getirmek, ayrıca 6 Ocak 1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun idarî mahkemeler başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümlerinin saklılığını korumak amacıyla bu geçici madde metne eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 13—Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.
Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
159 uncu maddede Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun, kuruluşunda değişiklik yapılmış, Adalet Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürü kurul üyeliğinden çıkarılmış bu kurula Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üyenin katılması öngörülmüştür.
Anayasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte Adalet Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürünün kurul üyeliği sona erecektir. Bu arada kurula Yargıtaydan seçilecek bir asıl ve bir yedek üyenin seçiminin yirmi gün içerisinde yapılması ve seçilen üyelerin göreve başlamasına kadar geçecek süre içerisinde toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin kurula katılmasına imkân verecek bu geçici madde metne eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 14—Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
52 nci maddedeki "sendikalar…tüm gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza ederler" hükmünün uygulanmasına bir intikal süresi tanımak için bu geçici madde metne eklenmiştir

GEÇİCİ MADDE 15— (Mülga: 12.9.2010—5982/24 md.)

GEREKÇE (12.9.2010—5982/24 md.)
Maddeyle, demokrasi ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan, Anayasanın geçici 15 inci maddesi yürürlükten kaldırılmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/24 md.)
Teklifin çerçeve 25 inci maddesi ile Anayasanın Geçici 15 inci maddesi yürürlükten kaldırılmaktadır. Sembolik de olsa Geçici 15 inci maddenin kaldırılmasının olumlu olduğu üyelerimizce ifade edilmiştir. Teklifin 8 inci maddesinde öngörülen değişiklik ile siyasî partilerin kapatılması için getirilen düzenlemelerin içi boşaltılmaktadır. İdarenin eylem ve işlemlerinin odağın tespitinde dikkate alınmaması yanlıştır. Bunlar demokratik laik devleti tehdit ederse ne olacaktır. Siyasî partilere suç işleme konusunda imtiyaz tanınmaktadır. Bunun izahı mümkün değildir. Milletvekilliği dokunulmazlığı yanına birde parti dokunulmazlığı getirilmektedir. Psikolojik etkisi olacak bu Maddenin pakette yer alması makyajdır. Madde Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 16—Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanlar, Anayasanın halkoylamasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoylamasına katılmayanların, Anayasanın halkoylamasına sunulduğu tarihten itibaren beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoylamalarına katılamayacaklarını ve seçimlerde aday olamayacaklarını belirtmek üzere hazırlanmış bulunan bu geçici madde metne eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 17— (Ek: 10.5.2007—5659/1 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.

GEREKÇE (10.5.2007—5659/1 md.)
22. Dönem Parlamentosu, seçilme yaşını 25'e indirerek gençlerin yönetime katılmasını sağlamak adına önemli bir adım atmıştır.
Parlamentoya gençlerin üye olarak katılabilmelerinin önünün açılması genç nüfusa sahip ülkemizde siyasete yeni bir soluk kazandıracaktır.
Bu değişikliklerin yapılacak seçimlerde uygulanabilmesi Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrasının bu seçimler için geçerli olmamasına bağlı bulunmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
67 nci maddenin "Seçim Kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz." hükmünü içeren son fıkrasının yapılacak ilk genel seçimlerde uygulanmaması öngörülmektedir.
Komisyon Başkanı Prof. Dr. Burhan Kuzu toplantıyı açış konuşmasında seçilme yaşını 25'e indiren ve birleşik oy pusulasında bağımsızların yer almasını içeren değişikliklerin yapılacak ilk genel seçimde uygulanmasının önemini belirtmiştir.
Teklif sahipleri adına Ankara Milletvekili Salih Kapusuz 25 yaşla ilgili olarak Anayasa ve 2839 Sayılı Kanunda yapılan değişiklikle bağımsızların oy pusulasında yer almasını içeren değişikliğin 67 nci maddenin son fıkrasındaki sınırlamaya konu olmadan 2007 yılında yapılacak seçimlerde uygulanması amacı ile Teklifin hazırlandığını belirtmiştir.
Üyelerimizden bazıları verdikleri önerge ile 25 yaş ve bağımsızların oy pusulasında yer alması hususlarının maddede açıkça belirtilmesini istemişlerdir. Bu önerge Komisyonumuzca benimsenmiş ve Teklifin çerçeve 1 inci maddesi bu doğrultuda düzenlenmek suretiyle kabul edilmiştir.

GEREKÇE (10.5.2007—5659/1 md.)
Bilindiği üzere Anayasamız üst normdur ve normlar hiyerarşisinin en üstündedir. Anayasanın 67 nci maddesi ile 76 ncı maddesi birlikte değerlendirildiğinde yeni tarihli olan 76 ncı madde hükümleri zaten uygulanacağından bu önerge verilmiştir.

ÖNERGE (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem :22 Cilt:157 Birleşim:105 10.5.2007 s.188.)

GEÇİCİ MADDE 18— (Ek: 12.9.2010 —5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;
a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlan tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır. Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.54
b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlan tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.
Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen, "**...** ancak bir aday için..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659)
Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen, "... ancak bir aday için..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).

Yasa'nın 25. Maddesi İle Anayasa'ya Eklenen Geçici Madde 18 Yönünden İnceleme:
5982 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci ve ikinci tümcelerindeki ibarelere ilişkin iptal gerekçeleriyle 5982 sayılı Yasa'nın 25. maddesiyle Anayasa'ya eklenen Geçici Madde 18'in üçüncü fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin, son tümcelerinde bulunan "… ancak bir aday için…" ibarelerinin iptali gerekir.

Geçici 18. maddenin birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci fıkraları, üçüncü fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin iptalden sonra kalan bölümleri ile (c) ve (ç) bentlerinde yer alan düzenlemelerin, 5982 sayılı Yasa'nın 16. maddesi için belirtilen gerekçelerle iptal isteminin reddi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararı ,7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.
ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.
Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.
Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.
Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/25 md.)
Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden sonra, mevcut Anayasa Mahkemesinin yapısının, yeni hükümlere uyarlanmasına ilişkin geçiş hükümleri düzenlenmektedir.
Anayasa Mahkemesinde halen görev yapan yedek üyelerin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte asıl üye sıfatını kazanacakları öngörülmektedir.
Mahkemenin üye sayısının artırılması nedeniyle yapılacak yeni üye seçimlerinin hangi makam tarafından ve hangi kontenjanlardan seçileceği belirtilmektedir.Bireysel başvuru müessesesinin alt yapısının hazırlanma süresi belirlenmektedir.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Anayasa Mahkemesi asıl veya yedek üyesi olanların görev süresinin, kazanılmış hak kapsamında, 65 yaşına kadar devam edeceği hükme bağlanmaktadır. Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce, Mahkemede, değişik görevlere seçilmiş olanların, görevlerinin, seçildikleri sürenin sonuna kadar devam edeceği de hükme bağlanmaktadır.

ANAYASA KOMİSYONU RAPORU (12.9.2010—5982/25 md.)
Teklifin Geçici 19 uncu Maddesi, Anayasa Mahkemesi ile ilgili öngörülen değişikliklerin geçiş hükümlerini içermektedir. Maddenin metinden çıkarılmasına yönelik önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir. Geçici Madde 19 Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 19— (Ek: 12.9.2010 —5982/25 md.)
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:
a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer.
b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.
c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder.

İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.
Bu bendin birinci cümlesindeki "hukuk," ibaresinden sonra gelen, "... iktisat ve siyasal bilimler ..." ve "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen, "… üst kademe yöneticileri …" ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
Bu bendin son cümlesindeki "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
ç)Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.
d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, adlî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder.
İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir.

Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcıların sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Bu bendin son cümlesindeki "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E: 2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7.7.2010 tarihli ve E:2010/49, K:2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659)
Yasa'nın 25. Maddesi İle Anayasa'ya Eklenen Geçici Madde 19 Yönünden İnceleme:
Yasa'nın 22. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarında iptal edilen ibarelere ilişkin gerekçelerle Yasa'nın 25. maddesiyle Anayasa'ya eklenen Geçici Madde 19'un birinci fıkrasının, (a) bendinin, birinci tümcesinde yer alan "… iktisat ve siyasal bilimler…" ve "… üst kademe yöneticileri…" ibareleri ile ikinci tümcesi, ayrıca Geçici Madde 19'un birinci fıkrasının (b), (c) ve (ç) bentlerinin son tümcelerinde yer alan "… sadece bir aday için…" ibareleri ve (d) bendinin, "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." biçimindeki onbirinci tümcesinin iptali gerekir.
Geçici 19. Maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç) ve (d) bentlerinin iptalden sonra kalan bölümleri ve (e) bendi, ikinci, üçüncü, dördüncü fıkraları, altıncı fıkrasının (b), (c) ve (ç) bentleri ile yedinci ve sekizinci fıkralarında yer alan düzenlemelere ilişkin iptal istemlerinin, Yasa'nın 22. maddesi için belirtilen gerekçeler çerçevesinde reddi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararı, 7.7.2010 tarihli ve
E: 2010/49, K: 2010/87 sayılı (R.G:1.8.2010 - Mükerrer 27659).
e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından, idarî yargı hâkim ve savcıları tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcıları oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.

Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.
Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.
Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.

İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler, Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.

İlgili kanunlarda düzenleme yapılıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;
a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.
b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.
c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.
ç) Sekreterya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür. Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar. Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar uygulanır.

GEREKÇE (12.9.2010—5982/25 md.)
Anayasanın 159 uncu maddesinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısında önemli değişiklikler yapılması öngörülmüştür. Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, başta 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu olmak üzere bir çok kanunda, çok sayıda değişiklik yapılması gerekmektedir. Bu değişikliklerin yapılmasının belirli bir zaman alacağı da açıktır.
Bu husus da göz önüne alınmak suretiyle, yeni Kurulun oluşması ve görevine başlayabilmesi için gerekli olan geçiş hükümleri bu maddede düzenlenmiştir. Bu bağlamda, üye sayısındaki artışın bir sonucu olarak, yeni üyelerin nasıl ve hangi süre içinde seçileceği, seçmeye yetkili merciler bazında hükme bağlanmaktadır.
Seçilen üyelerin göreve başlama zamanları belirlenmektedir. Mevcut Kurul üyelerinin seçildikleri sürenin sonuna kadar görevlerine devam edeceği öngörülmüştür.
Adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları arasından yapılacak seçimlerin, Yüksek Seçim Kurulunun genel yönetim ve denetimi altında yapılması öngörülmektedir.

Bu seçimlerin; adlî yargı hâkim ve savcıları bakımından her ilde ve il seçim kurullarının yönetim ve denetiminde, idarî yargı hâkim ve savcıları bakımından ise, bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde ve bölge idare mahkemesinin bulunduğu ildeki il seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılması hükme bağlanmaktadır.
İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar Kurul üyelerine ödenecek ücret ile Kurulun nasıl çalışacağına ilişkin temel ilkeler de bu maddede düzenlenmektedir.

ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ (12.9.2010—5982/25 md.)
Teklifin Geçici 20 nci maddesi 159 uncu maddede öngörülen değişikliklerin geçiş hükümlerini düzenlemektedir. Verilen bir önergenin kabulü ile 159 uncu maddede yapılan değişikliklere paralel düzenlemeler getirilmiştir. Geçici Maddenin metinden çıkarılmasına yönelik olarak verilen önerge Komisyonumuzca kabul edilmemiştir. Bu Madde çerçevesinde aday olacak hâkim ve savcıların seçimiyle ve propagandayla ilgili kaygılar bazı üyelerimizce tekrar ifade edilmiştir.
Geçici Madde 20 Komisyonumuzca benimsenen önerge doğrultusunda kabul edilmiştir

YEDİNCİ KISIM

Son Hükümler

I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma

MADDE 175—(Değişik: 17.5.1987—3361/3 md.)

Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.
Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.
Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.
Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır. Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar. Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.

GEREKÇE (17.5.1987—3361/3 md.)
T.C. Anayasasının 175 inci maddesi Anayasanın nasıl değiştirileceğini hükme bağlamaktadır. Buna göre Anayasanın değiştirilmesi TBMM üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazı ile teklif edilebilmektedir. Değiştirme teklifinin kabulü ise Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu ile mümkün olmaktadır

II. Başlangıç ve kenar başlıklar

MADDE 176—Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir. Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

DANIŞMA MECLİSİNİN GEREKÇESİ
1961 Anayasasının sistemi değiştirilmemiştir. Kenar başlıkları Anayasa metnine dahil değildir. Fakat başlangıç kısmı Anayasanın diğer hükümleri ile eşdeğerdedir.

MGK ANAYASA KOMİSYONUNUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ
Danışma Meclisi metninin 192 nci maddesi redaksiyona tâbi tutularak 176 ncı madde olarak düzenlenmiştir.
1961 Anayasasının "Başlangıç ve kenar başlıklar" başlıklı 156 ncı maddesinin gerekçesi: Anayasanın muhtelif kısım ve bölümlerinde yer alan maddeler arasındaki sıralanmayı ve bağlantıları göstermek ve Anayasanın incelenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmak maksadı ile her madde için bir kenar başlığı konulması faydalı görülmüştür. Ancak bu madde kenar başlıklarının o maddeyi bütünü ile ifadeye yetmeyeceği düşünüldüğünden, bu kenar başlıklarının madde metninden sayılamayacağı tasrih edilmiştir.

III. Anayasanın yürürlüğe girmesi

MADDE 177—Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.

a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri, III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler,
Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.

b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;
Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;
Yayımlanması ile yürürlüğe girer.

c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler;
Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir.

d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer.
e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilanıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır.
f) Kesinhesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.

MGK ANAYASA KOMİSYONU RAPORU
Danışma Meclisi metninin Anayasanın yürürlüğe girmesine ilişkin
193 üncü maddesi, yine Danışma Meclisince kabul edilen yürürlükle ilgili hükümleri kapsayan geçici 1 inci madde ile birlikte göz önünde bulundurularak; yürürlük hükümleri 177 nci madde olarak düzenlenmiştir.
29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde, Anayasanın geçici hükümlerine göre yürürlüğe gireceği belirtilmektedir. Bu bakımdan yürürlük maddesinin uygulanmasında geçici maddelerdeki hükümler de göz önünde bulundurulmalıdır.
Yeni kabul edilen anayasaların yürürlüğü hakkındaki maddeler, diğer kanunların yürürlük maddelerinden değişik bir şekilde hazırlanmaktadır. Bu farklılığa neden olan en önemli etkenlerden biri de Anayasada yer alan maddelerden bir kısmının, bu maddelere dayalı olarak hazırlanıp kabul edilecek kanunlarla uygulamaya konulabilecek hükümleri ihtiva etmesidir. Aynı şekilde kurulması öngörülen yeni organlar da bunlara ilişkin kanunlarla düzenlenecektir. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye sayısını gösteren kuruluş maddesi, Siyasî Partiler ve seçime ilişkin hükümler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçimi hakkındaki hükümler ve bunlarla aynı nitelikteki diğer hükümler; kanun koyucuya hitap etmekte olup, kanunun hazırlanması bakımından yürürlükte olacaktır ki kanun koyucu bunlara dayanarak kanunları düzenleyecek ve dolayısıyla Anayasanın bu konudaki hükümleri bu esaslar içinde uygulanacaktır.

Bu anayasa hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar yasama görevinin ne şekilde yerine getirileceğinin belirtilmesi bakımından maddeye bu yönde de açıklık getirilmiştir.
Aynı şekilde "a" işaretli bentte belirtilen konulardaki hükümlerin bir taraftan yürürlüğe girme esasları düzenlenirken diğer taraftan anılan hükümler yürürlüğe girinceye kadar uygulanacak hükümler de gösterilmiştir.

Özel olarak, geçici maddelerdeki hükümler de göz önünde bulundurulmak suretiyle düzenlenmiş bulunan yürürlük maddesi genel olarak;
1. Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girecek hükümler,
2. İlgili hükümlerine dayanılarak çıkarılacak kanun hükümleri ile uygulamaya konulacak hükümler,
3. Yeni organların kurulması öngörülen hallerde, bu organların kuruluş kanunlarındaki esaslara göre uygulanacak hükümler,
4. Yürürlük maddesinde belirtilen bu şekildeki istisnalar dışında derhal yürürlüğe girecek hükümler,
5. İlgili kısımlardaki hükümler yürürlüğe girinceye kadar uygulanacak hükümleri belirtmektedir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER

3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi
GEÇİCİ MADDE A)—Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz.
B)—Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz.

27.12.2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi
GEÇİCİ MADDE 1—Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci Dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

GEREKÇE (27.12.2002— 4777/Geçici 1 md.)
Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 4709 sayılı Kanunun geçici maddesinin (A) bendi ile Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrasında yapılan değişikliğin, yapılacak ilk Milletvekili Genel Seçimlerinde uygulanmayacağı belirtildiğinden,
bu genel seçimler neticesinde oluşan TBMM üye tamsayısında meydana gelebilecek eksilmelerin tamamlanmasına yönelik olarak yapılacak ara seçimlerinde de söz konusu maddenin uygulanması zorunlu ortaya çıktığından bu geçiçi madde hükmünün sevki hukuka ve amaca uygun olacaktır.

KELİME-KAVRAM-KONU (KKK) ARAMA DİZİNİ (İNDEKS)

KELİME-KAVRAM-KONU (KKK) ARAMA DİZİNİ (İNDEKS)

1982 Anayasasındaki KKK'nın tümü, alfabetik sıraya göre etiketlenmiştir. Bu şekilde oluşturulan dizindeki her etiketin yanında söz konusu KKK'nın "içeriğinde yer aldığı ilgili Anayasa maddelerine" ait numaralar belirtilmiştir. Aralarında başlık/içerik/mantık ilişkisi olan etiketler, alfabetik sıranın izin verdiği ölçüde, birbirini izleyecek şekilde, topluca sunulmaya çalışılmıştır.

Acele Hallerde Kamu Düzeni, m.137.

Açık Sayım ve Döküm, m.67.

Açıklama, m.15, 24, 25, 26, 27.

Açılış, m.104.

Adalet Bakanı, m.114, 159, Geçici madde 19.

Adalet Hizmetlerinin Denetimi, m.144.

Af, m.87, 169.

Aile, (Başlangıç bölümü), m.12, 26, 41.

Ailenin Korunması, m.41.

Akıl Hastası, m.19.

Alkol, m.19.

Ana Dil, m.42.

Ana Muhalefet, m.150.

Anayasa Mahkemesi, m.146-153.
-Anayasa Mahkemesinin Kararları, m.153.
-Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi, m.152.
-Çalışma ve Yargılama Usulü, m.149.
-Dava Açma Süresi, m.151.
-Görev ve Yetkileri, m.148.
-İptal Davası, m.150.
-Kuruluşu, m.146.
-Üyelerin Görev Süresi ve Üyeliğin Sona Ermesi, m.147.

Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü, (Başlangıç bölümü), m.11.

Anayasanın Değiştirilmesi, m.175.

Anayasanın Yürürlüğe Girmesi, m.177.

Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi, m.152.

Anayasaya Sadakat Borcu, m.42.

And İçme, m.81, 103, 112, Geçici madde 5.

Andlaşmalar, m.90.

Ankara, m.3.

Arama, m.20, 21, 168.

Asker Kişiler, m.145, 156, 157.

Askeri Mahkemeler, m.145.

Askeri Suç, m.145.

Askerî Yargı, m.145.

Askerî Yargıtay, m.156.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, m.157.

Askerlik, m.72.

Atatürk, (Başlangıç bölümü), md.2, 42, 58, 81, 103.

Atatürk Araştırma Merkezi, m.134.

Atatürk İlke ve İnkilapları, (Başlangıç bölümü).

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, m.134.

Atatürk Milliyetçiliği, (Başlangıç bölümü), m.2.

Bakanlar Kurulu, m.109-118.
-Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar, m.113.
-Görev ve Siyasi Sorumluluk, m.112.
-Görev Sırasında Güvenoyu, m.111.
-Göreve Başlama ve Güvenoyu, m.110.

-Kuruluşu, m.109.

-Milli Savunma, m.117-118.
-Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı, m.107.
-Milli Güvenlik Kurulu, m.118.

-Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu, m.114.
-Siyasî Sorumluluğu, m.112.
-Tüzükler, m.115.
-Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi, m.116.

Bakanların Atanması, m.104.

Bakanlıktan Düşme, m.109.

Basın ve Yayımla ilgili Hükümler, m.28-32.
-Basın Araçlarının Korunması, m.30.
-Basın Hürriyeti, m.28.
-Düzeltme ve Cevap Hakkı, m.32.
-Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı, m.31.
-Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı, m.29.

Başbakan, m.98, 99, 100, 104, 109, 11, 112, 113, 114, 116, 117, 118; 155.

Başkent, m.3.

Başkomutanlık, m.117.

Başlangıç ve Kenar Başlıklar, m.176.

Bayrak, m.3.

Bayram Tatili, m.50.

Belediye, m.127.

Bilgi Edinme Hakkı, m.74.

Bilim ve Sanat Hürriyeti, m.27.

Bilimsel Özerklik, m.130.

Bireysel Başvuru, m.148.

Birleşim, m.89.

Bütçe, m.161-165.
-Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları, m.163.
-Bütçenin Görüşülmesi, m.162.

-Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması, m.161.
-Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi, m.165.
-Kesinhesap, m.164.

Cevap Hakkı, m.32.

Ceza Sorumluluğu, m.38.

Cezaların Kanuniliği İlkesi, m.38.

Cezaların Şahsiliği İlkesi, m.38.

Cumhurbaşkanı, m.101-108.
-Andiçmesi, m.103.
-Genel Sekreterlik, m.107.
-Görev ve Yetkileri, m.104.
-Nitelikleri ve Tarafsızlığı, m.101.
-Seçimi, m.102.
-Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali, m.105.
-Tek Başına Yapacağı İşlemler, m.125.
-Vekillik Etmek, m.106.

Cumhuriyet, (Başlangıç bölümü), m.1, 2, 4, 5, 13, 14, 26, 28, 51, 58, 68.

Cumhuriyet Başsavcısı, m.69, 148.

Cumhuriyet İlkeleri, m.68.

Cumhuriyetin Nitelikleri, m.2, 4.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI, m.75-160.

- **Yargı, m.138-160.**
  - **-Genel Hükümler, m.138-145.**
  - -Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, m.159.
  - -Sayıştay, m.160.
  - **-Yüksek Mahkemeler, m.146-158.**
- **Yasama, m.75-100.**
  - **-Türkiye Büyük Millet Meclisi, m.75-86.**
  - **-Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları, m.98-100.**
  - **-Türkiye Büyük Millet Meclisinin Faaliyetleri ile ilgili Hükümler, m.93-97.**
  - **-Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri, m.87-92.**
- **Yürütme, m.101-137.**
  - **-Bakanlar Kurulu, m.109-118.**
  - **-Cumhurbaşkanı, m.102-108.**
  - **-İdare, m.123-137.**
  - **-Olağanüstü Yönetim Usulleri, m.119-122.**

Çalışma ile ilgili Hükümler, m.49-52.
- -Çalışma Hakkı ve Ödevi, m.49.
- -Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı, m.50.
- -Sendika Kurma Hakkı, m.51.
- -Sendikal Faaliyet, m.52.

Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti, m.48.

Çevrenin Korunması, m.56.

Çocuk Hakları, m.41.

Danıştay, m.155.

Dayanışma Grevi, m.54.

Değiştirilmeyecek Hükümler, m.4.

Demokratik Devlet, m.2.

Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri, m.13.

Dernek Kurma Hürriyeti, m.33.

Devlet, (Başlangıç bölümü), m.1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 14, 19, 24, 26, 28, 29.

Devlet Denetleme Kurulu, m.108.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (Mülga, m.143).

Devlet Malları, m.160.

Devlet Ormanı, m.170.

Devlet Sırrı, m.26.

Devletin Bütünlüğü, m.3.

Devletin İktisadî ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları, m.65.

Devletin Şekli, m.1, 4.

Devletin Temel Amaç ve Görevleri, m.5.

Devletleştirme ve Özelleştirme, m.47.

Devrim Kanunları, m.153.

Dış Ticaret, m.167.

Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, m.134.

Dilekçe Hakkı, m.74.

Din Dersleri, m.24.

Din ve Vicdan Hürriyeti, m.24.

Dini Tören, m.24

Dinlenme Hakkı, m.50.

Disiplin Kovuşturmasında Güvence, m.129.

Disiplin Mahkemeleri, m.138.

Diyanet İşleri Başkanlığı, m.136.

Duruşmaların Açık Olması, m.141.

Düşünce ve Kanaat Hürriyeti, m.25.

Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti, m.26.

Düzeltme ve Cevap Hakkı, m.32.

Egemenlik, (Başlangıç bölümü), m.6, 68, 81, 103.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi, m.42.

Ekonomik Bunalım, m.119.

EKONOMİK HÜKÜMLER, m.166-173.

- Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi, m.171.
- **Ormanlar ve Orman Köylüsü, m.169-170.**
  -Orman Köylüsünün Korunması, m.170.
  -Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi, m.169.
- Piyasaların Denetimi ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi, m.167.
- Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey, m.166.
- Tabiî Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi, m.168.
- **Tüketiciler İle Esnaf ve Sanatkarın Korunması, m.172-173.**
  -Esnaf ve Sanatkarların Korunması, m.173.
  -Tüketicilerin Korunması, m.172.

Eşitlik, (Başlangıç bölümü), m.10, 29, 68.

Gaziler, m.61.

Geçici Bakanlar Kurulu, m.114.

Gençliğin Korunması, m.58.

Genel Af, m.87, 169.

Genel Esaslar (Anayasa), m.1-11.

Genel İdare, m.128, 136.

Genel Müsadere, m.38.

Genel Oy, m.67.

Genel Siyaset, m.112.

Genelkurmay Başkanlığı, m.117.

Gensoru, m.99.

Gerekçe, m.141.

Geri Gönderme, m.89, 104.

Gizli Oy, m.94, 102, 146, 154, 155, 157, 175.

Görev ve Siyasî Sorumluluk, m.112.

Görev Sırasında Güvenoyu, m.111.

Göreve Başlarken Güvenoyu, m.110.

Görüşmelerin Açıklığı ve Yayımlanması, m.97.

Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı, m.34.

Grev Hakkı ve Lokavt, m.54.

Güven İstemi, m.99, 111.

Güvenoyu, m.99-111.
-Gensoruda, m.99.
-Görev Sırasında, m.111.

-Göreve Başlarken, m.110.

Güvensizlik Oyu, m.99.

Güvensizlik Önergesi, m.99.

Haberleşme Hürriyeti, m.22.

Hak Arama Hürriyeti, m.36.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, m.159.

Hâkimlik ve Savcılık Mesleği, m.140.

Hâkimlik ve Savcılık Teminatı, m.139.

Hakkın Özü, m.13

Hakların Korunmasıyla İlgili Hükümler, m.36-38

Halkoylaması, m.175.

Hayvancılık, m.45.

Hizmete Girme, m.70.

Hukuk Devleti, m.2.

Hürriyetçi Demokrasi, (Başlangıç bölümü).

İç tüzük, m.88, 95, 97, 99, 121, 122, 149, Geçici madde 6.

İDARE, m.123-137.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, m.134.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, m.136.
- **İdarenin Esasları, m.123-124.**
  -İdarenin Bütünlüğü ve Kamu Tüzel Kişiliği, m.123.
  -Yönetmelikler, m.124.
- **İdarenin Kuruluşu, m.126-127.**
  -Mahalli İdareler, m.127.
  -Merkezi İdare, m.126.
- **Kamu Hizmeti Görevlileriyle ilgili Hükümler, m.128-129.**
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu, m.135.
- Kanunsuz Emir, m.137.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Kamuyla İlişkili Haber Ajansları, m.133.

- Yargı Yolu, m.125.
- **Yükseköğretim Kurumları ve Üst Kuruluşları, m.130-132.**

İdare Mahkemesi, m.157.

İdari Vesayet, m.127.

İl, m.126.

İl Özel İdaresi, m.127.

İlköğretim, m.42.

İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmesi, m.155.

İnkılap Kanunları, m.174.

İnsan Haklarına Saygı, m.2.

İptal Davası, m.150.

İspat Hakkı, m.39.

İstiklal Marşı, m.3.

İşkence, m.17.

İvedilikle Görüşme, m.91, 148.

Kamu Denetçiliği Kurumu, m.74.

Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı, m.74.

Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması, m.120.

Kamu Görevlileri Hakem Kurulu, m.54

Kamu Hizmeti Genel İlkeleri, m.128.

Kamu Hizmeti Görevlileriyle İlgili Hükümler, m.128-129.

Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı, m.70-71

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetim, m.165.

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu, m.135.

Kamu Tüzel Kişiliği, m.123.

Kamu Yararı, m.43-44

Kamulaştırma, m.46.

Kamuyla İlişkili Haber Ajansları, m.133.

Kanaat Hürriyeti, m.25.

Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi, m.91.

Kanun Hükmünde Kararname, m.91, 121, 122, 148, 52, 153.

Kanun Önünde Eşitlik, m.10.

Kanun, m.88-89.

Kanunî Hâkim Güvencesi, m.37.

Kanunilik İlkesi, m.38.

Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması, m.89.

Kanunların Teklif Edilmesi ve Görüşülmesi, m.88.

Kanunsuz Emir, m.137.

Kapalı Oturum, m.97.

Karar Yeter Sayısı, 96.

Kararların Gerekçeli Olması, m.141.

Katip Üyeler, m.94.

Kenar Başlıklar, m.176.

Kesin Hesap, m.164.

Kıyılardan Yararlanma, m.43.

Kişi Güvenliği, m.19.

Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, m.19.

Kişinin Dokunulmazlığı, m.17.

KİŞİNİN HAKLARI ve ÖDEVLERİ, m.17-40.
- **Basın ve Yayımla İlgili Hükümler, m.28-32.**
- Bilim ve Sanat Hürriyeti, m.27.
- Din ve Vicdan Hürriyeti, m.24.
- Düşünce ve Kanaat Hürriyeti, m.25.
- Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti, m.26.
- **Hakların Korunması ile İlgili Hükümler, m.36-38.**
- İspat Hakkı, m.39.
- Kişi Hürriyeti ve Güvenliği, m.19.
- Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı, m.17.
- Mülkiyet Hakkı, m.35.
- **Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, m.20-22.**
- Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması, m.40.
- Toplantı Hak ve Hürriyetleri, m.33-34.
- Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti, m.23.
- Zorla Çalıştırma Yasağı, m.18.

Kişinin Maddî ve Manevî Varlığı, m.17.

Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı, m.20.

Kitle Haberleşme Araçları, m.31.

Kolluk İşleri, m.95.

Konut Dokunulmazlığı, m.21.

Konut Hakkı, m.57.

Kooperatifçilik, m.171.

Korunmaya Muhtaç Çocuklar, m.61.

Kötüye Kullanma, m.14

Köy, m.127.

Kutsal Din Duyguları, (Başlangıç bölümü).

Kuvvetler Ayrımı, (Başlangıç bölümü).

Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, m.63.

Laik Devlet, m.2.

Laik Toplum Düzeninin Gerekleri, m.13

Lokavt, m.54.

Maddî ve Manevî Varlık, (Başlangıç bölümü), m.17.

Mahalli İdareler, m.127.

Mahkemelerin Bağımsızlığı, m.138.

Mahkemelerin Kuruluşu, m.142.

Mal Bildirimi, m.71.

MALİ HÜKÜMLER
- **Bütçe, m.161-165.**
  -Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları, 163.
  -Bütçenin Görüşülmesi, m.162.
  -Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması, m.161.
  -Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi, m.165.
  -Kesinhesap, m.164.

Malul ve Gaziler, m.61

Meclis Soruşturması, m.100.

Mecliste Açık Görüşme, m.97.

Merkezi İdare, m.126.

Millet İradesinin Mutlak Üstünlüğü, (Başlangıç bölümü).

Milletin Temsili, m.80.

Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma, m.90.

Milletlerarası Tahkim, m.125.

Milletvekili Ödenek ve Yollukları, m.86.

Milletvekili Seçilme Yeterliliği, m.76.

Milletvekilliği, m.80-86

Milletvekilliğinin Düşmesi, m.84.

Milletvekilliğinin Düşmesinde İptal İstemi, m.85.

Milli Dayanışma, m.2

Milli Güvenlik Kurulu, m.118.

Millî Marş, m.3.

Millî Savunma, m.116.

Mülkiyet Hakkı, m.35.

Olağanüstü Hal İlanı, m.119.

Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameler, m.121.

Olağanüstü Hallerle İlgili Düzenleme, m.121.

OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ, m.119-122.
- **Olağanüstü Haller, m.119-121.**
- Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali, m.122.

Orman Köylüsünün Korunması, m.170.

Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi, m.169.

Ödenek ve Yolluklar, m.86.

Öğrenim Hakkı ve Ödevi, m.42.

Ölçülülük İlkesi, m.13.

Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, m.19.

Özel Hayatın Gizliliği, m.20.

Özel üniversiteler, m.131

Özelleştirme, m.47.

Para Basılması, m.87

Parti Kapatma, m.69.

Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma, m.68.

Piyasaların Denetimi, m.167.

Planlama, m.166.

Radyo ve Televizyon Kuruluşları, m.133.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, m.133.

Resmî Dil, m.3.

Sağlık Hizmetleri, m.56.

Sanat Hürriyeti, m.27

Sanatın ve Sanatçının Korunması, m.64.

Sanatkarın Korunması, m.173.

Sansür, m.28.

Savaş, m.15, 19, 78, 87, 92, 117, 122, 125, 145, 148, Geçici madde 2.

Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme, m.92.

Savaş İlanı, m.122.

Savcıların Denetimi, m.144.

Savcılık Mesleği, m.140.

Savcılık Teminatı, m.139.

Sayıştay, m.160.

Seçilme Yeterliliği, m.76.

Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu, m.114.

Seçimlere Katılma, m.175.

Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi, m.79.

Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları, m.67.

Seferberlik, m.15, 122, 124.

Sendika Kurma Hakkı, m.51.

Sendikal Faaliyet, m.52.

Seyahat Hürriyeti, m.23.

Sıkıyönetim, m.15, 17, 19, 91, 104, 122, 125, 148, Geçici madde 2.

Sınıf, (Başlangıç bölümü).

Sınırlama, m.13.

Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme, m.92.

SİYASİ HAKLAR ve ÖDEVLER, m.66-74.

- Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı, m.74.
- **Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı, 70-71.**
- Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları, m.67.
- **Siyasi Partilerle İlgili Hükümler, m.68-69.**
- Türk Vatandaşlığı, m.66.
- Vatan Hizmeti, m.72.
- Vergi Ödevi, m.73.

Siyasî Parti Grupları, m.95.

Siyasî Partilerin Uyacakları Esaslar, m.69.

Siyasî Partilerle İlgili Hükümler, m.68-69.

Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali, m.105.

Sosyal Adalet, (Başlangıç bölümü).

Sosyal Devlet, m.2.

Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler, m.61.

Sosyal Güvenlik Hakları, m.60-62.

SOSYAL ve EKONOMİK HAKLAR ve ÖDEVLER, m.41-65.
- Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları, m.41.
- **Çalışma ile İlgili Hükümler, m.49-52.**
- Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti, m.48.
- Devletin İktisadî ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları, m.65.
- Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi, m.42.
- **Gençlik ve Spor, m.58-59.**
- **Kamu Yararı, m.43-47.**
- **Sağlık, Çevre ve Konut, m.56-57.**
- Sanatın ve Sanatçının Korunması, m.64.
- **Sosyal Güvenlik Hakları, m.60-62.**
- Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, m.63.
- **Toplu İş Sözleşmesi, Grev Hakkı ve Lokavt, m.53-54.**
- Ücrette Adalet Sağlanması, m.55.

Sporun Geliştirilmesi, m.59.

Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar, m.38.

Suçların Kanuniliği İlkesi, m.38.

Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı, m.29.

Şehit Dul ve Yetimleri, m.61.

Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması, m.120.

Tâbii Afet, m.119.

Tabiat Varlıklarının Korunması, m.63.

Tabiî Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi, m.168.

Tahkim, m.125.

Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması, m.45.

Tarih Yüksek Kurumu, m.134.

Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, m.63.

Tarihi ve Manevi Değerler, (Başlangıç bölümü).

Tatil, m.93.

TEMEL HAKLAR ve ÖDEVLER
- Genel Hükümler, m.12-16.
-Temel Haklar ve Hürriyetler
(Başlangıç bölümü), m.5, 12, 13, 14, 15, 16, 40, 120, 121, 122, Geçici madde 2.
-Korunması, m.40.
-Kötüye Kullanılamaması, m.14.
-Kullanılmasının Durdurulması, m.15, 121.
-Niteliği, m.12.
-Sınırlanması, m.13, 121.
-Yabancıların Durumu, m.16.

Toplanma, m.93.

Toplantı Hak ve Hürriyetleri, m.33-34.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı, m.34.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı, m.96.

Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı, m.53.

Toplumun Huzuru, m.2.

Toprak Mülkiyeti, m.44.

Tüketicinin Korunması, m.172.

Türk Milleti, (Başlangıç bölümü), m.5, 6, 7, 81, 103, 104.

Türk Silahlı Kuvvetleri, m.92.

Türk Vatandaşlığı, m.66.

Türk Vatanı, (Başlangıç bölümü).

Türkçe, m.3, 42.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, m.75-86.
-Başkanlık Divanı, m.94.
-Bilgi Edinme ve Denetim Yolları, m.98-100.
-Faaliyetleri ile İlgili Hükümler, m.93-97.
-Görev ve Yetkileri, m.87-92
-Kuruluşu, m.75.
-Milletvekili Seçilme Yeterliliği, m.76.
-Seçim Dönemi, m.77.
-Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi, m.116.
-Seçimlerinin Geriye Bırakılması ve Ara Seçimleri, m.78.
-Toplanma ve Tatil, m.93.
-Üyeliği, m.80-86.

Tüzükler, m.115.

Uluslararası Andlaşmalar, m.90.

Uyuşmazlık Mahkemesi, m.158.

Uyuşturucu Madde, m.19.

Ücrette Adalet Sağlanması, m.55.

Üyelikle Bağdaşmayan İşler, m.82.

Vakıf üniversiteleri, m.131

Vatan Hizmeti, m.72.

Vatana İhanet, m.105.

Vergi Ödevi, m.73.

Vicdan Hürriyeti, m.24.

Yabancı, m.16, 27, 38, 42, 62, 69, 74, 90, 92, 104, 125, Geçici madde 2.

Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları, m.62.

Yabancı Yayınlar, m.27.

YARGI, m.138-160.
- Adalet Hizmetlerinin Denetimi, m.144.
- Askeri Yargı, m.145.
- Devlet Güvenlik Mahkemeleri (Mülga), m.143.
- Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması, m.141.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, m.159.
- Hâkimlik ve Savcılık Mesleği, m.140.
- Hâkimlik ve Savcılık Teminatı, m.139.
- Mahkemelerin Bağımsızlığı, m.138.
- Mahkemelerin Kuruluşu, m.142.
- **Yüksek Mahkemeler, m.146-158.**
- Sayıştay, m.160.

Yargı Yetkisi, m.9.

Yargı Yolu, m.125.

Yargıtay, m.154.

Yargıyla ilgili Genel Hükümler, m.138-146.

YASAMA, m.75-100.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisi, m.75-86.**
  -Başkanlık Divanı, m.94.
  -Bilgi Edinme ve Denetim Yolları, m.98-100.
  -Faaliyetleri ile İlgili Hükümler, m.93-97.
  -Görev ve Yetkileri, m.87-92
  -Kuruluşu, m.75.
  -Milletvekili Seçilme Yeterliliği, m.76.
  -Seçim Dönemi, m.77.
  -Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi, m.116.
  -Seçimlerinin Geriye Bırakılması ve Ara Seçimleri, m.78.
  -Toplanma ve Tatil, m.93.
  -Üyeliği, m.80-86.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları, m.98-100.**
- **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Faaliyetleri ile ilgili Hükümler, m.93-97.**
- **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri, m.87-92.**

Yasama Dokunulmazlığı, m.83.

Yasama Yetkisi, m.7.

Yaşlılar, m.61

Yayın Hakkı, m.29.

Yerel Yönetimler, m.127.

Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti, m.23.

Yönetmelikler, m.124.

Yüce Divan, m.105

Yüksek Askerî Şûra, m.125

Yüksek Mahkemeler, m.146-159.

Yüksek Seçim Kurulu, m.79.

Yükseköğretim Kurumları, m.130.

Yükseköğretim Kurumlarından Özel Hükümlere Tâbi Olanlar, m.132.

Yükseköğretim Üst Kuruluşları, m.131.

YÜRÜTME, m.101-137.

- **Bakanlar Kurulu, m.109-118.**
  - -Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar, m.113.
  - -Görev ve Siyasi Sorumluluk, m.112.
  - -Görev Sırasında Güvenoyu, m.111.
  - -Göreve Başlama ve Güvenoyu, m.110.
  - -Kuruluşu, m.109.
  - **-Milli Savunma, m.117-118.**
    - -Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı, m.107.
    - -Milli Güvenlik Kurulu, m.118.
  - -Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu, m.114.
  - -Siyasî Sorumluluğu, m.112.
  - -Tüzükler, m.115.
  - -Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi, m.116.
- **Cumhurbaşkanı, m.102-108.**

- **İdare, m.123-137.**
- **Olağanüstü Yönetim Usulleri, m.119-122.**

Yürütme Yetkisi ve Görevi, m.8.

Zorla Çalıştırma Yasağı, m.18.

Zümre, (Başlangıç bölümü).

FARKLI BİR BAKIŞLA ANAYASA GERÇEĞİ

Dr. Yıldırım M. RAMAZANOĞLU
Kahramanmaraş Milletvekili

- Milli Savunma Komisyonu Üyesi
- Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi
- Türkiye-AB Karma Parlamento Üyesi
- Bilişim ve İnternet Araştırma Komisyonu Başkan Vekili

Uzman Doktor (Çocuk Sağlığı - Hastalıkları ve Nöroloji) **İnformatik** (Bilişim) **ve Linguistik** (Dilbilimleri) **Uzmanı**

15.01.1956 - Kahramanmaraş Merkez İlçe Divanlı mahallesinde doğdu. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde Eğitimini tamamlayarak Rektörlük Başarı Ödülü aldı. İsviçre'de Bern Üniversitesi Tıp Fakültesinde Çocuk Sağlığı Hastalıkları Uzmanlık Eğitimi ile birlikte, doktorlara zorunlu olan profesyonel Bilişim, Linguistik, Sigorta ve Finansman Eğitimlerini üstün başarıyla bitirdi, Üniversite Promosyon Ödülüne hak kazandı. İsviçre'de Lozan Üniversitesi Tıp Fakültesinde Nöroloji Uzmanlık Eğitimi alırken, bir yandan da, Federal Yönetimde Yabancılar Temsilciliği, beş dilde simultane tercümanlık hizmeti (Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca), vb. gibi önemli faaliyetlerde bulundu.

Üsküdar Belediyesi Meclis Üyesi, Sağlık Komisyonu Başkanı, Denetleme Kurulu Başkanı, Üsküdar Belediyesi Başkan Vekili olarak görev yaptı.

Avrupa Birliği ile uyum amacıyla "Kent Konseyleri" Yönetmeliğinin hazırlanmasına katkıda bulundu, Üsküdar Kent Konseyi Kurucu Başkanlığını üstlendi. Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Parlamentosunda ülkemizi temsil etti. Kamuda ve yerel yönetimlerde, TÜSİAD ve Avrupa Birliği "e-devlet" ödülleri aldı.

En son, Başbakan Başmüşaviri iken, istifa ederek Milletvekili adayı oldu. Halen, 24. Dönem Kahramanmaraş Millletvekili olarak TBMM'de görev yapmaktadır.

Bildiği Yabancı Diller
İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Arapça ve Bärndütsch (İsviçre'de bir mahalli dil)